

1917'YE GİRERKEN ALEKSANDR ŞLİYAPNİKOV

1917'YE GİRERKEN

ALEKSANDR ŞLİYAPNİKOV

Çevirenler: Eren Karaca - Ekin Görkem

EKİM 1917 2017

yazılama

1917’ye Girerken

Yazılama Yayınevi: 176
Dünyaya Pencere: 45

1917'ye Girerken

Aleksandr Şliyapnikov

Çeviren: Eren Karaca - Ekin Görkem

Editör: Çağdaş Sümer - Merve Üzel

Düzelti: Yaşar Uzunlar

Kapak Tasarımı: Levent Karaoğlu

Sayfa Düzeni: B. Barış Koç

ISBN: 978-605-9988-99-5

Birinci Baskı: Şubat 2018

Baskı: Mutlu Basım Yayın - Bahri Mutlu
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 256 Topkapı - İSTANBUL
Tel: 0212 577 72 08
Sertifika no: 18569

Yazılama Yayınevi Hizmetleri Ltd. Şti.

Serasker Cad. Osmancık Sokak
Betül Han 9/13 Kadıköy - İstanbul

Sertifika No: 12411

0 216 338 52 59

iletisim@yazilama.com

www.yazilama.com

1917'ye Girerken

Aleksandr Şliyapnikov

Çeviren
Eren Karaca - Ekin Görkem

YAZILAMA

Aleksandr Şliyapnikov: 30 Ağustos 1885'te Rusya'nın Murom kentinde doğdu. 13 yaşında fabrika işçisi olarak çalışmaya başladı, 16 yaşında devrimci düşünceleri benimsedi. 1903'te Bolşeviklere katıldı. 1905 devriminde yer aldı. Çeşitli kereler cezaevine girdi. 1908'de Rusya dışına çıktı. Çeşitli Avrupa ülkelerinde işçi olarak çalıştı, sendikacılık yaptı. 1916'da Rusya'ya döndü. 1917 Şubat Devrimi'nde Petrograd'daki birkaç önde gelen Bolşevik'ten biri idi. Ekim Devrimi'nin ardından Çalışma Komiseri olarak atandı. Aralık 1918'den itibaren iç savaşın Hazar-Kafkas cephesinin Dedvrimci Askeri Konseyi başkanlığını yürüttü. Daha sonra Rus Komünist Partisi içindeki İşçi Muhalefeti'nin önderi oldu. 1933'te partiden uzaklaştırıldı. 1935'te cezaevine girdi. Üzerindeki suçlamaları kabul etmedi. 2 Eylül 1937'de idam edildi. 1988'de parti üyeliği geri verildi.

İÇİNDEKİLER

1. Rusya

Nisan 1914'te, Fransa, Almanya ve İngiltere'nin atölyeleri ile fabrikaları arasında 6 yıl gezindikten sonra, bir Fransız vatandaşı Jacob Noé olarak taşıdığım pasaportumla sınırı sağ salim geçerek, şu anda kızıl ve hâlihazırda devrim enerjisinin kaynayan kazanı olan anayurdum Petersburg'a ulaştım. Şehir, Lena katliamının yıldönümünde gerçekleşen siyasi grevden yeni çıkmış, 1 Mayıs'ı kutlamaya hazırlanıyordu.

Petersburg proletaryasının 1900-1907 arasında yürüttüğü kahramanca mücadelenin hatıralarını ister istemez insanın aklına getiren o işçi sınıfı mahalleleri, üretim tesisleri, fabrikalar, aynı eski duvarlar ve fabrika sirenleri arasında dolaştım durdum. Eski tezgâhım beni kendine doğru çekiyordu ve o dişli, gıcırtılı, gürültülü ortama kendimi bırakmak istiyordum. Bu yüzden, "merkezde" parti görevlisi olarak aldığım itibarlı ve kıymetli görevi geri çevirmeye ve bir fabrikaya gitmeye karar verdim.

Petersburg Metal İşçileri Sendikası'nın Petersburg'un kıyısındaki yerine uğradım. Oradaki sendika sekreteri ve çalışanların bir kısmıyla tanıştım; Paris Makine Teknisyenleri Sendikası kartımı gösterdim ve iş aramama yardımcı olmalarını rica ettim. Tornacılar için bazı iş olanakları hakkında genel bilgi ve birkaç isim aldım. Gazetelerimizin editörleri ile birebir görüşmekten bilerek kaçındım. Pek alışılmadık yasadışı statüm -kendi ülkemde yabancı olmam-fazladan ihtiyatlı olmamı gerektiriyordu. Bir süre Petersburg proletaryasının en yoğun olduğu yerde yaşama ve çalışma hevesim, özellikle Ohrana'nın gözetiminde olan yerlere gitmemi engelliyordu.

Olabilecek en hızlı şekilde iş bulma gerekliliği, beni atölyelere ve fabrikalara kişisel ziyarette bulunmaya itti. Mühendisler ve ustalar bir "yabancı" olarak beni oldukça nazik karşıladılar, ama pasaportumdaki "yabancı" statüsü anadilimi bozmaya çalışmamı ve sırf görüntüyü kurtarmak için hep yanımda taşıdığım Rusça-Fransızca sözlüğe bakmamı gerektiriyordu. Biraz Almanca biliyor olmam, Vyıborg'daki Yeni Lessner işletmelerinin birinci mühendislik atölyesinde iş bulmamı sağladı. Baltıklı bir Alman olan ustabaşı, beni hemen torna tezgâhında vardiyaya soktu.

İşçiler beni gizlemedikleri bir merakla ama iyi niyetle aralarına aldılar. Tek sorun nöbet arkadaşımın içkici çıkması ve kendi vardiyasında uyuyakalıyor olmasıydı; bu yüzden iki vardiya çalışmak zorunda kalıyordum. İş arkadaşlarımın biri Finli bir tornacı, diğeri ise iyi bir işçi ve bir miktar çapkın olan Rus bir frezeciydi. İlk günlerimi bekleyip görerek geçirdim. Boş sohbetlere giremezdim; sıradan muhabbetleri bitirmek istediğimde dilimin yetersizliğini öne sürdüm. Fakat ciddi soruları isteyerek cevaplıyordum ve kısa süre içerisinde atölyenin en bilinçli işçilerinden bir ziyaretçi "kulübü" benim tezgâhım etrafında toplanmaya başladı. Yoldaşlar, yerel yaşam ve parti işleri ile ilgili bana özet bilgi vermekte çabuk davrandılar. Diğer ülkelerdeki işçilerin durumları ile sosyalizm ve sendikacılığın teorisi ve pratiği üzerine ana kaynakları oluvermiştim. İşçilerin bazıları, Lenin'i, Martov'u veya o zamanlar sürgünde olan bilindik diğer kişileri tanıyıp tanımadığımı sormak için bana geliyorlardı. Lenin ve diğerleriyle olan tanışıklığıma dair can alıcı soruları, "Tanıyor olmam size nasıl yardımcı olabilir?" ve bunun gibi cevaplarla geçiştirmek zorunda kalıyordum. Petersburglular kendi insanlarının neler yaşıyor olduklarıyla yakından ilgililerdi; onlara anlatmak isterdim ama riskli olurdu.

1914'ün ilkbaharı ve yazı, partimizin tasfiyecilikle mücadelesinin en yoğunlaştığı dönem olmuştu. Pravda ve Luç arasında gidip gelen polemikler öyle keskinleşmiştiki çatışan her iki grubun tabanındaki işçiler yazıların bir şekilde kontrol edilmesi gerektiğini konuşmaya başlamışlardı. Eriksson ve Lessner fabrikalarında çalışan ağırbaşlı bir grup işçi, işyerlerine en yakın boşluk alanda toplandı. Yazıların tonundan ziyade, farklılıkların temeli üzerine bir tartışma başlattık; Pravdacılar, partinin devrimci geleneklerinin

tasfiyecisi olan ve kendilerini "işçilerin partisinin birliğinin" ışıltılı zırhıyla kaplamış olan Luççuların riyakârlığını "Menşevik" işçilere göstermekte pek zorluk çekmediler.

1 Mayıs yaklaşıyordu. O gün için işe gitmeyip partinin örgütlediği açık mitinglere katılma propagandası yapan Batı Avrupalı işçilerin aksine, Petersburglular işçilerin normal zamanda fabrikada toplanmaları ve daha sonra örgütlü ve görünür bir şekilde fabrikalardan dışarı yürümeleri için propaganda yapıyorlardı. 1 Mayıs sabahı, Yeni Lessner işçileri işe normal zamanda geldiler, ama işe başlamak yerine, demir ve çelik yığınlarının arasında, bahçede toplanmaya başladılar. Herkes olacakları bekliyordu. Yüzünü başlığının altına gizleyen bir konuşmacı çıkarak, günün dünya işçileri için önemi üzerine heyecanlı bir konuşma yaptı. Ben de kalkıp konuşmak, heyecanımı ve duygularımı paylaşmak istedim ama aklım böylesi bir şey yapmayı engelledi. Konuşmanın ardından yüzlerce kişilik kalabalıkla bende doğru çıktık, kızıl bir bayrak çektik ve Marseillaise eşliğinde komşu fabrikalara doğru yürümeye başladık. Atlı polislerle karşılaşınca, bir çekişme ve koşuşturma başladı. Hedefi tutturan birkaç taştan sonra, "krallığın ve vatanın" koruyucusu polis, takviye arayışıyla ortadan kayboldu. Bu işçi mahallesinin sokakları alışılmadık derecede kalabalıktı; çoğunluğu işçi olan insanlar, yüzlerindeki inatçı ifadeyle, düşmanlarını birkaç yumrukla karşılamak ya da o korkunç Kazak kuvvetleri dörtnala atılırsa diye bir geçit açmak için tetikte bekliyorlardı.

Bir sonraki gün atölyelerde konuşulan tek şey 1 Mayıs gösterisiydi. Herkes kendi bölgesinden, imalathanesinden ya da fabrikasından bilgi aktarıyor, izlenimler paylaşıyordu. 1912 ve 1913'te olduğu gibi, Petersburg'un hassas cihaz mühendisliği ve ağır savaş sanayiinin bulunduğu Vyıborg yeni sanayi bölgesi, eylemin en başında yürümüştü. Savaştan önceki yıllarda sanayide ciddi bir iyileşme yaşanmıştı; fabrikalara sipariş yağıyor, işgücü ihtiyacı artıyor ve Vyıborg bölgesi yüksek ücretlerle çalışan nitelikli işçileri kendine çekiyordu. Bu durum, en gelişkin unsurların bu imalathanelerde yoğunlaşmasına neden olmuştu. İyi çalışma koşulları ve işçilerin militan halleri, bölgeye devrimci bir şöhret kazandırmıştı ve Vyıborglular bununla gurur duyuyorlardı. 1907 yılı "1886" enerji santralinde yasadışı bir şekilde çalıştığım yıllarla karşılaştırıldığında,

işçilerin tutumlarında büyük değişimler meydana geldiği görülüyordu. O zamanlar bile Petersburg'un imalathanelerinde yaygın olan çekingenlik ve teslimiyetçiliğin olmayışı hemen dikkat çekiyordu. İşçilerin, bireysel olarak olgunlaştıkları hissediliyordu. Ancak sendikal örgütlenmenin olmayışı da göze çarpıveriyordu. Üretim bölümündeki içsel, yazılı olmayan ama yine de etkili kurallar, yalnızca fabrikalar arasında değil, aynı tesisin farklı üretim bölümlerinde bile son derece fark gösterebiliyordu. İşverenler kurnazlık ederek işçileri kazançlarına göre bölmüştü. Aynı üretim katında çalışanlar ve aynı işi yapanlar, örneğin tornacılık yapanlar neredeyse aynı derecede zorluk ve dikkat gerektiren aletler ve işlerle günde iki rubleden altı rubleye kadar farklı ücretler alabiliyordu. Ayrıca dikkat çeken başka bir olgu da -savaş zamanlarında olağanlaşsa da-, örneğin mermi yapımında çalışmak gibi yüksek nitelik gerektirmeyen en zor işlerin en çok ücret veren işler olmasıydı.

Atölyelerde, hatta yenilenmiş olanlarda bile atölyenin en ufak gereksinimlerini karşılamak için çok önemli olan yardımcı teçhizatın (vinç, el arabası, yük arabası, vb.) bulunmaması dikkat çekiciydi. Yüklerin kaldırılması, basit alet montajları, yerleştirme ve montajlama sırasında yükseltme manevraları, neredeyse her yerde işçiler tarafından manuel olarak yapılıyordu. Bu şekilde çalışan işletmelerin çok sayıda işçiye ihtiyacı oluyordu ve tüm Petersburg imalathaneleri bu işçilerle dolup taşmıştı. Kırsaldan gelen eğitimsiz bir işçinin ücreti son derece azdı. Petersburg atölyeleri işçilerinin ücretleri saatlik on ila on üç kopek1* arasında değişiyordu. İşgücünün ucuzluğu, teknik donanımlar düzeyinde de görülüyordu. "Zorla" çalıştırma daha da ucuza geldiğinden, işverenler imalathaneleri yardımcı ekipmanla donatmaya ilgi göstermiyordu. Batıdakilerle karşılaştırıldığında üretim bölümlerinin verimliliği oldukça azdı ve bireysel olarak işçiler başka ülkelerdeki meslektaşlarından daha nitelikli olsalar da, genel teknik ve örgütsel ilkellik bu gibi işçilerin kişisel yeteneklerini görünmez kılıyordu. Çok az sayıda mekanik alet bulunuyor, yönetim ise modern çalışma yöntemlerini uygulamayla ilgilenmiyordu.

---

1 *Kopek: Rublenin yüzde biri (ç.n.)

İmalathanelerde cezai bir sistem gelişmişti. Geç kaldığınızda, gelmediğinizde veya bunun gibi şeylerde otomatik olarak para cezası alıyordunuz. Hakaret, taciz, ücretin kesilmesi ve dolabınızın -işçilerin yapmak istediği gibi- düdüğün çalmasından önce değil sonra açılması gibi basit baskılar zaman zaman ortaya çıkıyor ve bir öfke fırtınasının patlamasını hazırlıyordu. Sermayenin doğrudan uşakları olan ustabaşı ve mühendisler, bir yel arabasında dışarı atılacaklardı. Sendikaların çok zayıf olmasından dolayı günlük mücadeleye dair çok az deneyim vardı. Sendikalar kapatılma tehdidi altında yaşıyor, işçileri kitlesel olarak sendikal mücadele için yetiştiremiyor ya da düzene sokamıyorlardı. Yeni Lessner'deki iş arkadaşlarım, diğer ülkelerdeki metal işçilerinin yaşamlarıyla oldukça ilgililerdi. Hikâyelerimi heyecanla anlatırken, "yabancı" statümü unutup, konuşmamı Vladimir argosuyla süslüyordum. İş arkadaşlarım dili bu kadar çabuk öğrenebilme yeteneğime şaşırmışlardı; ben de bu durumu Paris'te Rusça konuşma pratikleri yaptığımı söyleyerek açıklamaya çalıştım. İnandırıcı da oldum.

İşteki tempoya çabuk alıştım; bu da vardiya arkadaşımı iyice rahata alıştırdı. Atölyeye artık sadece uyumaya geliyordu. Vardiyasının en azından yarısında çalışsa bana yetecekti ama iki kişilik iş yapmak çok ağır geliyordu ve tek bir maaş kayıt formu olduğundan ücretlerimiz eşit bölünüyordu. Bu "yabancı"nın kasten suiistimal edildiğini çabuk fark eden bilinçli işçiler, amirlerine adamı işten defetmesini söylediler. Tornada tek vardiya çalışmak üzere bir tek ben kaldım. İşim daha da kolaylaşmıştı.

Vandervelde Şerefine Düzenlenen Şölende

Haziran ayında bir akşam Vyıborg bölgesinden yoldaşlar, Duma'daki Bolşeviklerin ve Menşeviklerin Rusya'ya gelen Vandervelde'nin şerefine düzenledikleri merasime katılmasını istedikleri bu "Fransız" için bir haberci gönderdiler. Şölen, Palkin restoranda kısmen yasal bir şekilde organize edilmişti. Küçük bir oda içerisinde epeyce misafir vardı. Aralarında Petrovskiy ve Badayev'in olduğu birkaç Bolşevik de oradaydı. Menşevikleri Dan, Çkeydze, Potresov ve Luç'un diğer yıldızları temsil ediyordu. Bizim grup adına Petrovskiy konuştu, Menşevikler adına ise Çkeydze ve Dan. Tasfiyecilerin konuşmaları, işçi sınıfı saflarındaki

bölünme üzerine duyulan diplomatik üzüntüyü yansıttı. Ben Petrovskiy için tercümanlık yaptım, daha sonra da delegemizin yönlendirmesi üzerine bir konuşma yapmak için sözü aldım. En iyi bildiğim gerçekler üzerinden Petersburg proletaryasının mücadelesinin özgünlüğünü anlattım ve şunları söyledim:

"Günlük mücadele içerisinde işçi sınıfı, yalnızca şölenlerde çoğunluğu oluşturabilen azınlığın entrikalarına rağmen, partimizin Petersburg Komitesi'nin bayrağı altında ilerlemektedir. Fabrikalarımıza gidemediğiniz, grevlerimizi ve kitlesel mitinglerimizi göremediğiniz için size yüzeysel bir inceleme sunulmuş olsa da yoldaş Vandervelde, Petersburg'daki işçi mücadelesi göstermektedir ki biz arkamızda bir çoğunluğa sahibiz. Ve siz, işçi örgütlerinin birliğinin bir savunucusu olarak, azınlığa, burada oturan aydınlara, çoğunluğa uymalarını teklif etmelisiniz. İşçi hareketinin herhangi bir unsurunu ele alabilirsiniz: Sendikalar bizimle birlikte, sigorta örgütü bizim. Birliğe kolayca erişilebilir; yapılması gereken azınlığı çoğunluğun istekleriyle birleştirmek. Başkanı olduğunuz Uluslararası Sosyalist Büro adına bunu açıkça beyan ederseniz, hiçbirini örgütün dışına itmeyeceğiz ve bölünmeyeceğiz."

Fransızca yaptığım bu konuşma Menşevikleri kışkırttı. Saygı duyulan bir yabancının orada olmasına rağmen sözümü kestiler; ancak toplantıyı dikkatle izleyen ve dinleyen konuğun kendisinin, Vandervelde'nin müdahalesi üzerine konuşmamı bitirdim. Benim konuşmamdan sonra cesurca ortaya koyulan sorulara cevap verme gereği duydu; birlik, sabır ve diğer bağlantılı mevzular üzerine yaptığı konuşmada azınlığın çoğunluğa uyması gerektiğini söyledi.

Beyaz kuzey ışıklar yerini uysal bir sabaha bırakırken dağıldık. Sabah yine tezgâhımdaydım; Vandervelde'nin şerefine düzenlenen şölene yaptığım gece ziyaretinden işçilerin hiçbirine bahsetmedim. Yalnızca birkaç örgütlü yoldaş ve parti çalışanının olduğu dar bir çevrenin haberi oldu.

Atölyelerde siyasi faaliyetler üç Rus partinin mensubu işçiler tarafından yürütülüyordu: Bolşevik sosyal demokratlar, Menşevik sosyal demokratlar ve Sosyalist-Devrimciler.[2] Aralarındaki

2 Sosyalist devrimciler, halk arasında Narodnikler olarak adlandırılıyorlardı.

en aktif grup Bolşeviklerdi. Bolşevik işçiler atölye toplantılarında seslerini duyuruyorlardı ve bir nevi askerî strateji uyguluyorlardı: Siyasi konularda konuşabilen işçiler bölgede dağıtılıyordu ki aynı işçi bir fabrika içerisinde sürekli kendini göstermesin, tahrikçinin adı Ohrana'dan saklanabilsin. Savaş öncesi parti çalışmalarının tipik özelliği, aydınların bulunmamasıydı. 1906 ve 1907'de başlayan aydın göçü, parti çalışanları, tam zamanlı çalışan kadrolar ve işçilerle devam etti. Duma grubunun ve günlük gazetenin ihtiyaçlarını karşılayabilecek aydınların sayısı çok azdı. Küçük burjuva aydınların ve öğrenci gençlerin yerini, nasırlı elleri ve kitlelerle iletişimini kaybetmemiş gelişkin bilinciyle aydın proletarya aldı. Sigorta örgütçülerimiz G.İ. Osipov, G.M. Şkapin, N.İ. İlyin, Dmitriyev ve diğerlerinin yanında metal işçileri Kiselev, Murkin, Şmit ve diğerleri gibi sendika aktivistleri, çok olumlu izlenimler yaratmışlardı.

Hem atölyelerde çalıştığımdan hem de sıklıkla yoldaşların evini ziyaret ettiğimden, dışarıda tanıdığım birçok ünlü Avrupalı işçiden kendini çok daha iyi geliştirmiş pek çok öncü işçiyle tanıştım. Sert mücadeleler, sürgünler ve cezaevleri binlercesine zarar vermişti ama batıdaki "barışçıl" mücadeleyle karşılaştırılamayacak kadar iyi bireyler yetişmişti. Atölyelerde genellikle dayanışma amaçlı fonlar vardı. Bunlar, örneğin cezaevindekiler, sürgün edilenler ve mahkûm işçiler ve bunların aileleriyle dayanışma içindi.

İmalathanelerde ve atölyelerde yürütülen propagandalar bireysel ölçekteydi. Tartışma grupları bulunsa da, bunlara daha çok en bilinçli işçiler katılıyordu. Sigorta fonuna dair meseleler üzerine yasal toplantılar yapıldı, ancak bu etkinlikler büyük bir maharetle işçi sınıfının genel kurtuluş mücadelesiyle bütünleştirildi. Petersburg'da kaldığım yaz boyunca imalathanelerde sık sık yasal olmayan toplantılar düzenlendi. Bu toplantılar genellikle anlık kararlarla ortaya çıksa da, öğlen paydosu veya akşam paydosunda çıkış kapısının önünde, bahçede veya çok katlı binaların merdivenlerinde, son derece örgütlü bir biçimde yapılıyordu. En atik işçiler kapıda bir "barikat" oluşturuyor ve çıkışa doğru bir kitle yığılmış oluyordu. Bir aktivist hemen oracıkta ortaya atılıyordu. Yönetim telefonla polisi arıyor ancak polis gelene kadar konuşmalar yapılmış, gerekli kararlar alınmış oluyordu. Sık sık polisle çatışmaya

giriliyordu; polis kendi "hile"lerine başvururken, işçiler somunlar ve kaldırım taşlarını devreye sokuyorlardı. Petersburg'un her yerinde kitlesel eylemler düzenleniyordu. Vyıborg bölgesi çoğunlukla Ozerki, Şuvalov ve Grajdanka'da toplanıyordu. Tatil günlerinde şehir dışındaki bu kasabalar ziyaretçi akınına uğruyordu. Bu da işçilerin kitlesel eylemler düzenlemesini kolaylaştırıyordu.

1914 yazında, fabrika bölgelerindeki atmosfer iyice gerginleşmişti. Küçük ya da büyük herhangi bir ihtilaf, neden çıktığından bağımsız olarak bir protesto gösterisini ya da grevi tetikliyordu. İşçiler, yakın kışlalardaki askerlerle bağlantı kurmaya başladılar. Devrimci propaganda, askeri kamplarda da yürütüldü. Propaganda çalışmasının oldukça etkili bir kısmı dokumacı kadın işçiler tarafından sürdürülüyordu. Askerlerin bazıları, kadın işçilerle aynı kasabalardan geliyorlardı, ancak bu genç insanlar çoğunlukla "gönül işleri" üzerinden bir araya geliyorlardı ve böylece kışlalar ve fabrikalar arasında akrabalık ilişkileri kurulmuş oluyordu. Durum böyleyken birlikleri işçilere karşı kışkırtmak imkânsızdı.

Lessner beni tatmin etmez oldu ve başka bir imalathaneye geçmeyi düşünmeye başladım. Bu çok kolay bir şekilde halledildi. İlk günlerimde işçileri yönetimin baskıcı ücret sabitlemesine karşı mücadele etmeleri için teşvik etmiştim. Başından beri daha yüksek ücretler için mücadele etmenin kişisel bir örneği olmaya başlamıştım. Aynı işleri yapan işçilerin farklı ücretlerle çalıştırılıyor olması konusunda öfkeli olduğumu göstermiştim. Ben içkici vardiya arkadaşımla çalıştığım esnada günde 4 ruble alıyorken, hemen yanı başımdaki Finli tornacı, daha fazla yorularak en fazla 2 ruble 50 kopek kazanıyordu. Bu örnek tek de değildi. Petersburg metal işçilerinin gelişkin devrimci mücadele ruhlarına rağmen, sendikal dayanışmaları ve anlayışları gelişmemişti. Bu durum kısmen, metal işçilerimizin "bir grup" içerisinde kolektif mücadele etmeye alışmasından ileri geliyordu; ancak aynı mesleği yapan işçiler için standart bir ücretin savunulması, fabrika hayatındaki diğer birçok şey gibi, belirli bir kişisel cesaret, inatçılık ve bazen de genel desteği arkana almadan bireysel olarak kendini savunmayı gerektiriyordu.

Bana verilen parça başı işin getirisi, niteliği (kötü bir dökümle kalakalırdınız) ya da niceliğinin azlığı nedeniyle o kadar yüksek

olamayacak olsa da, 10 saatlik bir işgünü için 5 ruble talebimi kişisel olarak amire ilettim. Bu tip kişilerde alışıldık olan kaçamak sözlerle ikna olmuş gibi yaptı, ancak ödeme günü gelince saatlik ücretim sadece kırk sekiz kopek olarak düzenlendi, yani istediğimden günde 20 kopek daha azdı. Bunu görür görmez istifa ettim ve 17 Haziran'da atölyeden çıktım. Lessner'deki iş arkadaşlarım ve özellikle birinci mühendislik işliğindekiler gitmeme çok üzüldüler. Ancak bir "yabancı" olarak başka yerlere gitmeye hevesli olmamı ve Petersburg proletaryasını daha çok tanıyabilmem için olabildiğince çok sayıda atölyede çalışma isteğimi anladılar.

Lessner'deki işimden sonra başka bir iş bulmak daha kolay oldu. Artık yanımda sözlük taşımıyordum, beni ustabaşı ile tanıştırabilecek yoldaşların yanına gidiyordum. Birkaç gün içerisinde iki teklif aldım: Parviainen Shell fabrikalarından ve Eriksson'dan. 26 Haziran'da başlamak üzere ikinci teklifi seçtim. İşe başlamadan önce doktora göründüm. Yerel hastane fonundaki doktor, Eriksson'da sadece gerçekten sağlıklı erkeklerin çalışmasına izin veriyordu. Uzun süre işsizlikten veya bir önceki işlerinde yoğun fiziksel sömürüden dolayı yıpranmış işçiler merhametsizce eleniyorlardı. Doktor, açlıklarıyla dalga geçer şekilde bu yoldaşlara yüksek kalorili diyetler, uzun istirahat ve buna benzer keyifler tavsiye eden yaşlı ve alaycı bir tipti. "Onaylanma" süreci fazlasıyla özensiz bir şekilde ilerliyordu. Doktor veya asistanı muayeneden sonra ellerini yıkamıyor, aletler bir kişiden diğerine doğrudan geçiriliyordu.

Neyse ki benim sağlık durumum yeterli bulundu ve fabrika içerisinde "Üçüncü İşlik" olarak bilinen 1. Torna Atölyesi'ne, oldukça detaylı bir testten geçirilerek verildim. Testi tamamladıktan sonra, saatte yirmi üç kopeklik bir "işlik ücreti" önerildi. Fakat ben daha önceden hem ustabaşına hem de onun yanındakilere, bana önerilecek "işlik ücreti" ne olursa olsun günde beş rubleden daha az bir ücretle çalışmayacağımı söylemiştim. Ancak yönetim, işlik içerisinde "işlik ücreti"ni ikiye katlayan parça başı üretim primine izin veriyordu. Birinci parçayı dört ruble altmış kopeke bitirdim ve ustabaşından ücretimi günde beş rubleye gelecek şekilde arttırmasını istedim, yoksa çalışmaya devam etmeyeceğimi söyledim. Ustabaşı kabul etmek zorunda kaldı ve bu benim için bir emsal haline geldi.

Fabrika genelinde olduğu gibi torna işliğinde de siyasi bilinci yüksek birçok işçi vardı. Menşevik işçilerin hepsi bizim işlikte yoğunlaşmıştı. Bu işçilerin yönetime karşı aldıkları tutum kusursuzdu; hepsi çok iyi bir konuma sahipti ve en yüksek işlik ücretini alıyorlardı. Bu da onlara, diğer işçilerin neredeyse iki katı kadar kazanmaları olanağı veriyordu. Yine de bu işlik tüm bu bilinçliliğe rağmen, konu sendikal dayanışma olduğunda diğerleriyle aynı çizgideydi. Ücret seviyelerindeki inanılmaz farklar burada da benzer şekilde mevcuttu; bölümlerdeki ustabaşlarının keyfî olarak sabitlediği ücretler, "acemiler" için saatlik on altı kopekten, konumlarını sağlamlaştırmış olan ve parça başı işle kazançlarını ikiye katlayabilen "kıdemliler" için saatlik otuz beş kopeke kadar değişebiliyordu. Aynı meslek ve işler için ücretlerin "eşitlenmesi" konusunda kişisel olarak bir mücadele başlattım. Az ücret alanların hepsi benim yanımda yer alırken, ayrıcalıklı bir pozisyona erişmiş olanlar doğal olarak karşı çıktılar. Ufak sendika meselelerinden doğan ihtilaflar siyasi düzleme taşındı. İşlikte kontrolü ellerinde tutan Menşevikler, Fransız Bolşevike karşı "savaş açmaya" karar verdiler. Tartışmalar ve kötü muamele, benim tezgâhımın etrafında bir kalabalığın oluşmasına neden oldu. İçerideki mücadelemizden bizi bir süreliğine alıkoyan ve hepimizi bir araya getiren şey, fabrikamız dışında gelişen daha büyük olaylar olacaktı.

Temmuz Günleri

4 Temmuz'da, polisin Putilov işçilerine saldırdığı ve bu saldırının birkaç kişinin ölümüyle sonuçlandığı hikâyesi tüm şehrin işçileri arasında yayılmaya başladı. İşçilerin öfkesi çok yükselmişti ve körüklenen bu atmosferin kan dökülmesine yol açacağı açıktı. Bazı yerlerde iş protesto amacıyla normalde olduğundan erken durduruldu.

5'i sabahı insanlar işlerine zamanında geldiler, ama yalnızca yarım saat sonra ilk fabrikadan, daha sonra da bir diğerinden iş durdurma haberleri gelmeye başladı. Yeni Lessner fabrikası durmuştu, Nevka rıhtımındaki komşu tekstil fabrikası durmuştu ve bizim de işi durdurmamızı istiyorlardı. Fabrika bahçesinde bir toplantı örgütlendi, toplantıyı polisler bastı, yaşanan arbededen sonra işçiler

polis kordonunu kırarak çıkışa yöneldiler ve sokağa çıktılar. Her yönden gelen işçiler Bolşoy Sampsonyevskiy Prospekt'te birleşip, on bin kişiden daha kalabalık, muazzam bir gösterici topluluğu oluşturdular. Devrimci şarkılar söylenmeye başlandı, kızıl bayraklar ve atkılar sallandı. Polisler kendilerini karakollara kilitlediler. Konuşmacılar silahlı mücadele ve çarlığı devirme çağrısı yapıyordu. Vyıborg bölgesindeki tramvaylar durdurulmuş, işçiler bir saatten fazla bir süredir devrimci şarkılarla sokaklarda ilerliyorlardı. Polisin yardımına Kazaklar gönderildi. Tüfeklerini hazırda tutarak ve bağırarak kalabalığın ortasına atıldılar; kırbaçlarıyla saldırdılar ve işçi atölyelerinin açık camlarından ateş ettiler. İşçiler, arka bahçelerden ve bostanlıklardan bölgenin her tarafına dağılarak, polisleri ve Kazakları taşa tutuyorlardı. Yabancı olmama rağmen Kazakların kırbaçlarından Ruslar gibi kaçtım ve saklandım. Kazakların takviyeye gelmesinden cesaret alan polis, işliklerde ve arka bahçelerde ava çıktı, hatta atölyeleri bastı. "Nizamı sağlamak" için birkaç saatlik süvari hücumu gerekiyordu ama bu şekilde dinginliği sağlamak mümkün görünmüyordu. Karanlığın çökmesiyle polis ve Kazaklar, gece yarılarına kadar dinmeyecek olan devrimci şarkı seslerinin duyulduğu işçi sınıfı mahallelerine daha fazla girmemeye karar verdiler.

Eylemin öncülüğünü bizim partiden gruplar yapmıştı. Olaylar, Fransız burjuvası başkanı Poincaré'nin gelişine ve yetkililerin onu karşılamak ile meşgul olduğu zamana denk gelmişti. Polis, Poincaré'nin Petersburg'a geldiği gün "Rus halkı"nı temsil etmek üzere bir sahne oluşturmaları için apartman görevlilerini toplamıştı. Polis ve Kazaklar oraya konuşlandırılmış, şehir merkezi ile şehir dışı alanları birbirine bağlayan köprülerde ise gösterici işçilerin geçişini önlemeleri için askeri devriyeler görevlendirilmişti. Şiddet ve tutuklanmalara karşı başlayan eylemler, Narva ve Vyıborg bölgelerinden Vasiliyev Adası, Kolomna bölgesi ve Neva Kapısı'nın ötesine geçmiş, bütün şehre yayılmıştı. Gazeteler haberleri tüm Rusya'ya yaydı ve böylesine büyük bir harekete diğer illerden de cevap gelmesi bekleniyordu. 6 Temmuz ile 12 Temmuz arasında neredeyse genel bir grev yaşanmış ve grevcilerin sayısı 300 bini bulmuştu. Her yerde mitingler ve gösteriler düzenleniyor, bazı yerlerde barikatlar kuruluyordu. İşçiler her yerde silah arıyor,

polislere ve Kazaklara karşı, bir şekilde korunmak üzere tabanca ve bıçak stoku yapıyorlardı. Atlı kuvvetler de şehre ve şehrin eteklerine doğru gelmişti. Evlerde ve sokaklarda kitlesel gözaltılar başlamıştı. En gelişkin işçiler genellikle bizim Pravda ofisinde toplanıyor, raporlar getiriyorlardı; ayrıca Petersburg Komitesi üyeleri de burada toplanıyordu. Polis, beklenmeyen bir baskınla çok sayıda partili işçi ve aktivisti gözaltına aldı. Bu gözaltılar Petersburg proletaryasının öncü kesimlerinin büyük bir kısmını yok etse de, başlamış olan hareketi durduramadı. İşçiler her gün imalathanelere ve fabrikalara normal saatlerinde geliyorlar, toplantılar ve sokak gösterileri yapıyorlardı. Hareket özellikle Vyıborg bölgesinde militanlaşmıştı. Fransız konukların Petersburg'a geldiği sabah, neredeyse tüm işçi sınıfı bölgesi Bolşoy Sampsonyevskiy Prospekt'te toplandı, caddeyi Yeni Lessner tesislerinden polis karakoluna kadar tamamen doldurdu. Aralarında işçi kadınların, eşlerin, çocukların olduğu en az yirmi bin kişilik kalabalığın üstündeki güneş neşeyle parıldıyordu. Polisler ve Kazaklar ortalıkta yoktu. Kalabalığın arasından konuşmacılar çıkıp, konuklara bir hoşgeldiniz eylemi yapma çağrısında bulunuyorlardı. İşçilerden biri "Haydi onlara, evde bazı sorunlar olduğunu ve misafir ağırlayamayacağımızı söyleyelim" dedi. Varşavyanka marşının melodileri duyulmaya başladı ve işçiler şehre doğru harekete geçtiler. Fakat arkadan bir bağırış yükseldi: "Kazaklar!". Arkamızı döndük ve bir Kazak müfrezesinin Landin fabrikasından hızla geldiğini gördük. Erkek ve kadın işçiler olabildiğince hızlı kaçmaya çalışıyorlardı. Sarhoş Kazaklar kitleyi yan sokaklara ve avlulara sürüyor, göstericilere oralarda saldırıyorlardı. Polisler de yattıkları pusudan kalktılar. Yollar ve kaldırımlar birkaç saat içerisinde kana bulandı. Bunların hepsi Vyıborg bölgesinde olmuş ama aynı olaylar, liman işçileri ile Fransız-Rus fabrikası işçilerinin hırpalandığı Kolomna bölgesinde de meydana gelmişti. Vyıborg bölgesindeki çatışmalar gün boyu sürmüş, karadan denize taşınmıştı. Genç işçiler, Nevka'daki dubalara güçlükle çıkarak şarkı söylemeye başladılar. Polisler onları yakalamaya çalıştılar ancak yerli halkın şansına, dubalara çıkmayı başaramadılar, çünkü işçiler iskeleleri ters çevirmiş ve polisi kıyıda tutmak için direkleri kullanmışlardı. Bu iş deniz polislerinin işi olduğundan, oradaki polisler suyun üzerinde etkin olamamışlardı.

Şehri dolaşmak, özellikle de işçi sınıfı bölgelerini gezebilmek için "yabancı" statümün nimetlerini kullanıyordum. Her yerde muazzam bir heyecan vardı ve daha önce yaşananların derinliği hissediliyordu: 1905-7 kızıl yıllarını hatırlatıyordu.

Vyıborg bölgesindeki işçiler, mahallelerini Kazakların yağmalarından korumak için örgütlenmeye karar verdiler. Kürekler, testereler, çekiçler ve baltalar ortaya çıktı; telgraf direkleri indirilmeye, barikatlar ve tel örgüler çekilmeye başlandı. Wylie Kliniği'nden Eiwas tesislerine kadar her yerde direkler kesilmiş, teller sökülmüştü. Bunların hepsi, 1905'te Moskova'da ortaya çıkan silahlı Aralık hareketine katılan Moskova metal işçilerinin yönlendirmeleri doğrultusunda yapıldı. Akşama doğru işçiler, birkaç yüz kişilik gruplar halinde tel engellere doğru gitmeye başladılar. Landrin fabrikası yakınlarında, yük arabacılarını durdurdular, atların koşumlarını çıkardıktan sonra onları arabacılara tekrar teslim ettiler ve ardından arabaları ters çevirerek ve telle birbirine bağlayarak barikat kurdular. Sadece tek tük işçinin tabancası vardı, diğerlerinin silahı kendi coşkularıydı.

Göstericiler akşam olunca, iki büyük sırığın barikatın temelini oluşturduğu, yan ve ön sokaklardaki tel örgülerin atlı Kazakların ve polis kuvvetlerinin geçişini engellediği yerde, Wylie Kliniği etrafında toplandılar. Dükkânlar, barlar ve restoranlar kapalıydı. Evlere geçilen bölgelerde bekçiler, yabancıları içeri sokmamak ve oturanlara göz kulak olmak üzere nöbetteydi. Wylie Kliniği'nin dışarısında çıkan arbede neredeyse planlı bir çarpışma gibi olmuştu; savunmada bulunanlar fiilen silahsızdılar ve kendilerini korumak için arkalarından Kazaklarla polisleri taşladıkları barikatları ve tel örgüleri kullanıyorlardı. Taşları toplamak ve yoldan sökmek çocukların işiydi ve çocuklar taşları katladıkları gömleklerinin içinde taşıyorlardı. Polis ve Kazaklar barikatı kırmayı, tabanca ve tüfek ateşiyle meydanı dağıtmayı başardılar.

Gece geç saatte her zamanki şehir turumdan dönerken, çatışmadan birkaç saat sonra kendimi Wylie Meydanı'nda buldum. Sokakları uğursuz bir sessizlik kaplamıştı. Görünürde ne bölge sakinleri, ne gelen geçen, ne de polis vardı. Meydan taşlar, parçalanmış fener direkleri ve tel parçalarıyla doluydu; yolun karşısında ise halen tele sarılı şekilde duran iki telgraf direği vardı. Binaların duvarlarında

mermi delikleri görünüyordu. Adımlarım, kaldırım taşları üzerinde yankılanıyordu. Birden uzaktan bir ses geldi: "Dur, kıpırdama!". Durdum ve bekledim. İki beyaz gölge karşı taraftan bana doğru uzun adımlarla yürüdü ve tabancalarını doğrulttular. *"Est-ce que je ne puis passer par ici?"* (Bu yoldan geçemez miyim?), diye sordum. Yabancı bir dil duyan polisler tabancalarını indirdiler. Yine Fransızca olarak "Burada nasıl bir tehlike var?" diye sordum. Arkadaki polis beni anlamadıklarını söyledi. Ben de kırık bir Rusçayla evine gitmeye çalışan bir Fransız olduğumu söyledim. "Bir Fransız!" dedi polisler neşeli bir sesle. "Yeni mi geldiniz?". İki çift ağır el omzuma vurdu. Bir süre önce geldiğimi ve o anda apartman daireme dönmeye çalıştığımı söyledim.

"Buradan geçmek gerçekten tehlikeli mi?" diye sordum "Fransız-Rus" dostluğuna dair herhangi bir çaba sarf etmeden. Polislerin elleri omzumdan düştü; tabancalarını göstererek "Bizde bunlar var, görmedin mi?" dediler. Ben de yoluma "bunlar"sız devam etmeye karar verdim ve işçi sınıfı alacakaranlığının derinliklerine doğru yola koyuldum. Sadece birkaç yüz metre yürümüştüm ki başka birisi bağırdı: "Dur, olduğun yerde kal yoksa ateş ederiz!" Ardından kulağıma yolun ötesinden birkaç yüz çelik at nalı sesi çalındı; savaş malullerine ayrılan bir evin arkasından, iki subayın emri altındaki bir süvari taburu Don Kazağı yolumu kesmek için öne atıldı. Fransızca bağırdım: *"Attendez tirer! Je m'approche!"* (Ateş etmeyin, geliyorum!). İki subay beni karşılamak için aceleyle geldi. Fransızca bilip bilmediklerini sordum; bilmiyorlardı. Yeniden kırık Rusçamı kullanarak evime gitmeye çalıştığımı ama sürekli sarhoş ve silahlı polislere rastladığımdan bir türlü gidemediğimi söyledim. Subaylar, polislerin sarhoş değil yorgun olduğuna, konuklar için düzenlenen resmî karşılamanın ve çıkan kargaşaların onları bitkin düşürdüğüne beni ikna etmeye çalıştılar. Bana karşı naziktiler ama yoldan geçen tüm diğer insanları arıyor ve sorguluyorlardı.

Bolşoy Sampsonyevskiy Prospekt'in karanlık derinliklerinde akordeon ve tabanca sesleriyle devrimci şarkılar uğulduyordu. İşçi sınıfı mahallelerinin içerisinde yaşam ve mücadele etme hevesi kaynıyor, Kazaklar da bunu hissediyorlardı. Şeker fabrikasının dış duvarlarına yaklaşırken birbirlerini uyarıyorlar, ağaçlardan gelen her hışırtıdan korkuyorlardı. Subaylar, bir el ateşle

indirilebileceğimi düşündükleri o "korkunç cehennem deliği"ne gitme kararımdan beni vazgeçirmek için ellerinden geleni yaptılar. Gece kalabileceğim bir oda sözü vererek ve sabah beni geri getirmeye memnuniyetle yardım edeceklerini söyleyerek, onlarla beraber şehre gitmemi önerdiler. Nezaketleri için onlara teşekkür ettim ve Malıy Sampsonyevskiy yolundaki dairem sadece birkaç sokak uzaklıktayken böylesine meşgul insanlara dert olmanın gereksiz olacağını söyledim. Sonuç olarak içlerinden biri, evime giderken tüm taburun bana eşlik etmesi önerisini getirdi. Teşekkürlerimi ilettim ama Kazakların koruması altında eve gitmenin biraz nahoş olacağını düşünüyordum. Fakat diğer subay, beni o "cehennem deliği"ne götürme teklifine arka çıkmadı. karanlık ve gürültülü olan uzaklara diplomatik bir şekilde bakarak tabura hazır ol emri verdi. Korktukları açıktı; eve yalnız gidebileceğime sevinmiştim. Yanımızdan koşarak bir kız geçti. Kızı durdurdular ama aramadılar. Malıy Sampsonyevskiy yolunu bilip bilmediğini ve yolun uzak olup olmadığını sordular. "Evet" cevabını alan subay, kızın bana eşlik etmesini önerdi. Biz devrimci karanlığa doğru yola koyulunca onlar da bölgeden ayrıldılar.

Savaş

Emperyalist burjuvazinin aracıları nihai notlarını karalar ve Üçlü İttifak suçu Üçlü İtilaf'a atarken, Petersburg proletaryası ile Rusya'nın diğer sanayi merkezlerinin birçoğundaki işçiler kendilerini tümüyle iç mücadeleye kaptırmışlardı. Petersburg'daki Temmuz olayları, uyuklayan vilayetleri uyandırmış, grev dalgası tam anlamıyla "soğuk Finlandiya kayalıklarından sıcak Kolhis'e" uzanmıştı.

Petersburg işçilerinin sokak gösterileri 11 ya da 12 Temmuz itibariyle bitmişti, ancak en az 300 bin kişiden oluşan grevci ordusunun önemli bir kısmı işlerine dönmedi. Fabrika ve İmalathane Sahipleri Birliği, "işçi sorunu"nu kendi lokavtlarıyla çözmeye karar verdiler. Birçok fabrika ve özel metal işleme tesislerinin neredeyse hepsi tüm çalışanlarını işten çıkarmayı planlıyordu. Ancak "olayların kritikleşmesi", yani karmaşanın başlaması, hükümeti sıkıntıları önlemek üzere sermayenin hayatına bir çeşit "barış" getirmeye mecbur bıraktı. Lokavta yönelik duyurular birden bire

değiştirildi, fabrikalar yeniden açıldı ve işçiler tehdit yerine, önceki görevlerine geri gelmeleri için nazik davetler almaya başladılar. Çatışmaların uzun süreceğini düşünen birçok işçi ülkeyi bir süreliğine terk etmişti ve fabrikaların yeniden açıldığını ancak uzun bir süre sonra öğrenebildiler. Seferberlikten yaklaşık iki gün önce Petersburg'daki çalışma hayatı normale dönmüştü.

Baskılara, gazetelerin çıkmamasına ve iki haftalık işsizliğe rağmen işçilerin haletiruhiyeleri iyiydi. Herkes fazlasıyla keyifliydi; sade bir öfke kabarcığının kocaman bir işçi ordusunu birleştirdiği en son grevden dolayı herkesin cesareti yerindeydi. Bu dayanışmayı ne polis, ne "ihtişamlı" Kazaklar, ne de fabrika sahipleri birliğinin açlık tehdidi ezip geçebilirdi. İşe geri dönüşün birinci gününde, yaşanan son olaylara dair izlenimler paylaşılıyordu. Herkes, ülke çapında ve belirleyici bir savaşın kapıda olduğunu hissediyordu. İşçiler her ne kadar devletler arasındaki pazarlıkların gidişatını takip ediyor olsalar da, Avusturya-Sırp sınırındaki kanlı operasyonlar onlar için ikincil bir konuydu.

Ancak Panslavist çevreler işe koyulmuştu. Sansasyonel ve yarı-liberal basın, vatansever gösterilere zemin hazırlıyordu. Kısa süre içinde şehrin merkezî bölgelerinde "kendiliğinden" başlayıp Sırbistan Elçiliği'nde son bulan bu tür gösteriler düzenlenmeye başlandı.

Bu gösterilerin çekirdek kadrosunu bekçiler, ofis çalışanları, aydınlar, "sosyete" kadınları ve liseli öğrenciler oluşturuyordu. Önceden hazırlanan bayraklar, pankartlar ve Çar'ın portreleri "kendiliğinden" ortaya çıkmış, müttefik elçiliklerin etrafında atlı polislerin koruması altında törenler düzenlenmişti. İlk günlerde şehir merkezindeki herkes, bu vatansever holiganların estirdiği terörle korktu. Kendilerine verilen "özgürlüğün" mantıksal sonucu olarak, Veçerneye Vremya'nın tavsiyesiyle Alman Elçiliği'ne ve diğer kuruluşlara saldırdılar ancak gösteri haklarından mahrum bırakılmadılar.

Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin Petersburg Komitesi, daha önce işçiler arasında bu vatansever gösterilerin devrimci gösterilere dönüştürülmesi için propaganda yapmış, bu tür girişimlerde bulunulmuş ve gösteriler çatışmalarla sonuçlanmıştı. Sonra vali gösteri yapılmasını yasakladı. Bu yasaktan önce bir

sakinleşme olmamıştı. Cephedeki en küçük bir başarının ardından bir gösteri, savaşa yeni bir ülkenin girmesinin ardından bir gösteri daha... Cahil kişiler, beyaz yakalı işçiler ve Petersburg entelektüelleri, holigan vatanseverliğe karşı korkakça bir tutum içerisindeydiler. Petersburg işçilerinin demokratik çevreleri, özellikle de Almanya'nın Rusya'ya verdiği ültimatomdan sonra olaylara ilgi gösteriyorlardı. Gazetelerin özel baskıları büyük hevesle okundu. Elbette ki tüm gazeteler bu ültimatomu, "büyük güç" olan Rusya'nın "onurunu" ve "itibarını" kanıtlamak için kullanmaya çalıştılar. Ertesi gün hem sağın hem de solun şiarı "işgal altındayız" olmuştu.

Gazeteciler hemen vatansever dile ayak uydurmuştu; "hain Almanya"ya karşı duyulan büyük öfke Petersburg demokratlarının günlük rutini haline geldi. Şovenist çakallar arasında bu olanlara dair iki hafta öncesinde, Poincaré'nin gelişi sırasında, gerici gazetelerin hâlihazırda "Prusya'nın yumruğuna" meydan okuduğu ve Rusya'nın iki sene içerisinde onların hesabını görmeye hazır olacağını söylediği zaman, hazırlananların kendileri olduğunu hatırlatan tek bir ses bile çıkmadı. Bizim muhterem gazeteciler, anayurtlarına verdikleri bu "hizmetler" sebebiyle Fransa Cumhuriyeti'nin emrine girdiler.

Olaylar o kadar hızlı gelişmiştiki örgütlü işçiler hazırlıksız yakalanmışlardı. Prensipte hepsi savaşa karşı olsalar da durumun karmaşıklığı birçoğunun kavrama gücünün ötesindeydi ve fazlaca "kişisel görüş" vardı. 19 Temmuz sabahı saat altı itibariyle, Petersburg bölgesinde (tüm Avrupa Rusya'sıyla birlikte) genel seferlik ilan edildi. Polis karakolları bütün gece orduya çağırma bildirileri dağıttı. Sabah botlar, yatak örtüleri gibi gerekli eşyalar karşılığında verilecek ücretleri içeren beyaz listelerle birlikte kızıl seferberlik afişleri şehrin her yerine asılmıştı. İnsanlar öbek öbek listelerin önünde duruyor, olup bitenleri mümkün olan her açıdan değerlendiriyordu; ancak genel bir endişe hâkimdi. Artık işe alma ofislerine dönen polis karakollarının etrafı yüzlerce işçi ailesiyle doluydu. İki kadın ağlayarak savaşa sövüyordu.

Seferberlik atölye ve fabrikalarda kargaşaya neden oldu. İşçilerin yüzde kırka varan kısmı tezgâhlarından ve iş aletlerinden uzaklaştırıldı. Çaresizlik ve umutsuzluk çok sık rastlanan duygular haline

geldi. Fabrika sahipleri, yetkililerden nitelikli işçilerinin geri verilmesini istediler, aksi takdirde askerî sözleşmeleri tamamlayamayacaklarını söylediler. İstekleri karşılandı. Askerî sözleşmelerle çalışan fabrikalardan seferberliğe katılan tüm metal işçileri birkaç gün sonra geri gönderildiler; ama askerî valinin "kayıtlarına geçmiş" sayılıyorlardı.

Seferberlik sabahı işe gidenlerin hiçbiri işini düşünmüyordu. Giysilerini değiştirmeden atölyelerin etrafında toplandılar, ne yapılacağına karar verip devrimci şarkılar eşliğinde sokaklara çıktılar. Bazı tesislerde acemi askerlerle toplantılar yapıldı; işçiler askerlerden işçi mücadelesini unutmamalarına ve "Rusya içerisinde Slavları özgürleştirmek" için karşılarına çıkan ilk fırsatta silah kullanacaklarına dair yeminler aldılar. Sokaklar, devrimci şarkılar söyleyen ve "Kahrolsun savaş!" diye bağıran binlerce insanla yeniden dolmuştu. Gözü yaşlı kadınlar bile polis karakollarının önünde, gözyaşları arasında "Kahrolsun savaş!" diye bağırıyor, başkalarını da cesaretlendirmeye çalışıyorlardı. Temmuz protestolarındaki kadar fazla sayıda ve sert olmayan polis, gösteriyi kırmaya çalışmış, ancak ihtiyatların güçlü direnişiyle karşılaşınca ortadan kaybolmanın daha akıllıca olduğunu düşünmüştü.

Öğle saatlerinde acemi askerlerin ilk grupları, zayıf bir polis koruması altında şehir merkezindeki toplanma noktalarına doğru ilerlemeye başladılar. Kalabalık, hemen bu gruba katıldı ve kızıl flamalar ile çubuklara geçirilen dövizlerle bir gösteri başlatıldı. Bu uğurlama sırasında polisle çatışmalar yaşandı; ancak ihtiyatların etkili desteğiyle göstericiler hep bir adım öndeydi. Buna benzer sahneler merkezden uzak birçok bölgede, hatta şehrin içinde Kolomna bölgesinde de yaşanmıştı. Neva Kapısı'nın dışındaki ve Vyıborg bölgesindeki göstericiler özellikle etkileyiciydiler. İlkinde on binlerce kişilik bir kalabalık, vatanseverlerle karşı karşıya geldikleri ve polis tarafından dağıtıldıkları Znamenskiy Meydanı'na kadar devrimci şarkılar ve kızıl flamalarla giden ihtiyatlara eşlik etti. Vyıborg bölgesinin çeşitli yerlerindeki gösteriler neredeyse bütün gün boyunca sürdü.

Seferberlikle aynı anda Petersburg'da savaş hali ilan edilmişti. Demiryolları, köprüler, depolar ve benzeri diğer yerler askerî devriyeler tarafından korunuyordu. Posta, telgraf ve ulaşım yalnızca

savaş ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışıyordu. İlk günler Petersburg tamamıyla tecrit edilmiş ve işin garip yanı "dış dünyaya" kıyasla eyaletlere daha uzak durumdaydı.

Şehir, panik yaratan söylentilerle dolup taşıyordu. Filan prenses ihanetten kaleye kilitlenmiş gibi sansasyonel hikâyeler ağızdan ağıza yayılıyordu; Petersburg'un eski valisi Draçevskiy'nin mahkum edildiği ve Kronstadt kalesinde saklanan "önemli belgeleri" sattığı için asıldığı konuşuluyordu. Kronstadt'tan gelenler, döşenmeye hazır olanlar arasında kumla doldurulmuş üç yüz mayının bulunduğunu iddia ediyorlardı. Bu gibi söylentiler yetkililere ve onların "savunmaya hazırlanma" yeteneklerine olan güveni baltalıyordu. Savaşı kaçınılmaz kabul eden vatanperver kafalı küçük burjuvazi, esnaf, beyaz yakalı işçiler ve köylüler, herhangi bir kusurun hâlihazırda ülkede iktidarı almış Almanlara atılabileceğini düşünüyorlardı. Rennenkampf ve diğer "gerçek Ruslar", daha dün yanında olan arkadaşlarını bile bir anda kaybettiler.

Savaşa Dair Tutumlar

Almanya'nın Rusya'ya savaş ilan ettiği andan İngiltere'nin Almanya'ya karşı savaşa girmesine kadar geçen sürede, Petersburg burjuvazisinin ruh hali kasvetliydi. İngiltere'nin tarafsız bir konumda olması durumunda Petersburg'un işinin biteceği düşünülüyordu. İnsanlar değerli eşyalarını, müzeler ellerindeki hazineleri toplamaya başladı. İngiltere'nin Almanya'ya karşı savaş ilan etmesiyle ilgili haberin yarattığı sevinci hayal etmek zor değildi. Restoranlar ve tiyatrolarda kutlamalar yapıldı, kadehler tokuşturuldu ve akşam İngiliz Büyükelçiliği önünde vatansever bir gösteri düzenlendi.

Savaşın ilk günlerinde, fikir sahibi işçiler, örgütlü proletaryanın başını çektiği Batı Avrupa demokrasisinin işçilerin ve köylülerin karşılıklı olarak imha edilmesine izin vermeyeceğine ikna olmuşlardı. Uluslararası durumdan, Alman hükümetinin öncü ve ilk tetiği çeken taraf olduğu açıkça anlaşılıyordu. Bu durumdan emperyalistlerin kana susamış tasarımlarına karşı belirleyici bir mücadeleye öncülük etme görevinin Alman proletaryasına düştüğü sonucunu çıkardık. Ama neler olduğunu öğrendiğimizde, olayın anlamsızlığı bizi şaşkına çevirdi. Gazete yazıları, savaşı haklı

çıkaran ve savaş kredileri için oy kullanan Alman sosyal demokrasisinin liderlerini konuşuyordu. İlk düşündüğümüz, hükümetin haber ajanslarının yalan söyledikleri ve Rus sosyal demokratlarını hizaya getirmek istedikleri oldu. Ancak kısa süre sonra bu düşünceleri doğrulama fırsatı çıktı: Almanya'dan gelen yüzlerce mülteci ve diğer ülkelerden dönen insanlar, iftira olduğu düşünülen şeyleri doğruladı.

Ne kadar korkunç olsa da bu yeni yönelimi bir gerçeklik olarak hesaba katmak zorundaydık. İşçiler, kendimiz için her zaman model olarak sunduğumuz Alman sosyalistlerinin bu davranışlarının ne anlama geldiği hakkında bizi soru yağmuruna tuttular. O dünya dayanışması neredeydi? Kademelerinde pek çok örgütlü işçi olan Alman ordusunun Belçika'yı yakıp yıktığı ve Belçika askerlerinin ülkelerini Enternasyonal marşına karşı savunduğunu duymak özellikle acı vericiydi. Tüm bu sorulara cevap verilmek, Alman sosyal demokrasisinin liderlerinin işçilere ve uluslararası sosyalizme ihanet ettiğini söylemek gerekiyordu. Son yıllarda Alman işçi hareketinin reformistler ya da "tasfiyeciler" tarafından yönlendirildiği üzerinde durduk.

Sosyal demokrasiyi destekleyen geniş işçi çevrelerinde "Almanlar yaparsa, biz de yapabiliriz" fikri ortaya çıktığından, "Alman liderleri mezara göndermek" bizim için kolay olmadı. Fikir sahibi işçilere, bazılarının ihanetinin evrensel bir ihanete neden olmaması gerektiğini, bundan yalnızca kapitalistlerin kârlı çıkacağını açıklamak çok çaba gerektirdi. İşçilerin uluslararası iletişimini liderleri atlayarak yeniden kurmak oldukça elzemdi.

Çatışma ilerledikçe, Rus hükümeti, karışık durumu "açıklığa kavuşturmak" için çok şey yaptı. "İçerideki düşmana" karşı bir kampanya başladığından Petersburg'daki seferberlik henüz tamamlanmış değildi. İşçilerin üzerine yağan baskıcı uygulamalar, tutuklamalar, sınır dışı etmeler ve kalan sendikaların, kulüplerin ve sendika gazetelerinin kapatılması şeklinde geldi. Bu, hükümetin "bütün sınıfları ve ulusları birleştirme" yöntemiydi. Seferberliğe çağrılan ancak fabrikalarda kalan işçiler rahat bırakılmadı. İşverenler, işçilerin bu konumundan istifade etmeye karar vererek onları serflere, bir çeşit "asker işçilere" dönüştürdüler. İlk haftalarda Lessner atölyelerinde, ücret kesintileri ve fazla mesai suiistimali

protesto ile karşılandı; Erikssons, Vulkan atölyeleri ve diğer mühendislik kuruluşlarında da protesto gösterileri yapıldı. Küçük ölçekli işverenler ve yükleniciler, kendilerine sorun yaratan unsurlardan ve ücret ödemekten kurtulmak için, polis yardımına da başvurarak bu savaş halinden çokça yararlandılar.

Rus ordusunun Masuri göllerinde yenilmesi, hükümete karşı mücadeleyi askıya almaya niyetli olanlara fazlasıyla cesaret verdi. İşçi kitleleri bu yenilgiden Rus hükümetinin çürümüş ve beceriksiz olduğu ve sadece süpürülüp yıkılmayı hak ettiği sonucuna vardı. Gerici hükümetin yapabildiklerine yönelik eleştirel tutum, Rus-Japon seferleri sırasında ortaya çıkan tutumla pek çok noktada kesişiyordu.

Askerlerin hırpalandıklarına, kötü yemeklere ve zayıf organizasyona dair hikâyelerinden, ordumuzun gerçek durumunun sevimsiz ve şimdiye kadar gizlenmiş bir resmi ortaya çıktı. Bu hikâyeler köylüler arasında bile dolaşırken, köylülerin Rus ordusunun liderlerine olan güvensizlikleri, ordunun Japon generaller tarafından bile daha iyi yönetileceği ve o zaman Almanların paramparça edilebileceği yönündeki yorumlarından anlaşılıyordu.

Plehanov, Burtsev, Kropotkin ve diğerleri tarafından yazılan ve "Alman militarizmi ile mücadelede" geçici "ateşkes" ve hükümete destek çağrısı yapan mektupların yayımlanmasıyla, Rus devrimci demokratları, vatansever fikirli gruplar da dahil olmak üzere bir miktar hayal kırıklığına uğradılar. Çünkü çağrının ilk önce demokrasinin zaferi için yapılacağını ve ancak o zaman dış düşmanla mücadeleye girişileceğini bekliyorlardı. Fakat Çarlıkla girilecek olan "ateşkes", ordunun sözde "başarı şansını" hiç bir şekilde arttırmadığı gibi, karşı tepkileri güçlendirdi. "Ateşkes" taraftarlarının Rus demokratik hareketine verdiği zararlar da cabasıydı. Bu grubun çevresinde dans edenler Kara Yüzler'in çete reisleri oldu.

Savaşın başlarında kentte ve işçi sınıfı çevrelerinde, reformların hazırlandığına, bir af çıkarılacağına ve Kadet hükümetinin kurulacağına dair söylentiler dolaşmaya başlamıştı. Bazılarının yayımlanmayı bile başardığı bu söylentilerin ya da daha doğrusu "Kadet özleminin" kaynağı liberal çevrelerdi. Kendilerini hükümete karşı herhangi bir mücadeleden çeken ve karşılığında hiçbir şey almayan bu grup, hükümete karşı öfkesini en çok bileyen

ve bunu hükümete göstermeye çalışan grup oldu. Fakat Reç, beş bin ruble para cezası ödedikten sonra sessizliğe gömüldü ve İngiliz hükümetinin Rus hükümetine rejimi rahatlatma "tavsiyesinde" bulunduğu yönünde söylentiler ortaya attı. Ancak zaman ilerliyordu ve Marseillais'in zorunlu marşlardan biri olarak kabul edilmesini saymazsak Batı Avrupa demokrasisinin etkisi bile hissedilmiyordu.

Petersburg basını popüler şovenizmi alevlendirmek için çok şey yaptı. Almanya'da kalan Rus kadınlara ve yaşlı erkeklere yapılan "Alman" mezalimini ustaca ortalığa saldılar. Ancak bu düşmanca atmosfer bile işçileri milliyetçiliğin aşırılıklarına sürüklemedi. Bryansk lokomotif atölyelerinde bir Alman'ın işinden atılmasının talep edildiği, bir atölyeden sorumlu mühendisle ilgili nadir rastlanan bir olay meydana geldi. İşçilerin sömürülmesi açısından son derece "gerekli" bir konumda olan mühendis için yönetim, Rusya'da özgürce yaşamasına imkân sağlayan bir izin almayı başarabildi. Fakat işçiler, düşmanlarından kurtulma şansını yakalamışken, işten atılmasını istediler. İşçilerin Rusya'ya "grev kırıcı" olarak gönderilen Almanların işten çıkarılmalarını istediği bazı vakalar oldu, ancak bunlardan basının iddia ettiği gibi Rus işçilerinin Almanlardan nefret ettiği sonucu çıkarılmazdı. Bu "edebi şovenizm", küçük-burjuva çevrelerinin bile gerçek ruh halinden daha ağırdı.

Rusya'nın ezilen uluslarının savaşa karşı tutumları, "ulusal bağımsızlığın savunulması" teorisinin diğer herhangi bir destekçisinden pek farklı değildi. Petersburg'daki Yahudi burjuvazi, "saf Yahudi" vatansever gösteriler düzenledi. Sinagoglarda zafer için dualar edildi. Liberal gazeteler olan *Reç ve Den*'de sürekli bunlar vurgulanıyordu ki baştakiler Yahudileri anavatanı sevmedikleri için kınamasın. Gerçekten de baştakiler, Markovlar ve Purişkeviçler, öylesine etkilendilerki Yahudilere övgü yağdırmak ve yakınlık göstermekten başka bir şey yapmadılar. Ancak savaş bölgelerine yakın bölgelerde Yahudilerin işi zordu. Askerî yetkililerden olduğu kadar, halk takımından da gelen, sürekli bir kıyım tehdidi altında yaşıyorlardı. Savaş koşullarında bununla ilgili herhangi bir şey yayımlamak yasaklanmıştı, ancak haberler dolaylı olarak, haydutların çaldıkları eşyalarla yakalanmasına dair raporlar şeklinde

basında yer buluyordu. Bu alanlarda herhangi bir vatansever gösteri "kıyım uyarısı" niteliğini taşıyordu. Müslüman Tatar nüfusu da vatansever gösterilerin içine çekildi. Petersburg camisinde dini törenler düzenleniyor, "Muhammediler" adına temsilciler gönderiliyordu. Bazı durumlarda Çekler, Polonyalılar ve diğer Slavlar polis vasıtasıyla kutsal kurtuluş mücadelesi için gönüllü lejyonlar kurmaya çağrılıyorlardı.

Petersburg vatanseverleri, Kışlık Saray'a bir geçit töreni düzenlediler ve çarın balkonda görünmesiyle dizlerinin üzerine çökerek çarı selamladılar. Salgın Rusya'nın zaten zayıflamış olan sosyal yaşamının kalan tüm gözeneklerini doldurmakla tehdit ederek yayıldı ve demokratlardan duyulabilen tek şey "uzlaşma" arzusuydu. Fakat sağlıklı proleter içgüdüsü, başkentteki işçi sınıfı unsurunu bu zehirlenmeden korudu.

Devrimci Sosyal Demokrasi Savaşa Karşı

Temmuz ayında Petersburg proletaryası üzerindeki yönetim ve polis baskısı Sosyal Demokrat Parti'nin yasadışı hücrelerine zarar vermemişti, ancak toplu tutuklamalar ve soruşturmalar parti örgütlerinin yapısını büyük oranda zayıflatmıştı. Petersburg komitesi en iyi işçilerini kaybetmiş olsa da, ilişkilerini korumuş ve normal çalışmalarına devam etmişti.

Acilen entelektüel işçilere ihtiyaç vardı. Pravda baskınından sonra Petersburg Komitesi içerisinde bildiri yazabilen kimse kalmamıştı. Seferberliğin ilk gününün çoğunu, Petersburg Komitesi'nin Vyıborg temsilcileri ve özellikle de enerjisizlikten yakınan ve benden savaşa dair bir bildiri yazmamı isteyen yoldaş Mohovaya ile geçirdim. Bildiriyi hazırladım ve aynı gün bölge komitesine gönderdim.

Savaş ilanını takiben seferberliğin ilk haftasında, işçi örgütlerimiz savaşa karşı muhalif bir tutum takındı. Petersburg Komitesi, yazdığım savaş karşıtı bildiriyi Devlet Duma'sının toplanmasından bile önce yayımladı. Bildiride, hükümetin Sırbistan'ın bağımsızlığı ve Galiçya'nın kurtuluşu adına sözümona bir savaş ilan ettiği yalanına dair işçi sınıfını uyardım. Sonradan polis teşkilatının dosyaları arasında bulduğum bildiri, gizli bir matbaada basılmıştı ve şöyle diyordu:

Dünyanın tüm işçileri, birleşin!
Tüm işçiler, köylüler ve askerlere!

Yoldaşlar!

Avrupa'da kanlı bir hayalet dolaşıyor. Kapitalistlerin açgözlü rekabeti, şiddet ve yağma siyaseti, yükselmekte olan uluslararası işçi hareketi karşısında hanedanların hesapları ve ayrıcalıkları için duydukları korku, tüm ülkelerin hükümetlerini militarizm yoluna, tüm kıtalardaki ve renklerdeki emekçi insanları ezen askerî makinenin büyümesi yoluna itmektedir. Son yıllarda Avrupa "silahlı barışı" genel bir savaşa girme tehlikesiyle karşı karşıya kalmış ancak savaşla tehdit eden kapitalistler ve toprak sahipleri, Almanya, Fransa, İngiltere ve diğer ülkelerdeki halk protestolarının baskısı ile işlerini halklar arasında kansız ihtilaflarla yürütmek zorunda kalmışlardır. Dünyanın tüm emekçi halklarının çıkarlarını gözeten Uluslararası Sosyalist İşçi Birliği, barış lehine bu hareketin başına geçmiştir ve şimdi tüm ülkelerin işçi sınıfına savaşa karşı protesto çağrısında bulunmaktadır. "Kahrolsun savaş!" "Savaşa karşı savaş!", şehirlerde ve mezralarda ve tüm Rusya'da güçlü bir şekilde yayılmalıdır. İşçiler, sınırların ardında düşmanları olmadığını hatırlamalıdır: İşçi sınıfı her yerde, zenginler ve mülk sahiplerinin iktidarı tarafından ezilmektedir. İşçi sınıfı her yerde sömürünün boyunduruğu ve yoksulluğun zincirleri altında ezilmektedir.

Yaklaşmakta olan çatışmada Çarlık hükümeti kendisini Slav halkının "koruyucusu" ve "kurtarıcısı" ilan etti, ancak görünen şey koruma değil, yalnızca yeni mülkler elde etmeye duyulan açlık olmuştur. Japonya tarafından doğudan atılan sorumsuz ve kanlı yöneticilerimiz, gizli diplomatik anlaşmalarla Yakın Doğu'nun karanlık sularında balık avlamaya çalışmaktadır. İşçi sınıfının basını tamamen bastırılmış ve bu "kanlı zamanda" doğruları söyleyemez olmuştur, ancak burjuvazi ve polis tarafından yönetilen gazeteler, emekçiler için bir çıkar topluluğundan bahsetmektedirler. İşçiler ve tüm emekçi halk kendi başıbozuklarımızın yüzüne "Atın maskelerinizi!" diye bağırmalıdır. Rus işçilerini ve köylüleri ezenlerin hükümeti, toprak sahiplerinin hükümeti, kurtarıcı olamaz. Girdiği her yere, prangalar, kırbaçlar ve kurşunlar getirir. İşçilerin Petersburg sokaklarındaki kanını temizlemeye zaman bulamayan ve daha dün vahşi Kazakların ve çıkarcı askerlerin

üzerlerine saldıkları Petersburg ve Rusya'nın tüm işçilerini "içerideki düşmanlar" diye damgalayanlar, şimdi anavatanı savunmak için çağrılar yapıyorlar. Askerler ve işçiler! Kazak kırbaçlarının şerefi ve aç köylüleri ile işçilerini vuran, en iyi çocuklarını hapishanede boğan bir anavatan için ölmeye çağrıldınız. Hayır, savaş istemiyoruz demelisiniz. Rusya'nın özgürlüğünü istiyoruz. Bunu haykırmalıyız. Yaşasın uluslararası işçi dayanışması!! Yaşasın tüm toprakları köylülere ve çalışan halka verecek, daha iyi bir dünya için mücadele etme özgürlüğü ve halkların barışçıl emekle yaşayacağı sosyalizmi getirecek olan Kurucu Meclis. Kahrolsun savaş, kahrolsun Çar hükümeti! Yaşasın devrim! Tüm özgürlük şehitlerine selam olsun! Yaşasın ulusların eşitliği!

RSDİP Petersburg Komitesi

Devlet Duma'sının toplanışı, milletvekillerimizin çoğunun bir grev hareketinin gelişmekte olduğu illerde bulunduğu zamana denk gelmişti. Duma sosyal demokrat grubu, Duma'nın toplanmasından önce, artık herkesin bildiği bildirinin kabul edildiği birkaç toplantı yapmıştı. Taslak hazırlama sürecinde bu savaşa ilişkin iki tutum ortaya çıkmıştı. Menşevik milletvekilleri içinde, "Rus kültürü" savunucularının sağcı destekçileri de bulunuyordu. Bu sadece geçici bir noktaydı, çünkü SD grubu gönüllü ya da gönülsüz bu meselede birlikte yürüdü. Cesur ve kısa açıklama, içerik açısından "Bolşevik" idi ve şovenist havlamaların ortasına durgun bataklığa atılan bir taş gibi inmişti. Sağ kanat, bildiriyi bir uğuldamayla karşıladı. Fakat işçi sınıfı büyük bir memnuniyetle haberdar oldu.

Enternasyonal'in diğer sosyalist seksiyonlarının tutumlarını, burjuva gazetelerinden öğrenecektik. Tüm burjuva basını tarafından memnuniyetle karşılanan ilk Paris raporu, "Fransız sosyalistlerinin ve sendikacılarının Rus hükümetinin eylemleri hakkındaki eleştirilerinden vazgeçtiğini" söylüyordu. Kıyımlar, tutuklamalar ve soruşturmalara ilişkin haberleri yasaklayan savaş sansürü, diğer ülkelerdeki sosyalistlerin eylemlerinin telgraflarla iletilmesine memnuniyetle izin veriyordu. Sosyal demokrasinin Alman "ortodoksistleri"nin savaş lehine oy verdiklerinden haberdardık. Yeni sosyalist bakan Vandervelde'nin yaptıkları hakkında da iyice bilgilendirildik. *Birjevka, Veçerneye Vremya, Kopeyka* ve diğerleri

bütün yazılarını buna adamışlardı ve bakanın resmini taşıyorlardı. Fransız bakanlığının bir "ulusal savunma kabinesi" haline getirilmesi ve sosyalistlerin bakanlığa kabul edilmesi, tüm basınımız tarafından dâhice bir hareket olarak selamlandı. Bu durum, Reç ve diğer gazetelerdeki Rus liberallerin, işlerin burada her yerdekinden farklı olduğuna, dolayısıyla her şeyin aynı kalacağına dair ah vah etmeleri için içi boş bir mazeret yaratılmasından başka bir işe yaramamıştı.

Bakan Vandervelde'nin Rus sosyalistlere gönderdiği telgraf, Dışişleri Bakanı yardımıyla milletvekili Çkeydze tarafından alındı. İşçiler, bunu burjuva basını üzerinden ve gelişinden bir süre sonra öğrenmeliydi. O zamana kadar elle veya daktiloyla yazılan kopyalar ortaya çıkmıştı bile.

"Avrupa demokrasisi"nin ülkemizdeki demokratik harekete çok az destek verdiği gerçeğinin aksine, Petersburg çalışanları Belçika proletaryasının zor durumuna karşı çok hassastı. Ancak bu sosyalistlerin pek azı, Vandervelde'nin kraliyetin burjuva bakanlığına katılmasını mazur görecekti. Biz, Vandervelde'nin görevinden vazgeçtiğini ve mevcut durumda bir memur kabinesinde koltuk sahibi olmanın avantajlarının üstün geldiğini düşündük.

Ancak savaş, Petersburg'un merkezden uzak alanlarında "kitlesel toplantı hakkını" fazlasıyla engelliyordu. Her yerde askerler ve casuslar vardı. Ayrıca birçok işçi seferberliğe çağrılmıştı ve bu durum onları fazla mesai yapmaya zorluyordu. Birçoğunun gözü korkmuştu. Bu nedenle, Vandervelde'nin telgrafına dair tartışmalar fabrikaların içerisinde yürütüldü. Örgütlü işçiler için savaşa dair tutum sorusunun kendisi, verilecek cevaptan daha önemliydi. "Ateşkes" sorusuna dair tam bir fikir birliği hâkimdi. Sosyal demokratların hepsi –Bolşevikler, Plehanovcular ve tasfiyeciler- Rus hükümetine karşı mücadelenin devamından yanaydılar. Bu soru bağlamında tasfiyeci işçiler, en yakın danışmanlarından, hastane fonları memurlarından ve vatanperver kafalı unsurlardan ayrı düşmüşlerdi. Savaşın değerlendirilmesi konusunda, genelde kitleler olumsuz bir tutum içerisinde olsalar da bireysel olarak Fransız hayranlığını görmek mümkündü.

Atölyelerin kıyı köşelerinden sorgulayıcı beyanlar çıkıyordu: "Yoldaşlar, Rusya kazandığında daha iyiye gitmeyeceğiz, daha çok

ezileceğiz". Herkesin ses çıkarmamaya ve yeminli düşmanlarıyla "birlik" olmaya çağırdığı işçilerin içindeki huzursuzluğu buralarda görmek mümkündü.

Sosyal demokrat entelijansiyanın savaş tutumu, işçilerin olumsuz tutumundan çok daha karmaşıktı. Hepsi konuya prensipte savaşa karşı olduklarını söyleyerek giriyordu. Ama daha sonra, "fakat" ile başlayan bir dizi şey sayıyorlardı. Sosyal demokratların savaştan önce sergiledikleri "okuryazarlık", sihirle kaybedilmiş gibi ortadan kayboldu. Savaş, hükümetin önceki politikaları ile bağlantılı değil, birdenbire karşılaşıverilen bir "gerçek" olarak görülüyordu. Entelijansiyanın tutumunu son derece bulanıklaştıran ve birçok işçiyi sıkıca bağlı oldukları konumdan saptıran da işte bu "gerçek"ti.

En yaygın düşünce, bu savaşın Rusya'nın Almanya'nın siyasi ve ekonomik baskısından kurtuluşunu getireceği idi. Üçlü İtilaf devletlerinin zaferi halinde, Rusya Çanakkale Boğazı'ndan serbest geçiş hakkı elde edecek ve yeni ticaret anlaşmaları ülkenin üretici güçlerinin hızla gelişmesine olanak sağlayacaktı. Sorunun bu "Marksist" formülasyonu bazı işçileri cezbetti: Uluslararası dayanışma, "zafer"den sonra gelecek "iyilik"lerle körleştirilmemeliydi. Toplantılarda entelektüellere, Almanya için sorunun aynı zamanda "üretici güçlerin daha fazla geliştirilme olasılığı" olduğunu anlatacaklardı: Bu kapitalist çatışmaların düğümünden kurtulmanın yolu ise uluslararası dayanışma içerisinde olan işçilerle olacaktı. İşçi örgütleri arasında uluslararası ilişkilerin gerekliliğini dile getirdik. Bunun, Rus işçilerinin savaş karşıtı aktif mücadelelerini gerçekten geliştirebilecek bir etken olacağı düşünülüyordu. Almanya'nın sosyal şovenistleri ve bunların devrimci harekete dair gerçek fikirleri hakkındaki haberler, devrimcilerin Alman Genelkurmayı'nın planlarına aktif yardımları ve meşhur "çarlık karşıtı mücadele" –Alman sosyal demokratların savunduğu Rus işçilerin ve köylülerin öldürülmesi-, bizim propagandamızı fazlasıyla kösteklemişti. Bunların hepsi, hareketimize karşı kötü bir provokasyon gibi görünüyordu.

Bu zor duruma rağmen örgütlerimiz militarizm karşıtı çalışmalarını sürdürmeye devam ettiler. Ağustos başında ve Eylül ayı

içerisinde Petersburg Komitesi, başka savaş karşıtı bildiriler yayımladı. Yerel örgütlerin de –Kafkaslarda, Polonya'da ve Litvanya bölgesinde- benzer bildiriler hazırladığına dair haberler aldık. Bildirilerin Petersburg'da dağıtımını soruşturmalar ve tutuklamalar izledi. Seksenden fazla kişi tutuklandı.

"Artık esir kimse kalmayacak" sözü verilmesine rağmen hükümetin Polonya'ya yönelik politikası gericiliğini korudu. Operasyonların yapıldığı yerlere yakın olan Lodz ve Varşova gibi şehirlerde, siyasi hava Almanların söz konusu yere yakın ya da uzak olmalarına göre değişiyordu. Almanların Varşova'ya hareketi "özgürlüğü" geri getirdi; tutuklamalar durmuş, şehir yönetimi kaçmış ve kent başıboş kalmıştı. Bu durum, bir "halk inisiyatifi"nin ortaya çıkmasını sağladı ve bir milis grubu toplayan yerel bir komite kuruldu. Bölgede sayıları fazla olan işsizler için ucuz veya ücretsiz kantinlerin oluşumuna da ön ayak olundu. Polonya'dan şöyle bir açıklama aldık:

Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi
Polonya ve Litvanya Krallığı Sosyal Demokrasisi
İşçi kardeşler,

İşçi sınıfı sömürü ve baskıya karşı verdiği günlük mücadelesinde, işçi örgütleri ve işçi sınıfı dayanışmasının silahını düşmanlarına doğrultmaktadır. Tekil işçiler, yalnızca örgütlü bir mücadele içerisindeyken ortak bir zeminde proletaryanın hakları için verilen omuz omuza savaştan zaferle çıkan bir güç oluşturabilirler; örgütlü mücadele içerisinde işçilerin yürekleri ve akılları ortak amacın ateşiyle tutuşur; örgütün bayrağı altında işçilerin bilinci ve ortak hareketleri doğar. İşçi hareketinin dalgası ne kadar yükselir ve genel siyasi durum ne kadar vahimleşirse, sosyal demokrat işçi örgütlerine düşen görev de o kadar artar ve önem kazanır. İşçilerin saflarını birleştirmesini gerektiren ve proletaryanın önüne ancak sınıf bilincini temel alan bir işçi sınıf siyasetinden ve mevcut toplumsal sistemi yıkmaya yönelik devrimci özleminin açıkça ifade edilmesinden yola çıkılarak yanıtlanabilecek soruların konulduğu tarihsel süreçlerden geçiyoruz. Siyasi durumların karmaşıklığı ve Avrupa savaşının yarattığı toplumsal dönüşümler içerisinde, proletarya uluslararası dayanışmanın

devrimci sloganlarının gücüyle iyi örgütlenmiş bir birlik ve topluluk olarak sahneye çıkmalıdır.

İşçi kardeşler, bugün düşünen her işçi, işçilerin kutsal amaçlarının değerli olduğuna inanan her proleter, bir işçi örgütünün saflarında yerini almalıdır. İşçileri devrimci yolundan döndürmeye ve işçilerin bilincini kırmaya çalışan ciddi girişimlerin yaşandığı bu zamanda, işçi örgütlerinin kitleleri etkileme gücü daha da artmalıdır. İşçilerin gayretlerini güçlü örgütler yaratma yolunda birleştirelim; proleter sosyal demokratik bayrağın geniş proleter kitlesi üzerinde dalgalanmasını ve devrimci sloganlarımızın işçi sınıfı çevrelerinde daha da yüksek sesle yankılanmasını sağlayalım! Yaşasın örgüt! Yaşasın devrimci mücadele! Yaşasın sosyal demokrasi!

Polonya Sosyal Demokrasisi Bölge Kurulu.

Yardımlaşmaya dair sorularla Petersburg işçileri de sık sık karşı karşıya geliyorlardı. İşverenler Kızıl Haç'a vermek üzere sabit bir kesinti yapmak için propaganda yapıyorlardı ama ne işçiler ne de toplum bu kuruma güven duyuyordu. İşçilerin izni olmadan yapılmış olan Rus-Japon savaşı örneğindeki gibi maaş kesintileri protestolara sebep oldu (örneğin Putilov'da). Ne "kızıl" ne de diğer haçlara yardım edildi. İşçiler, devletin kendi memurlarına yaptığı gibi yaralılara ve onların ailelerine de el uzatması gerektiğini söylüyorlardı. Ancak işçiler, Sibirya tundralarını ve Avrupa demokrasisinin "kurtarıcısı" Çar Nikolas'ın hapishanelerini dolduran mağdurlara da yardım edilmesini gerekli görüyorlardı. Bununla birlikte bu kadar geniş çaplı bir yardımın resmî olarak yapılması mümkün değildi ve birçok insan, aralarında hükümlü, işsiz ve cephedeki çalışma arkadaşlarının ailelerinin bulunduğu "savaş mağdurlarına yardım" amacıyla özel fabrika birimleri örgütlemeyi düşünmeye başladılar. Yardımın, hastane fonları ve il çapında yapılmasına karar verildi. Tahsilatlar, Semenov tesislerinden ve Neva tersanelerinden toplanmıştı; ancak Neva bölgesinde toplananların yoksul yerlilerin evine yollanması istisnası dışındaki fonlar, kendi örgütümüzü kurma olasılığı bulunana kadar saklandı.

"Legalistler" arasında, bu "yardımseverliği" parti birimlerini yasallaştırma için kullanma fikri ortaya çıktı, ancak bu fikir entelektüellerin bir arzusundan öteye gidemedi. Finn, Dubois ve arkadaşları

gibi entelijansiya üyeleri Özgür İktisat Cemiyeti'nde vatanperver toplantılar düzenlediler. Yoldaşlarımız, bu kurumu yerel sosyal demokrat örgütlenmelerin yararına kullanmaya çalıştı, ancak topluluk faaliyetlerinin doğası gereği sosyalist olmaktan bir hayli uzaktı.

Sosyal Demokrat Duma Grubu ve Savaş

Savaşın ilk haftalarında Devlet Duma'sındaki vekillerimiz, yoldaş Petrovskiy ve Badayev ile bir toplantı yaptık. Toplantı, 26 Temmuz'da Duma'da gözükmeleri ve tartışma komisyonundan protestolu çıkışlarından sonra gerçekleşmişti. Alman sosyal demokratların davranışlarından dolayı nasıl şaşkınlık içerisinde olduklarını hatırlıyorum. Fransız partisinin tutumu onları, devrin tüm sosyal demokratlarına nasıl sosyalist olunması gerektiğini öğreten Almanların tutumundan daha az üzmüştü. Kişisel olarak ben, 1912'de (bir Fransız Gustave Bourne olarak) orada yasadışı kalmam ve çalışmamdan sonra, Alman sosyal demokrasisine olan "inancımı" önemli ölçüde yitirmiştim.

Davet edilen milletvekili ve birkaç işçi, Almanların davranışlarına bir açıklama bulmaya çalıştı. Bazıları, kararda belirleyici etmenin muhtemelen Çarlık tehdidi olduğunu ve Engels'in bile Çarlık Rusya'sına karşı bir savaş istediği konusunun bilinen bir gerçek olduğunu dile getiriyordu. Ancak sebep ne olursa olsun, her şey tek bir yola çıkıyordu: Bu davranışları devrimci sosyalizmin tüm kurallarına ihanet etmek demekti. Bu önemli anda Alman sosyal demokratları, kendilerini diğer ülkelerin işçilerine değil, kendi burjuvazilerine daha yakın hissediyorlardı. Milliyetçilik sosyalizmden daha güçlü çıkmıştı.

Vekillerimizin Duma'daki hareketi, işçiler tarafından memnuniyetle karşılandı. Ancak entelektüeller farklı tepki gösterdi. Tereddütler başlamıştı bile. Savaşın ilk haftalarında, Baskovaya Caddesi'nde bir kulüpte, özel bir Marksist aydınlar toplantısı yapıldı. Toplantıda N.D. Sokolov, N.N. Krestinskiy, A. Blum ve N.İ. Yordanskiy gibi birkaç avukat, edebiyatçı ve diğerleri vardı. Birçok farklı görüş ve tereddüdün varlığının anlaşıldığı fikir alışverişinden, geleceğin sosyal vatanperverlerini tanımlamak mümkün görünüyordu. Ancak gelenlerin çoğunluğu, halen sosyalizmi savaşın arkasına koşmaktan utanç duyuyordu.

Lenin'in savaşa dair alınacak tutumla ilgili, daha sonra Sotsial-Demokrat'ın [3]. sayısında ayrıntılandırılacak tezi, Ağustos civarında Petersburg'da çıktı. Sanırım, vekil yoldaş Samoylov tarafından getirilmişti. Partili işçilerin o zamanki ruh hallerine bir cevap oluşturmuştu, fakat "yenilgicilik" sorunu kafa karışıklığına neden olmuştu. Yoldaşlar, taktiklerini ordunun stratejik durumuyla ilişkilendirmek istemiyorlardı, ancak aynı zamanda, zafer en adi gericiliği güçlendireceğinden kimse II. Nikolas'ın küçücük bir zafer bile kazanmasını arzu etmiyordu. Ağustos sonunda sosyal demokrat (Bolşevik) örgütlerimiz canlanmaya ve Temmuz tutuklamalarının ve seferberliğin verdiği zararları atlatmaya başladı. Petersburg Komitesi yeniden hakkıyla kuruldu ve çalışmalar başladı.

Petersburg'da bir Fransız olarak konumum son derece riskliydi. 4 Ağustos'tan itibaren bütün Fransızlar çağrılmış ve Karadeniz yoluyla Marsilya'ya doğru yola çıkmaya hazırlanıyorlardı. Erikssons'ta çalışmaya devam ederken, Fransız konsolosluğunun vatandaşlarını Rus polisi aracılığıyla çağırma zahmetine girmeyeceğine ve adresimin elçilik ya da konsolosluğun bilgisinde olmadığına bel bağlıyordum. Ancak daha önce planladığım gibi, bir firmadan diğerine geçmek artık riskli olacaktı ve pasaportumdaki vizenin son tarihi ile -bu tarih Eylül olacaktı- valilik tarafından verilen ikamet izninin sonuna kadar kalmaya, daha sonra Rusya'dan ayrılmaya karar verdim.

Erikssons'taki parti görevi iyi gidiyordu. Tezgâhımın etrafında her gün sınıf siyasetinin sorunlarıyla ilgili tartışmalar oluyordu. O aralar entelektüel çevrelerde başlayan sosyal şovenizm dalgasının işçi kitlelerine ulaşmamasından dolayı, işçiler arasında vatanperverliğe pek rastlanmıyordu. Bölgedeki tüm aktif işçileri tanımıştım. Yerel parti işlerini yönlendiren Eriksson tesislerindeki yoldaşlar, herhangi bir kampanya başlatmadan bana danışıyorlardı. Erikssons'ta parti işi yapan işçiler ve hastane fonları için çalışanlar arasında yoldaş Kayurov, Nazarov, Grigoryev ve Sladkov bulunuyordu. Kısa bir zaman içerisinde "Bolşevik Fransız" takma adını alarak Menşeviklerin, özellikle de hastane fonunda çalışan entelektüellerin derin antipatilerini kazandım. Vandervelde'nin olaylı karşılamasından sonra Paris'ten beni tanıyan birkaç kişi, Erikssons'ta benim asıl memleketimle ilgili üstü kapalı laflar

dokundurmaya başlamıştı. Ancak işçi yoldaşlar, bu müşterilerin hadlerini bildirmiş, hastane fonundaki temsilcileri aracılığıyla Fransız hakkında nahoş dedikodular yapanların provokatör olarak ifşa edileceğini duyurmuşlardı.

Savaş faaliyetleri arttıkça vatanperverlerin çalışmaları da yoğunlaşıyordu. Burjuvazinin şovenizmi ve bunların gazetelerdeki şakşakçıları kudurma noktasına vardılar ve pogromlar yaşandı. Kara Yüz çeteleri Almanlara "Yid" lakabını taktı ve ulusal nefret sistematik olarak körüklendi. Bu oyuna gelen yalnızca işçi çevreleri değildi. Bunu yalnızca Vyıborg bölgesinde değil diğer bölgelerde de görebiliyordum.

Hatta bir gün Neva Kapısı'nın dışında bir Kara Yüz üyesiyle tartışmaya girmiştim; işçiler tamamen benim yanımda yer aldılar. Steklyanniy üzerindeki kendi halkımın yaşadığı yere doğru giderken, Neva buharlı tramvayının tepesine yerleştim. Artık olağanlaşan bir durum olan tramvayların aşırı kalabalıklığı o zamanlar yeni başlamıştı. Birçok yolcu, çoğunlukla da işçiler vardı. Konuşmalar savaş hakkındaydı. Polis memuruna benzeyen akıllı bir adam, Almanları tutuklamak ve kendine göre hepsi casus olduğundan aynı şeyi "Yid"lere de yapmak gerektiğinden bahsediyordu. Daha fazla dayanamadım ve Rus vatandaşları dururken neden Yahudilerin tutuklanmasını istediğini sordum. Yahudilere sövgüler yağdırdıktan sonra, kesinlikle bir Yid olduğum, yoksa onları savunmayacağımı söylemeye başladı. Karşımda köktenci bir Kara Yüz olduğunu anlayınca, onu cezalandırmaya karar verdim. Pasaportumu ortaya çıkardım, adama ve etraftakilere gösterdim. Sonra kulaklarına proleter bir yumruk patlattım ve yerime oturdum. Tüm tramvay benim yanımdaydı. Kara Yüz bana doğru atıldı ama üst taraftaki diğer yolcular tarafından engellendi. Tam o sırada bir durağa yaklaştık ve Yahudi düşmanı tramvaydan inip, birine saldırma girişimine dair yasaların ne dediğini sorarak polisten yardım istedi. Polis kibarca bana inmemi söyledi ama işçi yolcular gitmeme izin vermeyecekti; şikâyetçinin kendisinin polis karakoluna götürülmesi gerektiğini söylediler. Polisi arkasına alan adam, işçilerle ağız dalaşına girme cesaretini buldu. Ancak polis, yolculara ve bir yabancıya tartışmamaya karar verdi. Şikâyetçinin sövdüğünü duyan kondüktör, ona arka çıkmayı reddetti ama tramvayın

düdüğünü çaldı ve harekete geçti. Bir sonraki kavşakta indim. Deminki çeteci şimdi köşesinde sessizce oturuyordu. İki işçi benimle birlikte inerek, bana 200 metre kadar eşlik edip geri döndüler.

Fakat şehir merkezindeki hava böyle değildi. Vatanperver çeteler bir çeşit dokunulmazlığa sahiplerdi ve "Tanrı Çar'ı korusun" şarkısıyla yapılan gösterileri şapka çıkararak selamlamadan geçenleri pataklıyorlardı. Bir defasında Nevskiy Prospekt'ten Liteyniy'e doğru seyahat ederken, bekçiler, lise öğrencileri, küçük bürokratlar ve ayaktakımından başkalarının oluşturduğu bir topluluğun "Tanrı Çar'ı korusun" şarkısıyla yürüdüğünü hatırlıyorum. Şarkı duyulmaya başlar başlamaz, arabadaki herkes anında ve farklı sebeplerle şapkasını çıkardı. Yanımdaki kadının öfkelenerek "şapkanızı çıkarın, şapkanızı çıkarın" diyerek tutturduğu monoton sesine rağmen, yalnızca ben melon şapkamla kalmıştım. Hiçbir şeye aldırmadan gazetemi okuyordum ama vatanperver kadın şikâyetini diğer yolculara da aktardı: "Beyler, şapkasını çıkarmıyor." Herkes sustu. Araba durdu ve dağınık gösterici kalabalığının arasında kaldı. Yanımdaki kadın kapıya doğru atıldı ve belli ki diğer yolcuları da üstüme salma niyetiyle, kırılmış bir vatansever ses tonuyla "Yazıklar olsun" dedi. Gazetemden kafamı kaldırarak sordum: *"Mais pourquoi ça [Ama neden]?"*. Gelen tepki şaşırtıcıydı. Kadın elimi tutarak "Demek Fransızsınız" dedi ve Fransız tanıdıkları hakkında konuşmaya başladı. Fransızla kurmaya çalıştığı yakınlığa ciddiyetimi bozmadan "Fichez-moi la paix [Beni rahat bırakın]" diyerek cevap verdim ve kadını yerine oturtmuş oldum. Münasebetsizliğini telafi etmeye ve yanındaki heyecanlı kalabalığa kendini affettirmeye çalıştı ancak fazla dayanamadı ve bir sonraki durakta indi.

Eylül'ün bitişiyle kendi ülkemde yabancı olarak tadını çıkardığım isyankâr ve tasasız hayatımın da sonu gelmişti. Son altı ayda Petersburg'da bir Fransız vatandaşı olarak bekçilerden gördüğüm saygıyı ve memleketimde hissettiğim özgürlüğü bir daha bulamayacaktım. Ama bu altı ay, işçi sınıfı mücadelesinin, dayanışmanın ve fedakârlıkta bulunmaya hazır olmanın güzel anılarıyla güneşli bir 1 Mayıs gibi hızla geçti. Sınırların ötesine yeniden gitme, yeni şartlara alışma ve Rus proletaryasının günlük mücadelesinin dışında kalmanın yeniden gerekli olacağını hiç düşünmek istemedim. Fakat işçi dostlarım, uluslararası iletişim ve dışarıdaki

Merkez Komitesi ile temas meselesini gündeme getirdiler. Bu tür görevleri en iyi ben yapabilirdim, bu yüzden de yoldaşlar görevi almamı, Rus pasaportu için başvurmadan, şimdiki ayrıcalıklarımı kullanarak bir yabancı olarak yurtdışına gidip gelmemi önerdiler.

Duma grubu ile birlikte Petersburg Komitesi, beni yurtdışı temsilcisi yapmaya karar verdi. Örgütlerimizin çok az parası kalmıştı, bu yüzden bana yalnızca yirmi beş ruble verilebiliyordu. Şimdiye kadar yolculuk için ve yaşlı anneme bırakmak üzere bir miktar para biriktirebilmiştim. Duma grubu bana, birtakım özel görevler ve Sotsial-Demokrat'ın 33. sayısında yayımlanacak olan Vandervelde'nin telgrafına yazılan yanıtı verdi:

Emile Vandervelde'ye yanıt

Yoldaş,

Rus gazetelerinde gördüğümüz telgrafınız üzerine kendi adımıza şunları söylemenin gerekli olduğunu düşünüyoruz:

Büyük medeni ulusları yıkıma uğratan çatışma Rus sosyal demokratları tarafından göz ardı edilemez. Bu savaş, bir yandan Fransız cumhuriyeti ile Britanya ve Belçika demokrasilerini yarı-feodal Alman militarizminin etkisi altına sokarak, diğer yandan ise Romanov monarşisinin siyasi etkinliğinin ve tasarrufunun artmasına neden olarak dünya demokratik hareketinin çıkarlarını derinden etkilemektedir.

Prusya hegemonyası ve Prusya militarizminin anti-demokratik doğasını aklımızdan çıkarmayan biz Rus sosyal demokratlar, aynı zamanda Rus mutlakiyetçiliğinin de işçi sınıfı ve demokrasi için bir o kadar tehlikeli olduğunu unutamayız.

Ülke içi politikalarda, acımasız baskılar ve sınırsız sömürünün etkisi eskisi gibi devam etmektedir. Şu anda savaş nedeniyle daha dikkatli olunması gereken bir zamanda bile, demokrasiyi, ulusları ve özellikle de işçi sınıfını baskılama politikasının yürütülüyor olduğu bir gerçektir.

Şu anda tüm sosyalist gazeteler kapatılmış, işçi örgütleri tasfiye edilmiş durumdadır ve yargısız tutuklamalar ile sürgünler devam etmektedir. Savaş Rus hükümetinin zaferi ile sonuçlanır ve demokratik hareket eski pozisyonuna dönemezse, bu hükümet savaştan sonra da hem içeride hem de uluslararası tepkinin merkezi ve siperi olacağı ülke dışında halk karşıtı politikasını devam

ettirecektir. Bu nedenle Rus proletaryası, hiçbir şartta hükümetle el ele yürüyemez ve geçici olsa da barışamaz ya da herhangi bir destek veremez. Bu durumda herhangi bir vefa duygusu söz konusu değildir. Aksine hükümete karşı en uzlaşmaz mücadeleyi vermeyi, 1905'in devrimci günlerinde Rus işçi sınıfının ortaya koyduğu ve geçtiğimiz iki yıl içerisinde Rus işçi sınıfının kitlesel hareketi içerisinde böylesi geniş bir yaygınlığa ulaşan taleplerimizde kararlı bir şekilde ısrar etmeyi en öncelikli görevimiz saymaktayız. Milyonlarca köylünün ve proleterin içine sürüklendiği savaş sırasında, savaşın getirdiği felaketlere direnmekten daha önemli bir görevimiz olamaz. Bunu, proletaryanın sınıf örgütlerini ve demokratik hareketin geniş alanını büyütüp geliştirerek ve savaş krizini halkın farkındalığını yükseltmek için kullanarak yapmalıyız ki, halk kitlelerinin 1905'te ortaya koyduğu vazifelerin mümkün olan en kısa zamanda gerçekleştirilmesine yardımcı olalım. Bu yüzden birincil sloganımız Kurucu Meclis'in toplanması olmaya devam etmektedir.

Tüm bunları, sizin de telgrafınızda Rus sosyal demokrasisinin destek olmasını talep ettiğiniz demokrasinin çıkarları için yapmaktayız. Rus sosyal demokrasisi, dünya çapındaki demokratik hareket saflarında asla önemsiz bir müfreze değildir ve Rus sosyal demokrasisinin çıkarları için mücadele ederken dünya demokratik hareketinin tabanını genişletmekte ve gücünü arttırmaktayız.

Bunun yanı sıra, mücadelemizin hepimiz için önem arz eden Avrupa demokrasisinin çıkarlarıyla ters düştüğünü düşünmüyoruz. Aksine, Rusya'daki mutlakiyetin varlığının Avrupa'daki gerici militarizme önemli bir destek sunduğuna ve Almanya'yı Avrupa'nın hâkimi ve Avrupa demokrasisinin tehlikeli bir düşmanı yaptığına inanıyoruz.

Ayrıca Avrupa sosyalizmi ve demokrasisinin geleceğine gözlerimizi kapatamayız. Savaştan sonra kuşkusuz Avrupa demokrasisinin yeniden kuruluş süreci yaşanacaktır. İşte o zaman savaştan zaferle ve daha güçlü, daha prestijli çıkan Rus hükümeti bu demokratik hareket karşısındaki en çetin engel ve tehdit olacaktır.

İşte bu yüzden en önemli görevimiz hükümetin bu zor konumundan Rusya'nın özgürleşmesi adına yararlanmaktır ve bu, Enternasyonel'in tüm üyelerinin olduğu kadar, bizim için de önemli olan demokrasi mücadelesi için de son tahlilde yararlı

olacaktır. Avrupa ve dünya demokrasisinin gerçek çıkarları, Rus Çarlığı tarafından değil, ancak ve ancak Rusya'daki demokratik hareketin büyümesi ve güçlenmesi ile garanti altına alınacaktır.

Bu yüzden nereden bakarsak bakalım, tarihin önümüze koyduğu görev, Rusya'da iktidarda olan rejime karşı mücadele etmeye devam etmek ve acilen devrimci sloganlar atmaktır. Ancak bu şekilde, Rusya'nın işçi sınıfına, dünya demokrasisine ve bize göre yakın zamanda rolü, kaçınılmaz olarak bu korkunç savaşın hesabını kesmek olacak olan Enternasyonal'e gerçekten hizmet etmiş oluruz. Kuşkusuz ki bu savaş, emekçi kitlelerin geri saflarının gözünü açacak ve onları militarizm ve kapitalizmin dehşetinden kurtaracak tek şeyin ortak sosyalizm idealimizin gerçekleşmesi olduğunu anlamaya zorlayacaktır.

RSDİP Merkez Komitesi.

1914 Eylül'ünün son günlerine doğru bir akşam sağ salim Finlandiya sınırına ulaştım. Yoldaş Kamenev'i görmek için Mustamiaki'de durmaya karar verdim. Ufak tefek bir Fin arabacı beni yoldaşların yaşadığı yere götürdü ve geri almak için bekledi. Yoldaş Kamenev'e partinin Merkez Komitesi'nden gelen savaşta alınacak tutuma dair tezler ulaşmıştı ve kendisi, bu tezlerden bir nebze farklı düşündüğünü söyledi. Orada, vatanperverliğe dönmüş olan Yordanskiy'i ve Almanya'da çok şey yaşamış olmasına rağmen farklı sebepleri olsa da Yordanskiy ile aynı şekilde düşünmeye başlayan Steklov'u gördüm. Ona göre Fransa, Rusya ile ittifakının bedelini ödüyordu. Almanya'nın ekonomik gücünde, düşmanlarına karşı kazanacağı zaferin kaçınılmazlığını görüyordu. Bu tür önermelerin ötesine şimdilik geçmiyordu.

2. İskandinavya ve İngiltere

Tornio yolculuğu benim için tam bir dinlenme oldu. Göller ve ormanlar, küçük tepecikler ve ovalar güz başında çok güzel görünüyordu. Şafak sökmeden sınıra ulaştım. Jandarmanın yönlendirmesiyle Tornio-ioki Nehri'nin diğer tarafına geçtim, geceyi orada geçirdim, eşyalarımı jandarmanın kulübesinde bıraktım ve sabah olup sınır açıldığında jandarmanın iyi dilekleri ve nazik davranışları eşliğinde uzun tahta köprüden İsveç'in sınır yerleşimi Haparanda'ya yürüdüm. O zamanlar tren yolu, Haparanda'ya otuz kilometre kadar uzakta olan Karunki'ye kadar uzanıyordu. Batıda başlayan çatışmalarla beraber, dışarı ile temas bu sınır üzerinden kurulmaya başlanmıştı. Sınırın iki tarafındaki kasabalarda oteller açılmaya başlamıştı bile, ancak Haparanda ve Karunki arasındaki iletişim halen uyanık bir motorcu tarafından sağlanmaktaydı. Bölge savaş alanına yakındı ve İsveç'in Rusya karşısında savaşa dahil olması için sürekli bir kışkırtma hali vardı. Bir Fransız olarak bana karşı güven duyuluyordu, ancak Ruslardan bir şekilde korkuluyor, casus olduklarından şüpheleniliyordu. Sınırda tren beklerken, otelde İsveç askerleriyle sohbet ederek birkaç saat geçirdim. Sınır çizgilerini beklenmeyen bir Rus saldırısına karşı güçlendirme çabası içindelerdi. Askerlerin hepsi, Alman kuvvetlerinin zaferlerinden çok memnundu. Alman taktikleri, silahları ve ordusunun genel yapısı başlarını döndürmüştü. Rusya hakkında çok kulaktan dolma fikirleri vardı ama ordusunun sonunda yenik düşeceğinden şüpheleri yoktu.

Karunki'den Stockholm'e giden yol, ilk önce yolsuz, insansız bataklıklardan, ormanlardan ve dağların aralarından geçiyordu. Bölgede birçok birlik vardı ve alelacele siper kurmaya çalışıyorlardı. Kuzey İsveç'in müstahkem bölgesi Boden'de gelen geçen yabancılar teftiş ediliyor, kasabadan dışarı çıkmalarına izin verilmiyordu. Kasabanın yakınlarında madenler vardı. Yol boyunca maden yüklü özel vagonlara denk geldik. Hepsi, maden eritme ocaklarına gönderilmek üzere Alman gemilerine aktarılma yeri olan Botni Körfezi'ndeki İsveç limanı Lulea'ya doğru gidiyordu. Bu bölgedeki sanayi ve maden işçileri, İsveç partisinin sol kanadı "genç sosyalistler"i destekliyorlardı. Birçok kasabada, kendi sosyal demokrat gazeteleri ve sosyal kulüplerin, kantinlerin ve işçi örgütlerinin bulunduğu binaları vardı.

Stockholm'de Kollontay ve diğerleri gibi Berlin'den tanıdığım göçmenlerle buluştum. Berlin'den gelen Rus Menşevikler, büyük bir koloni halinde Stockholm'e taşınmışlar. Bunların arasında Y. Larin (M. Lurie), Levin kardeşler, Uritskiy, Seydler de vardı. Rusya'dan da gelen birkaç göçmen vardı, ama bunlar genellikle 1906 meşhur Sveaborg ayaklanmasından sonra kaçan Finlandiya garnizonundaki asker ve denizcilerden oluşuyordu. Stockholm'de, savaşa katılan ülkelerden göç eden tüm Rusların da aralarında bulunduğu, Menşevik ve Bolşeviklerin ortak bir örgütü bulunuyordu.

Menşevikler arasında, enternasyonal sosyalizmin pozisyonu, Kollontay, Uritskiy ve (bir Bundcu olan) matbaacı N. Gordon tarafından benimsenmişti. Göçmen işçilerin hepsi İsveç sosyal demokrasisindeki azınlığın tarafında yer alıyorlardı ve bu nedenle Bolşevik sosyal demokratların Stockholm grubuna katılmışlardı. İsveç'e varır varmaz bana verilen görevleri yapmaya koyuldum. Merkez Komitesi'nin yurtdışı birimi ile iletişim kurdum, Vandervelde'nin telgrafına verilen yanıtı merkezi yayın organı *Sotsial-Demokrat*'a gönderdim ve Rusya'da olup bitenlerle ilgili Lenin ve Zinovyev'e yazdım. Sotsial-Demokrat'ta ve yurtdışındaki diğer gazetelerde basılmak üzere çeşitli raporlar hazırladım. Merkez Komitesi'nden Rusya'ya iletmek üzere bilgi ve talimatlar aldım. Merkez Komitesi'ne yazdığım mektuplardan bölümler, merkezî yayın organımızda birkaç sayı içerisinde raporlar halinde yayımlandı.

St. Petersburg

Savaş bizi mücadele süreci içerisindeyken yakaladı. Proletaryanın kanı henüz sokaklardan silinmemişken seferberlik ilan edildi. Savaş ilanını, savaş karşıtı aktif bir mücadele inisiyatifi göstereceğini düşündüğümüz Alman sosyal demokrasisinin gücüne bağladığımız gizli ümitlerle karşılamıştık. Rus basını ve sığınmacılar, bizi "müzakereler"in gidişatı ve Almanların hareket tarzı konusunda haberdar etmeyi iyi niyetle sürdürdüler. Gelen her rapor, bir öncekinden daha korkunç oldu. Alman sosyal demokrasisinin Kaysercilikle kol kola yürüyerek bu kadar küçük düşeceğine inanmak güçtü... Bu birliktelik "Rus çarlığına karşı mücadele" adı altında yürütülmüş olsa bile. Rus devrimi böylesi bir desteği ne beklemiş ne de istemiştir. Şehrin ve Rusya'nın her yerinde Wilhelm ile ilgili yayılan haberler, en çok Rus devrimine bel bağlamaktaydı. Almanların davranışları, daha doğrusu uluslararası işçi dayanışmasına yaptıkları ihanet, Stuttgart Kongresi'nde alınan karar ve de tüm bu olanlar, seferberliğin ilk haftasında aktif bir şekilde savaş karşıtlığı yapmamıza engel oldu.

Demokrasi, savaş konusunda proletaryadan farklı bir tepki ortaya koymuştur. Demokrasinin görüşleri, Trudovik grubu tarafından tam anlamıyla temsil edilmiştir. Bu görüş, bazı "Marksist" entelektüeller tarafından da paylaşılmıştır. Petersburg işçileri olarak biz, başından beri enternasyonalist bir konum almaya çalışıyoruz ve zor koşullara rağmen başarılı oluyoruz. Bizim çevremiz içerisinde milliyetçilik yaklaşımı herhangi bir destek bulamaz. Biz yalnızca tek bir şey düşünebiliyoruz: Bir "proletarya hükümeti" ve Alman reformizminin kalın kafasını kırma yeteneğini gösterebilecek savaş karşıtı otoriter bir ses.

Savaş karşıtı mücadelemiz içerisinde tutuklamalar oluyor. Bir ay kadar önce, savaşa karşı silahlı mücadeleye dair bir bildiri yayımlandı. Sonrasında seksen kişi tutuklandı. Bazıları bildiriyi yazmakla suçlandı. Şu anda hepsi nezarette tutuluyor.

Sotsial-Demokrat, no. 33, 1/11/14.

10 Ekim

***

Tasfiyeci entelijansiya, şoven vatanperver eğilimlerden fazlasıyla etkilendi. Bunların birçoğu savaş lafı duymak istemiyor. Ancak bizim ordu tarafından terörize edildiğimiz zamanlarda, zamanın

gereklerine "uyum sağlayan" ve fabrika yönetimleri ile birlikte iyiliksever ülkeler için yardım toplayan ilk kişiler onlardı. Ancak işçi çevrelerinde başarısız oldular. Vyıborg yakasında biz, bu isteğe karşı çıkarak savaşa gitmiş olanların ailelerine devlet desteği sağlanması gerektiğine dair bir çağrı yaptık. Ayrıca, savaşa giden yoldaşların ailelerini, işsizleri ve tutukluları düşünerek "savaş mağdurlarına" yardım toplamaya karar verdik. Ancak bunları, olayları kendi kontrolümüzde tutabildiğimiz ve kaynaklarımızı "cemiyetlere" teslim etmediğimiz sürece yapabiliriz. Belirli tesislerde (Neva Mekanik, Neva Stearin, Obuhov ve Semenov), ücretlerden kesintiler yapıldı. Bunlar yönetim ve işçiler tarafından organize edildi. Neva Kapısı'nın ötesinde, paralar büyük bir utanç kaynağı olan yerel yetimhaneye gitti. İşçi yoldaşlarımız sağ olsun, tasfiyeciler başarılı olamıyorlar. Savaştan yana tasfiyeciler bile, işçilere rastladıkları zaman üsluplarını hemen yumuşatıyorlar. "Slavların kurtuluşu", işçiler arasında çok sınırlı şekilde başarılı olabiliyor. Birçoğu gizliden Fransız, Britanya ve Belçika'nın zaferini istiyor, kendi ülkelerinin yenilgisinden memnuniyet duyarlar. Şunu belirtmek gerekir ki, herkese göre giderek karmaşıklaşan mevcut durumun işçiler üzerinde büyük etkileri oluyor. Almanların gaddarlıklarıyla ilgili hikâyeler ve fikirler, bir zamanlar birçok firmada kabalıklarıyla ünlü Alman ustabaşıların ve mühendislerin olması nedeniyle işçiler arasında az da olsa rağbet görüyor. İşçi sınıfı çevrelerinde şovenizm sezmek mümkün değil ve satılmış basının "çalışmalarına" rağmen bana kalırsa ileride de görmek mümkün olmayacaktır. İllerdeki ruh hali daha az net tarif ediliyor ancak dert ve yoksulluk hâkim. Savaş şimdilik tolere ediliyor ancak desteklenmiyor.

Sotsial-Demokrat, no. 35, 12/12/14.

11 Ekim

***

Sanıyorum, Petersburg barikatlarından sonra duruma dair yazdığım detaylı mektupları aldınız. Bizim için bin kişinin tutuklanmasına mal olan mücadelenin tek tek dönüm noktalarına burada girmeyeyim.

Savaş ilanından birkaç gün veya bir hafta önce, tüm muhafız bölükleri ve diğer kuvvetler kamplarından Petersburg'a döndüler. İlk etapta bunların "düzenin korunması" için getirildiğini düşündük ancak daha sonra bunun bir savaşın hayaleti olduğunu sezdik.

Fabrikaların ve tesislerin birçoğu kapatıldı. Sanayiciler sendikası bizi, 22-25 Temmuz'a kadar "küçük hoş bir lokavtla" cezalandırmaya karar verdi. Ancak seferberlik ilanı, hükümeti üreticilerden işçileri yatıştırmak için fabrikaları tekrar açmalarını talep etmeye yöneltti ve bu 16-17 Temmuz arası oldu. İşçilerin çoğu, banliyölerdeki evlerine doğru dağılma yolundaydı ve geri dönüleceğini bir süre sonra öğrenebildiler. Seferberlik, ayın 19'u Cumartesi akşamı, ertesi gün sabahın 6'sında yerel polise rapor verme çağrısı ile ilan edildi. Fabrikalara geldiğimizde erkek işçilerin en az yüzde kırkının yerinde olmadığını gördük. Üstlerini değiştirmeden Vyıborg sokaklarına çıkmışlar, devrimci şarkılar söyleyerek ve "Kahrolsun savaş!" sloganlarıyla yürüyorlardı. Bolşoy Sampsonyevskiy Prospekt'in her yeri, işlerine gitmemiş insanlarla doluydu. Toplanma noktalarında kadınların ağlaması ve feryatları duyuluyordu. Ara sıra gözyaşları arasında, tek başına "kahrolsun" diye bağıran kadınların sesleri çıkıyordu, ama birçoğu sadece ağlıyordu.

Savaş, biz örgütlü işçileri gafil avladı. Seferberliğin ilk gününde, savaşın failinin kapitalizmin vahşi politikası olduğunu söyleyen bir bildiriyi aceleyle yazıp bastık. Bildiride, Uzak Doğu'da girdiği maceradan hüsranla çıkan ve Yakın Doğu'daki yerini tekrar sağlamlaştırmaya çalışan Çarlığın Rus işçilerini ve köylülerini soktuğu bu savaşa karşı, Alman, Avusturyalı, Fransız ve Britanyalı işçilerin önceden beri bir mücadele yürütmüş oldukları ve halen yürütüyor oldukları anlatılıyordu. En sonunda demokratik cumhuriyet adına mücadeleye çağrı ve savaşa karşı savaş ilanı ile bitiyordu. Bildiri basılacaktı ancak malzemelere el konuldu.

Seferberliğin ilk günlerinde, Petersburg'un merkezinde "vatanperverden" "kızıla" dönüştürmeye çalışarak mücadele başlattığımız hükümet destekli vatanperver gösteriler peyda oldu. Birkaç kez çatışma yaşandı. Kent askerî bir kamp görünümü aldığı sırada, cüretkâr adımlar atabilirdik ama örgütten böyle bir karar gelmedi. Tüm iletişim kanalları askerî kontrol altına alındığından ve ülkenin diğer yerleri ile bağlantı sağlanamadığından tecrit edilebileceğimiz ihtimali nedeniyle başarılı olacağımızdan elbette emin olamazdık. Daha sonra Petersburg Komitesi'nden silahlanıp aktif olarak mücadele etme çağrısı içeren bildiri geldiğinde, ihtiyatların gidişinden dolayı kendimizi herhangi bir siyasi atılım yapacak kadar güçlü hissetmiyorduk. Savaş terörünün etkisini

"savaş hali" biçiminde hissediyorduk. Metal sektöründe çalışan ihtiyatlar, devlet sözleşmeleri alan fabrikalarda çalışıyorlarsa askerlik hizmetinden muaf tutulmuşlardı. Bu durum, Petersburg'un neredeyse tüm metal ve mühendislik sektörü için geçerliydi. Ancak işçi sınıfının bu kesimi yine de askerî hizmet altında göründüğünden askerî kurallara tabiydi. Savaş haline ayak uydurduktan sonra genel ruh hali daha hareketlendi, insanlar zor durumdaki örgütleri diriltmeyi düşünmeye ve bu yönde çalışmaya başladılar. Alman sosyal demokratlarının ihaneti ilk başlarda kasvetli bir hava yaratmıştı. Gerçek şuydu ki hepimiz enternasyonal fikirli olmamıza rağmen, Avusturya ve Almanya'daki işçilerin enternasyonalist unsurlarını propagandamıza katma fırsatımız yoktu. Yaptıkları, çekingen duran unsurların ve Rus oportünistlerinin ellerinin bağını çözmüş, biz Bolşevik işçilerin ellerinin altındaki zemini kaydırmıştı.

Paris Bolşeviklerinin orduya girmesi, Cenevre'nin yaşlı adamı Plehanov'un "hoş sohbeti" ve bir bütün olarak vaziyet, başımıza kasvetli bir bulut çökmesine neden olmuştu.

Bireysel milliyetçiler, avanta alma ve affedilme ümidiyle hükümete "destek" vermeye karar verdiler. (Burjuva) Yahudiler sinagoglarda zafer için dualar ediyor, Petersburg'da Çar'ın portresiyle dolaşıyorlardı. Gönüllü olarak askere yazıldılar ve Odessa'da Pelikanovlularla kucaklaştılar. Tüm bunlar tam anlamıyla tiksindirici ve yapmacık. Daha önce olduğu gibi Yahudilere eziyet edilmekte ve Çar'ın onlara karşı herhangi bir "çağrısı" yok.

Ermeniler arasında herkes vatanseverken, Ukraynalılar arasında Galiçya'nın "kurtuluşu" ile ilgili bir hoşnutsuzluk var. Jöntürklerin partisi, Rusya'nın savaş ilan etmesi durumunda tarafsız kalmalarına dair Gürcülere bir teklifte bulunmuş, karşılığında onlara özerklik ve Transkafkasya bölgesini söz vermişti, fakat Gürcü sosyal demokratlar pazarlık yapmamışlardı.

Almanlar İsveç'e Finlandiya'yı teklif ederken, aynı zamanda Finlere Rusya'ya karşı konum almaları halinde hizmetlerini sunmaya söz vermişlerdi. Ancak Fin sosyal demokratlarının kongresi, Finlandiya'nın koşullarını iyileştirmek üzere Rus devrimci halkı ile birlikte hareket etmeye ve İsveç burjuvazisinin bir kısmının dar çıkarlarına karşı savaşmaya karar vermişti.

Sotsial-Demokrat, no. 35, 12/12/14.

İç gruplaşmalar yaratan anlaşmazlıklara rağmen o sıralar tek bir örgüt olarak kalan İsveç sosyal demokratları ile iletişim kurdum. Çok iyi bir insan, parti sekreteri, Senato üyesi ve genç sosyal demokratların lideri olan yoldaş Fredrik Strom'la tanıştım. Almanca-Fransızca karışımı bir dille konuşuyorduk. Sol sosyalist demokratlara orada verilen isimle "genç adamların" diğer liderleriyle de kısa bir süre zarfında tanıştım. Bunların arasında İsveçli devrimci sosyal demokrat işçilerin gözdesi Zeth Höglund, Stockholm Belediye Başkanı Carl Lindhagen, Karl Kilbom ve yetenekli dilbilimci Hans Scheld de bulunuyordu. Hepsi ülkemizdeki devrimci hareket ile yakından ilgileniyorlardı. Rus sosyal demokrat işçilerinin çoğunun militarizm karşıtı bir konum aldıklarını aktarmam çok iyi karşılandı. Rusya ile iletişim kurma görevime aktif olarak katkıda bulunabileceklerini söylediler.

Genç İsveçli sosyal demokratlar, keskin bir şekilde militarizm karşıtıydı. Ancak militarizm karşıtı ideolojileri bir hayli burjuva "pasifizmi" içeriyordu. İskandinav sol sosyal demokratlarının en büyük sloganı "silahları bırakın" şeklinde itinalı karşı çıkışlar ve buna benzer Tolstoyculuklardı. Bu, kısmen burjuvazinin fazlasıyla militarist olduğu çok küçük ülkelerdeki (özellikle İsveç'teki) durumdan kaynaklanıyordu. Özellikle bu ülkede ordu, kuzeyin istilasından çok, ülke içi meseleler için var olduğunu açıkça gösteriyordu.

Büyük bir heyecanla eski İskandinav sosyal demokrasi lideri ve İkinci Enternasyonal'in yine eski oportünisti Hjalmar Branting'le tanışmaya gittim. Onu, partinin Merkez Komitesi toplantılarından birinde yakaladım. Uzun boyu, kır saçları, yüzündeki nazik ama katı ifadesi ve derin, zekice bakan gözlerinin üstünde gür kaşlarıyla unutulmaz bir intiba bırakıyordu. Duma grubumuzun Vandervelde'nin telgrafına verdiği yanıtı yayımlamak ve diğer ülkelere göndermek üzere verdiğim resmî öneri, aynı gün Merkez Komitesi'nde görüşülmüş ve onaylanmıştı. Onların Merkez Komitesi'ne ülkemizdeki durumla ve farklı toplumsal sınıfların savaşa dair aldıkları tutumlarla ilgili resmi bir rapor hazırladım. Fikir alışverişimizden Branting'in son olaylarla ilgili ne düşündüğünü çıkarmak kolay olmuştu. Savaşa karşı olumsuz tutumumuz ve Çar hükümetinin savaş makinesine verilecek herhangi

bir desteği reddedişimiz, Branting tarafından takdirle karşılanmıştı. Ancak uluslararası kararlara ve sosyalist öğretiye ihanet eden Alman, Avusturyalı ve Fransız partilere karşı yönelttiğimiz eleştirileri takdir etmek ya da paylaşmak niyetinde değildi. "Savunma" bakış açısını benimsemişti. O yıllarda yaşanan savaşlara dair kuramsal yaklaşımı, strateji meselelerine indirgiyordu. İlk ateş eden, sınır denilen ilk çizgiyi geçen suçluydu ve savaş onun kabahatiydi. Branting yaptıkları için Almanları kınıyordu, fakat aynı zamanda aldıkları pozisyonu "anlamaya" çalışıyor ve Alman sosyal demokratların Çar'ın ordusunun saldırıları ile tehdit edildikleri varsayımını baştan kabul ediyordu. Aldığı pozisyon iflah olmayacak cinstendi; proletarya için birlikte hareket etme fırsatı yaratıldığını reddediyor, fakat sosyalizmin "diplomatlarına" savaşın "suçlu"sunun bulunması için "ilkeler" sağlıyordu. Fakat kendi ülkesinde, burjuvazinin Alman hayranlığına ve İsveç'i savaşa sokmasına karşı etkili bir mücadele yürütmüştü. Ancak bu mücadele, şovenizmin kendisine yöneltilen karşıtlığın değil, Alman hayranlığı şovenizmini püskürterek yerine Fransız hayranlığını koyma isteği üzerine kuruluydu. Bütün ayrılıklarımıza ve oportünistlere karşı yaptığım sert eleştirilere rağmen, arkadaşlığımız devam etti ve Branting Rusya için yaptığım çalışmalara her türlü desteği vereceği taahhüdünde bulundu.

İskandinav sosyalist partilerinin geri kalan "tarafsız" ülkelerde (Hollanda, Danimarka, Norveç ve İsveç) yaptıkları faaliyetler, "idman arkadaşları" arasında diplomatik aracılık anlamına geliyordu. Barışçıl aracılığa ikna etmek için kendi hükümetlerine yaptıkları tekliflerde her yolu denediler. Ancak savaşın içindeki ülkelerdeki kapitalistler, içlerinden biri bozguna uğratılana kadar ellerinden geleni artlarına koymayacaklarını açıkça gösterdiler. Bu esnada, tarafsız ülkeler savaşan blokların herhangi birini üzmekten kaçınarak "tarafsızlıklarını" gösterme uğraşı içindeydiler. Bu ortak korku, küçük ülkeleri askerî ve siyasi bir ittifakın içine soktu.

Devrimci Çalışmalarımız ve Uzlaşı Diplomasisi

Askerlik çağrısıyla Rusya'ya döndükleri takdirde askere alınacak iş adamları ve göçmenlerin sayılarının fazlalığı sayesinde Petersburg'la iletişim makul düzeydeydi. İlk başlarda Fin limanları

Turku ve Rauma ile Stockholm arasında işleyen vapurlarla gidip gelen yolcular aracılığıyla mektupları doğrudan göndermeyi başarabiliyordum. Ancak çatışmaların artması ve kışın gelişiyle bu yollar pek kullanılamaz oldu. Aynı şekilde, sınırlarda daha sıkı önlemler alınıyor, yolcular baştan aşağıya aranıyordu. Tüm bunları gözeterek güvenli iletişim yollarının bulunması gerekiyordu.

Ulaşımı örgütleme çabalarım sırasında, İsveç sendikalarının öncü isimleriyle tanıştım. İsveç sendikaları, Alman modelinde örgütlenmişlerdi ve taktikleri de onlara benziyordu. Sendikal hareket hatırı sayılır bir güce sahipti ve hâlihazırda zengin bir mücadele deneyimi edinmişti. Merkezlerinin genel başkanı ve birkaç metal işçisi, tabakçı ve ulaşım işçisi ile tanıştım. Ulaşım işçilerinin temsilcisi ve İngiliz Ulaşım İşçileri Sendikası hayranı olan Charles Lindley, Finlandiya ile bağlantı kurma konusunda bana çok yardımcı oldu. Botni Körfezi'nin her yerinden balıkçı ve denizci tanıdıkları vardı. Ulaşım için bir yol bulmayı başardım; yeterince para olduğu takdirde körfez üzerinden büyük ölçekte yapılabilecek olan kaçakçılık kullanılabilirdi. Bunu Petersburg Komitesi'ne ve Duma grubuna ilettim, ancak bunun için gereken aylık 300-500 rubleyi gönderebilecek durumda olmadıkları haberi geldi. Beni burada tutabilmek için para göndermeleri zaten çok zor oluyordu ve bir kere 100 ruble gönderdikten sonra kendi masraflarımı karşılamanın yolunu bulmamı önerdiler. Savaşın ilk ayları olması nedeniyle İsveç'te büyük bir işsizlik vardı ve fabrikalar haftanın sadece birkaç günü çalışıyordu; bu yüzden iş bulma çalışmalarına başlamayı bile düşünemiyordum. Yerel göçmen topluluğu içerisinde birçok tehlikeli dolandırıcı olduğu halde, buradan kaynak bulma olasılığı da görünmüyordu. Partimizin yurtdışındaki Merkez Komitesi, böyle bir operasyon için bir şey toplayamayacak kadar parasızdı. İşi sürdürebilmek için borç aldım; nadiren haber gönderebiliyordum.

Kasım ayının ilk günlerinde Sotsial-Demokrat'ın 33. sayısı çıkınca, onu nasıl Rusya'ya göndereceğimizi düşünmeye başladık. Bu görev için dikişçi tanıdıklarımı kullanmaya karar verdim. Sınırdaki aramalar nedeniyle Rusya'ya dönenler riskli şeyler taşımayı reddediyorlardı; gizleme konusunu düşünmemiz gerekiyordu. Çeşitli yöntemler vardı: Sandıklar, kitap ciltleri, elbiseler,

şemsiyeler, bastonlar, ayakkabılar, vs. Bana göre en iyisi ayakkabılardı. Botlarımı özellikle tavsiye edilen ve titiz bir gizlilikle çalışan bir ayakkabıcıya verdim. Topukların ve tabanların içindeki boşlukları kesmesini ve bu boşlukları Sotsial-Demokrat'ın ince kopyalarıyla doldurmasını önerdim. Botları biraz hırpaladım ki yeni dikilmiş gibi görünmesinler. İlk çift botun içinde, Petersburg'daki Petrovskiy'e dolambaçlı yollar üzerinden az sayıda kopya ulaştı. Ayakkabıcı yoldaş, daha sonra o kadar ustalaştı ki her çift ayakkabının içine yirmi kopya sıkıştırabiliyordu.

Savaşa dair devrimci sosyal demokrasinin pozisyonunu açıklayan önemli makaleleri içeren partimizin yayın organının ortaya çıkışı ve Rusya'dan gelen haberler ile İskandinavya basınında yayımlanan Duma grubunun Vandervelde'nin telgrafına verdiği yanıtının yayılması, Rus devrimine karşı olan tüm kuvvetleri kışkırttı. O zamanlar Stockholm'ün göçmen çevreleri içerisinde, partimizin köklü düşmanları tasfiyeci beyler Larin (M. Lurie), Örgüt Komitesi temsilcisi ve *Russkie Vedomosti* muhabiri Levin (Dalin) ve diğerleri vardı. Bu adamlar, kendilerini tanımadığım halde bana karşı derin bir nefret besliyorlardı. Rusya üzerine hazırladığım tüm raporlar ve Petersburg'dan doğrudan aldığım haberler, bu insanlar tarafından akıl almaz bir düşmanlıkla karşılanıyordu. Özellikle Yuri Larin, İsveç partisine üye yoldaşlar arasında sistematik şekilde dolaşarak partimize ve Rusya'daki yasadışı örgütlerimize dair güveni sarsmaya çalışıyordu. Ancak çabaları pek başarılı olmadı. Genç sosyal demokratlar kısa sürede fikirlerinin kiminle aynı olduğunu anlayarak, Larin'in çevirdiği dolaplara kulak asmadılar. Bu hasta adamın oportünizmine her seferinde daha çok şaşırıyordum.[3]

Hollanda sosyal demokratlarının lideri, iflah olmaz oportünist Troelstra, 1914'ün Ekim ayında Stockholm'e gelmişti. Şüphesiz Alman sosyal demokratlarının verdiği özel bir görevi vardı. Bu görev, Uluslararası Sosyalist Büro'nun Amsterdam'a geçmesi için anlaşma sağlamak ve Almanların neden "anavatanlarını savunma" konusunda haklı olduklarını, bu konuda şüphe taşıyan oportünist İskandinav sosyalistlerine anlatmaktı.

3 Larin 1917 yılında Bolşevik Parti'ye katılarak, ekonomik ilişkilerde partinin en önemli sözcülerinden biri oldu.

Troelstra İsveç partisi aracılığıyla, RSDİP'nin temsilcisi olarak benimle görüşme niyetini bildirdi. Ben de kabul ettim. Bir otelde buluştuk ve bu buluşmadan Örgüt Komitesi temsilcisi Larin de haberdar edilmişti. Dalin, Kollontay ve diğerleri eşliğinde geldi. Rusya hakkında bilgilendirme yaparak, "Manifesto"muzu ve Vandervelde'ye yazılan mektubu onlara verdim. Troelstra, Petersburg işçilerinin savaşa dair tutumları ve Rus devrimcilerinin şimdiki savaşı neden Rus-Japon savaşından farklı değerlendirdiklerine dair benden yazılı bir bilgilendirme istedi. Yazdığım mektubun kaba bir taslağını saklamıştım:

> *Yoldaşlar,*
>
> Petersburg proletaryasının, Alman sosyalistlerinin "çarlıkla mücadele" hakkındaki görüşlerine dair ne düşündüğü konusunda size yazmamı istediniz. Öncelikle şunu söylemeliyim ki yoldaşlar, savaş bizi, Petersburg, Moskova, Riga, Bakü ve diğer sanayi merkezlerindeki işçileri aktif bir ekonomik ve siyasi hareketlenme sırasında yakaladı. Savaşın başlamasından birkaç gün önce Petersburg'da barikatlar kuruluydu. Seferberlik günü, gösterici işçi kitleleri şehir boyunca kızıl bayraklar taşıyarak, ihtiyatları toplanma noktalarından uğurladılar. Bu ilk günler içerisinde, biz Petersburg işçileri savaş olasılığına inanmıyorduk. Sınırların ötesinde, birbirleriyle kanlı bir savaşa itilmeye izin vermeyecek güçlü, örgütlü işçi kadroları olduğuna inanıyorduk. Enternasyonal içerisinden kim bizim kendimizi feda edeceğimizden şüphe edebilir ki?
>
> Fakat kötü haberler aldık. Büyük Alman sosyal demokrasisinin sosyalizme ve uluslararası dayanışmaya ihanet ettiğini gördük. Alman Genel Kurmayı'nın bizim devrimimizin yardımıyla Rus kuvvetlerini bozguna uğratmayı beklediğine dair haberler aldık. Aynı şekilde eski eğitmenlerimizin (Kautsky ve diğerleri), Alman emperyalizmini, Rus halkının "kurtarıcısı" kisvesi altında namertçe saklamaya çalıştığını biliyorduk. Bu savaşın doğası gereği, şu ya da bu ülkenin burjuvazisine güveneceği ve onlarla anlaşmaya oturacağını biliyorduk. Bizim hükümetimiz de, Slavların "kurtarıcısı" rolüne bürünürken, milyonlarca insanını görmezden gelmekte ve haklarından mahrum etmekteydi. Bugün

kendi basınımızın yokluğu ile yaşam koşullarımız ne kadar kötü olursa olsun, işçi sınıfımız, bireysel örnekler hariç, Çar hükümetine uzak olduğu kadar, şovenizme de uzaktır.

Fransız "demokrasisinin" Rus Çarlığı ile karşılıklı sevgi gösterilerine öfkeli olduğumuz kadar, deniz aşırı uzak bir ülkede, evrensel dışlanmışlığa rağmen sosyalizmin abecesini unutmayan ve Britanya emperyalizminin hırsıyla mümkün olan her araçla mücadele eden Britanya sosyalistlerinin partisinde de bir grubun olduğunu bilmekten dolayı mutluyuz. Siz şu anda "Rus halkının" ve Rus devrimcilerinin Çarlığın yürüttüğü savaşa dair tutumlarını değiştirmesine şaşırıyorsunuz. Sizin için özellikle anlaşılmaz olan, açık bir şekilde çarlığın onayladığı ve rıza gösterdiği bir dünya dramının tek bir adamın üstüne atıldığı Japon savaşına dair "Rus halkının" çelişkili tutumudur.

Her şeyden önce, sevgili Yoldaş, size şunu söylemeliyim ki Rus sosyalistlerinin savaşa dair ilkesel tutumu, tektir ve değişmemiştir ancak ülkemizdeki durum ciddi biçimde değişim geçirmiştir. Her şeyin ötesinde biz, Rus liberalizminin karşı devrimci ve korkak doğasının kendini açık ettiği devrimci bir süreçten geçmekteyiz. Rus-Japon Savaşı Rus burjuvazisi tarafından olumsuz bir yanıtla karşılanmıştır, çünkü Mançurya ve diğer Uzak Doğu bölgeleri, uzaklıkları ve az nüfusları nedeniyle sermayenin çıkarlarına hizmet edemeyecekti. Dolayısıyla bu savaş, bir hanedanlık teşebbüsü, ormanlarda vurgunculuk yapan Çar'ın siyasi entrikacılar grubunun bir macerası olarak görülmüştür. Şimdiki savaş, Galiçya, Fransa Cumhuriyeti ve Belçika demokrasisinin kurtuluşu adına yapılıyor olsa da Rus Çarlığı için yine hanedanlık çıkarı anlamına geliyorken, Rus toprak sahipleri ve kapitalistleri için ekonomik menfaatler vaat etmektedir. Çarlık devrime "Büyük Rusya" fikri üzerinden yaklaşarak kurtuluş ararken, kapitalistlerin ve toprak sahiplerinin ilgisi Çanakkale'den geçecek yollar ve 1904'te Çar'ın diplomatlarının Alman kapitalizmi yararına çıkarları satılan Rusya ile Almanya arasındaki ticaret anlaşmasında yapılacak revizyonlardır. Rus toplumundaki "değişimi" açıklayan tek şey budur, ancak proletarya bunun bir parçası değildir.

Alman sosyalistlerinin kendi hükümetlerinin başlattığı "Çarlığa karşı kutsal savaşa" bizim dahil olmamız karşısında duydukları şaşkınlık, kitlelerin gözünde Enternasyonal'e ve sosyalizme

yaptıkları ihanete samimiyetten uzak bir şekilde kılıf uydurmaktan başka bir şey değildir.

Mücadele içinde olan yoldaşlarımızın yardım elini ve çarlığa karşı verdiğimiz zorlu mücadeleye dair fikirlerini kabul etmekten her zaman mutlu olduk. Ancak, Alman feodalizminin bir kısmından ve Rus Çarı'nın gerici danışmanı ve arkadaşı II. Wilhelm'den Rus devrimi için hiçbir zaman yardım beklemedik ve istemedik.

Rus çarlığına karşı verdiğimiz mücadeleden vazgeçmiyoruz, ancak bu mücadelede ancak kendi gücümüze güveniyoruz.

Alman sosyal demokratlarından, bizim yardımımıza 420 mm silahıyla II. Wilhelm'ı göndermelerini değil, bu savaş malzemelerini tıpkı bizim Rus çarlığına yapmayı umduğumuz gibi kendi feodal lordlarına karşı kullanmalarını isteriz.

Uzaktaki kardeşlerimiz Finler de, Almanya'nın savaşçı kapitalizminin tüm manevralarına olumsuz yanıtlar vererek, bizimle aynı konumu almışlardır. Rusya'nın devrimci proletaryası, baskı altındaki diğer uluslarla birlikte herhangi bir hükümetle işbirliği yapmadan zafer kazanmak niyetindedir.

Yoldaşça selamlarımla,

A. Belenin

Fikir alışverişlerimiz sırasında Troelstra'nın, yaygın bir sosyal şovenist tipi olan Alman hayranı olduğu iyice açığa çıktı. Alman sosyal demokrasisinin Rusya'yı özgürleştirici rolünden bahsetti. Rus işçileri ve köylülerine atılan 420 mm mermilerin özgürleştirici etkisini kabul etmeyi reddettim. Bu sofistike aletlerin kendi toprak sahipleri ve burjuvazisine karşı kullanılması gerektiğini, çünkü bizim böylesi bir desteğe ihtiyacımız olmadığını söyledim. Petersburg ve diğer bölgelerdeki işçilerimizin bu tür bir "özgürleştirme" provokasyonuna duydukları en derin öfkelerini ve selamlarını, Karl Liebknecht'e ve onun yanında duran yoldaşlara iletmesini rica ettim.

O gün Larin, Menşeviklerin, Troçkistlerin, Plehanovcuların, Bundcuların ve benzerlerinin, Bolşeviklerin "tam tersi" bir konumda olduklarını kanıtlamaya çalışıyordu. Varşova'da Polonya Sosyalist Partisi (sol grup), Polonya ve Litvanya Sosyal Demokrasisi ve Bund'un temsilcilerinden oluşan özel bir komitenin

kurulduğunu anlatıyordu. Dediğine göre bu örgütün en önemli görevi, "Polonya halkındaki Avusturya hayranlığına karşı" mücadele etmekmiş. Gerçekte bu partiler arası konsey, tamamıyla farklı bir amaç için örgütlenmişti. Polonyalı yoldaşlarımız, Larin'in onlara atfettiği Rus şovenizminden çok uzaklardı. Konumları bizimkine benzerdi ve nefes almadan militarizme karşı mücadele ediyorlardı. Larin'in kendi katkısı, "anavatanın savunulması" teorisine daha iyi uyamazdı. Scheidemancı *Vorstand*'a (Alman Sosyal Demokrasisi Merkez Komitesi) yönelik düşmanca tutumuma karşılık olarak, Çkeydze'nin Duma grubu adına Vorstand'a yoldaşça selamların iletilmesini istedi. Troelstra buna tarif edilemez derecede memnun oldu ve dikkatlice not etti. Diğer Menşevikler görünür bir şekilde şaşıp kalmışlardı.

İskandinav liderler ve Troelstra arasında yapılan toplantının sonucunda, Aralık ayında "tarafsız ülkelerin sosyalistleri" kongresi yapılması kararı alındı. "Savaşan ülkelerin" sosyalist partileri, yazılı rapor göndermeye davet edildi. Amerikan sosyalistleri de kongreye katılma isteği belirtince, onların da olabilmesi için etkinlik 17 Ocak 1915'e ertelendi.

1914'ün sonbaharının sonunda, bazı Rus sosyalistler polis tarafından takip edilmeye başlandı. Polis, söylediklerine göre, beni de bir "izin" gerekçesiyle çağırdı. Evin yakınlarında yerel güvenlik polisi noktaları olduğunu fark ettim. Halkevlerindeki toplantılar da benzer bir şekilde gözetleniyordu. Gerici gazeteler, özellikle Alman hayranlığı yapanlar ve Alman Konsolosluğu tarafından yayımlananlar, Rus sosyalistleri casusluk ve gizli planlar yapmakla suçlayan bir karalama kampanyası başlattılar. Sol sosyal demokratların ve kadın örgütlerinin çalışmalarında aktif rol üstlenen yoldaş Kollontay, gerici bir Stockholm gazetesinin hedefi oldu ve polise özel olarak ihbar edilmeye müşerref oldu. Bunu tutuklanışı, yargılanışı, cezalandırılışı ve Danimarka'ya sınır dışı edilişi izledi. İsveç'teki oturma iznimi ve serbest dolaşım hakkımı kaybetmemek için daha dikkatli olmalıydım. Kollontay'ın başına gelenlerden sonra Branting'den yardım istemek durumunda kaldım. İsveç polisine verilen bu ödüne kızmış görünüyor, görünür bir memnuniyetsizlik ile Kollontay'ın suçlu olduğunu, İsveç siyasi hayatına girmemesi gerektiğine dair nasihatlerini dinlemediğini

söyleyip duruyordu. Ancak solcular, Kollontay'ın sınır dışı edilmesinin Branting'in beklentilerine ters olmadığını hatırlattılar. O zamanlar Branting ile Merkez Komitesi'nin yurtdışı grubunu Stockholm'e taşıma olasılığı hakkında tartışıyordum. Terörle suçlanmayan tün Rus sosyalistlerinin İsveç'te rahatça yaşayabileceklerine dair bana güvence vermişti. Kollontay olayı, verdiği bu söz ile bağdaşmıyordu; ama Branting yeni bir şart ekledi: Yeni gelenler "yerel siyasi mücadeleye bulaşmayacaklardı."

İsveç Sosyal Demokratları Kongresi'nde

23 Kasım 1914'te İsveç parti kongresi başladı. Savaştan önce ve savaş sırasında Rus devrimci hareketiyle ilgili bir şeyleri aydınlatabileceğim ve proletaryanın savaşa dair tutumunu aktarabileceğim bir selamlama mesajı göndermeye karar verdim. Bunun üzerine şunları yazdım:

> *Saygıdeğer yoldaşlar,*
>
> Size Rusya'nın örgütlü proletaryası ve sınıf örgütleri RSDİP'nin selamlarını iletiyorum. İsveç sosyal demokrat partisinin çalışmalarında başarılı olmasını umuyorum. Batısıyla doğusuyla neredeyse tüm Avrupa'nın burjuva sınıflarının "ulusal savunma" kılıfı altında, silahlı savaş politikalarının izlendiği bu genel çöküş zamanında, biz sosyalistler enternasyonalist devrimci kızıl bayrağımızı yukarıya taşımak ve "sınıfların birliği" teorisini sürmekte olan savaşta uygulamaya geçiren reformizm dalgalarının bizi etkilemesine izin vermemeliyiz.
>
> Biz Rus işçiler, özellikle Petersburglu işçiler, İsveç halkını savaşa çekmeye çalışan akıntıya karşı verdiğiniz mücadeleyi sevinerek takip etmekte ve dostane ülkenizde militarizm tüccarlarının bu yöndeki çabalarının nihai bir fiyaskoya uğramasından mutluluk duymaktayız.
>
> 1912'de başlayan ve bir kabarmayla grev hareketlerinin olağandışı büyümesi ve özellikle de kitlesel siyasi grevlerin sayısının artmasıyla kendini gösteren işçi hareketimizden size biraz bahsetmeme izin verin. Maksadımı örneklemek için mücadelemize dair birkaç sayı vereceğim.
>
> 1911 yılında ülkenin tümünde grevcilerin sayısı 105 bin iken,

1912'de bu sayı 1 milyon 70 bine ulaşmış ve bunun 855 bini siyasi grevde yer almıştır. 1913 yılında da grev hareketi aynı şekilde yaygındı: 1 milyon 185 bin çalışan grevlerde yer alırken bunların 821 bini siyasi grev içerisinde olmuştur. Ayrıca, fabrika teftiş kurullarının resmî istatistikleri, küçük ölçekli sanayileri ve devlet kurumlarını kapsamadığından noksandır.

Yöneticilerin ve örgütlü sermayenin gaddarlığı ve zulmü, Rus işçi sınıfının dayanışmasını kıramamıştır. İçinde bulunduğumuz yıl çarpıcı bir örnek olarak önümüzde durmaktadır. İşçi mücadelesi bu yıl içerisinde son derece keskinleşmiştir. Tüm ekonomik ve sendikal çatışmalar, hükümet baskısı sebebiyle hızlı bir biçimde siyasi hareketlere dönüşmüştür. İşçi sınıfı bir kez daha cumhuriyet, Kurucu Meclis ve sekiz saatlik iş günü için mücadele etmeye hazır olduğunu göstermiştir.

Temmuz ayı içerisinde, siyasi mücadele olağanüstü bir sıçrayış yaşamıştır. Petersburg'un işçi sınıfı, hükümetin kanlı provokasyonuna, yalnızca Petersburg'da 250 binden fazla işçinin katıldığı genel bir grevle yanıt vermiştir. Birçok bölgede kentin sokakları barikatlarla kapanmış, işçilerin kanı dökülmüştür. Şimdi bu hareket, ülkenin diğer bölgelerine, Baltık eyaletlerine, Polonya'ya, Kafkaslara, Moskova'ya ve güneye yayılmış durumdadır.

Ancak mücadelemiz bu safhaya ulaştığında, savaş canavarı üzerimize saldırdı. Burjuvazi zilini çalmaya başladı: Anavatanları, para keselerinin anavatanları tehlikedeydi. Gri paltolu askerler, köylü ve işçi evlatları sınırlara yollandı.

Seferberlik günlerinde Petersburg işçileri, aletlerini bırakmış ve gürültülü bir savaş karşıtı protestoya başlamıştı. İşçiler, savaşa giden iş arkadaşlarını toplanma noktalarına götürürken devrim marşları söyleyip, kızıl bayraklar ve flamalar taşıdılar.

Biz bilinçli işçiler, bir dünya savaşı çıkacağı olasılığına inanmamıştık. Umut dolu gözlerimizi batıya, örgütlü kardeşlerimize çevirmiştik. Almanlara, Fransızlara ve Avusturyalılara... Oralardan destek bulmayı ve burjuvazinin şeytani oyununa karşı mücadele için iddialı çağrılar duymayı beklemiştik. Ancak acı gerçek bize başka bir şey sundu. Hükümetin basını ve burjuva gazeteleri ile yurtdışındaki hemşerilerimiz, Alman sosyal demokrasisinin liderleri ve ardından olan bitene "ulusal savunma perspektifinden" bakan diğerleri tarafından yapılan ihaneti haber verdi.

Ancak sosyal demokrat partimiz, tüm ülkelerin burjuva hükümetlerinin emperyalist politikaları tarafından başlatılan bugünkü savaşın gerçek nedenlerini unutmadığından bu evrensel felaketin oyununa gelmemiştir. Duma grubu, savaş bütçesi için oy vermeyi reddederek ve meclisi terk edip olumsuz tutumunu belli ederek, örgütlü proletaryaya doğru duruşun ne olduğunu göstermiştir. Yerel örgütlerin birçoğu (Petersburg, Moskova, Riga, Varşova, Kafkaslar, vd.) savaşa dair yasadışı bildiriler basmıştır.

Partimizin Merkez Komitesi ve merkezi yayın organı Sotsial-Demokrat, uluslararası oportünizme karşı savaş açmış ve dünya proletaryasının ortak çıkarları adına tüm ülkelerdeki devrimci proletarya unsurlarına çağrıda bulunmuştur.

Son olarak, kardeş partimizin kongresine başarılar diliyorum.
Yaşasın İsveç proletaryası ve onun sınıf partisi sosyal demokrasi!
Yaşasın Enternasyonal!

Polis takibatı korkusu ve genç sosyal demokratların tavsiyesiyle bu konuşmayı yazıya döktüm ve genç sosyal demokratlardan yoldaş Scheld metni tercüme ederek, kongrede okudu. Mesajım, Branting'in konuşması ve Höglund'un protestosu olarak ayrılan iki eğilim arasında fırtınalı tartışmalara neden oldu. Kongre raporlarından bir parçayı buraya da taşıyayım:

Branting, karar vermenin gerekli olduğunu düşündüğü bir mesele hakkında söz aldı. Alman partisinin ihanetinden bahseden ve Rus partilerin birinden gelen selamlama metninden yeni haberi olmuştu. Konuşmacı, kongrede partileri hedef alan suçlamalar yöneltmenin uygun olmadığını, selamlamadaki bölüm dolayısıyla resmî bir özrün gerekli olduğunu düşündüğünü söyledi.

Höglund (Stockholm), kendi partimizde de Almanların davranışını ihanet olarak gören yoldaşlar olduğundan kongrenin böyle bir karar almasının doğru olmayacağını söyledi. Kongrenin bir yargıda bulunmamasını, Branting'in ifadelerini rapora kaydetmekle yetinmesini önerdi.

S. Vinberg (Stockholm), ifade edilen yargının Rusların sorumluluğunda olduğunu belirtmemiz gerektiğini düşünüyor.

> *Branting* isteğini tekrarladı, aksi takdirde kongre delegelerinin söz konusu yargıya sempati duyduğuna dair yanlış anlaşılmaların ortaya çıkacağını söyledi.

Kongre, 50'ye karşı 54 oyla Vinberg'in teklifini boşa çıkararak Branting'inkini kabul etti.

Ben de şahsen kongredeydim ve Branting anavatanın savunulmasına dair tutumu hakkında böylesine önemli bir soruyu doğrudan ortaya atmam dolayısıyla yaptığı açıklamanın gerekli hale geldiğini bana açıklama sorumluluğu hissetti. Ben sunulanın sadece benim kişisel görüşüm olmadığını, Rusya'nın örgütlü işçilerinin çoğunluğunun görüşü olduğunu söyledim. Yine de Branting ve ben çoğunlukla ilişkimizi centilmenlik seviyesinde tutmuştuk. Branting bana adresini vermişti, küçük iyilikler yapmıştı. Onun yardımıyla, Fransız konsolosluğundan Fransa'ya geçmem için geçerli olan bir pasaport edinmeyi başarmıştım.

İsveç sosyal demokrasisinin kongresi sırasında, Duma grubunun Petersburg'da tutuklandığı bilgisini aldık. Bu olay, kongre delegeleri üstünde derin bir etki yarattı. Protesto kararı alındı. Çar barbarlığına karşı bir protesto dalgası tüm İskandinavya'ya yayıldı. Yanımda yoldaş Petrovskiy'nin bir resmi olduğunu fark ettim ve resim İskandinav sosyal demokrat gazetelerinde oradan oraya dolaştı.

Vekillerin tutuklanışı, partimizin Rusya'yla iletişimini ve Rusya'dan gelen bilgi akışını fazlasıyla engelledi. Bu olaydan önce, uluslararası duruma dair kısa yorumlar, İskandinavya'daki durumlara dair bilgiler ve tarafsız ülkelerin sosyalist partilerinin beklenen kongresine dair mesajlar iletmenin, ayrıca Lenin'in kaleme aldığı mektupları ve birkaç yazıyı (Sotsial-Demokrat, 33. ve 34. sayılar) göndermenin yolunu buluyordum. Ama Rusya'dan gelen haberi edinmek kolay değildi.

Kasım ayının ortasında, Menşevikler'in Vanvervelde'nin telgrafına verdikleri yanıt Stockholm'e ulaştı. Belge, Örgüt Komitesi temsilcisi Larin tarafından alınmıştı ve büyük gizlilikle saklanıyordu. Yine de, üzerinde Larin'in el yazısıyla yaptığı düzeltmelerin olduğu özgün kopyayı edinmeyi başardım. Buraya tümünü aktarıyorum:

Belçika Bakanı Vandervelde'ye.

Değerli yoldaş,

Telgrafınız savaş sansüründen geçerek bize ulaştı. Belçika proletaryasına ve temsilcisi olan size selamlarımızı gönderiyoruz. Tüm uluslararası proletarya gibi sizin de, büyük güçlerin egemen sınıfları tarafından hazırlanan savaşa dirençli bir şekilde karşı çıktığınızı biliyoruz. Ancak savaş, proletaryanın iradesi dışında başlamıştır. Bu savaşta, Prusya aristokrasisinin saldırgan politikalarından kurtulan proletaryanın demokratik özgürlüklerini ve özgürlük mücadelesini tehdit eden tehlikelere karşı kendinizi savunma davanız haklı bir davadır. Büyük güçlerin savaşta kendileri için edindikleri silahlardan bağımsız olarak nesnel gidişat, Alman proletaryasının özgürlük mücadelesini ezen modern militarizmin kalesinin, yani Prusya aristokrasisinin mevcudiyetini tartışmalı hale getirmektedir. *Bunu yok etme yolunda* savaşa mecbur bırakılan sosyalistlerin, uluslararası proletaryanın öncüsü Alman sosyal demokrasisi ile birlikte olacağı [ve Almanya'nın siyasi ve toplumsal yeniden inşasına yardım eli uzatacağı] konusunda son derece ikna olmuş durumdayız. Ancak ne yazık ki, Rus proletaryası Prusya aristokrasisiyle savaşan diğer ülkelerin proletaryasının bulunduğu pozisyonda değildir. Rus proletaryası, batılı yoldaşlarınınkinden çok daha karmaşık ve çelişkili bir görev ile karşı karşıyadır. Uluslararası durum, Prusya aristokrasisine karşı süren mevcut savaşta başka bir gerici gücün sahneye çıkmasıyla daha karmaşık hale gelmiştir: Kendisini savaşa sokan Rus hükümeti, belirli durumlarda dünya siyasetindeki tüm gerici eğilimlerin odağı olabilir. Uluslararası ilişkilerde Rusya'nın alabileceği bu olası rol, bizim üzerimizde egemenlik kuran rejimin doğası ile yakından ilişkilidir. Ancak şu durumda bile Rus proletaryası, batılı yoldaşlarından farklı olarak, kolektif düşüncesini açıkça ortaya koymak ve kolektif isteklerini gerçekleştirmek gibi bir şansa sahip değildir. Savaştan önce bunları yapabilen birkaç örgüt de artık kapatılmıştır. Basın altüst edilmiş, cezaevleri dolup taşmıştır. Bu durum, Rusya'daki sosyal demokrasinin, Belçika, Fransa ve Britanya sosyalistleri gibi konum almasını ve hem ülke içinde hem de uluslararası sosyalizm adına savaşta aktif rol alarak Rus hükümetinin eylemlerinin sorumluluğunu almasını engellemektedir. Fakat tüm bu etmenlere rağmen ve Avrupa üzerindeki

tüm çatışmaların uluslararası önemi ile uluslararası sosyalizmin yararlı çıkacağına dair umutlarımızı yeşerten gelişmiş ülkelerin sosyalistlerinin bu çatışmadaki aktif rolünü düşündüğümüzde, Rusya'daki faaliyetlerimizde savaşa karşı olmadığımızı size belirtmek isteriz. Ancak, bu sıralar dikkatinizi büyük güçlerin planladığı fetih politikalarına karşı güçlü bir şekilde hazırlanma ve ilhak edilecek toprakların nüfusu için ön bir halk oylaması talep etme ihtiyacına çekmenin gerekli olduğunu düşünüyoruz.

Özgün metinde, Larin tarafından köşeli parantez içerisindeki pasajın üstü çizilmiş ve eğik yazılan kısım eklenmişti. Mesaj, 15 Kasım günü Stockholm'de alındı. Larin'in Alman hayranı fikirleri, siyasi ve toplumsal dönüşümde Almanya'ya "yardım" edileceği konusunu tolere edememişti. Larin, böylesi bir "yardımın" kendisiyle savaşan ülkelerle ilişkili olarak Almanya tarafından nesnel olarak hayata geçirildiğine inanıyordu. Bu düzeltmelerin Örgüt Komitesi'nin yurtdışı heyeti tarafından kabul edildiği açıktı, zira "Larinci" yayın kurulu tarafından basılmıştı.

Örgüt Komitesi temsilcisi Larin'in bilgi toplama faaliyetinin meyveleri kısa sürede alınmaya başlandı. Rusya'dan İskandinav oportünizminin liderlerinden birinin gerçekleri çarpıtması üzerine protestolar gelmeye başladı. İskandinav oportünistleri ne olduğunu henüz anlamadan kendilerini zor bir durumda buluverdiler. Aynı durum, Larin'in benim yanımda Varşova sosyalistlerinin kendisine bir tekzip gönderdiklerini bildirdiği Troelstra için de geçerliydi.

Kopenhag Konferansı

Ruslara yönelik takibat ve polisin bizzat benim peşime takılması, beni İsveç'ten geçici olarak ayrılmaya sevk etti. Alexandra Kollontay'ın sansasyonel olayından sonra gelen birkaç sınır dışı etme vakası daha yaşandı. Branting ve Strom da, Stockholm'den bir süre uzaklaşmamı oldukça uygun buluyorlardı. Rusya ile sağlam, kalıcı bağlantılar kurulamıyordu. Değerli şeylerin taşınması için gelip geçen göçmenlerin iyi niyetlerini ve Fin yoldaşları kullanmak zorunda kalıyorduk. Birçok ticaret ve imalat şirketi, hem mallar hem de çalışanlar için kaçakçılık yoluna gidiyordu. Bu şirketlerin bazılarının başında, eskiden sosyal demokrat olmalarıyla

çok övünen Rus mühendisler bulunuyordu. Ancak bunlar, konforlu mevkilerini kaybetmekten korkuyor ve Rusya'daki devrimci çalışmalara yardım etme işi için parmaklarını bile kıpırdatmak istemiyorlardı.

Rusya'nın sosyal (ve diğer) vatanperverleri, sözüm ona yazınımızın üretimini ve bunları ülkeye sokmamızın organizasyonunu sağlayan "Alman" parası hakkındaki kirli komplolarını sürekli gündeme getiriyorlardı. Savaş süresinde bu çalışmaların büyük bir çoğunluğu, benim doğrudan katılımımla ülkeye sokuldu. Rusya'dan hiç para alınmadı. Stockholm'deki Rus kolonisinin küçük ölçeği nedeniyle para alacak hiçbir yer yoktu. Çalışmalarımızı en aza indirmek ve borçlanmak zorunda kalıyorduk. İsveç Sosyal Demokrat Parti'nin Merkez Komitesi bana 400 kron verdi; birkaç yoldaş aynı miktar parayı buluşturdu; az buçuk bir şeyler yurtdışındaki Merkez Komitemizden geldi ve 1914 yılı ve 1915'in ilkbaharı için gelirim bunlardan ibaretti.

Bu paralarla, birilerini gönderme ve yazı iletme olanağı yaratabildik ancak bu yolları tam anlamıyla kullanmayı başaramadık. Bu, parti çalışanları için büyük bir hayal kırıklığıydı. Parasızlık beni çaresiz bırakmış, birçok konuda umutsuzluğa düşürmüştü. Fakat Rusya'daki devrimci çalışmalar gibi kazançsız bir iş için para bulmak bir kenara, bir iş bile bulmak imkânsızdı.

Aralık'ta Kopenhag'a geçtim. Buradaki geçim maliyetlerinin düşüklüğü şaşırtıcıydı. Bu durum, tüm uluslardan gelen fırsatçıların, Rus göçmenlerin, kendilerini toparlamak için gelen Alman burjuvaların eşlerinin ve asker kaçaklarının çekim merkezi olmasına neden olmuştu. Birkaç Rus, Parvus'un "Savaşın Toplumsal Sonuçları Çalışmaları Enstitüsü'nde" çalışıyordu. Bazıları, savaş esirlerine sosyal yardımla ilgilenen Rus Kızıl Haç Kurumu'nda iş bulmuştu. Kopenhag, birçok ülkeden gelen casuslar ve habercilerle dolup taşmıştı. Savaş sırasında ortaya çıkan dedikoduların, uydurmaların ve tepki ölçmek için yayılan haberlerin kaynağı burasıydı.

Danimarka Sosyal Demokrat Partisi, uluslararası kongre için hazırlık yapıyordu. Yurtdışı merkezimiz, İsviçre ve İtalya sosyal demokrat partileri ile birlikte kongrede yer almayı reddetmişti. İskandinav oportünistlerin başının altından çıkan bu diplomatik tertibi yalnızca raporlamakla görevliydim.

Küçük köylülerden oluşan Danimarka'da, devrimci ruha dair küçük bir işaret bile yoktu. "İktidar iddiası" olmasa da kralı olan bu ülke, demokratik sayılıyordu. Danimarka, yarımada oluşu sayesinde İngiltere ve Almanya'ya deniz yoluyla düşük maliyetli ihracat yapabildiğinden, tarım ve hayvancılıkla ürettiği ürünler için piyasada kendine iyi bir yer edinebilmişti. Savaşan ülkelerde gıda kıtlığının baş göstermesiyle ürünler çok yüksek fiyatlara ulaşınca, Danimarkalı mal sahiplerinin cebine çok iyi paralar girdi.

Savaşın arifesinde, Danimarkalı işçiler ve köylüler kadınlara genel oy hakkı verilmesi için mücadele ediyorlardı. Seçimlerde, kadınlara oy hakkı verilmesini savunan Sosyal Demokratlar ve Radikaller, Folketing'de çoğunluğu elde ettiler. Sosyal Demokrat parti meclisteki en fazla koltuğu alan parti oldu ve temayüllere göre hükümet kurması gerekiyordu. Ancak onlar reddedince, bu iş Radikallere kaldı. Görevlerinden biri yeni bir anayasa tasarısı hazırlamaktı ve bu konuda Sosyal Demokratlar liberallere destek sözü verdiler. Ancak Senato'daki az bir farkla çoğunluğu ellerinde bulunduran gericiler, yeni anayasaya dair yapılacak tartışmaları engellemek için savaşı kullandılar. Böylece, sosyalist çoğunluk tarafından desteklenen liberal hükümet, gerici iradeye boyun eğdi ve reformcu çalışmalarını bıraktı.

Hükümetin esas derdi barışı korumaktı. Sosyalistler, buna ulaşabilmek için burjuva sınıfıyla "kutsal bir ittifaka" girdiler ve elbette hükümetin her konuda arkasında durarak, savaş bütçesini oylamak ve benzeri işler yaptılar. Sendikalar, emek ve sermaye arasındaki çatışmasızlıktan gayet "memnundurlar". Bu "memnuniyet" işçi sınıfı bölgelerini de saran bir memnuniyet olarak görülemezdi, zira yaşam koşullarında herhangi bir iyileşme yoktu. Savaş, bu tarafsız ülkede çok büyük bir işsizlik yaratmıştı. 120 bin 400 örgütlü işçiden 13 bin 900'ü işten çıkarılmıştı. Sendikalar ve devlet işsizlik yardımı veriyordu. Yerel yetkililer, örgütsüz işçilere doğrudan birtakım yardımlar veriyor, sendikalara ödenekler sağlıyorlardı.

Danimarkalılar, tarafsızlıklarını koruyacaklarını ciddi bir biçimde ifade ediyorlardı. Savaşan tarafların yaptıklarına karşı en ufak bir sempati ya da kızgınlık belirtisini, tarafsızlığın ihlali sayıyorlardı. Ancak bu, kapitalistlerin ürünlerini, savaşın tarafı olsun ya da olmasın, en yüksek fiyatı verene satmalarını engellememişti.

Kopenhag'a taşındığım zaman, Sosyal Demokratlar'ın Radikallere verdikleri destek yakın bir işbirliğine dönüşmüştü. Danimarka Sosyal Demokrat Partisi, kabinede aktif rol alıyordu. İskandinav sosyal demokrasisi lideri Stauning de hükümete katılmıştı. Danimarka sosyalistlerinin tipik orta sınıf psikolojisinin temsilcisi olduğu halde Stauning'le beklemediğim deneyimler yaşadım. Ona yönelttiğim sorulardan, hatta benimle görüşmekten sürekli kaçmanın bir yolunu buluyordu. Bu durum beni ona "resmî" yollardan, partimizin antetli kağıdıyla yazdığım bir mektup üzerinden ulaşmaya zorladı. Artık daha fazla kaçamadı ve Merkez Komitesi binasında benim için özel bir toplantı ayarladı. Toplantıda bana, partinin savaşa dair tutumu hakkında fikirlerini söyleyemeyeceğini, çünkü bunun tarafsızlığın ihlali olacağını anlattı. Ancak savaş bittikten sonra aktarabileceğini söyledi. Ancak Alman sosyal demokrasisinin öğrencisi ve birçokları gibi Almanların örgütsel ve taktiksel yöntemlerinin bir hayranı olarak, onların savaştaki tutumlarını destekliyordu. Ona göre savaşa dair "tutum" almak, savaşan tarafların birine duyulan sempati ile eşdeğerdi ki bunun tarafsızlık iddiasında olan birisi için anlamsız olması gerekirdi. Bir örgütlenme olarak Enternasyonal'le ilgili ancak savaştan sonra konuşabilirdi. Enternasyonal, ona göre barış durumunda kullanılabilecek bir araçtı. İşçi sınıfının bugünkü büyük krizinde, Uluslararası İşçi Birliği çalışmalarını durdurmuş, "sosyalist liderler" krizden sonraki günlerde olacak güzel şeylere odaklanmışlardı. Stauning gibi örnekler, tüm ülkelerin sosyalist partilerinde nadir olmayacak kadar çoktu.

Stauning'ten Uluslararası Sosyalist Büro'daki mücadeleyle ilgili değerli bilgiler aldım. Almanlar, USB'yi kendi ellerine alabilmek için Hollandalıları kullanmaya çalışıyorlardı. Ancak İtilaf Devletleri'nin sosyalistleri, büroya sımsıkı sarılmışlardı ve büroyu "tarafsız" Amerikan sosyalistlerinin bile ellerine bırakma niyetinde değillerdi.

Uluslararası bir kongre fikri, oldukça geniş bir kabul gördü. İlk girişimi Amerika Sosyalist Partisi yaptı. Stauning bana, "Amerika Sosyalist Partisi Ulusal Komitesi" mührü basılmış bir davetiye kopyası ile şu mektubu verdi:

Chicago, Birleşik Devletler
24 Eylül 1914

Bu mektup aracılığıyla, Uluslararası Sosyalist Kongre'nin barış sorusuna adanan olağanüstü toplantısı için bir çağrı iletmekteyim. Bu çağrı, Amerika Sosyalist Partisi Ulusal Yürütme Komitesi'nden gelmektedir. Çağrının nedenleri şunlardır: (1) Mevcut kriz ortamında uluslararası bir toplantı kesinlikle elzemdir; (2) Belçika'daki savaştan dolayı Uluslararası Büro, faaliyetlerini yürütememektedir; (3) Birleşik Devletler savaşa katılmayan tek büyük ulustur.

Bu toplantı, Washington (ABD), Lahey veya Kopenhag'da gerçekleşmelidir.

Yere dair seçeneklerden tercihinizi bildirmenizi ve Büro'muza telgrafla ulaştırmanızı rica ediyoruz.

Washington'ı tercih etmeniz halinde, Amerika Sosyalist Partisi, yirmi oyu olan ülkelerin her birinden beş delegenin, diğer ülkelerden ise oransal olarak en az iki delegenin ulaşım ve diğer masraflarını üstlenecektir.

Dostlukla,
Walter Lanferseik,
Yürütme Kurulu Sekreteri

Amerikalı sosyalistlerin uluslararası konferansı ülkelerinde gerçekleştirme istekleri, İskandinav ülkelerinde pek sempatiyle karşılanmadı. Amerika'ya yolculuk etmek çok zaman kaybına neden olacak, parti liderlerini Avrupa'dan fazlasıyla uzaklaştıracaktı. Tarafsız ülkelerin çoğunluğu bu yüzden daveti reddetti.

17 Ocak 1915'e kadar Kopenhag'a Uluslararası Sosyalist Konferans temsilcilerinden şu isimler geldi: İsveç'ten Branting ve Strom; Norveç'ten Knudsen; Hollanda'dan Troelstra ve adını unuttuğum bir diğer editör; Danimarka'dan da Stauning. Diğer ülkeler konferansta yer almayı reddettiler. Konferans oturumları kapalı kapılar ardında gerçekleşti. Bir araya gelenler arasında büyük farklılıklar yoktu. Sadece iki "sempati" hattı birbiriyle çatışıyordu: Troelstra ve Stauning'in olduğu Alman hayranları ile Fransız hayranı Branting ve İngiliz hayranı Knudsen. Bu farklılıklarla anlaşmaya varmak zor değildi.

Hemen hemen aynı zamanlarda, İtilaf devletlerinin, Fransa, İngiltere ve Belçika'nın sosyalistleri ile Rusya'nın bazı temsilcilerinin katıldığı başka bir konferans da Londra'da yapıldı. Bu konferans, Enternasyonal'in geçmişinde teselli bulmaya çalışıyor, iki emperyalist blok arasındaki savaştan söz ederken "savunmada" olan emperyalist bloğu koruma altına alıyordu. Belçika ve Fransa'ya "saldıran" Alman emperyalizmi, bu sosyalistleri kendi kapitalistlerinin tarafına çekmişti. İkinci Enternasyonal'in en iyi güçleri, "anavatanın savunulması"na yönlendiriliyordu. İtilaf devletlerinin sosyalist partilerinin temsilcileri, burjuva kabinelere katılmış, kendilerini savaşın koşumlarına bağlamışlardı (Burada bir istisna, savaşın ilk günlerinden beri savaşa ve bu savaşı "tanıyanlara" karşı azimli bir mücadele içerisinde olan İtalyan Sosyalist Partisi oldu). Londra konferansının kararları, İtilaf devletlerinin hükümetleri tarafından dağıtıldı.

İnsan kıyımından servet elde eden tüm gerici, hilekâr ve dolandırıcılar, hükümetleri adına savaşı kabullenen İkinci Enternasyonal liderlerinin itibarları ve kamusal faaliyetleri üzerine kumar oynamışlardı. Alman koalisyon ülkelerinin sosyalistleri, halklarını anavatanı "savunmaya" kışkırtmak ve proletaryanın ortak bir şekilde yıkımını getirmek konusunda "rakip kardeşlerinden" geri durmamışlardı. Şovenizm her cephede zaferini ilan etmişti. Kapitalistler, bu sosyalistlerle övünebilirdi.

Burjuvazinin Hizmetkârları Sosyal Şovenistler

İskandinavya sosyalist konferansından sonra, bir kez daha Stockholm'e doğru yola çıktım. Orada, merkezi yayın organımız Sotsial-Demokrat'a ilettiğim birtakım bilgileri bana aktaran, Rusya'dan yeni gelmiş birkaç kişiyle tanıştım. Stockholm'de çalışan Bolşevik grubu güçlendirme ve yayın kaçakçılığı, vb. işler için birkaç proleter yetiştirmeye koyuldum. Petersburglular, iletişimi örgütlemek için herhangi bir inisiyatif göstermemişlerdi. Bu yönde yaptığım çalışmalar, para yokluğundan dolayı engellerle karşılaştı. Kaçakçılık yapmak çok paraya mal olabiliyordu, ancak benim ne param vardı ne de parayı bulabilecek umudum. Bir şeyler uydurmak zorundaydık. Bulabildiklerimiz tatmin etmiyordu, özellikle de ayda 500 rubleyle Rusya'daki işçi sınıfı örgütlerini yayınlara

boğabilecek ve ülkenin her köşesiyle aylık düzenli temas sağlayabilecekken. Fakat bu kadar ufak bir meblağa bile ulaşamıyorduk, dolayısıyla farklı yollar denenecekti.

Şubat ayında, kendini eski Bolşevik olarak tanıtan Finn-Epotaevsky adında tuhaf bir adam Stockholm'de beni buldu. Çat kapı ziyaretine giden adama Larin benim çalışmalarımdan bahsetmiş. Söylediğine göre Petersburglular benimle ilgili "dürüst" konuşmuşlar ve o da taktiklerimizin yanlışlığı konusunda beni "ikna etmeye" gelmiş. Adam Rusya'nın zaferinin kaçınılmaz olduğuna inanan koyu bir vatanperver, Tordanskiy'nin Sovremenniy Mir'inin katkıcılarındandı. Israrı ve kendini beğenmişliği sınır tanımıyordu. Gittiğine çok memnun olmuştum. Birçok Petersburgludan getirdiği referanslar yalan çıktı. Yoldaşlarla yaptığımız daha sonraki görüşmelerde, Finn'e herhangi bir görev vermedikleri belli oldu.

Stockholm'deki çalışmalarımın başında, Rusya'da devrimci çalışmalara dahil olmuş ancak şu kanlı günlerde Alman Genelkurmayı'na dair tuhaf bir yönelim gösteren birçok Finlandiyalı, Estonyalı ve Siyonist parti çalışanıyla tanıştım. İsviçre'den Estonyalı bir sosyal demokrat edasıyla çıkagelen Kesküla adında bir adam, Rusya'daki devrimci çalışmalar için para, silah ve başka ne gerekiyorsa karşılamayı teklif etti. Bu tekliflerin hepsi, güvenilir sayılabilecek yollar ve kişiler üzerinden gelmişti. Fakat her daim tedbiri elden bırakmayan ben, bu yolların arkasında militarizmin stratejik bir manevrasının yattığını tespit ettim. Bu tür teklifler ya şahsım ya da yoldaşlarım tarafından reddediliyordu. Yazıları ülkeye sokma çalışmaları için arkamda bıraktığım yoldaşlarıma, Stockholm'deki Bolşevik grubumuzun sekreteri Bogrovskiy ve diğerlerine, İsveç parti örgütleri dışında hiçbir yerden para kabul etmemelerini sıkıca tembihledim.

Ziyaretim sırasında, Rus siyasi polisinin Stockholm'de ajanları olduğunu öğrendim. Örgütlerimiz ve birkaç kişi takibe alınmıştı. Postaların kurcalandığına dair kanıtlar vardı ve bu durum, ulusal yönelimi Rusya karşıtı olmasına rağmen İsveç polisinin Ohrana'ya yardım ettiğini ortaya koyuyordu. Branting'in bu durum hakkında uyarılması gerekiyordu; o da durumu İçişleri Bakanı'na sordu. Ancak doğal olarak, polisin "resmen" bu işin içinde olmadığı ama

özel inceleme bürosuna dair bir garanti verilemeyeceği cevabını aldı. Bu arada ben, yabancı olarak kayıt olmam için yerel polis karakoluna çağrıldım. Bu, İsveç'te kalmamı engellemeyecek basit bir formaliteydi.

Grubumuzla birlikte birkaç şeyi hallettikten sonra, daha az polis gözetiminin olduğu ve param bitmeye yaklaştığından, benim için önemli bir özellik olan daha ucuz yaşam koşullarının olduğu Christiania'ya (Oslo) taşınmaya karar verdim. Norveç mühendislik tesislerinde daha çabuk iş bulabileceğimi düşünüyordum. Ibsen toprağı, en süslü kış giysisine bürünmüştü. Karla örtülü ormanlık tepeler, Mart güneşinin ışınları altında parıldıyordu. Ağaçlık ve ormanlık alanların hafif karlı ağaçları, güneşte parıldayan buz saçakları ile süslenmiş karlı sütunlar krallığı gibi görünüyordu. Uçsuz bucaksız, dipsiz bir dinginlik hâkimdi. Tepelerle kıvrılmış ve buz tutmaz bir fiyordun kıyısına yayılmış olan Norveç'in başkenti Christiania ovalara taşan, etekleri ise yamaçlara çıkan bir şehirdi. Bu tepelerin birinde, Holmenkollen'de, gece vakti etkileyici bir manzarayla karşılaşılıyordu. Milyonlarca küçük ışık, gecenin ufkunda yıldız gibi parlıyor, samanyolu ile birleşiyor, dağların eteklerine doğru inceliyor, enginlikte kayboluyor ve gecenin yıldızlarına karışıyordu. Geceleri bizden saklanan gökyüzünün bu parçası, yalnızca bu dağın üzerinde görülebiliyor gibiydi.

Norveçli yoldaşlar beni güler yüzle karşıladılar. Merkez Komitesi içerisinde yalnızca bir kişi, partinin merkezi yayın organı Social-Demokraten'in editörü olan Videns, yabancı dil biliyordu. Norveç Sosyal Demokrat Partisi, diğer İskandinav partilerine göre bir nebze daha solda duruyordu. Merkez Komitesi savaş konusunda enternasyonalist bir tutum almış, ülkenin tarafsız kalmasını savunmuş ancak çoğu zaman İngiliz hayranlığına doğru meyletmişti. "Genç" sosyal demokratlar, İsveçli arkadaşları ile dayanışma içindelerdi. Onların da savaşa karşı devrimci mücadele verme çizgisini takip eden *Klassekampen* adlı kendi yayın organları vardı ama yine "silahları indirin" sloganı altında pasifizme yakın duruyorlardı.

İş arayışımdan istediğim sonucu alamadım. Sanayi savaş krizinin pençesindeydi ve 1915'in başında ancak toparlanmaya başlamıştı. Norveçlilerin bilgisizlikleri de ayrı bir engeldi. Bir sonraki adımın ne olacağını düşünmem gerekiyordu. Çalışmak için

İngiltere'ye gitme fikri aklımdan geçti. Stockholm'deki Fransız konsolosluğundan daha önce bir "yabancı" pasaportu almıştım. Hiç zorlanmadan partinin yurtdışı merkezinden de onay almayı başardım. Yolculuk için bir miktar para almıştım. Tek gereken Britanya konsolosluğunun onayı idi. İyi niyetli duruşum ve Fransız fabrikalarından aldığım çok sayıda referans, benim avantajıma dönüştü; gereken ücreti de ödeyince Fransız pasaportuma vizeyi bastılar. Gerekli olur diye yanıma 1907 bordo Rus pasaportumu da aldım ve Nisan ayının başında yola çıktım.

İngiltere'ye

Savaş zamanı İngiltere ile iletişim, mayınlara denk gelme, Alman denizaltıları ve savaş gemileri ile karşılaşma ve bunun gibi riskler altında, Bergen'den Newcastle'a giden vapurlar üzerinden sağlanıyordu. Bu tehlikeler ve zorluklar, yalnızca yolcu biletlerinin ve kargo fiyatlarının artmasına neden oluyor, denizyolu işletmeleri için fazladan kâr anlamına geliyordu.

Bergen'e giden tren yolu, kuzey Avrupa'nın en güzel yollarından biriydi. Tren yolunun demir şeridi, dağlar ve geçitler arasında kıvrılıyor, göl kenarlarından ve derin uçurum kenarlarından geçiyor, yere indikten sonra tekrar kalıcı karların olduğu tepelere çıkıyordu. Binlerce turist bu güzelliklere hayran kalmak üzere Norveç'e geliyordu.

Ufak ama oldukça hareketli olan Bergen Limanı, Atlantik'in bir körfezi olan Bergen fiyordunun kıyılarındaki dağ eteklerine saklanmıştı. Taşıma, savaşa rağmen yoğundu, ancak limandaki tüm hayat, özellikle de yabancı limanlara yolculuk Britanya'nın sıkı kontrolü altındaydı.

Postalar ve yolcular, küçük, rahatsız vapurlarda, 2 bin ton yükle birlikte taşınıyordu. Yolcu binişleri, pasaportları ve pasaporttaki vizeleri kontrol etmek üzere bir Britanyalı özel yetkilinin orda bulunması zorunluydu. Burada, giden yolcunun incelenmesi ve sorgusu yapılıyor, şüpheli bulunanlar gemiye alınmıyordu. Kontrolü sorunsuz geçtim.

Geminin kalkışı belli bir gizlilik içerisinde gerçekleşti. İngiliz kıyılarına yakınlaştığımızda, güvertedeki yolcuların ayağa kalkması yasaklandı. Tyne Nehri'ne giden yollar mayınlıydı ve yolcular

Newcastle'a gidene kadar nehir boyunca kabinlerinde oturdular.

Kısa bir pasaport ve bagaj incelemesinden sonra, şehre girmek serbestti. Tren istasyonuna gittim ve çok sayıda merdiven, giriş ve çıkıştan sonra Londra'ya giden bir tren buldum. Yirmi dakika kadar sonra, tren bizim ülkemizdeki gibi gürültüsü ve düdüğü olmadan, sessizce yola koyuldu. Vagonlar yalnızca birinci ve üçüncü sınıftı; konforlu ve kolay inip binilecek şekilde tasarlanmıştı. Her kompartımanın, doğrudan platforma açılan kendi kapısı vardı. Vagonlar, sessiz ve sarsıntısız süzülüyorlardı. Raylar, hızlı gitmenin tehlikesini sıfıra indirecek şekilde dizilmişti. Tüm yol boyunca, temizlik, konfor ve heyecanlı kalabalıkların yokluğu göze çarpıyordu. Birkaç saat içerisinde Londra'ya ulaşmıştım.

Savaştan önce birkaç kez Londra'ya gelmiştim. Hendon'daki hava meydanında çalışmış, iş dışında ise Büyük Britanya'nın bu eski, sakin başkentini dolaşmış, yakından incelemiştim. Londra sokaklarında savaş henüz hissedilmiyordu. Yalnızca gece vakti ışıklar eskisi kadar parlamıyordu. Sokak lambaları, aşağıda ufacık bir alanı aydınlatacak şekilde örtülmüştü. Ancak her yerde çok sayıda asker olduğu aşikârdı.

Eski arkadaşım "Baba" Harrison Litvinov'u ziyaret ettim. Onun aracılığıyla eski bir sürgünün evine taşındım ve yerleşir yerleşmez iş kovalamaya başladım. Sabah, iş ilanlarının olduğu *Daily Chronicle* gazetesini alacaktım. Geri dönenler için bir ilana cevap olarak Hendon'daki eski işyerime yazdım. Wembley'de, İtalyan firması Fiat'ın bir araba fabrikasına gittim. Orada, Fransızca konuşan İsveçli yönetici, birkaç İtalyan montajcı ve yine Fransızca konuşan bir İngiliz'le tanıştım. Niteliklerim onlara uygun gelince, ertesi gün çalışmaya başladım. Bir testten geçtikten sonra, saati bir şiline birinci tornacı olarak bir tezgâh edindim. İlk günler Londra'daki daireye gidip geliyordum, fakat bu günde iki saatimi alıyordu ve yeni iş arkadaşlarım yemek dahil haftada sadece on sekiz şiline fabrika civarlarında, döşeli bir oda buldular. Çalışma saatlerim, haftalık elli iki buçuk saat, 5 günde dokuz buçuk ve Cumartesi günleri beş saatti. İş kolay gidiyordu. İngiliz işçiler, acele etmeden ama iyi çalışıyorlardı ve takip edilmekten hoşlanmıyorlardı. İlk günlerden itibaren herkesle ilişkilerim iyi gitti. Tüm işçiler devrimci olduğumu ve savaş karşıtı olduğumu

öğrenmişlerdi. Tezgâhların etrafında, bazen çevirmenlik yapan birinin yardımıyla basit tartışmalar yapıyorduk. Birçoğu Birleşik Mühendisler Topluluğu üyesiydi. Savaştan önce, bir yabancının bu topluluğa girmesi oldukça zordu çünkü Britanya sendikalarının liderleri milliyetçiydi ve sendikalar resmî olarak uluslararası sendika örgütlerine katılmış olsalar da kongre kararlarını nadiren benimsiyorlardı

Sendikanın işyeri temsilcisinden beni de sendika üyesi yapmasını istedim ve diğer ülkelerden aldığım üyelik kartlarımı gösterdim. İlgilenen yoldaş, Chiswick'teki şubeye gitti; geri döndüğünde "sendika ve iş pratiklerine dair bilgimin" sendikaya katılmak için uygun olduğunu söyledi. Nihai karar için Cumartesi günü yapılacak olan toplantıda görünmemi önerdi. Sendika, yerel bir restoranda birkaç oda kiralamıştı. Yaklaşık elli yoldaş yerlerine oturmuş, toplantının başlamasını bekliyordu. Birkaç yeni insan da, kabullerini almak için bekliyordu. Toplantı başlatıldı ve başkan yeni yoldaşların sendikaya katılma isteklerini duyurdu. İlk aday bendim. Atölye temsilcimiz, işimi ve çalışma kurallarını iyi bildiğimi, sendikanın asgari ücret kuralına uyacağımı söyledi. Başkan da bunlara, Fransa ve Almanya'da yıllardır sendikalı olduğumu ama yine de beni yeni bir üye olarak bilgilendireceklerini ekledi. Yeni gelenlerin hepsi masanın etrafında toplandı ve toplantı başkanı, sendika üyelerinin sorumlulukları, görevleri ve haklarına dair "kuralların" yazdığı kitapçığı sesli bir şekilde okumak üzere açtı. Bu ciddi merasimden sonra, yenilerin hepsi tam üye olmuş oldular. Üyeliğe kabulün bu ciddi atmosferi ve gizliliği, bana çırak zanaatkârların ustalara karşı gizli birlikler oluşturduğu, eski güzel "yoldaşlık" günlerini hatırlattı.

Savaş, sosyalist partiler (yani Britanya Sosyalist Partisi ve Bağımsız İşçi Partisi) ve sendikalarda örgütlenen Britanya proletaryası içerisinde de diğer ülkelerdeki ile aynı tutumlar ve aynı ayrışmalara yol açmıştı. Bağımsız İşçi Partisi'nin [Independent Labour Party-ILP] en popüler lideri ve Rusya'da bizim "oportünist" olarak bildiğimiz Keir Hardie, Britanya savaş partisinin en ateşli ve en ciddi karşıtı oldu. Henüz savaşın başında, onurlu bir savaş karşıtı olarak hayatını kaybetti. Ölümü Britanya işçileri için büyük bir kayıp oldu. Rusya'da Britanya'nın tek "Marksisti" olarak bilinen

başka bir lider aristokrat Hyndman ise müzmin bir milliyetçi ve şoveniste dönüşmüştü. 1905-8 yılları arasında onunla iletişim içerisinde olan bazı yoldaşlar, Hyndman'ı ikiyüzlü bir siyasi olarak tanımlıyordu. Bir sosyal demokrat ve sürgün edilip Britanya'da çalışan bir mühendis olan yoldaş Martins, Hyndman'ın bir makineli silah ve tüfek üreticisinin hissedarı ve yöneticisi olduğu bilgisini almıştı. Dolayısıyla "savaş yanlısı" halleri, "savaş yanlısı" geliriyle örtüşüyordu.

ILP, geniş bir savaş karşıtı faaliyet yürütüyordu. Parti, meclis açıklamalarının yanı sıra meclis dışında da epey enerji harcıyordu. Savaşın hemen başında, partinin pasifist militarizm karşıtlığını ortaya koyan, fakat işçilere bu yeni durumdan çıkmak için pratik bir yol gösteremeyen bir "manifesto" yayımlamıştı.

Partinin haftalık gazetesi *Labour Leader*, savaşa karşı sürekli pasifist sloganlar taşıyordu. Partinin yayımcıları, bu katliamın suçunu her seferinde Britanya hükümetine atan onlarca kitap, kitapçık ve bildiri çıkarıyordu. Özellikle önem taşıyanlardan biri, Almanya'ya karşı kurulan İngiliz-Fransız dolaplarını ifşa eden *Secret Diplomacy* [Gizli Diplomasi] kitabıydı. Burjuva basını bu kitap üzerine ILP'yi karalamaya, kendilerini Almanlara sattıklarını söylemeye başladı. Hükümet gazete ve bildirilere el koyarak, matbaalara onlara çalışmamalarını emretse de bu durum ILP'nin çalışmalarını durdurmadı. Parti aynı zamanda halk toplantıları da örgütlüyordu. Polis, konuşmacıları engellemek üzere holiganlar tutmaktan ajanlar yerleştirmeye kadar, toplantıları yaptırmamak için her yolu deniyordu.

Britanya Sosyalist Partisi'nin faaliyetleri daha az göze çarpan cinstendi. Yine de vatanperver şovenliğe karşı mücadele çağrısı yapan birçok bildiri basıyorlardı. İki parti de, uluslararası irtibatları örgütlemek için her yolu deniyordu.

En eski sürgünlerden biri olan yoldaş Litvinov'un yardımıyla, bağımsız sosyalist milletvekili Anderson ile tanıştım. Partilerinin meclis içi mücadeleleri ve diğer tüm çalışmaları hakkında beni bilgilendirdi. Yoldaş Anderson, Rusya'daki devrimci mücadele ile yakından ilgileniyordu ve benden ülkemizin şu anki durumunu özetleyen bir yazı yazmamı rica etti. İngiliz sendikacılar, birçok örnekte bunu yapan yalnızca başkanları olsa da, savaş konusunda

hükümetin tarafını seçmişlerdi. Sendikalar Kongresi, altında birçok sendikanın da imzası bulunan dalkavukça bir manifesto yayımlamıştı. Umut verici bir istisna olarak Birleşik Mühendisler Topluluğu bunun dışında kalmıştı. Metal işçileri arasında böylesi bir milliyetçilik "sarhoşluğu" yoktu. Ama fabrikada çalışırken, barda ve sendikada takılırken, İngiliz metal işçileri örgütleyicilerinin siyasi farkındalıklarının bu kadar düşük olduğunu görmek beni şaşırtmıştı. 1 Mayıs'tan sonra işliğe geldiğimde birçok iş arkadaşım neden işe gelmediğim ve hasta olup olmadığımı sormak üzere yanıma geldi. Onlara 1 Mayıs'ta işe gitmediğimi açıkladım. Gençlerden bazıları oldukça ilgiliydi ve 1 Mayıs'ın anlamıyla ilgili sorular sormaya başladılar. Yine de bunlar, Britanya'nın işçi hareketinin tam merkezinde, Londra'da yaşayan ve çalışan işçilerdi!

Londra'da Rusların Arasında

Londra'daki Rus sürgünlerin sayısı savaş sırasında epeyce artmıştı. Birçoğu Belçika'dan gelmişti. Askere çağrılma yaşında olan ve Fransız hükümetinin askere almak istediği Rusların da birçoğu Fransa'yı terk etmişti. Bu sürgün topluluğu, Charlotte Caddesi'ndeki Karl Marx Halk Kulübü'nün etrafında, birçok parti grubuna bölünmüş halde duruyordu. Partisiz Herzenci çevrenin merkezi de orasıydı.

Parti örgütümüz, Rusya'daki durumla ilgili benden bir rapor istedi. Toplananlar, benim Petersburgluların yaz döneminde ve savaşın ilk aylarında yaptıkları eylemlere dair anlattıklarımı büyük ilgiyle dinlediler. Diğer ulusal birim toplantılarında, bu raporu birkaç kez daha tekrarlamak zorunda kaldım.

Londra'ya yakın yaşadığımdan, gazetelerden ve insanların ruh hallerinden, Britanya burjuvazisinin toplumu yönlendirme kabiliyetini ilk elden gözlemleyebiliyordum. Bir kara ordusu kuran burjuvazi, savaşa "hazırlıksız" görünen halini başarılı bir şekilde kendi çıkarına çevirmişti. Bu aynı "hazırlıksızlık", Lloyd George'un Britanya hükümetinin "barışçıl doğasından" çıkar elde etmesine de olanak tanıdı. Basın, Britanya kıyılarına yapılan zeplin, uçak ve gemi baskınlarını, Almanlara karşı nefreti körüklemek için kullanıyordu ve bunda başarılıydı. Grev hareketi, sendika başkanlarının "ittifak" politikası sayesinde görünür bir şekilde zayıflamıştı.

Bunda hem hükümetin hem de büyük kârlarla zenginleşen üreticilerin uzlaşmacı tutumlarının da payı büyüktü. Ancak 1915 yazında, birkaç greve şahit oldum (tramvay grevleri, vb.) ve ücret artışı talebi içerenlere ben de katıldım. İşçilerin talebi üzerine işveren, ücretleri saatlik bir sent olmak üzere yükseltti. Bundan önce, kişisel olarak bir sentlik bir artış kazanmayı başarmıştım; dolayısıyla günlük ücretim saatlik bir şilin iki sent oldu. İngiltere'de yaşamın ucuzluğu sayesinde, üstüme başıma çekidüzen verebilecek ve kaçak seyahatlerim sırasında eskiyen iç çamaşırlarımı yenileyebilecek duruma geldim. Bu sırada Rusya'ya dönmek ve orada yasadışı çalışma yapmak için para biriktirmeyi aklımdan geçirmeye başlamıştım. Rusya'daki durumla ilgili bir yazı hazırlamam için Rus ve İngiliz yoldaşlardan gelen talepleri karşıladım. Amerika'dan da aynı şekilde bir talep aldım. Daktiloda birkaç kopya hazırladım; birini İngiliz yoldaşlara verdim, diğerlerini Norveç, İsviçre ve Amerika'ya gönderdim. Gönderinin sonucu beklenmedik bir gelişme oldu. Britanya gizli polisi tarafından bir casus olarak takibe alındım; bir gizli polis benim hakkımda bilgi almak üzere ev sahibemi ziyaret etti.

Bir gün işten eve dönünce, ev sahibem genç bir adamın beni beklediği aşağıdaki oturma odasına gelmemi istedi. Bizi alelacele tanıştırdıktan sonra hemen kapıyı kapattı ve bizi yalnız bıraktı. Önümde, uzun, entelektüel görünümlü, iyi giyimli bir İngiliz delikanlısı duruyordu. Özür dileyerek söze başladı ve açıkça amirlerinin kendisine alışılmadık bir görev verdiklerini söyledi. Görevi, yazdığım bir yazıdan dolayı beni takip etmek ve nasıl biri olduğumu anlamaya çalışmaktı. Daha çok, iki kopyası İsviçre ve Norveç'e giderken askerî denetime takılan yazımla ilgileniyordu. Amerika için gönderilen kopya geçmişti. Yazıdan yalnızca bir pasaj eline geçebilmiş ve yazının çar ve savaşa karşı yazıldığını anlayabilmişti. Ben de öyle olduğunu onayladım. Britanya hükümetinin çarın müdafaası işine mi girdiğini sordum. Dedektif çekinerek öyle olduğunu düşünmediğini söyledi ama yarım saat içerisinde konuşma beni Britanya hükümetine güvenmeye ikna etme çabasına döndü. Ben de yazılarımın engellenmesine karşı çıkarak, geri iade edilmelerini ya da el koyulma nedenine dair resmi bir tebligat verilmesini istedim. Dedektif, Kraliyetin Korunması Yasası

[Defence of the Realm Act] gereği askeri denetimin bir açıklama yapmadan postalara el koyma hakkı olduğunu söyledi. Postaneye gidip teslim edilmeyen mektuplarım için geri ödeme istedim fakat İsveç'e geri döndüğümde, yazılarıma kanunen el koyulduğuna dair tebligat aldım.

Wembley'de, bir "Alman" olarak polis gözetimi altında yaşayan yoldaş I. K. Martins'i tanıdım. Rusya'da doğan ve Alman bir ailenin çocuğu olan yoldaş Martins, devrimci mücadele içerisinde yer almış ve bu yüzden iki yıl askerlik yaptığı, sonrasındaysa İngiltere'ye gitmek üzere ayrıldığı Almanya'ya sürgüne gönderilmişti. Almanya'da, Rus devriminin "harp görevi" için çeşitli icatlar üzerine çalışmıştı. Bir motor fabrikasında teknik ressam olarak çalışıyordu. 1915'in yazında, firmanın ofis çalışanlarından bazıları "Almanlığı" yüzünden Martins'e karşı bir kampanya başlattı ve firma yöneticisi de vatanperverliğini kanıtlamak için onu işten kovmaya razı oldu. Yoldaş Martins, eşi ve çocuğuyla, bölgenin orta sınıf vatanperverlerinin nefreti arasında işsiz kaldı. Yalnızca Rus kolonisindeki yoldaşlar onunla görüşmeyi bırakmadı. Başına açtıkları dertler ve yarı Rus kökeni nedeniyle, yoldaş Martins kendini Britanya'dan kurtarıp New York'a gitti.

Londra'da, eski parti eylemcisi ve gazeteci Stanislav Sokolov (Volskiy) ile tanıştım. Savaştan çıkarılacak dersleri öğrenmeye çalışıyordu ama vatanperverliğe meyilliydi. Değerli bir örgütçünün devrimci yoldan sapmış olduğunu görmek çok üzücü oldu. Uzun bir süre Sokolov'un sosyal vatanperverliğini sarsmaya çalışmak üzere onunla tartıştım. Birlikte Brighton'a bir geziye gittik.

Londra'da başka birçok örgütçü ve gazeteci vardı: "Savunma" adına bir yerlerde çalışan Kerjentsev, Litvanyalılarla birlikte olan Kapuskas, Letonlarla birlikte Berzin ve Peters, tasfiyecilerden ayrılan Çiçerin ve Britanya Sosyalist Partisi'nde Bolşevik olan Petrov. Tasfiyeciler arasında ise Mayskiy ve diğerleri bulunuyordu.

Yazın ortasında yoldaş Buharin ve eşinin, Fransa ve Britanya üzerinden İsviçre'ye doğru yola çıktığı haberini aldım. Londra'ya geldiği gün, yoldaş Litvinov ve ben onu garda karşılamaya gittik. Buharin'le daha önceden tanışmadığım için simasını bilmiyordum. Litvinov da benim gibiydi. Yine de onları bir şekilde

bulacağımızı varsayıyorduk. İstasyon, giden askerler ve onları uğurlayan ailelerle doluydu. Gelen trenden yüzlerce yolcu indi. Ama kimse "onlar", yani "Ruslar" değildi. Sonra sahipsiz görünen ve etrafa bakınan Rus bir çift göründü. Onların Buharinler olabileceğine karar verdik, gittik ve onları karşıladık. Yoldaşlarımız, binlerce insan arasında kendilerini ayırt edebilmemize çok şaşırdılar ama sırrı basitti: Aranan bakışları, dalgın ifadeleri ve kollarının altındaki küçük paketlerinden tanımak kolay olmuştu. Onları banliyö mahallemiz Wembley'e götürdük ve yoldaş Martins'in yanına yerleştirdik. Buharin, M.L. Dolgolevskiy adında bir Yahudinin pasaportu ile seyahat ediyordu ve bu yüzden Fransız ve İngiliz antisemitistlerinin saldırılarına uğramıştı. N. M. Buharina ile Rusya'ya bir dizi havale gönderdim. Yoldaşlarımız gidişleri sırasında birçok sorgudan geçmişler ama Stockholm'e sağ salim varmışlardı. N.M. de Rusya'ya ulaşmıştı.

Londra'daki parti çalışmamızın örgütçüleri, Rusya'ya dönebilmek ve yasadışı ulaşım ve iletişimi düzenleyebilmek için mali kaynak ihtiyacımı epey ciddiye aldı. Yoldaş Litvinov, çevre ve grup varlıklarını paraya çevirmenin ve bunlardan bana 50 sterlin aktarabilmenin mümkün olduğunu söyledi. Yabancı pasaportum yalnızca Paris'e geçebilmek için geçerliydi, geri dönmek için kullanamıyordum. Bu nedenle, kasabanın itibarlısı Murom'un bana verdiği eski 1907 bordo pasaportumu kullanmaya karar verdim. İçine fotoğrafımı koyarak, Rus konsolosluğuna gittim. "Samimi" Rus ifadem hiçbir şüphe çekmedi ve Britanya'dan Rusya'ya gidebilmek için gereken damga pasaportuma basıldı. Bu belgeyle bilet alıp vapura binmek artık kolaydı. Ama bu pasaportu sadece bir kez, Britanya'dan çıkmak için kullandım. Rusya'ya seyahatim için gereken vize de içinde olduğu halde, böyle yolculuk etmeyi mantıksız bulduğumdan tekrar kullanmadım.

Gıpta ederek beni yolcu eden yoldaşlarla vedalaştım ve Newcastle'ın tarlaları ve kasabaları arasından geçen keyifli yolculuğa başladım. Aynı günün akşamında rıhtıma varmıştım bile. Gemiye binişler henüz açılmamıştı, yolcular barakalarda bekliyordu. Yolcular arasında, Hollanda üzerinden Almanya'dan kaçan savaş esirlerinin de bulunduğu birçok Rus vardı. Britanya askerî polisi, yolcuların belgelerini kontrol etmeye başladı.

Konsolosluk refakatçileri ortadan kaybolduğundan ve dili bilmeyince zorluk yaşamaya başladıklarından dolayı kendimi savaş esirlerinin bulunduğu tarafa gitmek zorunda hissettim. Onları düzene soktum. Britanyalı gümrük görevlileri ile göç denetmenleri, valizleri ve çantaları acele etmeden, şakalaşarak hallediyorlardı. Savaş hakkında konuşan yoktu; en büyük mesele artan gıda fiyatlarıydı. Bölgenin sanayisini, işçilerin durumunu ve bunun gibi şeyleri yakından bilen birisiyle Fransızca sohbete girişince, bir önceki gece bir köyün binalarını yerle bir eden bir zeplin baskını gerçekleştiğini öğrendim. Bu sohbete karşılık eşyalarımı aramadılar ve vapura herkesten önce bindim.

Vapur gece yarısı sessizce kalktı. Yolcular kabinlerinde oturuyorlardı. Sabah güverteye çıkmamıza izin verildi, çünkü artık Britanya'nın kıyılarından yeterince uzaktaydık. Herkes, mayın ya da denizaltıya denk gelme korkusu içerisindeydi. Mürettebat, acil durumda hangi kabinlerin hangi cankurtaran botuna binmesi gerektiğini açıkladı. Geminin uzağında görülen herhangi bir karanlık cisim, sudan çıkan bir yelken direği ya da gökyüzünde görülen herhangi bir duman endişeye neden oluyordu. Vapur yavaş ilerliyor, dokuz ya da ondan fazla deniz milini geçmiyordu. Deniz, her kabartının arkasında kurbanlarını bekleyen şeytanlarla doluydu sanki.

Esirlikten kaçan Rus askerleri ile konuştum. Hepsi astsubaydı. Kaçmanın zorluklarından kendileriyle gurur duyarak bahsediyorlardı. Londra'da Romanov ailesinden bir prens onlara kol saati hediye etmiş; ama hediyeler o kadar kötüymüş ki bazıları aldıklarında bile bozukmuş. Astsubaylarla savaş üzerine de konuştuk. Yaşadıkları zorluklar onları Alman düşmanlığına itmiş. Belli ki zaten bu konu üzerine kafa yormuşlardı ve Rusya'nın savaşa Fransa'yı desteklemek için girdiğini söylediler. Onlara yazılarımızdan verdim ve savaşın gerçek yüzünü anlattım. Bunu pek dikkat çekmeden, yalnızca konuyla ilgilenenlerin konuşmak istediği kadar yaptım. Böylesi, güvensizliği ortadan kaldırdı ve Norveç'e vardığımızda vedalaşırken adreslerimizi alıp verdiğimiz bir arkadaşlık kurmuş olduk.

Christiania'da, artık Bolşevik partinin çalışmalarına aktif olarak yardım etmeye başlamış olan Alexandra Kollontay ile tanıştım.

İletişimi örgütlemede yardımcı oluyordu. Christiania bölgesinde, siyasi kulüp benzeri bir "Rus İşçiler Birliği" kurulmuştu. Ne komiktir ki Rusların olduğu bir örgüt kurulur kurulmaz hemen atışmalar, fesatlıklar ve böylesi "politikalar" dönmeye başlıyordu. Fesatçıların ısrarından ve beni hakem yapmaya çalışan farklı "partilerin" aylaklık ve aptallıklarından kurtulmak için epey çaba harcadım.

İskandinavya'da

Benim yokluğumda, Rusya ile iletişim zayıflamış, gönderi işleri tamamen durmuştu. Ama bu sefer paramız olduğu için işlerin yoluna girebileceğini düşünüyordum. Var olan mali kaynakları, gönderi yapmak için işe yarayabilecek tüm yolları araştırmak ve mümkün olduğu kadar fazla sayıda kaçak yazıyı sınırdan geçirmek için kullanmaya karar verdim. Bunun için, Rusya'daki parti örgütlerimizin gerekli tüm yazıları alabileceği ve yurtdışı merkezimize ve yayın organımıza haber, mektup ve rapor gönderebileceği Finlandiya-İsveç ile Norveç-Rusya sınırları yakınlarında çeşitli alanlar yaratmak gerekiyordu.

1900'den 1905'e kadar yeraltı örgütlenmelerinin en yoğun çalıştığı günlerde devrimci örgütlerimizin hangi yolları kullandığını buldum. Bunların birçoğu, Avusturya ve Almanya sınırlarındaki savaş bölgelerine giriyordu. Bir tek Finlandiya kalmıştı. Tüm sınırlar iki taraftan da sıkı kontrol altındayken bu yolların da çok büyük zorlukları vardı. Norveç'ten Arhangelsk'e giden yaz yolları çekici görünüyordu. Kuzey Buz Denizi'nin uzak kıyılarında, Rusya ve Norveç sınırları üzerinde yaşayan halkın birbirleriyle iyi geçindikleri ve Rus balıkçılar ile küçük tüccarların Narvik ve Trondheim'e kadar inen Norveç limanlarından gelip geçtikleri biliniyordu. Küçük, düz tabanlı teknelerle gelen Ruslar, Norveç'in kuzey kıyısında bir adada küçük bir kasaba olan Vardø'ya uğrayacaklardı. Murmansk kıyısı (Kola ve Aleksandrovsk) ile Norveç limanları Vardø, Kirkenes ve Vadsø arasında, bir yolcu ve posta vapuru çalışıyordu. Bazı Rus vapurları Vardø'ya düzenli seferler yapıyordu. Taşıma için bu yolları kullanmak çekici görünüyordu.

Stockholm'e gitmek üzere Christiania'dan ayrıldım. Orada birikmiş yazılarla ve yoldaş Buharin ile yeni gelen G. Pyatakov ve E.

B. Bosch ile karşılaştım. Parti grubu bir hayli büyümüştü. Yoldaş Buharin ve Pyatakov, İsveç sol sosyal demokratlarının tüm liderleri ile tanışmış, kendilerini açığa vurmadan çalışmalarda aktif rol üstlenmeye başlamışlardı. Rusya için Kommunist dergisine yazılar ve bildiriler hazırlıyorlardı. Onlara, iletişim kurmak ve yazı göndermek için düşündüğüm yolları ve kendi seyahatim için yaptığım hazırlıkları anlattım. Yoldaşlar, önerilerimi uygun buldular ve tam destek sundular. İsviçre'den Stockholm'e sırf Rusya'ya olan yakınlığından dolayı gelmişlerdi, oradaki devrimci çalışmaların düzenlenmesine de yardım ediyorlardı. Rusya'ya gittiğimde, sınırda iletişimi gerçekleştirmek için gereken şeyleri yerine getirebilecek birilerinin olması kendimi çok daha iyi hissettirmişti.

Stockholm'de biriken Sotsial-Demokrat sayılarını topladım ve Finlandiya sınırına gönderdim. İsveç'in kuzey bölgelerinde yaşayan sosyal demokratların yanı sıra denizci ve kayıkçılarla olan tanışıklığım üzerinden, Lulea ve Haparanda'da temaslarımı kurdum. Finlandiyalı ve İsveçli balıkçılar Lulea üzerinden, yazılar ve insanları taşıyabilirlerdi. Haparanda ve çevresinden ise Finlandiya'ya birçok yol vardı. En iyisi ve en hızlısı, Tornio'ya feribotla giderek oradan demiryoluyla doğrudan Petersburg'a geçmek olacaktı. Ama bu yol, jandarma, karşı istihbarat, sınır polisleri ve gümrük denetçilerinin kontrolü altında olduğundan çok zorluydu. Yine de bu yoldan yararlanmak ve tanışıklıklar kurma niyetindeydim. Haparanda'da ayakkabı ticaretiyle uğraşan küçük bir dükkân sahibi bir sosyal demokrat ile tanışmıştım. Sınırın uzak yakasındaki Finlandiyalılar içerisinde birçok tanıdığı vardı. Tornio'da bir Finlandiyalı sosyal demokrat grup ile iletişime geçti ve oradan bir işçi yoldaş buldu. Adının tercümesi "Issızlıktaki Ses" idi. Başka birçok kişiyle daha tanıştım ama yalnızca Fince ve İsveççe konuştuklarından iletişim kuramadım. Yoldaş "Issızlıktaki Ses", ulaşım işini eline aldı ve çevirmen aracılığıyla yaptığım önerileri dikkatle dinledi. Jandarmaları ve Çar için çalışanları atlatmak işi ona çok heyecanlı gelmişti. Sınırın iki tarafı arasında özel bir telefon bağlantısı kurma ve Tornio-ioki üzerinden su geçirmez bir kutuyla yazıların gidip geleceği bir tür özel feribot ayarlama hayalleri kurmaya başladı. Bu adamın aldığı işi gayretli bir şekilde yapacağı görülüyordu. Her şeyi tekrar düşünmesi ve Ekim ortasına kadar bir

yol hazırlamasını rica ederek, tüm yazıları hem ev hem dükkânı olan mekâna bırakarak ayrıldım. Ülkenin bu köşesini bitirince İsveç'in en kuzeyinden Norveç'e, Kuzey Buz Denizi'nin kıyılarına ve ada kasabası Vardø'ye doğru yola çıktım.

Haparanda'dan ayırılmadan hemen önce tanıdık bir yüzle karşılaştık. Biraz sohbet ettik ve onu bana Polonyalı bir sosyal demokrat olarak tanıtan N. D. Sokolov'un evinde karşılaştığımızı hatırladım. Kozlovskiy adında bir avukattı. Kopenhag'a daha sonra da Petersburg'a geçiyordu. N. D. Sokolov aracılığıyla Petersburglulara yazı göndereceğimi ve onların da gönderiyi almak için kendilerinin başvurması gerekeceğini iletmesini istedim. Kozlovskiy kendi işiyle ilgili konuşmaya gönüllü değildi ama seyahatinin Polonya sosyal demokrasisinin faaliyetleriyle hiçbir ilgisinin olmadığı çok açıktı.

Boden'e döndüm ve oradan Narvik trenine geçtim. Kuzey demiryolu, ormanlardan ve sonra da ıssız düzlüklerden geçiyordu. Norveç sınırına yaklaştığımızda tepelerle ve sonra da dağlarla kaplı bir coğrafyaya dönüştü. Hattın büyük bir bölümü elektrikliydi. Narvik, bir fiyordun dağlık kıyısına yerleşmişti; Narvik sakinleri de balıkçılık ve denizcilikle uğraşıyordu. Sosyal demokrat bir gazeteleri ve çok güçlü bir parti örgütleri vardı. Norveç'in kuzey bölgelerinde sosyalistler genellikle yerel yönetimleri almış durumdaydılar. Narvik'ten sonra beni uzun bir deniz yolculuğu bekliyordu. Önce Lødingen'e kadar küçük bir buharlı vapura, sonra da Bergen'den Kirkenes'e giden vapura binmem gerekiyordu. Eylül ayının başlarıydı. Kuzey, sonbahara girmiş görünüyordu. Sürekli yağmur yağıyordu. Dağınık fırtına bulutları sık sık gökyüzünü sıyırıyordu ama yine de yolculuk kuzeyin etkileyici güzelliği ile ilginçleşiyordu. Fiyortların benzersiz büklümleri, kâh suyun üzerinde asılı duran dağlarla sarsılıyor kâh geniş su birikintilerinin arkasındaki ufak yükseltilerin gerisinde kalıyordu. Yolcu ve kargoyla dolup taşmış olan küçük vapura posta da yüklenmişti. Vapur, sık sık bekleyen kalabalıkların karşıladığı kasabalara yanaşıyordu. Lødingen'de daha büyükçe bir vapura geçtim; Tromsø ve Hammerfest'ten sonra kuzeye doğru giderken doğa daha da sertleşmeye başladı ve Kuzey Burnu'nun ötesinde haşin ve heybetli bir hâl aldı. Artık görünürde ne orman ne de yeşillik vardı. Her

taraf siyah-gri falezlerle kaplıydı. Seyrek bir yağmur ile birlikte esen fırtına, resmi tamamlayıcı nitelikteydi. Birkaç gün fiyortların arasında ve Kuzey Buz Denizi üzerinde geçen yoldan sonra vapur Vardø'ye yanaştı.

Bu küçük şehir, kumluk ve taşlık küçük bir adaya kurulmuş, öncelikli olarak balıkçılıkla uğraşan üç bin kadar sakini olan bir yerdi. Burada sosyal demokrat bir gazete olan Finnmarken'i (Norveç'in bu bölgesine verilen ad) buldum. Parti çalışanlarından biri olan Osman Norgaard Rusça konuşabiliyordu. Bana 1906 ve 1907'den kalma yazılarımızdan oluşan bir yığın gösterdi. Yaklaşık on bin kitapçık vardı: Devrimci şarkılar antolojileri, vergi sorunu üzerine broşürler, Pomor gazeteleri ve Devlet Duması seçimleri için bildiriler.

Bu yol üzerinden insan ve yazı göndermek mümkün görünüyordu, ancak yol uzundu. Yazın Arhangelsk ya da Murmansk demiryolları kullanılabiliyordu ama kışın yalnızca Murmansk veya kutba yakın yerlerde kayak ve rengeyiği kullanılabilirdi. Buradan sınırı geçmek kolaydı; zorluklar bundan sonra başlıyordu. Bu yol, Finlandiya-İsveç sınırında engelle karşılaşıldığında "yedek" olarak kullanılabilirdi. Yoldaş Norgaard yine de Rus gemilerinin mürettebatı ile temas kurma işine başladı. Yazıları düzenledik ama kitapçıkların birçoğu eski tarihli olduğundan onları yoldaş Norgaard'la Vardø'de bırakmaya karar verdik.

Bu kasabanın işçi nüfusunun çoğunluğu sosyalistti ve seçimlerde balıkçıların oyu Sosyal Demokrat Parti'ye gidiyordu. Ayrıca bir sendika, bir kütüphane, bir de sinemaları vardı. Kasabanın altyapısı Rusya'dakilere göre daha iyiydi; elektrikli aydınlatma ve merkezi su şebekesi vardı.

Otelin yemek salonunda her gün Rus konsolosu ve Britanya konsolosluk temsilcisiyle buluşuyordum. Her buluşma, savaş hakkında sert tartışmalarla geçiyordu. Resmi temsilciler elbette ki hükümetleri onların nasıl düşünmesini istiyorsa öyle düşünüyorlardı. Rus yetkili ise, kendi hükümetine olan güvensizliğimi görerek ciddi bir şaşkınlık yaşıyordu. Vatanperverlik karşıtlığım beni suçlamak için ona bahane yaratıyordu.

Gerekli olan her şeyi bulduktan ve yoldaş Norgaard ile tüm ayarlamaları yaptıktan sonra yolculuğa çıktım. Stockholm'de Rusya

yolculuğum için hazırlanmış ve Merkez Komitesi'nin yurtdışı grubuna, Lenin, Zinovyev ve Krupskaya yoldaşlara yazmıştım. Çalışma planını, iletişim planını ve taşıma yöntemlerini detaylarıyla açıkladım. Yeni gelen üç kişi, Buharin, Bosch ve Pyatakov, bulduğumuz yollardaki bağlantıları koruma görevini üstlendiler. Bana da örgütleme işi düştü. Görevlerim arasında, oradaki çalışmaları kalıcı bir şekilde yönlendirebilecek, tamamıyla Ruslardan oluşan bir merkez kurmak vardı. Aynı zamanda yurtdışıyla temasları ve yazı temin etme işini düzenlemem gerekiyordu. Lenin, Zinovyev, Krupskaya, Buharin, Bosch ve Pyatakov ile tüm sorunlar konusunda mutabık kaldık. Kommunist'in çoktandır bekleyen birinci ve ikinci sayısı ile Sotsial-Demokrat'ın on üç sayısı, ben gittiğimde çıkmış olacak ve bu yazıların Rusya'ya gönderilmesi, çalışmalar için büyük bir itici güç oluşturacaktı.

Kaçak Yolculuk

1915'in Ekim ayının ikinci yarısında, Stockholm'deki arkadaşlarıma veda ederek Haparanda'ya gitmek üzere yola çıktım. Oraya önceden birkaç on kiloluk yazı göndermiştim. İsveçli ve Finlandiyalı yoldaşlar beni bekliyorlardı; Helsinki ile iletişim kurmayı ve demiryolu çalışanlarını kullanarak Kemi'den kolilerle yazı göndermeyi başarmışlardı. Viipuri'den Beloostrov'a giden hattın üzerindeki bir istasyondan doğrudan gelmişti (sanırım Terijoki idi). Mavi gözlü yoldaşım "Issızlıktaki Ses", yazıları sınırdan gönderecekti. Gidişatı kolaylaştırmak üzere sınır jandarması ile iyi ilişkiler geliştirmişti. Yoldaşlarım beni karşıya geçirmek için bir plan hazırladılar ve bir gece denemek için çıktık.

Haparanda ve Tornio arasındaki sınırı bir nehir oluşturuyordu. Tornio Nehri'nin bir kolu üzerinde, 750 metre kadar uzunlukta güvenilmez bir tahta köprü, ortasında ise bir kulübe vardı. Köprü, sabah saat sekizden akşam sekize kadar açıktı.

Köprünün İsveç ucunda bir nöbetçi dururken, yaklaşık seksen adım uzaktaki Rus tarafında bir çit ve küçük kapıda bir koruma duruyordu. Sol tarafta Finlandiyalılara ait birkaç çiftlik binası vardı. Yoldaşların yaptığı plana göre "Issızlıktaki Ses" ile birlikte köprüyü geçmem gerekiyordu. Suyu geçtikten sonra atlamak, koşmak ya da köprünün altına saklanmak için karanlığı kullanacaktık.

Plan riskliydi, bu yüzden prova yapmaya karar verdik. Akşam olunca, sınır kapanmadan birkaç dakika önce yola çıktık. Jandarmalar adımlarımızın çıkardığı gıcırtıyı duyunca kapıya gelip köprüyü taradığında henüz Rusya tarafına doğru ilerlemeye yeni başlamıştık. Gözlerinin önünde atlamak mantıksız olacağından geri dönmekten başka çaremiz kalmamıştı. Bunu üç kez deneyip, üç gecemizi heba ettik. Arkadaşlarımın moralleri bozuldu. Rus jandarmaların bu kadar tetikte olacağını beklemiyorlardı ve etraftaki bölgelerde yeni yollar aramaya koyuldular.

Penceresinden köprü ve uzak yakadaki Tornio şehrinin bir kısmı görünen, Grand Otel'in en üst katında bir oda tutmuştum. Saatlerce pencere kenarında oturarak, yolları ve tuhaf görünümlü kulübe ve binalarıyla nehir kıyısını çalışabiliyordum. Bir plan hazırlamaya başladım. Tarlaların karla, nehrin ise ince buzla kaplandığı kış mevsiminin gelişinden yararlanacaktım. Planın başarılı olması için kar yağışının ve kırağının sürekliliği gerekiyordu. Kırağının gelişi uzun sürmedi ama kar yağışı durdu, gökyüzü açıldı ve karlı ağaçları, tarlaları ve çatıları gümüş renginde aydınlatan kocaman bir ay manzaraya eklendi.

Ay ışığı dert olacaktı ama Haparanda'da her ülkenin bir sürü gizli polisi ve casusu olduğundan daha fazla bekleyemeyecektim. Yoldaş "Issızlıktaki Ses" ile planımı paylaştım. O gece beni, bekçi kulübesine uzak olmayan kırmızı bir ağılın arkasında, saat sekizden itibaren beklemesini söyledim. Ağıl taşların üstünde durduğundan, altında yatılabilir ve hatta oturulabilirdi. El çantaları ve yazılar, yorulmak nedir bilmeyen yoldaş "Issızlıktaki Ses" sayesinde zaten Tornio'ya feribotla gitmişti. Ayrıca benim konaklayacağım yerleri de ayarlamıştı.

Saat sekizden hemen önce köprüye gitmek üzere yola çıktım, İsveç'in kayıtsızca etrafa bakan nöbetçisini geçtim ve köprünün ortasındaki kulübeye yaklaştım. Ücret tahsildarı kulübenin içindeydi. Kulübenin altından köprünün altına hızlıca indim. Buz epey inceydi; kirişleri tutan iskelete tutunmak zorunda kalıyordum. Ay bol bol ışık saçıyordu ve uzun kirişlerin gölgesinde saklanmaya çalışıyordum. Etrafı hızlıca izleyerek sınırın kapanmasını bekledim. Üstte rastgele yürüyen birinin ayak sesleri duyuluyordu. Nihayet ortalık sessizleşti. Rusya tarafındaki kapıda küçük,

kırmızı bir ışık yandı. Bu, sınır kapısının kapatıldığına işaretti. Karanlık taraftan dikkatlice yürümeye çalışıyordum ama buz halen çok ince olduğundan iskeletten tutunmazsam kırılmaya başlıyordu. Daha düz bir buz parçası gördüm, payandadan kendimi tüm gücümle çektim, patenle kayar gibi yan taraftakine geçtim ve kısa bir süre durdum. Kulaklarım ve gözlerim keskinleşmişti. Rusya kıyısı çok yakınımdaydı. Olağandışı en ufak bir ses ve hareket her şeyi berbat edecekti. Çitin arkasında kulübe girişine ışık takmak için yürüyen jandarmayı görebiliyordum. Sonra kendisi de içeri girdi. İşte hepsi oradaydı; bekçi kulübesinde oturuyor, ara sıra pencereden ay ışığının aydınlattığı alana bakıyorlardı. Bir kez daha kaydım ve kıyıdaydım. Köy sakindi; sınırın öbür tarafından yalnızca köpek havlamaları duyuluyordu. Ay tepeye çıkmış, tüm gölgeleri ortadan kaldırmıştı. Köprü yere doğru eğilmeye başladığından yürümek yerine emeklemeye başladım. Sonunda, yüz adım kadar sonra jandarmalar ve biraz daha solda taşların üzerinde duran küçük kırmızı ağıl karşımda duruyordu. Yere uzanarak düşmanlarımı görmeye çalıştım ama başaramadım. Eski ağıla doğru hızla koşmaya başladım. "Issızlıktaki Ses" beni karşıladı, sevinçle elimi sıktı ve beni şehre götürdü. Kestirme yollardan ana caddeye geldik. Etraf ıssız ve buzlarla kaplıydı. Terzilik yapan Finlandiyalı bir sosyal demokrat yoldaşın yaşadığı evi bulduk. Ailesi genişti ve evleri oldukça düzenliydi. İçten bir şekilde karşılandık, ancak ev sahibi ve sahibesi Rusça konuşmadığından düşünmek için bol bol zamanımız olacaktı.

İlk adımımızı başarıyla atmıştık. Bundan sonra ne olacaktı? "Issızlıktaki Ses" neşeli ve sonunun güzel olacağına dair güvenliydi. Aynı gün Kemi'ye gitti. Orada da beni geçirebilmek için çalışan iki yoldaş vardı. Bize ev bulmuşlar ve gideceğim yolları planlamışlardı. Ertesi gün akşam olmadan, işçi tulumu giydirilmiş, cepleri elma dolu, yerel pasaportlu bir şekilde ve iki yoldaşın eşliğinde istasyona geldim. Eşlikçilerim bana başarılar dilediler. Nehri feribotla geçtik ve istasyonda Oulu'ya kadar giden karma bir tren bulduk. Bir jandarma pasaportumu inceledi ve tren yavaşça yola koyuldu. Üç ya da dört saat içerisinde Kemi'ye vardık. Orada da bizi karşıladılar. Dikkati elden bırakmamak için dinleneceğim yere beni arka yollardan götürdüler. Şehirde askerler, istasyonda

da gizli ajanlar ve karşı istihbarat vardı. Kalacağımız yere ulaştık; bana ayrı bir oda tahsis etmişlerdi. Ev sahipleri yabancı bir dil bilmedikleri ve benimle sohbet edemedikleri için üzgün olduklarını söylediler. Bana gösterdikleri yoldaşça ilgi duygulandırıcıydı.

Kemi'den Oulu'ya yolculuk, yerel bir sosyal demokrat çalışmanın örgütçüsünün sorumluluğundaydı. Bu yoldaşın yürekli, samimi halleri beni etkiledi. Artık sağ salim varacağıma dair hiçbir şüphem kalmamıştı. Ertesi gün yeniden yola çıktık. Jandarma kontrolü olan Oulu'ya varmadan atladık, ormanlık patikalarda ve şehrin ana caddesinde altı kilometre kadar yürüdük. Bir nehrin üstündeki köprüden geçerek, Oulu sosyal demokrat günlük gazetesinin ofislerine vardık. Editör odasında, yayının baş editörü, bu bölgenin milletvekili ve diğerleri tarafından karşılandım. Vekil editör yoldaş Uskila bana bir oda gösterdi. Aynı günün akşamı küçük bir yoldaşlar grubuyla bir restorana gidip, özel bir oda tuttuk. Yolculuğuma yardım edenler ve Oulu'lu arkadaşlarım gelişime kadeh kaldırdılar. Ben de dışarıdaki durum ve savaşa dair farklı görüşlerle ilgili bir açıklama yaptım. Yoldaşlar her konuda benimle hemfikirlerdi ancak meclisin çoğunluğunun ve Finlandiya sosyal demokrasisinin Merkez Komitesi üyelerinin oportünizme doğru kaydığı, küçük burjuva ve entelektüel çevrenin ise Alman hayranlığına bulaştığı konusunda beni uyardılar.

Binlerce Finlandiyalı ve İsveçli, Finlandiya'nın "kurtuluşu" için doğu sınırlarında savaşmak üzere Almanya'ya gitmişti. Sosyal Demokrat Parti, Alman hayranlığı ve Rusya'ya karşı Alman Genelkurmayı ile işbirliği yapmak gibi sözde "aktivizmlere" karşı durmak için çaba gösteriyordu. Rus hükümetinin gerici baskısının artması ile durumlar daha da karmaşık bir hal almıştı. Gelişimden birkaç hafta önce, Finlandiya genelinde çoğunlukla istikrarlı bir örgüt kurmuş olan aktivistlere yönelik tutuklamalar yapılmış ve baskınlar düzenlenmişti. Alman esirler için özel kaçış yolları ve Rus ordusunda bir casus ağı kurmuşlardı. Finlandiyalı aktivistler, Rus kışlalarına, istihkâmlarına ve cephaneliklerine silahlı saldırı kışkırtıcılığı yapmak için üyelerine çokça silah ve malzeme almışlardı. Ancak bu kışkırtma sosyal demokratların engeli ile karşılaşmış, işçi sınıfı ve köylüler arasında da taraftar bulamadığından silahlı saldırılar azalmıştı.

Oulu'dan Helsinki'ye gidiş için bana iki kişi eşlik edecekti: Kemi'deki yolculuk arkadaşım yoldaş Adam Ljakonen ile yoldaş Uskila.

Onlar yolculuğa hazırlanırken ve formaliteleri tamamlarken, ben de sıcakkanlı yoldaşlarla iki güzel gün geçirdim, şehri gezdim ve Rusya'da yaşayacağım kaçak hayata kendimi alıştırmaya çalıştım. Oulu'dakilerle, yazıların, insanların ve haberlerin gönderilme yolları üzerine bir plan yaptık. Yardım etmeyi kabul ettiler. Nihayet her şey hazırdı ve yola çıktık. İstasyonda, daha önce anlaştığımız gizli işaretlerle bana Rus casusları ve sivil giyimli jandarmaları gösterdiler. Görüntüm pek şüphe uyandırmadı ve kimse fark etmeden vagona bindim. Yoldaş Uskila Almanca biliyordu, birbirimizle anlaşabiliyorduk. Üçümüz bir kompartımana oturduk ve Helsinki'ye rahatça, hiçbir özel durumla karşılaşmadan vardık.

Yoldaşlar bir otelde kaldılar; ama beni Finlandiya Sosyal Demokrat Partisi Merkez Komitesi'nin binasındaki Halkevi'nde, Finlandiya sosyal demokrasisinin İsveç grubuna ait bir odaya yerleştirdiler. Burada Merkez Komitesi'nin birçok üyesi ve birkaç sendikacı ile tanıştım. Berlin'den tanıdığım vekil Persinen ve Petersburg parti çalışanlarını yakından tanıyan Finlandiyalı metal işçisi yoldaş Rovio'yu ziyaret ettim. Yardımı sayesinde Beloostrov'dan geçmem için gerekecek pasaportunu bir miktar para karşılığından bana teslim edecek Rus bir işçi buldum; bu arada şehri ve parti örgütünü tanımış oldum.

Helsinki'de hep yanımda olan arkadaşım ve korumam, Sejm'de sosyal demokrat milletvekili, sosyal demokrat gazetenin İsveççe editörü ve parti arşivlerinin sorumlusu olan yoldaş Wiik'ti. Onunla birlikte bütün Helsinki kooperatiflerine ve malzemeleri son teknoloji olan büyük mandıra ve fırınlara gittim. Halkevi, Helsinki örgütlerinin gurur kaynağıydı, hatta Batı Avrupa şehirlerinin hepsinin göğsünü kabartıyordu. Finlandiya'nın işçi hareketi, askerî mengene altında ezilmişti. Helsinki'ye postalananların geneli denizci olmasına rağmen, ülke geneline askeri birlikler konuşlandırılmıştı. Askerler arasında yürütülen devrimci çalışmalar tamamıyla Rus örgütlerin üzerindeydi, çünkü Finlandiya sosyal demokratlarının dil bilmemeleri ve provokasyondan korkmaları Rus askerleri arasında propaganda yapmalarına engel oluyordu.

Çarın başıbozuklarının başkentinden sadece birkaç saat uzaklıkta olan bu şehirde, işçi sınıfının bu derece güçlü olduğunu görmek tuhaftı. Düşmanın kendini inatla çarlığa karşı koruyan bu küçük ülkeye karşı duyduğu nefret anlaşılırdı. Ancak olaylar geliştikçe, Finlandiya için özgürlüğünü korumak zorlaşıyor, ülkenin geleceği ister istemez bizim ülkemizdeki devrimci harekete bağlanıyordu. Finlandiya'nın devrimci sosyal demokratları kendi politikalarını bu yola çevirmeye başlamışlardı bile, ancak ilişkiler henüz insanları ve hizmetleri sınırdan geçirmekten öteye gidememişti.

Ayrılmadan önce, yoldaş Wiik ile yazıların gönderilmesiyle ilgili ayarlamalar yaptık, şifre ve adresler paylaştık.

3. Petersburg

Helsinki'den Petersburg'a gidişim, denizciler ve askerî personel eşliğinde oldu. Beloostrav'daki jandarma kontrolünden sağ salim geçtim ve Petersburg beni hafif bir güz yağmuru ve karanlık bir sabahla karşıladı. Finlandiya istasyonunda yolcuları karşılayan dedektifler ve ajanlar henüz beni tanımıyorlardı; görünüşüm onları hiçbir şekilde şüphelendirmedi.

Petersburg'da akrabalarım olması, beni gelir gelmez gizli buluşmalar yapmaktan alıkoydu. Kendi insanlarımın olduğu Neva Kapısı'nın ötesindeki işçi sınıfı bölgelerine beklenmeyen bir misafir olarak dönmüştüm. Petersburg'daki militan işçilerin neler yaptığı ve düşündüğü hakkında birçok bilgi edindim.

İlk bir iki haftayı, yani ajanların ağına düşmeden önceki zamanımı, Steklyanniy bölgesinde yaşayan kız kardeşlerimle geçirmeye karar verdim. Tanıdığım ya da parti çalışmasından aşina olduğum herkesi aramaya koyuldum ama çoğu bu çalışmaları terk etmişti.

Petersburg Komitesi'nin bilgilendirmesiyle, "genç delikanlı" Starck'ın burjuva dairesini buldum ve aynı akşam orada S. Narvskiy (Bagdatyev) ve V. Şmit ile tanıştım. Petersburg Komitesi'ndeki durumlardan bahsettiler. Tüm parti çalışanları o sırada, Savaş Sanayii Komitesi'nde seçim konusunda sosyal şovenistlere karşı bir zafer kazanıldığı izlenimini paylaşıyordu. Ben de onları, görevim ve yurtdışındaki durumlar hakkında bilgilendirdim. Parti çalışanları, şimdiye kadar tüm bölgelerdeki çalışmalar için Petersburg'da yeterince bir araya gelmişlerdi, ama özellikle Vyıborg bölgesinde iyi gidiyorlardı. Bu bölgede tamamıyla işçiler tarafından yürütülen güçlü bir parti örgütü kurmuşlardı.

Petersburg Komitesi'nde genel kurul toplamak çok zordu, o yüzden birimlere ve her parti çalışanı grubuna raporumu ayrı ayrı sundum. Yoldaşlar geri dönmeme ve Batı Avrupa işçilerinden gelen haberlere sevinmişlerdi. Merkez Komitesi'nin bir Merkez Komitesi Bürosu örgütleme önerisi, Starck ve "Miron" (Çernomazov) dışında herkesin onayıyla kabul edildi. "Miron" yurtdışı üyelerinin aleyhinde atıp tutmanın keyfini çıkarırken, Starck Petersburg Komitesi'ni Merkez Komitesi Bürosu'na dönüştürme yönünde kendi önerisini yapmıştı. İddiası, Petersburg Komitesi'nin şimdiye kadar Rusya'daki çalışmaların etki merkezi olduğuydu. Ancak bu görüşü, ne Petersburg Komitesi üyelerinin çoğunluğu ne de öncü parti çalışanları tarafından paylaşıldı. Petersburg Komitesi'nin ve Merkez Komitesi Bürosu'nun çift üyeliği zaten uygunsuz ve riskli olacaktı.

Taktikler ve strateji konusunda tamamen aynı fikirdeydik. Petersburg Komitesi'nin esas faaliyeti, ekonomik karışıklıkları, siyasi gösterileri ve her yerde, her zaman sosyal şovenistlere, tasfiyecilere ve onların işçi sınıfı çevresindeki ayakçılarına karşı mücadeleyi yönlendirmek olacaktı. Yoldaşlarımız her yerde büyük işçi kalabalıklarını arkalarına alarak zafer kazandılar. Bu dönemde yapılan en iyi çalışma, şüphesiz Eylül 1915'te gerçekleşen Savaş Sanayii Komiteleri için örgütlenen seçim kampanyasıydı. Ne yazık ki Petersburg Komitesi'nin arşivinde bu döneme ait hiçbir şey bulamadım. Yine de çalışmaya dair görece iyi bir resmi bir araya getirmeyi başardım.

İşçileri Savaş Sanayii Komiteleri'ne sokmayı amaçlayan Guçkov-Gvozdev projesinin fiyaskosundan üç hafta sonra Petersburg'a gelmiştim. Kampanya resmî olarak burjuvazi ve savunmacı sosyalist çevreler tarafından bir aydır hazırlanmaktaydı. Örgütlerimiz de bu çalışmaya geniş bir katılım sergilediler ancak savunmacılık karşıtı, devrimci enternasyonalist pozisyonları nedeniyle gizli çalışabiliyorlardı. Çok zor koşullarda çalışmak zorunda kalmışlardı, ama Petersburg Komitesi, Petersburg proletaryasını etkisi altına almaya çalışan ve burjuvazi ile omuz omuza olan bu savunmacı bloğa karşı mücadeleden gurur ve zaferle çıktı.

Savaş Sanayii Merkez Komitesi, 1915 yılında "sanayinin askerileşmesi" kampanyası sonucunda ortaya çıkmıştı. Ağustos ayına

kadar sadece, tüm Rus lokavtçıların örgütü olan Ticaret ve Sanayi Temsilcileri Meclisi Konseyi'nin idari bir departmanı olarak çalıştı. Savaş Sanayii Merkez Komitesi'nin temel amacı, ordu için sipariş almak ve fabrika sahipleri arasında bunların dağıtımını yapmaktı. Bu sayede, sanayiciler arasındaki "haksız" rekabeti ortadan kaldıracaklar, kulis yöntemleriyle siparişleri kazanacaklar ve cazip gelirleri bölüşmek için farklı bakanlar, küçüklü büyüklü prensler ve onların fahişeleri üzerinde spekülasyonlar yapacaklardı. Orduya yardım etmek ve gerekli tüm malzemeyi tedarik etmek de elbette planlarının bir parçasını oluşturuyordu. Savaş Sanayii Komiteleri'nin yerel ve bölgesel temsilcilerinin bir araya geldiği bir kongre, yasa tasarılarının hazırlandığı 25-27 Temmuz 1915'te toplandı. 27 Ağustos'ta bu yasalar Devlet Duması tarafından onaylandı, çarın kabulünü aldı ve "Savaş Sanayii Komiteleri Kanunu" olarak yasalaştı. "Ticaret ve Sanayi Temsilcileri Meclisi Kongresi" lafı daha sonradan kaldırıldı. Bu komitelerde, işçi temsilcilerine kanunen bir yer verildi.

İşini bilir sanayiciler, ilerleyen devrimci harekete karşı mücadele etmek konusunda hükümetin gerisinde kalmıyorlardı. Ancak işçileri "Bolşevik ve bozguncu virüsten" kurtarmanın yolunun, onları militarizmle korkutmak değil, vicdanlarıyla oynamak olduğunu düşünüyorlardı.

İşçi sınıfının devrimci faaliyetlerinin yükselişi, özellikle de savaş malzemelerinin yarıdan fazlasının yoğunlaştığı Petersburg bölgesindeki yükseliş, burjuva çevrelerini fazlasıyla telaşlandırmıştı. Olayları çabuk kavrayan "sanayi kaptanları", işçi hareketlerine yapılan Ohrana ve polis müdahalelerini olumsuz buluyorlardı, çünkü emek-sermaye ilişkisini daha kötü bir duruma sokuyordu. Ayrıca bu tür müdahalelerin, fabrikalardaki normal kâr üretimini baltalayan siyasi protestolara yol açtığını düşünüyorlardı. Kızıl hayaletin, eskinin Nijni-Novgorod tüccarlarından yalnızca "anavatanın sunağı" için hiçbir şey sunmuyor olmaları, hatta aksine memleket ve onun savunması adına iş sözleşmelerinden büyük bir pay kapma çabaları konusunda ayrılan günümüz Mininleri ve Pojarskiyleri arasında yarattığı korku boş değildi. Ancak emek sorunlarını askerî diktatörlüğün çözebileceğine dair inançları olmayan sanayiciler, işçileri kendi işlerine bağlamak için bir düzen

uydurup, onları savaş meselesine dahil ederek tüm işçi hareketini kendi servetleri için kurban etmeye çalışıyorlardı.

Savaş Sanayii Merkez Komitesi, işçi temsilcilerini seçime katılmaları için davet ederken kendi görevini şöyle açıklıyordu:

"İşçi temsilcileri, Savaş Sanayii Merkez Komiteleri'nin çalışmalarında yer alarak, orduya destek gibi büyük ve kutsal bir görevi de yerine getireceklerdir. Fabrika işçisinin verimliliğini arttırmak için gerekli olan şartların titiz bir şekilde incelenmesi konusunda işbirliği yapacak ve ülkemizin savunulması için en etkin çalışmaya yardımcı olacaklardır."

"Anavatanın savunulması", işçiler için olduğu kadar, işverenlerin yüksek kârlarını koruyabilmeleri için de önemliydi.

Anavatanın burjuva savunucuları, kampanyalarını önce Petersburg'da başlattılar ki burada elde edecekleri başarı Rus proletaryasının tümünü kendilerini takip etmeye zorlayacak, sınıfın kendisini savunma araçlarını örgütlü sermaye karşısında boşa çıkaracaktı. Savaş Sanayii Komiteleri'ndeki işverenler kampanyaları için, savaşı kabul eden "sosyalistler" arasından sadık müttefikler buldular. Bu "sosyalistler", işçi kitlelerine olan yakınlıklarından istifade edip, tüm yetkilerini burjuvazinin emperyalist çıkarlarının hizmetine sundular. Struve'den Guçkov ve Ryabuşinskiy'e kadar "Büyük Rusya"nın burjuva ideologları, az sayıda işçiyi bile "şartlandırmayı", gerçek çıkarlarını gizleyebilmeyi hiçbir zaman başaramadılar. Bu rol, Potresov, Maslov, Plehanov ve diğerlerinin yeteneklerini gerektiriyordu. Milliyetçilik zehrinin işçi sınıfına nasıl zerk edileceğini en iyi bu insanlar biliyordu. Marksist kelime dağarcığının tüm sermayesi devreye sokuldu. Bir yanda ekonomik kalkınmanın, diğer yandansa Alman "egemenliğinden" kurtulmanın, "demokrasi"nin ve "enternasyonalist" savunmanın önemini duyuyordunuz. Yeni bir dayanışma biçimi; proletaryanın vatanperverlikle birbirini karşılıklı olarak yok etme dayanışması ortaya çıkmıştı!

Ancak Rus işçisi, kendisini gütmeye çalışan kapitalistlerin ve çarlık rejiminin koyunu olmak istemediğinden, "sınıf barışı" yaratma çabaları başarısızlıkla sonuçlanıyordu. Fabrika ve Sınai Tesis Sahipleri Birliği, kendisini koruma amacıyla "savunmacı" bir kılığa bürünse de, emek politikaları söz konusu olduğunda her

zamankinden daha da gericiydi. İşçilerin hoşnutsuzluklarına karşı verdiği mücadelede, eskisi gibi polise ve Ohrana'ya güveniyordu. Basında, konferanslarda ve hatta vatanperver sermayenin "muhalif" temsilcilerinden, kadın ve yetişkin işçilerin istihdamı konusunda fabrika kurallarının koyduğu sınırlamaların (elbette "savaş süresince" şartı ile) geri çekilmesi ve "savaş süresince çalışma günleri ile fazla mesai konusundaki sınırlamaların askıya alınması için "dilekçe verildiğini" duyduk. Donetsk Havzası'nın kömür yatağı sahibi dolandırıcıları ile güneyin vatanperver demir-çelik işverenleri yalnızca tek şey hayal ediyorlardı: Tatil günlerini kaldırmak, zorunlu çalışma günlerinin sayısını yılda 360'a çıkarmak ve Çinlilerle savaş esirleri gibi mümkün olan en ucuz işgücünü istihdam etmek. Bu şartlar altında sınıflar arası barış telkin etmek için bütünüyle savunmacı bir psikolojiye bürünmüş olmak gerekiyor!

Savaş Sanayii Sosyalistleri

Guçkov istediğini elde edebilmek için desteklerini almak üzere Sigorta Konseyi işçi grubu ve birkaç büyük hastane fonuyla yakınlık kurmaya başladı. Ağustos ayı başında, işçi delegeleri bu yakınlaşmaya karşılık verdiler. Sigorta Konseyi'nin işçi grubu üyeleri, Guçkov'a işçilerin onları yalnızca sigorta konularında yetkilendirdiklerini ve Savaş Sanayii Komiteleri'nde yapılan seçimlerle ilgili herhangi bir soru üzerine herhangi bir tartışma yapamayacaklarını söylediler. Sigorta çalışanları ona, fabrikalar ve fabrikalardaki emekçi kadın ve erkeklerle doğrudan görüşmesini önerdi. Hastane fonları da aynı şekilde cevap verdi. Dolayısıyla sanayiciler, şovenist amaçları için işçi sigorta kurumlarından yararlanamamış oldular.

Bunun ardından, Savaş Sanayii Merkez Komitesi, seçim kuralları ile birlikte duruma yaraşır özel bir vatanperver bildirge çıkardı. İkisi de fabrikalara asıldı ve bildiri olarak dağıtıldı. Petersburg Komitesi, bu kampanyayı sosyal demokrasinin devrimci enternasyonal yüzünü gözler önüne sermek için kullanmaya karar verdi. Kampanya, çarlık rejiminin yurtiçi ve yurtdışı politikaları ile ilgili soruları, savaş süresince ilk defa açıkça ve yasal bir şekilde işçilerin önüne koymuştu. İşçiler de bu fırsatı kullanmak konusunda başarılı oldular. Parti örgütleri, kampanyanın uzaması için her türlü taktiği kullandılar. Fabrikalarda iki dünya görüşünün (işçi

sınıfı için sosyalizm dışında bir anavatan bilmeyen enternasyonalizm ile çarlık rejimi koşullarında bile işçilere bir "anavatan" vaat eden uzlaşmacı savunmacılığın) karşı karşıya geldiği toplantılar düzenlendi. Ülkenin bu korkunç hali vatanperver sosyalistlerin elini kolunu bağlamıştı. Bu nedenle onlar da kendi politikalarını, o sıralarda Rus işçilerinin tümünün önünde duran devrimci görevlere bağlamaya çalışıyorlardı.

Burjuvazinin her tonu ve yasal "demokratik basın", işçileri Savaş Sanayii Komiteleri'ne katılmaları için kışkırtıyor, şovenist duyguları körüklemek için her yolu deniyordu. Sosyal vatanperverler ya da o zamanki adlarıyla "Savaş Sanayii Sosyalistleri", bu burjuva şovenistlerinin gerisinde kalmıyordu. "Marksizm"in kaynaklarının tümünü, "anavatanın savunulması" ilkesini kanıtlamak için ortaya dökerken, Savaş Sanayii Komiteleri'nin maskesi altında sözüm ona proleter enternasyonalizm düşüncesinden sapmıyorlardı. Petersburg işçilerinin "devrimci ruhu"nu göz önünde bulunduran sosyal-vatanperver gazete Raboçeye Utro (İşçi Sabahı), işçilerin "militanlıkları" üzerine oynuyor ve aslında burjuvazi işçileri hevesle çağırdığı halde, "burjuvazi izin vermese de kapıları nasırlı ellerinizle siz açın" diye çağrıda bulunuyordu.

İç ayrışmalardan dolayı etkisizleşen Çkeydze'nin Duma grubu -Çkenkeli ve Haustov'un açık vatanperverlikleri-, Savaş Sanayii Komiteleri'ne katılma konusunda kararsız kaldı. Kendini diğerlerinden daha solcu gören N.S. Çkeydze halen işçi delegelerinin katılması konusunda ısrarcıydı. Kişisel bir görüşmemizde bana uzun uzadıya, katılımı desteklediği halde o örgütün bir parçası olarak çalışmaktan yana olmadığını, işçileri ve hükümet karşıtı güçleri örgütlemekten yana olduğunu anlattı. Sosyal vatanperverler, diğer nitelikleri önemsiz bırakarak Çkeydze'nin "katılma yanlısı" pozisyonunu yineleyip duruyorlardı. Bu yüzden Menşevik Duma grubu da işçilerin seçimlerle gözünü boyamaktan dolayı suçluydu.

Büyük toplantılarda alınan kararların ve genelgelerin sayısının fazlalığı, Petersburg Komitesi'nin seçim öncesi çalışmasının ölçeğini göstermişti. Büyük Putilov tesislerinde özel bir genelge kabul edilmiş ama diğer yerlerde, Yeni Lessner tesislerinde kabul edilen aşağıdaki karara benzer kararlar alınmıştı:

Yeni Lessner işletmelerinde çalışan biz işçiler, Savaş Sanayii Komitelerine katılma ve işletme komiteleri için vekil seçme konusunu tartışmış olup, şu kararları almış bulunmaktayız: Mevcut dünya savaşı, burjuva-kapitalist toplumun çıkarları adına başlatılmıştır ve yalnızca bu çıkarlar için sürdürülmektedir. Proletaryanın bu savaşta hiçbir menfaati yoktur. Savaş, proletaryaya cephede ölen, sakatlanan ve yoksullaşan milyonlarca yoldaştan başka hiçbir şey getirmeyecektir. Merkez emperyalistlere savaş açan Rus hâkim sınıfları, aynı zamanda tüm emekçi halka, proletaryaya karşı da amansız bir savaş ilan etmiştir. İşçi sendikaları bastırılmış, işçi sınıfının basını yok edilmiştir. Proletaryanın Devlet Duması'ndaki temsilcilerine ağır cezalarla zarar verilmiştir. Şimdi ise, savaştan on üç ay sonra, sayısız yenilgiden ve ülkeyi dümdüz etmeden düşmanları alt etmenin olanaksızlığı anlaşıldıktan sonra, işçi sınıfını kendi yanlarına çekmeye çalışmakta ve daha dün ateş ederek öldürdükleri işçileri "anavatanı" savunmaları için çağırmaktadırlar. Buna cevabımız yalnızca şu olabilir: Proletarya, hangi ulusa ait olurlarsa olsunlar nüfusun emekçi kitlelerinin özgürleşmesi ve kurtuluşu için savaşacaktır. Uluslararası kan gölüne el uzatan herhangi bir faaliyette bulunmayı ya da yüzyıllardır emekçi halkı kıran ve baskılayan hâkim sınıflara destek olmayı reddediyoruz. Ülkeyi gelinen durumdan çekip çıkaracak olan tek şeyin, kapitalist otokratik polis rejiminin tamamıyla yıkılması olduğunun farkındayız. Evrensel, doğrudan, eşit ve gizli oyla seçilecek olan bir Rusya Kurucu Meclisi'nin derhal toplanmasını talep ediyoruz. Proletaryanın sendikalarının, kültürel ve eğitsel örgütlerinin tümünün derhal yeniden kurulmasını talep ediyoruz. Basına, birlik ve derneklere özgürlük talep ediyoruz. İşçi sınıfının, sendikal, kültürel, eğitsel ve kesinlikle sınıf siyaseti örgütlerinde örgütlenmesini bugünkü görevlerin en önemlisi olarak görüyoruz. Otokratik polis rejimi, ülkeyi felaketler zincirine sürüklemektedir: En iyi yoldaşlarımızı prangalara vuran rejim, onları halen cezaevlerinde, sürgünde ve kürek cezasında tutmaktadır. Onlar, daha iyi bir gelecek için savaşanlardır. Siyasi faaliyetten tutuklu bulunan, sürgüne gönderilen ve cezalandırılan tüm yoldaşlarımızın derhal serbest bırakılmasını talep ediyoruz.

Elimizde ilk delege toplantısından kalan çok az materyal var. 27 Eylül 1915 olaylarına dair en ayrıntılı anlatı, Putilov işçisi Kudriyaşev'in vekâleti ile Petersburg Komitesi tarafından delege toplantısına gönderilen, Sergey Narvskiy'nin (Bagdatyev) benim isteğim üzerine yazdığı mektuptur. Mektup, merkezi yayın organımız Sotsial-Demokrat'a göndermemin ardından, 30. sayıda basılmıştı.

Bu mektubu tarihi belge olarak kullanıp, bizi ilgilendiren kısımlarından aktarmalar yapabilirim.

> Esas başlıkta, yani savaşa dair tutum konusunda, işçilerin çoğunluğu bizim görüşümüzü benimsemişti. Ancak mevcut durumda işçi hareketi içerisinde oluşan kafa karışıklıkları nedeniyle, fabrikaların çoğundan çıkan, genellikle haklı kararların ve genelgelerin içine dışarıdan sızan bazı noktalar, bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde diğer kampın (tasfiyeciliğin) ideolojisini taşıyordu. Özellikle çeşitli "uzlaşmacılar" ve "birleştiriciler" bu yönde hatalar yapıyorlardı. Bunların örgütleri, Savaş Sanayii Komiteleri'ne katılıp katılmama konusunda bir karar vermekten neredeyse tamamen kaçıyordu. Bir işçi kongresi çağrısı yapmak ve soruyu burada tartışmak istiyorlardı. Karşıt unsurları birleştirme yolunu seçerek, ilk ciddi siyasi sınavlarında teslim olmuş oldular. Delege toplantısında sempatizanlıklarına göre ikiye ayrıldılar. Ya bizim ya da tasfiyeci-Narodnik bloğunun yanında oldular. Toplantıda 198 delege vardı (toplamda 220 delege olması gerekiyordu). Çekirdeğini çok büyük tesislerin delegelerinin oluşturduğu delegelerimizin yalnızca bir kısmıyla (yaklaşık altmış delegeyle) ön toplantılar yapabildik. Bu ön toplantılarda, parti ve delege toplantısındaki destekçileri için bir eylem planı sunuldu. Ancak Petersbug Komitesi'nin görüşüne göre toplantıda konuşmacı olacakların, savaşa dair enternasyonalist bir perspektifle, işçilerin Savaş Sanayii Komiteleri'ne neden katılmadıklarını açık ve kararlı bir şekilde, gereksiz laflara yer vermeden ortaya koyabilmesi gerekiyordu. Bunu gerçekleştirebilmek için toplantıya gönderilecek olan konuşmacıların, fabrikalarda seçilmeyenlerden olması uygun olacaktı. Delegelerin isimleri ve adresleri resmî olarak kaydedildi; böylece savaş karşıtı, devrimci konuşmalar yapacak olan delegelerin kamuoyu karşısına çıkışı, yetkililere ve savcıya "tanınmayan

kişilerin" konuşma yaptığına dair bir suçlama fırsatı vermeyecek ve bunun önemli bir husus olarak algılandığı gösterilecekti. Toplantıda, sesleri konunun gidişatını belirleyecek kadar yüksek çıkmayan iki kişi vardı. Onları saymasak bile çoğunluk bizdeydi. Oy vermekten geri durabilirlerdi ama art niyetli tasfiyecilerin toplantıda yabancılar olduğuna dair dedikoduları ve bunu toplantıda açıkça ilan etme tehditleri, "görevli" yoldaşları oylarını vermeye zorlamış oldu. Ama oy pusulaları sayıldığında, onların oyu olmadan bile çoğunluğu sağladığımız apaçık görüldü. İkinci oyun delege isimleri listesiyle verildiğini hatırlatmakta fayda var. Ayrıca toplantı salonunun kapılarının dışına çıktığımızda bizi neyin beklediğini bilemezdik. Bunların hepsi, tasfiyeciler ve platformdaki temsilcileri tarafından iyi biliniyor ve anlaşılıyordu. Ancak bir yenilgi alan ve azınlıkta kalan, yalnızca sosyal demokratlar arasındaki değil, aynı zamanda Narodnikler ve partisiz delegelerle oluşturdukları bloktaki bu sahte "birleşme"ciler, bölücü hatta haince bir politika uyguladılar. Bizden her biri iki kez konuşma yapan iki kişi vardı. Petersburg Komitesi'nin toplantı raportörü "Vladimir"di (V. Zalejskiy). Öte yandan farklı "eğilimler" kılıfı altında, bir düzineden fazla yaygaracı, duygusal konuşma da yapıldı. Bizim konuşmacılarımız Petersburg Komitesi'nin kararını esas alarak, ayrıntıları açtılar. Bu karardan yola çıkarak, aynı zamanda Savaş Sanayii Komiteleri'ne katılımı reddettiklerine dair bir çeşit "beyanat" sundular. Beyanat Petersburg Komitesi tarafından önceden tasarlanmış ve dağıtılmıştı. İlk başta 95 oyumuz vardı; ancak sonra bazı yoldaşların sorunun karara bağlandığını ve yeterince geç olduğundan (gece 1) toplantının bittiğini düşünerek ayrılmasıyla, tasfiyeci-Narodnik-partisizler bloğunun 81 oyuna karşın 90 oy çıkardık. Oturumun başında tasfiyeciler kendilerinin çoğunluk olduğundan şüphe duymuyorlardı. Başkan olarak "Kudriyaşev"in yerine Gvozdev'in seçilmesi kötüye işaretti. Kudriyaşev başkan olarak çıkmamıştı çünkü ilk olarak, birçok birleşmeci enternasyonalistin oyu "Kudriyaşev" toplantıya gelmeden önce Gvozdev'e gitmişti ve söylediklerine göre orada olmayan biri için oy vermek "uygunsuz olacaktı". İkinci olarak ise, toplantının başlangıcında, mücadele hattı henüz belirgin değilken, birçok kişi platformun kimlerden oluştuğu sorununa önem vermemişti. Buna rağmen yenilgiye uğrayan tasfiyeciler, akıllarını tamamen

kaybettiler. Oyları kontrol etmeye tenezzül etmeyerek, gürültü patırtıyla orayı terk etmeye başladılar. Gvozdev'in platformdaki kendi temsilcileri olarak başkanlıktan çekilmesini istediler; ancak Gvozdev, oylamanın her yönden kontrol edildiğini ve oldukça açık olduğunu, toplantıyı terk etmenin anlamı olduğunu düşünmediğini söyleyerek bu talebi reddetti. Deklarasyona eklemek istediğimiz kararımızı halen oylatmamız gerekiyordu. Sestroretsk ve Yejor fabrikalarından delegeler, son trenin saati yaklaştığı için gitmek zorunda olduklarını söylediler. Toplantının atmosferi o zamana kadar tepe noktasına ulaşmıştı. Öğlen on ikiden beri hiçbir şey yemeden oturumda durmuşlardı (Savaş Sanayii Komitesi bizi şekersiz çayla hatta daha çok sıcak suyla ağırlamıştı).

Daha önce konuşmacılarından dinlediğimiz sosyal-vatanperver karara ilişkin çok şey söylendi. Çeşitli fabrikalarda birkaç işçi tutuklanmıştı. Delege seçimlerinde, tasfiyeciler bloğu henüz fabrikadan atılmamış olan bu tutuklu işçilerin isimlerini listelerine yazmışlardı. Büyük bir çoğunluk, iş arkadaşlarının bırakılacağı umuduyla bu isimlere oy vermişti. Delege toplantısının orta yerinde, tasfiyeciler bu meselenin görüşülmesini önerdiler. Kendi adlarına, Savaş Sanayii Merkez Komitesi'ne tutukluların serbest bırakılmasına aracılık etme önerisi götürmeyi teklif ettiler. Bizden bir grup, toplantıyı ertesi gün de sürdürme düşüncesiyle bu hareketi desteklemeyi ve tutuklular serbest bırakılana kadar toplantıyı ertelemeyi düşündü. Bunun toplantıyı bitirmek ve sonuç olarak da savaş ve Savaş Sanayii Komiteleri ile ilgili herhangi bir karar almadan dağılmak anlamına geleceği bize göre aşikârdı. Böylesi bir polis meselesinde yetkililerle girilecek bir çekişmenin uluslararası bir önemi olmayacak, kampanyaya verdiğimiz önemi değersizleştirecekti. Bu nedenle yoldaş "Kudriyaşev", tutukluların serbest bırakılması talebi ile toplantının ertelenmesi aleyhinde bir konuşma yaptı. Herhangi bir delegenin tutuklanması halinde, proletarya mümkün olan her türlü mücadele yolunu kullanmaya çalışacaktı. Ayrıca şu an tutuklu olanların serbest bırakılması talep edilmişti. Yoldaş "Kudriyaşev"in önerisi onaylandı. Bu soruya dair kararsız kalan enternasyonalistler, toplantının ertelenmesinin tehlikesini anlamışlardı.

Tekrar Seçim Kampanyası

Petersburg işçilerinin "savunma" sloganını kabul etmemesi ile Guçkovlar ve Ryabuşinskiyler arasındaki işbirliği, tüm vatanperverleri büyük bir kafa karışıklığı içerisine soktu. Kendilerini ilk toparlayanlar Menşevik savunmacılar oldu ve "boykotçuların" pozisyonunun "enternayonalistliğe uymadığını" göstermeye çalıştılar. Burjuva basını Menşeviklere destek çıktı ve sayfalarını sosyal şovenistlerin fikirleriyle doldurdu. Petersburg'daki başarısız deneyimlerden ders çıkaran savunmacılar, Moskova'da yeniden bir taban bulmak ve işleri daha dikkatli yürütmek istiyorlardı. Seçimler, üstü örtülü bir biçimde, ön seçim toplantıları veya herhangi bir karışıklık olmadan planlandı. Ohrana da, yüzlerce Bolşevik enternasyonalisti tutuklayarak sosyal vatanperverlere yardım etti. Böylece Moskova sanayicileri, tekstil fabrikaları ve diğer fabrikalardan gelişkin olmayan, uysal işçi çoğunluğunu topladılar; ancak Moskova metal işçilerinin hatırı sayılır bir kısmı, yanıltma ve tehditlere rağmen Savaş Sanayii Komiteleri seçimlerinde yer almayı reddetti. Ancak tasfiyeciler burada ayrışmada inat etmediler. Moskova'dan sonra Petersburg'da da kendilerini yeniden gösterdiler.

Kısa bir süre sonra, Gvozdev'in seçimlerin "usulsüzlüğünü" açıkladığı mektubu gündeme düştü. İlk başta sanayicilerin çoğu, yeni seçimlere kuşkuyla yaklaştı. Petersburg proletaryasını tanıyorlardı. Yine de Guçkov, arkadaşlarının şüphesinin üstesinden gelmeyi başardı ve onları Gvozdev'e uymaya zorladı. Lokavtçıların "Kongreler Konseyi"nin Petersburg işçilerini böleceğine dair beklentileri suya düşürülmüştü; bu nedenle Gvozdev'e "arka çıkmaya" karar verdiler. Petersburg'da açıklamalardan önce, Gvozdev grubu ile Guçkov arasında perde arkasında pazarlıkların döndüğüne dair söylentiler yayılmıştı. Gvozdev'in Guçkov'un kabinesine özel misafir olarak gittiği kulağımıza gelmişti ancak hazırlık aşamasındaki "seçim anlaşması" gizli tutulmuştu. Ertesi hafta 20 Kasım'da, Savaş Sanayii Merkez Komitesi seçimlerinin 22 Kasım'da gerçekleştirileceği duyurusu gazetelerde çıktı. Guçkov, kişisel olarak bir seçmenler toplantısı yapmak için valiye dilekçe vermiş, ancak vali bakan Hvostov'a danışmadan bir izin kararı çıkarmamıştı. Seçim

hazırlıklarına dair haberler, birkaç gün önce basında yer almıştı. Buradan Guçkov ve Gvozdev'in, Bolşevik düşmanlarını hazırlıksız yakalamak istedikleri anlaşılıyordu. Petersburg Komitesi, bazı seçmenlerle toplantı ayarlamayı ve ikinci seçimlerde hazır bir karar üzerine tartışmayı büyük zorluklarla da olsa başarmıştı. Bu karar 21 Kasım'da kabul edildi. İşçi sınıfı arasında, Gvozdev'in zaman kısıdından ve "otantik" olma çabasından dolayı seçim bildirilerini Savaş Sanayii Komitesi'ne ait bir arabadan dağıtacağı hikâyesi yayılmıştı. Guçkovcuların aceleciliğine rağmen toplantı 22 Kasım'da yapılamadı. O gün hiçbir yerde boş salon yoktu. Bu nedenle tasfiyecilerin isteklerinin tersine, işçilerin önlerinde bir tüm haftaları daha vardı. Bu süre zarfında, enternasyonalist seçmenler sürekli takip edildiklerinden dolayı kalabalık bir şekilde bir araya gelemediler. Ohrana, Gvozdev ekibinin "özgürlüğünü" korumaya çalışıyordu. Birçok yoldaşa soruşturma açıldı. Bu arada en az beş seçmen gözaltına alındı. Haftanın geri kalan kısmında, işçiler "tasfiyeci-Narodnik" bloğunun halen baskın olduğu Eiwas gibi birçok fabrikada toplantılar düzenlediler ve seçmenlerini ikinci seçimlerde yer alma kararlarından mahrum bıraktılar. Petersburg Komitesi, farklı bölgelerde Gvozdevciliğe karşı mücadeleler yürüttü.

Örgütlü sanayiciler, Gvozdev ve arkadaşlarının tamamen arkasında duruyor ve hatta seçimlere dair tüm belgeler Ohrana'nın eline ulaştığı halde onları polis saldırısından koruyorlardı. Burjuvazi için, artan sömürüye karşı direnç gösterme güçlerini kırmak üzere işçileri bölmek ve savunmacı çizgiyi benimseyenleri, burjuva siyasetini işçi kitlelerine aktaran kanallara dönüştürmek önemli ve gerekliydi. Petersburg Komitesi, bunları iyi hesaplayarak Savaş Sanayii Komiteleri'nin ikinci seçimlerinden kendini kesin olarak ayırmıştı.

"Petersburg İnisiyatif Grubu" Gvozdevcilerin çalışmalarını kanatları altına alarak, Gvozdevcileri savunmak amacıyla kendilerine karşı yürüttükleri mücadelede "kaçak matbaa" kullandıkları için Bolşeviklere ateş püsküren özel bir çağrı yayımladılar. Çağrı, arkadaşlarının "savunma" için komitelere katılmadığını iddia ederek yalan söylemekten geri durmuyordu.

Savaş Sanayii Merkez Komitesi'ndeki işçi grubunun karşı devrimci ve işçi sınıfı düşmanı görünümü, kısa süre sonra kendini

pratikte de gösterdi. Savunmacılar, işçi temsilcisi pozisyonlarını büyüyen grev hareketine karşı savaşmak için kullanmaya çalıştılar. Uzlaşma komisyonları için öneriler hazırladılar, aracı olarak müdahil oldular ve çatışmaların sayısını en aza indirmek için her yolu denediler. Destekçileri üzerinden, işçilere kendilerine dilekçeler yazmalarını önerdiler, anketler düzenlediler. Anlaşmazlık olduğunda alışılmadık bir gayret gösterdiler, ama bu diplomatik çabaları başarıya ulaşmadı. İşçi diplomatlar da en az diğerleri kadar güçsüz olduklarını ortaya koydular. Sınıf mücadelesi, kendi yasalarına göre gelişiyor, çatışmalar kendi mecralarında akıyor ve güç dengelerine göre sonuçlanıyordu.

Sanayicilerin Gizli Toplantısı

Rusya'nın her köşesinden, askerî sansürün yasal gazetelerde yazılmasını engellediği grev hareketinden bilgiler topluyordum. Gelen bilgiler elbette eksikti ama 1915 ilkbaharından beri süregiden hareketin büyüdüğüne dair genel bir resim çizebilecek kadar parça bir araya geliyordu. O yıl, Petersburg bölgesi her zamanki gibi en başta yürümüş, onu Moskova ve İvanovo-Voznesensk bölgeleri takip etmişti. Hareket, ekonomik taleplerden siyasi mücadeleye dönüşmeye başlamış ve Temmuz-Ağustos aylarında siyasi grevlerin artışıyla sonuçlanmıştı. Partimizin Petersburg Komitesi, illerin öncü örgütü olarak etkili bir şekilde çalışıyordu.

2. Nikolas hükümeti, devrimci hareketin büyümesinden dolayı bir hayli telaşlıydı ve savaşmak için tüm yolları deniyordu. Tutuklamalara, sürgün cezalarına ve boyun eğmeyenlerin cephede ceza taburuna gönderilmesine toplu halde başvuruluyordu. Bunların yanı sıra, fabrika sahipleri de "baskıyı" hissetmeye başlamışlardı. 1915'in sonbaharında, fabrika sahipleri temsilcileri ve Ohrana arasında gizli bir konferans düzenlendi. Neredeyse kelimesi kelimesine aktardığım aşağıdaki raporu almıştım:

> Ekim ayının sonunda Petersburg'da, ordu karargâhında ve Prens Tumanov'un başkanlığında bir konferans gerçekleşti.
>
> *Tumanov* (Başkan): Beyler, sizi buraya çalışanlarınızın koşullarını iyileştirmek için neler yaptığınızı öğrenmek için çağırdım. Şu sıralar, işçiler arasında kötü bir propaganda yayılıyor ve işçilerde

bir huzursuzluk görülüyor. Bir ölçüde buna müdahale etmek gerekmektedir... Elbette ki en etkili yol, ürün kıtlığından kaynaklanabilecek huzursuzluğu engellemektir. Şu anda dükkânlarda ürün bulmak gerçekten güç ve her şey pahalı. Bu huzursuzluğun kökenine inmek için, işçilerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarını perakende dükkânları açarak kolaylaştırmak gerekmektedir. Ayrıca, işçilere makul fiyatlara kaliteli bir öğle yemeği temin edebilme şansı veren kantinler açılması cazip olacaktır. Bunları akılda tutarak, lütfen fabrikalarda neler yaptığınızı rapor eder misiniz?

Neva Tersaneleri'nden bir temsilci: Tersanede 5000 kadar kişi çalışmaktadır. Bir kantin ve bir dükkân var. Kantin yaklaşık 1000 kişi tarafından diğeri ise 4500 kişi tarafından kullanılıyor.

Thornton: Bizde 3000 kişi çalışıyor; bir dükkân ve 2000 kişinin kullandığı bir kantin var. İşçilerin ortalama ücreti, kadınlar için 90 kopek, erkekler için 1,30 ruble.

Lessner: Bizde 9.200 kişi çalışıyor. Hepsi toplam 22.000 kişi olan Lessner, Eiwas, Nobels, Phoenix ve diğerleri için bir satış mağazası düzenleniyor. Tüm yönetim tamamıyla bizim kurulumuzun elinde. Kanunlarla uyumlu olarak, herkes firmadaki hissesi kadar oy hakkına sahip. Hisseler on ruble. Başlangıç ücretini ödeyen herkes ürünlere erişebiliyor. Yönetim kuruluna veya komisyonlara katılmak konusunda endişeniz olmasın, Ekselansları. Sadece tam bir hisseye sahip olanlar, yönetim kuruluna katılabiliyor ve işçiler için bu oldukça zor. Fabrika ve Üretim Tesisi Sahipleri Birliği, şu sıralar katılmak isteyen tüm fabrika sahiplerini bir araya getirecek büyük bir örgüt kuruyor. Örgütün amacı, işçi kooperatiflerine karşılık bir kooperatif zinciri kurmak. İşletme sermayesi, projede istihdam edilen her işçiden beş ya da altı rublelik katkılarla arttırılıyor. Ayrıca her işçi, kooperatifin yönetim işleri için on kopek katkıda bulunmak zorunda. Bu para şimdilik borç ve ihtiyaç ortadan kalktığında, katkıyı yapan fabrikalara geri ödenecek. Bu yöntemle, yalnızca işçi örgütlerinin kurabildiği dükkânlardan daha uygulanabilir dükkânlar kurmak mümkün olacak.

Prens Tumanov: İşyeri sessiz mi? Grevden sonra temizlik yaptınız mı?

Lessner: Elbette, Ekselansları! Yedi kişi tutuklandı. Şu anda işçilerin memnun olduklarını bile söyleyebiliriz. "Artık huzurlu çalışabiliriz" diyorlar. Tutuklananlar arasında sivri bir kışkırtıcı da

vardı. Düşünün, onu bulmak neredeyse imkânsızdı! Fabrikada yabancı bir isimle çalışıyordu, yanında iki başlık taşıyordu, kılık değiştirme komedisi gibi oyun oynuyordu ve uzun bir süre bulunamadı. Yabancı bir isimle işe alınmıştı. Ayrıca eski Duma üyesi Ozol, onun evinde tutuklandı.

Prens Tumanov: Amerikan ve Alman paralarıyla 1.300 ruble çıktı Ozol'da. Açık ki yurtdışından yeni gelmiş.

Atlas: Bizde 750 kişi çalışıyor. Düzenlenmiş tesis yok.

Metal İşletmeleri: Bizde 7.000 kişi var. 350 kişilik bir kantin var, ortalık sessiz.

Baranovskiy: Bizde 2300 kişi çalışıyor. Bilgilendirecek bir durum yok.

Voronin, Lutsch ve Cheshire: Bu firma, toplam 5.500 kişinin çalıştığı yedi fabrikadan oluşuyor. İşçinin ortalama ücreti 1,90 ruble.

Siemens-Schuckert: İşletme, asker ve denizcilik malzemeleri üretiyor. 800 kişi istihdam ediliyor, tam donanımlı bir kantin var ama henüz işçiler pek kullanmıyor. Şu anda işçiler, yönetimin de yardımıyla kendileri kantin oluşturuyorlar. Ayrıca bir de dükkân yapıyorlar.

Parviainen: Bizde 5.500 kişi çalışıyor. Dükkân ya da kantin yok. İşçilerin ortalama ücreti 1,60 ruble.

Prens Tumanov: Grevden sonra nasıl yönetiyorsunuz? Şüpheli unsurları temizlediniz mi?

Parviainen: Elbette. 160 kişi atıldı, en öndeki beş kişi tutuklandı. Şimdi her şey normal, herkes çalışıyor.

Prens Tumanov: Atılanlar arasında askere çağrılacak olanlar var mı?

Parviainen: Evet. Askeri valiye hemen ilettik. Şimdiye kadar sıraya alınmış olmalılar.

Prens Tumanov: Peki beyler, atılan işçilerin başka bir fabrikaya girmesini nasıl engelliyorsunuz? Kapıların dışında tutulmaları için somut önlemler var mı?

Voronin, Lutsch ve Cheshire: Fabrika ve Üretim Tesisi Sahipleri Birliği'nin tuttuğu kara listeler var. Tüm işçiler hakkında ama özellikle güvenilmezlikten atılanlar, anında Fabrika ve Üretim Tesisi Sahipleri Birliği'ne iletilmek zorunda. Birlik de üye olan tüm fabrika ve tesislere listeyi iletip, belirtilen işçilerin alınmaması gerektiğini söylüyor. Atılan bir işçi, bir fabrika ya da

tesiste çalışmaya başlayabiliyor ancak yönetim herhangi bir gerekçe olmadan işçiyi üç gün içerisinde atmak zorunda. Bu sayede istenmeyen unsurlardan kendimizi kolayca ve uygun bir şekilde kurtarıyoruz.

Vagon İşletmeleri: 2.500 kişi çalışıyor. 500 kişilik bir kantin var.

Prens Tumanov: Grevden sonra ne yaptınız? Atılan, tutuklanan çok mu?

Vagon İşletmeleri: Kimse atılmadı.

Prens Tumanov: Nasıl oluyor? Bir grev vardı, istenmeyen unsurlardan kurtulabilirdiniz ama bu fırsatı kullanmadınız mı? Başka bir grevi mi bekliyorsunuz?

Vagon İşletmeleri: Suç bizde, Ekselansları. Bizim atölyelerimizde işçiler birbirlerine o kadar yakınlar ki, ciddi yankıları olacağı korkusuyla birilerini atamıyoruz. İşçiler açıkça, "bir kişi bu grevde kurban edilirse, işe gelmeyiz" dediler. Biliyoruz ki söylediklerini yaparlar. Ohrana'ya en tehlikeli on dört kişinin listesini verdik ve sessizce tutuklanmalarını istedik ama Ohrana henüz bir şey yapmadı.

Prens Tumanov (sekreter görünen jandarmaya): Bunu not alın ve tutuklamaları yapın.

Siemens-Schuckert (Dinamo İşletmeleri): Bizde 1.800 kişi çalışıyor, bir dükkân ve bir kantin var.

Skorokhod: Bizde 3.000 kişi çalışıyor ve bir dükkân var. Ayrıca, Ekselansları, biz de Ohrana'ya tutuklanmasını rica ettiğimiz bir liste gönderdik ama henüz kimse tutuklanmadı.

Prens Tumanov (jandarma sekretere): Not al ve tutuklat! Oradakilere tutuklamaları istekler gelir gelmez yapmalarını söyle.

Putilov: 24.000 kişi çalışıyor. Bir dükkân ve 2.800 kişi için bir kantin var. Dükkânın yönetimi tamamen bizim elimizde, çünkü üye olarak biz katıldık ve yönetim kuruluna seçildik.

Prens Tumanov: Dün işletmenizde neler oldu?

Putilov: İzin verin Ekselansları, bunu gizlilikle rapor edeyim... (Sonradan, o gün fabrika çalışanı olmayan birkaç kişinin bir toplantı düzenlediği ve işçileri provoke etmeye çalıştığı ortaya çıktı).

Prens Tumanov: Peki işçileriniz için başka ne yapıyorsunuz? Tüketici derneğine bir katkıda bulunuyor musunuz?

Putilov: Hayır.

Prens Tumanov: Neden hayır? Muazzam bir geliriniz var. Bir kısmını işçileriniz için ayırmalısınız.

Putilov: Nasıl yapabiliriz Ekselansları? Büyük bir borç içerisindeyiz ve ay sonunu zor getirebiliyoruz.

Telgraf İşletmeleri: 1.300 kişi çalışıyor. Bilgilendirme yapacak bir husus yok.

Makine ve Isıtma İşletmeleri: 850 kişi çalışıyor. Bilinen kurallarla işleyen bir dükkân var.

Temsilcilerden biri: Ekselansları, işçiler için kantinler düzenlenmesini önererek yardımcı olmaktadır. Bu husus, yıkıcı örgütlenmelere karşı savaşmak konusunda su götürmez bir biçimde önemli ve yararlıdır. Ancak birtakım riskler barındırmaktadır. İşçiler, kantinleri gizli toplantılar yapmak ve bir araya gelmek için kullanabilirler. Ayrıca istenmeyen sohbetler ve bunun gibi şeyler öğle yemeği sırasında gerçekleşebilir. Bu tehlikeden nasıl kurtulacağımızı düşünmemiz elzemdir. İşçileri gözetlemek için kantinlere nöbetçiler koymak abes kaçacaktır.

Prens Tumanov: Öğlen arasını bir şekilde kısaltıp, işçilerin yalnızca yemek yiyecekleri kadar süre vermeniz mümkün değil mi? Bu, sohbet riskini ortadan kaldıracaktır.

Fabrika sahipleri: Mümkün değil. Ailesi olan birçok işçi yemek için evlerine gidip geliyorlar ve zamanları zor yetiyor. Toplu olarak bunu kabul etmeyeceklerdir.

Jandarmalardan biri: O halde gramofonlar koyun. Sesi çok açın ki kimse birbirini duymasın. Kaybedecek bir şey yok. Sonrasında her şey normal olur.

Prens Tumanov: Kesinlikle! Ayrıca fabrikaları vatanperver konulu resimlerle donatabiliriz. O zaman her şey sütliman olur. Beyler, yaptığınız bilgilendirme için minnettarım; sizi fabrikalarınızdaki işinizden alıkoyduğum için üzgünüm. Bu önemli görüşleri almak gerekiyordu. Muazzam gelirler elde ediyorsunuz ve işinizin devam etmesi için işçilere bir şeyler vermeniz önemli. Son olarak, her zaman hizmetinizde olduğumu söylememe izin verin. Herhangi bir ihtiyacınızda bana gelin, elimden geleni yapacağım. Tekrar görüşmek üzere.

Dokuz Ocak

Aralık ayında Petersburg'daki yoldaşlar, 9 Ocak geleneksel günü için kamusal eylem hazırlıklarına başladılar. Petersburg Komitesi, bir günlük grev ile "kurucu meclis", "sekiz saatlik çalışma" ve

"demokratik bir cumhuriyet" talepleriyle gösteriler planladı. Gösterilerde savaşa dair tutum; "kahrolsun savaş" ve "yaşasın devrim" sloganları ile ifade edilecekti. Bölgeler, Petersburg Komitesi'nin planını kabul ederek hazırlıklara başladılar. Gösterilerin, işçilerin sabah toplantılarından sonra fabrikalardan çıkmasıyla başlayacağı kararlaştırıldı. Temmuz 1914'le benzer şekilde, işçiler komşu fabrikalarla bağlantılar kuracak, toplu halde şehir merkezine gideceklerdi. Petersburg Komitesi, *Askerler ve 9 Ocak* için özel bir bildiri yayımladı.

Fabrikalardaki işçilerimiz, 9 Ocak üzerinden Menşevikler ve Gvozdevcilere karşı bir mücadele başlatmak zorundaydı. Hepsi grev ve gösterilere karşıydı. Bu tutumlarını farklı şekillerde gösteriyorlardı: Gvozdev ve Breydo gibi şovenistler karşıydılar; çünkü "savunmacılığa zarar verecekti" ve Savaş Sanayii Merkez Komitesi konusundaki burjuva tutumuna aykırı olacaktı. Biraz daha akıllı olan diğerleri, gizemli bir hava içerisinde işçileri 9 Ocak'ta düzenlenecek olan eyleme karşı uyarıyorlardı, çünkü "enerjinin saklanmasını" gerektirecek daha önemli mücadeleler "öngörüyorlardı". Elbette bu iki pozisyon da, işletme yöneticilerinden ve polisten samimi tepkiler aldı. Sol sosyalist-devrimciler, grev çağrısı yaptıkları *9 Ocak Üzerine* bir bildiri yayımladılar. Sosyalist-devrimci vatanperverler, savunmacı Menşeviklerle aynı çizgiye gelmişlerdi.

Grev ve gösteri, üst düzey bir heyecan ve örgütlenme ile gerçekleşti. Vyıborg bölgesi, 40 bin grevcisi ile birlikte en başta yürüdü. Arkalarından Moskova, Narva ve diğer bölgeler geliyordu. Neva Kapısı'nı geçtikten sonra, işçiler polisin gelmesini beklediler ve onları teker teker "topladılar". Birçok küçük işletme ve matbaa da greve çıktı. İşverenlerin kaynaklarından gelen bilgilere göre, grevde 100 bin kadar işçi vardı. Gösteriler, polis merkezde izin vermediğinden kenar bölgelerde yapıldı. Birçok gösterici tutuklandı. Belirli işletmelerin yönetimleri, birkaç işçi grubuna karşı baskıcı önlemler uyguladı. Gösteriler sırasında işçiler askerlerle karşılaştı, dostça ilişkiler geliştirildi. Askerler, kızıl bayrak altında (örneğin Vyıborg yolunda) keplerini çıkararak "yaşasın" tezahüratları yaptılar. Grev ve gösterilerle hareketlendirilen kitlenin sakinleşmesi uzun sürdü. Ertesi günün akşamı, birçok işçi kadın ve erkek

ile askerler, Bolşoy Sampsonyevskiy Prospekt üzerinde saatler süren bir yürüyüş yaptılar. Devrimci şarkılar söylendi; "Kahrolsun savaş" sloganları arasında konuşmalar yapıldı. Bu arada polis hep kenarda durdu. Kalabalığın en az üçte birinin asker olması polisi kısıtladı. Kalabalığı dağıtmaya çalışmak bir kenara, sözlü tehditler bile savuramadılar.

19 Ocak'ta, şehrin tramvay istasyonlarında çalışan bakım işçileri Petersburg'da greve başladılar. Grev oldukça iyi hazırlanmıştı ve başından itibaren dört istasyonun hepsini kapsıyordu: 700 işçisi olan Moskova istasyonu, 500 işçisi olan Vasilyev Adası istasyonu, 400 işçili Petersburg istasyonu ve 300-400 kişinin çalıştığı Rojdestvenskiy istasyonu ile birlikte toplam yaklaşık 2.000 işçi katılmıştı greve. Grev öncüleri, bizim partinin Petersburg örgütü üyeleriydi. Talepler şöyle sıralanmıştı: Aylık 50 ruble ücretle çalışanlar için yüzde 50 ücret artışı, 60 rubleye çalışanlara yüzde 40, 70 rubleye çalışanlara ise yüzde 30 ücret artışı; ek geçim giderleri ödemelerinde artış; cezaların tamamen kaldırılması; şehir trenlerinde günde iki kez ücretsiz ulaşım; Noel ve Paskalya günlerinde bir aylık ücret kadar ikramiye ödenmesi; bir yıllık hizmet için aylık ücret kadar kıdem tazminatı; izinli günlerin ücretlerinin kesilmemesi; aylık ve günlük fazla mesai ücretlerinin günlük ücretin bir buçuk katı olması; kalacak yerin sağlanması veya kira yardımı ödenmesi; maaş kayıt formlarının tutulması; ek geçim gideri ödemelerinin ayda iki kez yapılması; kıdemli çalışanlar için meslek eğitimleri verilmesi; seçilen temsilcilerin davalarla mağdur edilmemesi.

Grevin gazetelerde yazılması yasak olmasına rağmen, şehirdeki herkesin kısa zamanda haberi olmuştu. Grev, artık gizlenmeyen bir sempatiyle karşılanıyordu. Ulaşımdaki aksamalar, ödün vermeyen ve bakım işçilerine Petersburg'da yaşanamayacak bir miktar olan günlük 1,50 ruble vermekte ısrarcı olan belediye meclisinin suçu olarak görülüyordu. 23 Ocak'ta greve, 150 kişiden fazla olan merkez güç santralinde çalışan işçiler ve onlardan sonra toplamda 80 kadar olan tüm ara istasyon işçileri de katıldı. Tramvaylar saatlerce çalışmadı. Askeriye, her istasyona ve santrale 50'şer asker gönderdi. 40 kişi sürüldü, bazıları askerî valiye götürülerek, "zorunlu asker işçiler" olarak askerler eşliğinde işyerlerine geri

götürüldü. Şehir Duması, kargaşanın incelenmesi için bir soruşturma komisyonu görevlendirdi.

25 Ocak günü hizmete açılan araçların 79'u halen tamir edilmemişti ve 26'sında 99 araç daha yola çıkartıldı. 27 Ocak'ta Şehir Duması işçilerin taleplerini kabul edince, grev sona erdirildi. Petersburg Komitesi greve yön vermiş ve yaşanan olaylar hakkında bir bildiri yayımlamıştı. Eylem, dayanışmacı bir hava içerisinde geçmiş ve sona ermişti.

Merkez güç santrali işçilerinin yaptıkları grevin başarısından etkilenen Putilov fabrikalarında, ses getiren bir sanayi eylemi gerçekleşti. Ücretleri günlük 2 ya da 2,50 rubleden az olan Putilov atölyelerindeki işçiler, ücret artışı talepleriyle yönetime gittiler. Ancak Fransız ve Rus kapitalistlerinin maşası olan tesis yöneticileri, işçilerin taleplerini kaba bir şekilde geri çevirmişlerdi. Şubat ayının başında, elektrikçiler işi bıraktılar ve diğer işçiler tarafından da desteklendiler. Birçoğu gündüz vardiyasında çalışan yaklaşık 15.000 işçi greve çıktı. Bunun üzerine gece vardiyasında çalışanlar da geride durmayınca, Ohrana Komutanı Tumanov'un emriyle ertesi gün tesis kapatıldı. Askere alınacaklar, askerî valiye iletildi. Bunlar, tüm Rusya'nın dikkatini üzerine çekecek ve Devlet Duması'nın tartışma konusunu oluşturacak olayların başlangıcıydı.

Neredeyse aynı anda, Tumanov sayesinde Petersburg Metal İşletmelerinde çıkan bir seksiyon anlaşmazlığı genele yayıldı. İşletme 8 Şubat'ta kapatıldı. Başlayan hareket, Mart ayında büyük boyutlara ulaşarak, toplu sürgünler ve tutuklamalarla devam etti.

Hesaplanamaz tüm vahim neticelerinin esasen kent ve kırlardaki demokratik hareketlerin omzuna yüklendiği savaşın uzun sürmesi, Rusya'da savaşa dair bir "ruh hali değişimi" olarak tanımlanan, açık bir farkındalığa neden oldu. Savaşın ilk günlerine damgasını vuran vatanperverlik histerisi, acımasız gerçeklerle birlikte dağıldı. Demokratların kendi kendilerini aldatması ve bu yağmacı savaşa dair "kurtuluş yanılsamaları", ülke içerisinde yürütülen zalim hükümet baskısıyla büyük hayal kırıklığına uğradı. Rus sanayiciler, cahillerin bile artık kanmadığı "Alman militarizmi", "Alman hegemonyası" ve bunun gibi şeylere karşı mücadele edildiği fikrinden sert bir dönüş yaptılar. Ekonomik hayatın tüm

alanlarının altüst olması, yaşam maliyetlerinin benzeri görülmemiş derecede artışı ile en yoksul tabakaları vurmuş ve cahil halkı küçük nedenlerle büyük sonuçlar arasında bağ kurması konusunda eğitmişti.

Geniş kitlelerin, ruh hali çok kez isyankâr bir öfkeye dönüştü. Bir önceki Mayıs'ta Moskova'da yaşananlar, Yahudi ve Almanlara karşı yapılan insanlık dışı saldırılar, Karpatya'daki yenilgilerin ardından genel memnuniyetsizlik atmosferini yatıştırmak için yetkililerce provoke edilmişti.

Sonbaharın başlarındaki devrimci ruh, sakinleşme çağrıları ve tutuklamalarla dağıtılmıştı. Ancak her ikisi de, kitlesel huzursuzlukların kendiliğinden büyümesine kapı açmıştı. Huzursuzluklar ön plana çıkarılmış, savaş koşullarının getirdiği sıkıntılar nedeniyle iyice artmış, köy ve kasabalara sıçramaya başlamıştı. Savaş disiplinine uymayan kışladaki askerler, açık bir şekilde huzursuz ve öfkeli olduklarını gösteriyorlardı. Aslında gri palto giymiş köylüler ve işçiler olan bu askerlerin mutsuzluğu, her şeyden önce çarın ordusunda egemen olan barbarlık sisteminden kaynaklanıyordu. Hiçbir hakkı olmayan askerler, askerî üniforma içerisinde olan genç komutanları için alay nesnesi haline gelmişlerdi. "Batı demokrasisinin kurtuluşu" için savaşanlar hiçe sayılıyor, I. Nikolas'ın zamanında olduğu gibi, fazlasıyla hırpalanıyorlardı. "Disiplin" adı altında, kurşuna dizmek dahil bir sürü cezai önlem uygulanıyordu.

Subayların ve polisin askerlere davranışları, kalabalıkları ayaklanmaya sevk ediyordu. Bir önceki sonbaharda, benzer bir durumda polis ve Moskovalılar arasındaki çatışmada ortalık kan gölüne dönmüştü. Olaylar, birçok ölü ve yaralıyla sonuçlanmıştı.

Kuzey Ordusu'nun genelkurmayı ile birlikte Petersburg komutanı, askerlerin tren kullanmalarını yasaklayarak onlarla sürekli bir "savaş" sürdürüyordu. Askerlerin trene binmesini sınırlandıran, ulaşım için ücret ödemelerini zorunlu tutan ya da vagona binmelerini yasaklayarak, sadece en son platformlarda gitmelerine izin veren bir sürü "resmî karar" çıkartılmıştı. Tüm bu kurallar, sistematik olarak bunlara uymayı reddeden asker kitlelerinin öfkelenmesine neden oluyordu. Sonuç olarak, Noel'den hemen önce, askerî vali alt rütbelilerin tren kullanmasını tamamıyla yasaklayan

bir karar çıkardı. Her tramvay istasyonuna altı askerlik takımlar yerleştirildi. Ayrıca, özel şehir zabıta ekipleri asker yolcu avına çıkarıldı. Silahlı devriyeler tutukluları akşamları ordu karargâhına taşıyarak şehri dolaşıyorlardı. Askerler, verilen "emirlere" itaatsizlik ediyor, hareket eden tramvaylara atlıyor, istasyonlarda korumalara yakalanmamak için ellerinden geleni yapıyor ve sık sık açık direniş gösteriyorlardı. Halk ise her zaman askerlerin yanında oluyordu. Bu yüzden, arada birkaç "görev sırasında polise mani olma" vakası yaşanmıştı. İtaatsizliğin ne kadar büyük olduğunu, Noel tatilinin ilk gününde tramvaya bindiği için tutuklananların sayısından anlamak mümkündü. Askerlerin kendi söylediklerine göre sayıları binin üzerindeydi. Ertesi gün ise bu sayı daha da artmıştı. Böylesi bir direnç üzerine daha fazla sayıda tutuklama yapmaya cesaret edemediler. Kışlalardaki huzursuzluk da artıyordu. Askerler, yetkililere açıkça 9 Ocak günü işçilerle birlikte onlara günlerini göstereceklerini söylüyorlardı. Kararların askerler üzerindeki etkilerinin farkına varan vali, 9 Ocak öncesinde yasağı alelacele kaldırdı.

Petersburglu kitlelerin ruh hallerinin, savaş öncesi şoven vatanperverlikten ne kadar ayrıştığı, vatanperverlerin denemelerine rağmen Türklere karşı kazanılan zaferin ve Erzurum'un alınışının gösterilerle kutlanmasında başarılı olunamamasıyla ölçülebilirdi. Gösteri düzenlemeye çalışanlar, havai fişek ve zorunlu askerî törenle yetinmek zorunda kaldılar.

Avam takımının hükümete karşı şüpheci ve güvenmez tutumu, "bozgunculuğa" kadar ulaştı. Tramvay yolculuklarında duyulan "geleneklerimiz" ile ilgili fikirler genellikle şöyle sonuçlara bağlanıyordu: "Almanlar geldiğinde bütün geleneklerimizi görecekler." Yine de bu durum halen kendini dolaylı yollardan gösteriyordu. Bu sorgulamalar içerisinde, eleştiriden öteye giden bağımsız bir siyasi faaliyet henüz kendini gösterememişti.

İşçilerin ve Parti Çalışmasının Durumu

Özellikle Petersburg'un gelişkin işçilerinin yürüttüğü grev mücadelesi, Rus toplumunda çok çeşitli yorumlara ve bazen de birbiriyle çelişen görüşlere neden oluyordu. Söylentiler kartopu gibi giderek büyüyor, gerçeklerle karışıyor ve "ülkenin savunulması" üzerinden

bile dizginlenemeyecek olan emek-sermaye çatışmasıyla paniğe kapılan devlet adamlarının açık ve kapalı toplantılarına konu oluyordu. İşçilerin artık uzlaşmacı olmayan halleri, "anavatanın savunulması" fikrine boyun eğmeye inatla karşı çıkmaları ve seslerini çıkarmadan ağır sömürü koşullarına boyun eğmeyeceklerini göstermeleri, anavatanın sanayicilerinin vatanperver kârları üzerinde belirgin bir şekilde yansımasını buldu. Ancak Rus burjuvazisi için özellikle can sıkıcı olan şey, işçi sınıfı üzerindeki liberal etkinin tamamıyla çöktüğünü gösteren işçi hareketinin vatanperverlik karşıtı doğasıydı. Enternasyonalizme olan düşmanlıkları, enternasyonal sosyalizmin Rusya'daki temsilcileri olan Bolşeviklere öfkeli bir nefretin yöneltilmesi noktasına geldi. Burjuva basını, Gvozdevcilerden başka sosyalist "tanımıyordu". Sözde "ilerici" gazeteler, *Den, Reç ve Sovremennoye Slovo,* işçi temsilcilerinin "enternasyonalist" sosyal demokratlar adına konuştuğu Savaş Sanayii Komiteleri'nin ilk seçimleri ve Sigorta Konseyi'nin seçimleri hakkında yalan haberden başka bir şey yapmıyorlardı. Olup bitenleri, seçimleri, şansın "birdenbire" hizipçilerin tarafına döndüğü, karşı tarafın "beklenmedik bir şekilde" kazandığı kötü bir rastlantı olarak aktarıyorlardı.

Sınıf mücadelesini yadsıyan sermayenin bütün ideolojik savunucuları, (bu beylerin işçilerin vatanperverliği konusunda hiç şüpheleri olmadığından özellikle de savaş zamanında) çelişkilerin nedenlerini, "yabancı etkiler", intikam, provokasyon gibi toplumsal ilişkilere dışsal bir yerde konumlandırmakta büyük sıkıntı içine düşmüşlerdi. İşçilerin memnuniyetsizliğini, ilk günlerde "bozguncu düşünce"lerin etkisi üzerinden açıklamaya çalıştılar. Sosyal şovenizmin liderliğindeki vatanperver topluluk "Leninciler"i lanetlerken, Ohrana savaş ve sömürü karşıtı muhalefetin kökünü kazımak umuduyla, bunun için gerekli sayıda "bozguncu" lideri ortaya çıkartma işine girişti.

İşçilerin giderek artan memnuniyetsizliği karşısında, "Alman parası" hakkında dedikodular ortaya atıldı. Polis merkezleri ve Ohrana tarafından finanse edilen rüşvet yiyici gazeteler, grevcilere verilen Alman rüşvetleri üzerine haberler yaydı. Fakat *Zemşçina, Russkoye Znamya* ve Almanya'daki egemen çevrelere yakınlığı sayesinde "rüşvetçilik" hakkında oldukça donanımlı olan polis alçaklığının diğer bataklıklarından haberler gelse ve her ne kadar

Genelkurmay grev hareketine karşı giriştiği savaşta bunları kullanmış olsa da bu dedikodular başarıya ulaşamadı.

Toplumdaki sol ve liberal çevreler, grev hareketinin büyümesini açıklamak için başka bir bahane bulmuşlardı: Provokasyon. Rus diktatörünün yarattığı bu provokasyonu doğrudan II. Wilhelm'ın "entrikalarına" bağlıyorlardı. Ohrana'nın Alman emperyalizminin hizmetinde olduğu hikâyeleri, savaşın başından beri Rusya içerisinde yayılmaya başlamıştı. Jandarma albayı Myasoyedov'un hikâyesi, bu söylentilere gerçeklik ve inandırıcılık katmak için kullanılıyordu.

Hükümetin polis güçlerine ve sansüre başvurarak aldığı önlemlerin sonucu olarak, işçi hareketinde söylentileri arttıran gizemli bir atmosfer oluştu. Hükümetin "Vatan savunması"na katılmayan çarlığın siyasi düşmanlarına karşı artan mücadelesi, cahil kesimleri, Rusya'daki tüm iktidarın (yargının, bakanların, komutanların ve devlet memurlarının) Almanların elinde olduğuna dair yüzeysel fikirlere itiyordu. Yetkililerin yasal toplumsal örgütlere karşı yürüttükleri kampanyalar ve her türlü şantaj, yalnızca insanların kendi düşüncelerini doğrulamasına neden oluyor ve böylece hükümetin yalanları kendi aleyhine dönüyordu.

Grevin nedenleri elbette ki ortada dolaşan söylentilerden daha derinlerde yatıyordu. Savaş sınıf mücadelesini ortadan kaldırmamış, hatta tersine işçi sınıfı sömürüsünü arttırdığı için mücadeleye daha şiddetli biçimler vermişti. Rusya'daki işçi sınıfının grev mücadeleleri, genel burjuva demokratik hareketinden ayrı görülemezdi. Savaş sırasında feodal pratiklerin dağılması, ülkenin çalışan kesimi için fazlasıyla külfetli bir durum yaratmıştı. Burjuva sınıfı, bu yeni durumdan servetini arttırmak ve siyasi etkisini sağlamlaştırmak için yararlanmaya çalışıyordu. "Sınıfların ve halkların ittifakı" velvelesi arkasında, burjuvazi halkın ekonomik ve siyasi çıkarlarının aleyhine çarlıkla anlaşmalar yürütüyordu. Bu anlaşma, "vatan savunması" kılıfı altında demokratik harekete ve işçi sınıfına kakalanmaya çalışılıyordu. Bunu yapanlar, Kerenskiy, Maslov, Rubanoviç, Potresov ve benzeri demokrasi dönekleriydi. Bu durum, akla gelen her kamusal örgüt aracılığıyla, "kahraman ordumuza yardım" söylemleriyle burjuvaziye doğrudan menfaat sağlıyordu. Bu "yardım" milyon rublelik siparişler getirmiş;

savaşın iyi sonuçlanması halinde Guçkov ve Ryabuşinskiy'e her tür "imparatorluk" vaat edilmişti. Fakat şu an için kendilerini motorlu arabalara ve savaş mühimmatına vermişlerdi. Sınai üretim son hız ilerliyor, kapitalistler ulaşımın fırsatçılara doğru kaymasından yararlanıyor ve girişimci kurt sürüsünün hepsi barış zamanı hayal bile edemedikleri zenginliğin tadını çıkarıyorlardı.

İşverenlerin savaş zamanı emek politikaları, barış zamanındaki politikalardan prensipte farklı değildi. Fransız-Belçikalı-Alman-Britanyalı-Rus örgütlü sermayesinin emek konusundaki politikası basitti: Her türlü talebe acımasız cevaplar, açgözlü sömürü, lokavtlar ve polis misillemesi. Batı'da silahlar patlamaya başladığında, bu çok uluslu sermaye "saf Rus" bir kisveye bürünmüş ve kârlı siparişlere kendini kaptırarak "anavatanın" yardımına koşmuştu. "Alman" olduğu bilinen firmaların yönetimleri bile hastaneler açmış, bağışlar yapmış ve işçilerin vatanperverliği benimsemesi için her türlü yardıma girişmişti. Savaş, çok uluslu sermayeye işçileri baskılamak için barış zamanında hayal edilebileceğinden çok daha fazla kaynak sunuyordu.

Artık askeri siparişlerle dolup taşan fabrikalarda, çalışma gününü uzatarak üretimi arttırmak istiyorlardı. Yüksek kârlar elde etme hırsıyla, kadın ve çocukları da sömürüyorlar, Çin ve Kore'den ucuz işçi getiriyorlardı. Hükümet, işverenlerin bu konuda istedikleri her şeyi kabul etmiş, işçi sağlığını koruyan yasaları kaldırmıştı. Emek-sermaye çelişkisi keskinleşiyor, hızla çatışmaya dönüşüyordu. İşçilerin yalnızca tek bir mücadele yöntemi vardı: Grev. İşverenler, çareyi casuslarda, provokasyonda ve lokavtlarda buluyorlardı. Polis, Ohrana ve Genelkurmay da işverenlerin hizmetindeydi.

Bir önceki yazın grev hareketinden etkilenen ve bütün işletmelerde "normal çalışma" konusunda kaygılı olan Petersburg'un örgütlü sermayesi, Bakanlar Kurulu'na "tüm işçilerin askerî düzene girmesi" için tasarılar sunuyordu. Petersburg kapitalistleri, bu vesileyle işçiler arasındaki protestocu ruhu öldürmeyi, grevleri askerî disiplin ve idam cezasıyla bitirmeyi umuyorlardı. Fabrikaların kışlalar gibi örgütlenmesi, sermayenin "subayı" olacak idareciyi ve maşalarını, ceza ve ödül cephaneliğinden oluşan yetkileriyle donatmak bu "kozmopolit" sermayenin hayaliydi. Bakanlar Kurulu, sermayenin tüm fikirlerini kabul etti ve bir önerge

hazırlayarak Devlet Duması'nın ilkbahar devresine yetiştirdi. Ancak Şubat ve Mart aylarındaki grev hareketi, işçilerin böylesi bir yasayı hoş karşılamayacaklarını ve yasanın uygulanamayacağını açıkça gösterecekti.

Çalışan kitleler arasında artan huzursuzluktan etkilenen Genelkurmay, hareketle "alakadar olmaya" başladı. Militarizm bütün gücünü geri saflara doğru genişleterek, tüm "artçı birliklerini", savaşta kendi savaş narası olan "dünyanın tüm işçileri, birleşin" sloganından vazgeçmeyecek işçi sınıfına doğru yöneltmeye başladı.

Savaş süresince tepkinin güçlenmesi, Rusya'nın işçi hareketi içerisinde örgütlenme konusunda ters bir etki yarattı. Savaştan önceki yıllarda, işçi sınıfı yasal ve yasadışı örgütlerin parçası olma çabası içerisindeydi. Yasal olanlar arasında en güçlüsü, işçi basınıydı. İlk düşen o olunca, arkasından diğerleri de yok olup, silahsızlandırıldılar.

Savaştan önceki son yıllarda henüz çok küçük olsa da yeni yeni başlayan entelektüellerin işçi hareketine girişi, yeniden durmuştu. İşçi sınıfına yabancı olan bu unsur, toplumsal tepkiye karşı direnememiş ve bir kez daha (1905 devriminden sonra) bağlarını koparmıştı. Birçoğu seferberliğe katılmış, bir kısmı da emperyalizm safına gönüllü olarak geçmişti. İşçi örgütleri, neredeyse her yerde entelektüellerden ayrı kalmış, ancak bu durum savaş öncesi gibi örgütlerin faaliyetlerini durdurmamıştı. İşçi örgütleri, kendi saf proleter liderlerini çıkarmıştı. Örgütlenmeye yönelik tüm çabalar, gizli işçi birliklerinin illegal duvarının arkasında tırnaklarla "kazılmak" zorunda kalınmıştı.

Barış zamanında olduğu gibi şimdi de, illegal birliklerin örgütsel üssü imalathaneler, atölyeler veya fabrikalardı. Fabrika örgütleri mahallelerde, mahallelerse il örgütlerinde, komitelerde vs. bir araya geliyorlardı. Partimizin ayakta kalan örgütleri dışında bize yabancı olan diğer illegal örgütlerden (sosyalist devrimciler, "birleşmeciler", anarşist-komünistler) grupların da bulunduğu bazı tesislerde, yerel önemi olan konularda, çoğunlukla da ihtilaf zamanlarında ara sıra toplantılar yapılıyordu.

Partimizin Rusya'nın sanayi merkezlerinin her yerindeki illegal birimlerinin ideolojik çalışmalarının ana teması, savaşa dair tutum, şovenizme ve "vatanperver" sömürüye karşı mücadeleydi.

Savaş zamanı yürüttüğümüz örgütsel çalışmaların tarihi henüz yazılmayı bekliyor. Çalışmaların ölçeği, çarlık monarşisinin çürüyen kabuğunu kırmayı hiç bırakmayan grev dalgaları ile anlaşılabilir. Savaş zamanı işçi örgütlerinin aktif çalışmalarının kanıtı, binlerce örgütlü işçinin sürgüne gönderilmesi, tutuklamalar ve grevcilerin savaşın ön cephelerine gönderilmesinde bulunabilir.

Örgütlü yoldaşlarımız, Purişkeviçlerin zoolojik milliyetçiliğinin ve Plehanov'un şovenist safsatalarının karşısında, proletaryanın enternasyonalist çıkarları ve sosyalist, devrimci idealin gücü ile durdular. Vatan savunması ve burjuvazi ile ittifaka (Gvozdevizm), çarlık otoritesinin devrimci yıkımı ve toplu kıyımın gerçek zanlıları olan kapitalist yırtıcılara karşı uzlaşmaz bir sınıf mücadelesi ile karşı çıktılar.

Gizli sosyalist yayınlara olan talep, yetersiz illegal teknolojilerin karşılayamamayacağı kadar fazlaydı. Yardıma özel inisiyatifler yetişti. Her tür yazı, teksir makinesinde basılmış veya daktilo edilmiş bildiriler, yurtdışındaki yasadışı yayınlardan gelen yazılar işçiler arasında yayılıyordu. Lenin ve Zinovyev'in hazırladığı "Savaş ve Sosyalizm" broşürü, Moskova'da elden ele dolaşmıştı. *Sotsial-Demokrat ve Kommunist*, bir okuma için 50 kopek veya bir ruble gerektiren lükslerdi. *Kommunist*'in yüzlerce kopyası için talep vardı ve işçiler bir kopya için üç ruble ayırmaya hazırlardı. Bunların yanı sıra, parti çalışanlarının çeşitli gruplarının enternasyonalist eğilimli açıklamaları da Rusya içerisinde yayılıyordu. Sibirya'ya sürülen Duma vekillerimizin resimli kartlarından oluşan yaklaşık beş bin baskı, Petersburg'da yalnızca iki ay içerisinde tükenmişti.

Güneyde, Volga bölgesinde, merkez bölgede ve Petersburg'daki yerel örgüt üyelikleri, Polonya ve Baltık topraklarının tahliye edilen bölgelerinden gelen demokratik unsurlarla artmıştı. Böylece Petersburg'da iki ulusal grup, Estonyalılar ve Letonyalılar, il bölgeleri statüsü ile Petersburg Komitesi'ne bağlanmışlardı. Aynı zamanda tahliye edilen çok sayıda Polonyalı işçi, hatta Petersburg'daki Varşovalı işçiler de vardı. Ancak Lehler, ayrı kalmış, yerel örgütlere katılmamışlardı.

Yasal işçi sınıfı örgütlerinin sigorta grupları her yerdeydi. Merkezde bir iki yerde, Moskova'da, Tula'da ve güneyde birkaç sendika ve birlik halen ayaktaydı, ancak faaliyetleri büyük oranda

engellenmişti. Daha sonraları, parti unsurlarının içine girdiği kooperatifler ortaya çıkmaya başladı. İki eğilim arasındaki mücadele, hastane fonlarındaki sigorta meselelerinde yeniden ortaya çıktı: Milliyetçi-vatanperver renklerle boyalı tasfiyeciler ile eski, kızıl enternasyonal bayrağa sadık kalan Pravdacılar. 21 Ocak 1916'da yapılan Sigorta Konseyi seçimleri, açık bir şekilde Gvozdevcilik ve tasfiyecilik karşıtı bir karakter ortaya koydu. Petersburg Komitesi'nin Sigorta Konseyi seçimlerine dair yaptığı açıklama, işçileri "Guçkovculara" karşı mücadeleye çağırıyordu.

Seçimde Pravdacıların listesi eksiksiz bir biçimde kabul edildi. Listedeki yetmiş oy ile otuz dokuz temsilci seçildi. Toplam yirmi altı oy alan tasfiyeciler, Narodnikler ve partisizler grubu iki temsilci çıkarabilmişti.

Gvozdev kepazeliğinin ardından, bu seçim iki eğilimin güçlerini gösteren açık bir resim sunmuş ve Rus işçilerinin siyaseten bilinçli temsilcilerinin enternasyonalizminin gerçek tanığı olmuştu.

Silah seslerinin ve makineli tüfek tıkırtılarının, enternasyonal işçi dayanışmasının seslerini alt etmesinin üzerinden aylar geçmişti. Yıllar boyunca, yalanlar, ihanetler ve milliyetçilik zehri, ulusları ve işçi kitlelerini birbirine düşürmüştü. Yönetici sınıflar, devrimci sosyalist propagandadan mahrum bırakılan işçi kitlelerinin idealizmine karşı "kültürün korunması" ve "vatan savunması" gibi kurnaz teorilerden sonuna kadar faydalanmaya çalıştılar. Savaşan ülkelerin burjuva sınıfları ve monarşileri arasındaki kanlı ilişkilerinin en sadık müttefiki, savaşın sarhoşluğunun arkasında eski sınıf barışı teorisini uygulamaya koymaya çalışan uluslararası oportünizm oldu. Burjuvazinin emperyalist heveslerinin müttefikleri olan sosyal vatanperverler, savaşan ülkelerin her birinin yerel doğasının "özgünlüklerini" keşfedip, "işçi sınıfı çıkarları" adına kendi pozisyonlarını meşrulaştırmaya çalıştılar. Scheidemann'dan Kautsky'ye Alman oportünistleri "Rus dikatatörlüğüne" karşı savaşıyor, Fransızlar "cumhuriyeti koruyor", Britanyalılar "Belçika'yı kurtarıyordu"; Ruslar ise cellat generallerinin "batı demokrasisini kurtarmak" için savaşa girmesine "mani olmayacaklardı". Demokratların ve işçi sınıfının düşünce ve eylemlerinin içinde, bulundukları durumdan ve kendi sınıf çıkarları için mücadele etmekten başka bir yöne çevrilmesi işte böyle gerçekleşiyordu.

Her ülke ve savaşın tarafı olan her kapitalist koalisyon, düşman bir ülkede "devrim" olasılığı üzerine spekülasyon yapmaktan son derece hoşnuttu. Rus İmparatorluk Genelkurmayı bile, İttifak Devletleri içerisindeki devrimci hareketlere dair dramatize edilmiş hikâyelere memnuniyetle izin veriyordu. Burjuva basını, Avusturya-Almanya halkının devrimci huzursuzluğu hakkında Rusya'yı sürekli bilgilendiriyordu. Bu haberler, Rus işçileri tarafından hemen okunuyor, ancak burjuvaziden tamamen farklı bir biçimde algılanıyordu. Burjuvazi, düşmanın iç karışıklığından stratejik bir destek bulmaya çalışmakta ve kitlelerden "biraz daha sabır" ve "son bir gayret" istemekteyken, işçi sınıfı duyduklarından kendi karşıt sonuçlarını çıkarıyordu. Rus işçisi ve sosyalisti, sınıf dayanışmasının dar, kötücül, "sınıflar üstü" milliyetçilik üzerindeki zaferinden ve devrimci ruhun bu şekilde canlanmasından güç bulacaktı. Savaşın başlarında henüz etkisiz olan bu yönde bir hareket, sermaye ve çarlığın kanlı tasarılarına karşı verilen günlük mücadelelerle büyüyordu.

Aylar süren katliam ve demokrasinin giderek bozulması, demokratik hareketin savaştan hiçbir şey beklememesi gerektiğini gösterdi. Ülkenin düşünen işçileri, geleceklerini ve amaçlarını hiçbir zaman "Almanlara" karşı kazanılacak bir zafere bağlamadılar. Aynı şekilde önceki devrimci yıllarda da, tek güvendikleri şey kendi güçleri ve kendini savaşın "kurtarıcılık" yalanıyla onurlandıran çarlığın düşüşü için kentli ve köylü yoksulların bilinçlenmesiydi. Rus proletaryası, asker ve polis kelepçeleri ile bastırılmaya çalışılsa da, Enternasyonal'e sadık kalan dünya işçileri ile birlikte, sömürülenlerin sınıfsal çıkarları ve sosyalizm için dünya çapında büyük bir mücadeleye hazırlanıyordu.

Örgütsel Plan

Takip edilmeden özgürlüğümün tadını çıkardığım günler çok uzun sürmedi. Gelişimden sonra iki hafta içerisinde, Petersburg Komitesi'nin randevularına ve işçi sınıfı bölgelerindeki yoldaşlarla buluşmalara gidip geldikçe takibe alındım. İlk başlarda bu beni fazla rahatsız etmiyordu, fakat zaman geçtikte hafiyeler daha pişkin olmaya başladılar. Yine de geceleri, takipçilerimin gözlerinden uzak bir yerlerde konaklamanın yolunu buluyordum. Kısa sürede

illegal duruma ve sürekli yer değiştirmeye alıştım. Son on yıl içerisinde, yeraltı hayatında değişen şey yalnızca insanlardı. 1903-1905 yıllarındaki öğrenci gençlik ve entelektüeller yerine, savaş yıllarında sadece işçiler vardı. Aynı şekilde gizli buluşma yerleri ve kalınan evlerin hepsi işçi sınıfı mahallelerinde ve işçi apartmanlarındaydı. Entelektüellere oldukça az rastlanıyordu.

Eski parti entelijansiyasından yalnızca işçilerle bağlarını koruyan birkaç kişi kalmıştı. Bir istisna A.M. Gorkiy idi. İşçiler, eski günlerdeki gibi onun evine doluşuyor, karşılaştıkları sorunları beraberlerinde getiriyorlardı.

Aleksey Maksimoviç'e ben de birçok kez uğradım. Enternasyonalist pozisyonunu koruyarak, bize birçok hizmette bulunmuş ve illegal çalışmaların gidişatını yakından takip etmişti. Petersburg entelijansiyasının farklı unsurlarının içinde yer aldığı çok yönlü yaşamın kalbi onun etrafında atıyor gibiydi. Aleksey Maksimoviç'in kendisi, radikal demokrat grupların örgütlenmesi fikrindeydi.

Evinde, burjuva muhaliflerimizin meclis ve meclis dışı yaşamlarına dair en son siyasi haberleri alabiliyordunuz. Doğal, özgün bir merkez noktasıydı. Maksimoviç siyaset ve taktiklerle ilgili konuşacak nitelikte değildi; işçiler olan biteni içtenlikle paylaşabilmek ve kaygılarını dökebilmek için ona gidiyordu. İşçilerin sırayla ona gittikleri Ohrana'nın çok iyi bildiği bir şeydi ve casuslar bina etrafında sürekli nöbet halindeydiler.

İllegal parti örgütlerimizin yaşamı ve yapısıyla fazlasıyla ilgiliydim. Örgütlerin "saf" biçimini 1902 ve 1907 yılları arasından biliyordum, fakat 1914'te yurtdışından döndükten sonra etkilerinin azalmış, yasallıktan dolayı yumuşamış olduklarını gördüm. Yasal bir basın vardı; sendikalar ve sigorta kurulları gibi daha önce olmayan yenilikler gelmişti. Savaş tüm bu özgürlükleri silip süpürmüş, işçileri tamamen illegal örgütler kurmaya zorlamıştı.

Samimiyet, örgütlerin özünün eskisi gibi kalacağına beni ikna edecekti. Şartların benzerliği de örgütlerin benzerliğini getirmişti. Eskisi gibi, fabrika çevreleri temel parti birimleriydi; bu birimler bir fabrika delegasyonu seçiyorlar, bu delegasyon bölge konferansının bir parçasını oluşturuyordu. Bölge konferansı da "bölge komitesini" seçiyordu. Bu komitelerin topladığı konferans da, uygun

bölge temsiliyeti ile uyumlu olarak Petersburg Komitesi'ni seçiyordu. Ancak koşullardan dolayı, konferans toplamak bazen zor oluyor, Petersburg Komitesi ise bölge komitelerinden doğrudan gelen delegeleri üye olarak kabul ediyordu.

Bölge komitelerine ve Petersburg Komitesi'ne bağlı birçok grup vardı: Propagandacılar ve eylemciler grubu, yayın grubu ve örgütçüler grubu. En can alıcı görev örgütçülerinkiydi. Devrimci çalışmaların ölçeği ve derinliği, onların faaliyetlerine bağlıydı. Petersburg Komitesi de bu gruba büyük bir önem veriyordu. Hatta örgütçüler grubu ve işlevleri ile ilgili özel bir kılavuz hazırlanmıştı:

> Örgütçüler grubunda, tüm yerel örgütlerin delegasyonlarından temsilciler vardır: Gruplar tarafından seçilenler ve atananlar. Örgütçüler grubu, Petersburg Komitesi'ne bağlı bir örgüt olmakla birlikte aynı zamanda yeni örgütçülerin yetiştirildiği bir okuldur. Petersburg Komitesi'ne bağlı olarak örgütçüler grubu şu amaçları benimsemektedir: (1) yerelliklerde örgütleri genişletmek ve güçlendirmek; (2) geçici olarak faaliyetlerini durdurmuş olan veya bölge kurullarıyla iletişimi kaybetmiş olan örgütleri yeniden canlandırmak; (3) yeni gruplar örgütlemek; (4) parti örgütlerine yayın tedarik etmek.
>
> Bu görevler aşağıdaki biçimlerde yerine getirilmelidir:
>
> (1) Her örgütçü, grupları için sınıf ve toplantı yeri bulmak, hem grup üyelerini hem de konuşmacıları yer ve zamandan haberdar etmek konusunda bölge temsilcisine (öncü örgütçüye) yardım etmelidir. Aynı zamanda, Petersburg Komitesi'nin kararlarının uygulanmasını, üyelerden alınacak katkıları ve raporların zamanında gelmesini denetlemelidir.
>
> (2) Herhangi bir grubun faaliyeti, bir başarısızlık, provokasyon, propagandacı yokluğu, kalınacak yer, vs. gibi nedenlerle aksar veya tamamen durursa, örgütçü grubun faaliyetlerinin durmasının nedenlerini açıklığa kavuşturmakla yükümlüdür.
>
> (3) Yeni gruplar örgütlerken, örgütçü örgütlenen firmadaki eski yoldaşlarla iletişime geçmeye, diğer grup üyelerinin ilişkilerini bu amaçla kullanmaya, ilgili yayınları oraya iletebilmek için her türlü çabayı göstermeye ve son olarak da mümkünse o firmada işe girmeye çalışmalıdır.

(4) Her örgütçü, yayınları saklamak için bir yer hazırlamalı ve bunları zamanında gruplara tedarik etmelidir. Dağıttıktan sonra, yayınların işçilerdeki etkileri ile ilgili raporları toplamalıdır.

(5) Örgütçü, tüm adresleri ve tüm iletişim bilgilerini zorunlu şifre altında tutmalı, aynı zamanda parti hayatının aktif bir parçası olmayan ve örgütçünün tutuklanması halinde tüm iletişim bilgilerini örgütçüler grubuna kısa sürede iletecek olan bir yoldaşta saklamalıdır. Eğitim sınıfı olarak örgütçüler grubu, mevcut durumla ve eylemlilik gerektirebilecek gündemlerle ilgili (1 Mayıs, 4 Nisan, Kadınlar Günü, grev günleri, sendikal hareketlerin yükselmesi, vb.) sorunları tartışmak üzere ayda ikiden daha az olmayacak şekilde toplantılar düzenlemelidir.

Tartışma grubu çalışmaları, savaş sırasında hem Petersburg'da hem de Moskova'da oldukça iyi gidiyordu. Sosyalist bilim üzerine çalışmak isteyenler, her yerde örgütün cevap verebileceğinden daha çok sayıda oluyordu. Öğrenmek isteyenler içerisinden, genellikle sonrasında kendi tartışma grubu çalışmalarını yürütebilecek olanlar seçiliyordu. Tartışma grubu çalışmalarını isteyen her öğrenciye verilen temel sosyalist eğitime dönüştürmeye gücümüz yetmiyordu. Tartışma grupları, parti çalışanlarını kitlesel hareketler için eğitmenin bir yöntemiydi. En yoğun tartışma grubu çalışmaları, sonbahar ve kış aylarında yapıldı. Yaz aylarında, yalnızca siyasi mücadelenin değil aynı zamanda fabrikalardaki durumun, greve dair sorunların konuşulduğu kitlesel toplantılar düzenlendi. 1915 yılının ilkbaharında Lessners'te grev başladığında, en cesur ve etkili işçiler kitlesel toplantılar düzenleyecek, hareketi illegal bir şekilde yönlendireceklerdi.

Bu toplantılarda ve işçi toplantılarında konuşulan her sorunu sıralamak oldukça zor. Savaş, ABD, Avrupa, yüksek fiyatlar, İkinci ve Üçüncü Enternasyonal hakkında sorular geldiğini hatırlıyorum. İşçiler, fabrika veya şehirdeki hayat ya da tüm ülke ile ilgili hiçbir soruyu atlamıyorlardı. Bu soruları mesai saatleri içerisinde de tartışıyorlardı. Fabrika birimleri ve çevreleri, genellikle birbirini iyi tanıyan kişilerden oluşuyordu. Bu nedenle, sorular tartışılmak üzere ortaya atılabilir, bir karar gerekiyorsa çalışma saatleri içerisinde verilebilirdi. Entelektüel tartışma

grubu etkinliklerinin "eski güzel günlerinin" fabrika çevresi faaliyetleri, şimdiki çalışmalardan oldukça farklıydı. Eski çevreler işçileri "işçi hareketlerinin teorisi" konusunda eğitirken, şimdiki dönem çevreleri işçi mücadelesinin gerçekten hayata geçirilmesine yönelik örgütlerdi.

Parti Güçlerinin Toplanması

1914'ten kalan kişisel tanıdıklarım sayesinde, birçok işçi grubu ile temasa geçtim. Uluslararası durumun, savaşa dair tutumun, Rusya'daki işçilerin görevlerinin ve bu gibi soruların tartışıldığı toplantılar düzenlendi. Şovenizm, zor zamanlar geçirse de ilerleme kaydetmişti. Eski Bolşevik işçilerden bile yenik düşenler vardı. Eiwas tesislerinden arkadaşlarım, yoldaş N. Nazarov'un evinde M. Kalinin, "Kirill" (Orlov) ve adını hatırlamadığım başkalarının da bulunduğu küçük bir toplantı yaptılar.

Eski partili M. Kalinin, açık açık Almanların "bozguna uğratılmasını" savunuyor, "savunmaya" katılmak konusunda Gvozdevcilerle aynı fikri paylaşıyordu. Düşünceleri diğer işçiler arasında destek bulmadı, ama "çarlık monarşisinin yenilmesi" sloganı bazı hikâyelerin dönmesine neden oldu. Partimizin düşmanları arasında ve Alman Genelkurmayı'nda herhangi bir spekülasyona sebebiyet vermemek için, bu konu tarihsel açıdan ve çarlığın politikalarına karşı aldığımız tutum bağlamında değerlendirilmeliydi.

Ericsson fabrikalarında çalışmalarını yürüten Kayurov'un liderliğindeki Ericsson işçisi yoldaşlarla tanıştım. Savaş Vyıborg bölgesinde birçok yeni işletme açılmasına sebep olmuş ve kitleler halinde kadın işçi çekmişti. Devrimci sosyal demokrat çalışmalar kadınlar arasında da yürütülüyordu. Aynı Vyıborg bölgesinde, D. Pavlov, A. Kuklina, Kayurova, Aleksandrova ve bağımsız çalışan diğerlerinin oluşturduğu sıra dışı "Nijni-Novgorod-Sormovan" işçi çevresiyle tanıştım. Bu çevre, enternasyonalist pozisyonda duran ancak provokasyon korkusuyla Petersburg Komitesi ile iletişime geçmeyen eski partili işçileri bir araya getirmişti. Çevreyi bölgede aktif çalışmalara yöneltmek için oldukça çaba gerekti. Bu konuda en önemli rolü, "Sormovanlara" A. M. Gorkiy için döktükleri "gözyaşı" ve konuşmayı çok sevmeleri üzerinden keskin eleştiriler yönelten M. G. Pavlova oynadı. Sonuçta yoldaşlar, büyük bir

ciddiyetle çalışmaya dahil oldular ve deneyimleri ile parti örgütlenmesine büyük katkılarda bulundular.

Fırsat buldukça, Lessners ve Nobel'deki işçi toplantılarına gittim. Altı-sekiz kişilik küçük gruplar şeklinde toplanılıyordu. Örgütlü yoldaşların ve aynı zamanda Petersburg Komitesi'nin diğer üyelerinin katıldığı toplantılarda, (artık sürgünde olan) Duma grubumuzun mahkemelerdeki davranışlarından dolayı hoşnutsuzluk hissedildiğini duyuyordum. Yoldaşlar Kamanev'i özellikle sert bir şekilde mahkûm ediyorlardı. Militarizm karşıtı çalışmalar yüzünden eziyet gören vekiller, kitleler arasında popülerdi. Cezaevindeki "dörtlümüzün" fotoğrafı olan bir kartpostal edindim. Yeniden basılması için ayarlamalar yaptım (fotoğraf Steklyanniy'de, yoldaş İ. İ. Kovalenko'nun evinde bulunmuştu) ve kısa süre içerisinde tükenen ve örgüte gelir sağlayan birkaç binlik kartpostalı kaçak olarak bastırdım.

Petersburg Komitesi'ni toplamak, işçileri bir araya getirmek kadar zordu. Petersburg Komitesi'nin genel kurulunu toplama taleplerim sonuçsuz kaldı. Tutuklanmasından önce neredeyse sürekli Bagdatyev'le, daha sonra Starck'la ve bazen de "Vladimir"le buşuyordum. Düzenlemelerini yapmam gereken genel kurulun yeri hakkında sadece birkaç saat öncesinden bilgilendiriliyordum. Aslında toplantıdan on iki ya da yirmi dört saat önce bilgi verilmesi koşulu vardı. Bazen bir sebepten dolayı kararlaştırılan yer kullanılmıyor, her yeri aramak zorunda kalıyordum. Bunların hepsi, "Mironcuların" ben yokken kendileriyle ilişki kurmak istemediğimi söyledikleri Petersburg Komitesi ile aramı açmak için yapılıyordu. Petersburg Komitesi adına Bagdatyev ve Starck, tutuklanmam halinde eyaletler ve yurtdışı ile kurulan tüm iletişim araçlarını kendilerine teslim etmemi talep ettiklerini söylediler. Fakat Petersburg Komitesi'nin diğer üyelerinden böyle bir konuyu hiç konuşmadıklarını duydum. Miron Çernomazov'un onlarla birlikte ve son derece ustaca işler çevirdiğini sezdim. Tekliflerini kategorik olarak reddettim ancak benim yokluğumda kimin yardımıyla temaslara ve aracılara ulaşabileceklerini söyledim. Bu, Starck'ın ve Merkez Komitesi Bürosunun Petersburg Komitesi'nden seçilmesini isteyen diğerlerinin hiç hoşuna gitmedi. Dolayısıyla entrikalarını Petersburg Komitesi içerisinde çevirmeye devam ettiler.

Petersburg Komitesi'nin çalışmalarına ısındıktan sonra, Rusya'daki sosyal demokrat çalışmaları yönlendirebilecek bütün Rusya'yı kapsayacak bir merkezin oluşumu için aktivistler aramaya koyuldum.

Merkez Komitesi'nin yabancı grubunun onayıyla, Petersburg'da ya da Moskova'da bir RSDİP Merkez Komitesi Bürosu kurma kararı verildi, ben de birkaç parti çalışanının ismini aldım.

Kurulacak büroya yalnızca işçilerin, eski parti aktivistlerinin ve Pravdacıların alınması isteniyordu. Merkezin yabancı grubunun verdiği isimler, ya Petersburg'da değillerdi ya da artık bizim görüşlerimizi paylaşmıyorlardı. Bu görevi, savaşın başından beri ideolojik merkez olan Petersburg Komitesi'ne vermek işi çok kolaylaştıracaktı; ancak örgütsel olarak merkezin yalnızca birkaç sanayi merkezi ile iletişimi vardı ve oralarda çalışma olanakları yoktu. Yine de bir miktar dikkatli olmak gerektiğinden ve Merkez Komitesi Bürosu'nun çalışmalarının Miron Çernomazov'un kulağına gideceği korkusuyla, bu çalışmayı Petersburg Komitesi'ne bağlamamaya karar verdim. Kısa zaman içerisinde büro çalışmalarını yürütecek birilerini buldum. Bu insanları belirlerken, öğrenci gençliği ve Maria İ. Ulyanova ile A. İ. Yelizarova'nın büyük yardımları dokundu. Finlandiya'da yayınları getirecek ve onları saklayacak bir grup kurmakta gecikmedik. Mali kaynakların sınırlı olması yayılmayı engelliyordu. Alanlardan geri dönüşler yoktu, fabrikalar finansal olarak örgütlenmiş değillerdi, hatta Petersburg Komitesi için işçilerden gelen katkılar kötü yönetiliyordu. Ben, çalışmalarımıza kaynak bulmak için genellikle A. M. Gorkiy'e başvuruyordum.

K. M. Şvedçikov, hem taşıma meselelerinden hem de yayınların saklanmasından sorumlu oldu. Aynı zamanda saymandı. Ancak belirli bir zaman sonra iyi bir yeraltı örgütçüsü olan yoldaş Vadim'i (Viktor Tihomirnov) kendimize çekmeyi başardık. K. M. Şvedçikov'un daha önceden yürüttüğü bazı işleri Vadim üstlendi.

Merkez Komitesi Bürosu'nun makinelerini çalışır duruma getirdikten sonra, illegal çalışmalarını yürütebileceğini düşündüğüm bazı yoldaşları aday gösterdim. Titizlikle seçilmeleri gerekiyordu, çünkü var olan çevre oldukça kısıtlıydı. Savaş öncesinin sosyal demokrat işçilerinin birçoğu, sürgünde, cezaevinde ya da savaştaydı.

Merkez Komitesi Bürosu'nda yer alacaklar konusunda Petersburg Komitesi aktivistleri ile bir uzlaşma sağlandı: Yoldaşlar İgnat Fokin ("Petr"), Zalejskiy ("Vladimir") ve sigorta grubundan aktif işçiler olacaktı. Sigorta örgütçüleri S. Medvedev'i önerdiler, ancak nerede yaşadığını açıklayamıyorlardı ve bu yüzden sigorta grubunun başkanı G. İ. Osipov onun vekili olarak atandı. Yoldaşlar Pyotr ve Vladimir, Petersburg Komitesi'nin atama yapma hakkı ile katılmış oldular. K. M. Svedçikov, yayınların saklanması ve dağıtımından sorumlu olan kişi olarak katıldı ve aynı zamanda sayman oldu.

Yayınlar elimize ulaşmıştı. 1915'in sonunda, her sayının birkaç yüz kopyası ile birlikte *Sotsial-Demokrat*'ın 15 sayısı ile *Kommunist*'in 1. ve 2. sayılarından az bir miktar Petersburg'a gelmişti. Elbette bu miktarlar, Rusya'nın geri kalanı bir yana, Petersburg için gerekli olanları bile karşılamıyordu. Bu yüzden, K. M. Şvedçikov'un sorumlu olduğu dağıtım işleriyle ilgili birçok itiraz ve şikâyetle karşılaşılıyordu. Parasızlıktan nakliye ve baskı işlerini ayarlamakta zorlanıyorduk.

Merkez Komitesi Bürosu'nun çalışmalarını ve yurtdışından taşınacakları ayarladıktan sonra, merkez Rusya'da birkaç yere gidip, parti çalışmalarımızı yerinde görmeye karar verdim. Aralık ayının sonunda Moskova'ya ulaştım. Sekiz yıldan fazla süredir, Butırki ve diğer yerlerde hapiste yattığımdan beri Moskova'ya gelmemiştim. Çok az şey değişmişti.

Pyotr Germogenoviç Smidoviç'le bir görüşme ayarladım. Onun evine sığındıktan sonra, geceyi komşu bir evde geçirdim. Hem kendisi hem de eşi, Sofya Nikolayevna, parti işleri ile uğraşıyorlardı ve Ohrana'nın yakın takibi altındaydılar. Bu ziyaretimde İ. İ. Skvortsev'le (Stepanov) tanıştım. Aynı zamanda orta Volga bölgesinde çalışan yoldaş Milyutin ve cepheden dönen yoldaş A. Savelyev'le de tanışma fırsatı buldum. Doktor Obuh'un evinde, yoldaş "Makar" (V. P. Nogin), M. S. Olminskiy, Yakovleva, P. G. Smidoviç ve diğer Moskovalılarla küçük bir toplantı yaptık. Tüm-Rusya Merkez Komitesi Bürosu'nun oluşturulması önerisini yürekten desteklediler. Yoldaşları, yurtdışındaki ve partideki durumlar ile Petersburg'daki çalışmalar hakkında bilgilendirdim.

O bölgedeki parti çalışmalarının ve işçi hareketinin durumu hakkında ben de onlardan çok şey öğrendim. Tüm burjuva

basınında savaşın başından beri yer alan vatanperver ve şovenist kışkırtma, Mayıs ayında Almanlara ve Alman işletmelere karşı planlı saldırılar başlamasına neden olmuştu. Moskova işçileri, vatanperver provokasyonlardan fazlaca etkilenmiş ve "Alman işgaline" karşı bir grev düzenlemişlerdi. Moskova'daki bilinç düzeyi, Petersburg'dakinden oldukça düşüktü.

Moskova, her türlü yasal konferansın merkezi olmaya başlamıştı: İşçilerin de katıldığı kooperatifler, Savaş Sanayii Komiteleri, yüksek fiyatlara karşı mücadeleler... Bazılarında, örneğin yüksek fiyatlara karşı yapılan konferansta enternasyonalist ruha uygun kararlar alınmıştı.

Partimizin çalışmaları, Moskova'nın tüm bölgelerinde devam ediyordu. Ancak bu çalışmaların hepsini tüm Moskova için tek bir parti komitesi kurarak merkezileştirme çabaları başarısız olmuştu. Yoldaşlar bu yönde çalışmalara başlayıp, konferans toplayarak "Moskova Komitesi" kurar kurmaz tutuklamalar geliyor, çalışmalar pratikte durmak zorunda kalıyordu. Bu durum provokatörlerin varlığına işaret ediyordu. Gerçekten de şüphelenilen bazı kişiler olsa da, kanıt olmadığından ifşa edilemiyorlardı.

Moskova sanayi bölgesinde, 1915 yılının Temmuz ve Ağustos'u fırtınalı geçmişti. Yüksek fiyatlara karşı mücadele ve fiyatların sabitlenmesi talebiyle hareketlenme başlamış, ancak işçilerin öldürülmesiyle sonuçlanmıştı. Her yerde mitingler ve yürüyüşler düzenleniyordu. Moskova'daki hareketlenme Devlet Duması'nın çözülüşü ile aynı zamana denk düşmüş ve bu durum Moskova proletaryasının ilerici bloğu desteklediği düşüncesinin oluşmasına neden olmuştu.

Moskova bölgesi, entelektüel işçiler ve yazarlar açısından Petersburg'dan daha zengindi. Ancak parti merkezinin olmaması nedeniyle, bu kaynaklar kötü ve düzensiz bir şekilde kullanılabiliyordu. Moskova'dayken, yoldaş Olminsliy ve Petersburg Pravda'nın diğer ortaklarından Çernomazov ile ilgili uyarılar aldım, fakat hâlâ elimizde somut bir kanıt yoktu. Yine de Petersburg'a döndüğümde, bu konuyu Petersburg Komitesi Yürütme Komisyonu'na açmaya ve "Miron"un ihracını istemeye karar verdim.

Moskovalılar, yayınlardan memnunlardı; en az Petersburglular kadar heyecanla okuyorlardı. İnsanlar, *Kommunist*'i okumak için isimlerini yazdırıyorlardı.

Çalışmalarla ilgili bilgileri aldıktan, temasları kurduktan ve en önemlisi de çalışmanın temel gidişatı üzerinde uzlaşma sağladıktan sonra, Kazan hattı üzerindeki Murom'a geçtim. Doğduğum kasabada inme riskini göze almadan, Navaşino'ya gittim ve çok dikkatli bir şekilde yaşlı annemin yaşadığı Doşçatoye'ye at sırtında gitmenin yolunu buldum.

Doşçatoye imalathaneleri, Vıhun fabrikalarının kent merkezinden uzakta yer alan bir koluydu. Her tür siyasetten fazlasıyla uzaktaydı. Kadınlar ve yaşlı erkekler hırıltılarla çalışır, verilen ücretler ve çalışma saatleri ne olursa olsun sırtları kambur, boyun eğerek ter dökerlerdi. Ailemde herkes Eski İnananlar'dandı; yalnızca inançları ve aileleri için yaşarlardı. Eski İnananlar'a yapılan eziyetten, şapellerinin, kitaplarının ve heykellerinin alınmasından sonra, bu mezhebe bağlı kalanların sayısı azalmıştı. "İnanç için çile çekmek" artık zordu. Varlıklı olanlar sisteme uyum sağlamışlardı. Çocukluğumda aşina olduğum, eski sabır, çile, dua ve oruçla hayatta kalma psikolojisi artık pek geçerli değildi. Artık gençler ibadet etmeyi bırakmıştı ve o kasvetli, "peygamberler yüz yıllık kehanette bulunmuştur" ilahisi duyulmuyordu.

Kendimi uzak, tanımadığım bir dünyada hissetmiştim. Yalnızca çocukluk anılarım, beni çamurlu makineler, büyük temiz gölet ile gizemli, durmadan kıpraşan ormana bağlıyordu. Sert yüzlü, eski heykeller, Tanrı'nın sevgisini, onun vaizi olma arzusunu, bu sevgi için çile çekmeyi ve eski kutsal kitabı hatırlatıyordu. Çarlık hükümetinin peşinde olduğu biri olarak bana karşı tutumları oldukça iyiydi. Yaşlılara göre kendileri ile beni birleştiren şey, rahiplere ve yerel yönetime karşı "inançları adına" gençken verdikleri mücadeleydi.

Burada birkaç gün kaldıktan sonra, Navaşino'ya ve oradan da Arzamas üzerinden Nijni-Novgorod ve Sormovo'ya döndüm. Burada 1902-1905 yıllarından eski partilileri bulmayı umuyordum, yine de Moskova'dan da birkaç kişinin ismini alarak geldim. Bu yıl bile demiryolu hatları fazlasıyla doluydu. Yolcu ve asker kalabalıkları bütün günlerini ve gecelerini aktarma noktalarında geçiriyorlardı ve trenlerin tahliyesi sırasında jandarma ve demiryolu polisinin güçlükle kontrol edebildiği bir karmaşa oluşuyordu. Çoğunluğu Rus köylüsü ve seferberlik askerleri olan yolcu kadın ve erkeklerin sohbetleri, herkesin ortak kaygısı olan savaş üzerineydi.

Nijni'ye sabah erken saatte vardım. Çantalarımı emanete bıraktım ve yoldaşları aramaya çıktım. Temizlenmemiş, karlı yolları ilk gördüğümde şaşkınlığa uğradım. Bu, savaşın etkisiydi. Bütün orta Rusya'nın buğday ununu öğüten devasa değirmenler hareketsiz öylece duruyorlardı. Yeni fabrikalar yükseliyor, yalnızca cephane ve diğer malzemeleri üretmek için gürlüyorlardı. Henüz 1916'nın Ocak ayındaydık ama tahıl kıtlığı şimdiden hissediliyordu. Ambarcılar, fırsatçılığa başlamışlardı.

Aldığım isimleri çabucak buldum. Birisi bir ofiste çalışıyordu. Yoldaş Savelyev de zemstvo yönetiminin istatistik birimindeydi. Nijni'deki örgüt zayıftı. Çalışmaların tümü, eskiden büyük fabrikaların ve üretim tesislerinin olduğu fakat artık tahliye edilmiş olan Kanavino'dan yürütülüyordu. Bir "işçi kulübü" vardı. Usta bir marangoz olan yoldaş Levit'in yerinde birkaç Kanavino'lu ile tanıştım. Kanavino çalışmalarının başında, Sormovonlarla iletişimi koparmayan yoldaş Kozin bulunuyordu. Yapılması gereken işler vardı ama bir an önce sosyal vatanperverlere karşı bir savaş vermek zorundaydık. Nijni-Novgorod'lulardan, Sormovo'da bir adres aldım.

Yeni yıl tatili günlerinden birinde, sanayi bölgesini ve kasabayı birleştiren, gürültülü ve giderek genişleyen Kanavino'ya kadar giden bir trenle Sormovo'ya doğru yola çıktım. Sormovo'da 1900 yılında bir un değirmeninde çalışmıştım. O zamanlar fabrika, Benardak kardeşlere aitti. Yaklaşık on beş yıl sonra, fabrika ciddi boyutlarda genişlemiş, kanalın (Kanava) kıyısındaki birçok mahalleyi yıkarak, eski tahta demiryolu istasyonuna kadar uzanmıştı. Dışardan bakıldığında işlerin yolunda gittiği görülebiliyordu.

Affedilemez bir hata yapan Nijni-Novgorod'lular, bana yanlış şifre vererek, toplantımızın ertesi güne sarkmasına neden oldular. Sormovolular Nijnilerle şifreyi yeniden kontrol edeceklerdi. Sormovo'da tutuklamalar yüzünden çalışmalar durmuştu. Ziyaretimin ilk günü, soruşturmalar ve tutuklamalar yaşandı. Partililer çok genç ve deneyimsizdiler. Yoldaşlara partinin durumunu, Petersburg'daki, Moskova'daki ve diğer ülkelerdeki çalışmaları aktardığım bir toplantı yaptık. Sormovo'lular, çalışmalarının devam ettiğini söylediler. Çevreler örgütleniyor, toplantılar düzenleniyordu. Özellikle kendilerini hastane fonlarına konuşlandıran

yerel savunmacılara karşı konuşmalar yapmak zorunda olduklarında, önderlerinin olmamasından dolayı sıkıntı yaşıyorlardı. Savaş sırasında orada çalışan, taşradan yeni gelen birçok kişi bunların etkisi altına girmişti. Çok büyük bir yayın ihtiyacı vardı ve yoldaşlar gönderdiklerime çok memnun olmuşlardı. Sormovo'da, 1900'de beraber çalıştığım eski sosyal demokrat işçilerden birini aradım. Onu ailesiyle oturduğu küçük evinde, yaşlanmış bir halde buldum. Enerjisi yüksek bir yoldaş olan M. Gromov, zamanında çok şey yaşamıştı. Sosyal demokrat çalışmalarından dolayı, fabrikadan kovulmuş, cezaevine girmiş ve sürgüne gönderilmişti. Çektiği dertler saçlarını beyazlatmış ama aynı zamanda onu genç, taze güçlerin içten bir sempatizanı haline getirmişti.

Başka bir yoldaş Grigoriy Kozin, Nijni'deki meşhur Peçori'de yaşıyordu. 1904'te cezaevinde beraber bir buçuk yıl geçirmiştik. O zamandan beri görüşmemiştik. Bu eski aktivist şimdi hayat kaygılarıyla, aile meseleleri, işsizlik ve açlıkla boğuşuyordu. Yetenekli bir propagandacı ve iyi bir örgütçü olan yoldaş, çalışmaları tamamıyla bırakmış, pişmanlıklarıyla kendi kendine acı çekiyor ve tek çareyi yeni güçlerin gelmesinde buluyordu. Gelmeleri gecikmeyecekti. İşçi hareketinin kızıl bayrağı, yaşlananların ellerinden, daha genç ve enerjik işçi kuşaklarına geçecekti.

Nijni'deki tutuklamalar artmıştı. Kanavino işçi kulübü, jandarma baskınıyla zarar görmüştü. Benim için yeterince "temiz" bir yer bulunamayacağından ayrılmamın daha iyi olacağı söylendi. Birkaç bilgi ve adres toplayıp şifreler konusunda anlaştıktan sonra Petersburg'a doğru yola çıktım.

Sigorta Çalışması ve Çernomazov Meselesi

G. İ. Osipov'un başkanlığında ve *Voprosiy Strahovaniya* (Sigortaya Dair Sorular) dergisi katkıcısı olan işçi sigorta grubu ve hastane fonu örgütçüleri, A. N. Vinokurov, Gneviç, N. İ. Podvoyskiy, K. S. Eremeyev, N. İ. Milyutin, K. M. Sundukov, K. M. Şvedçikov, A. İ. Yelizarova ve diğerleri Petersburg Komitesi'nin dışında çalışıyorlardı. Bir yandan sigorta örgütçüleri ile işçi sigorta grubu arasındaki, diğer yandan ise bunlarla Petersburg Komitesi arasındaki çelişkili ilişki, kısa bir sürenin sonunda açık bir ihtilafa dönüştü. Petersburg Komitesi, hastane fonu sekreterleri arasından

"kendi" sigorta grubu örgütçülerini oluşturmuştu. Bu yeni örgütün esas yol göstericisi, Lenners ve Miron'un hastane fonu sekreteri, Çernomazov'du. Vyıborg bölgesindeki işçiler arasında bir popülerliği ve destekçileri vardı. Petersburg Komitesi de ona güveniyordu. L. Starck, S. Bagdatyev, V. Şmit ve diğerleri sıkı bir şekilde arkasında duruyorlardı. Eski 1914 Pravda katkıcıları, eski sigorta örgütçüleri ve kendisini yakından tanıyan tüm yoldaşlar, Çernomazov'a karşı ortak bir güvensizlik besliyorlardı. Sigortacı yoldaşların Petersburg Komitesi'nden ayrılması, bu güvensizliğin ve demagojik faaliyetlerine karşı fikir ayrılıklarının ürünüydü. Eski sigorta işçilerinin tümü, kendisiyle çalışamadıklarını bildirmişlerdi.

Geldiğim ilk günden itibaren kendimi bir tartışmanın içerisinde buldum. Kısa süre sonra Miron'un şüpheli biri olduğunu tespit etmeyi başardım. O zamandan sonra tamamıyla eski sigorta örgütçülerinin yanında yer aldım. Miron'a karşı önlemler almam konusunda ısrarcılardı. Ancak, kişisel olarak kendisinin güvenilmez olduğunu düşünsem de, bunu belgeleyebilecek bir kanıt ortaya koymak oldukça zordu.

Örgütte Miron'un etkisine karşı mücadele sürüncemede kalmıştı, çünkü kendisine ve Petersburg Komitesi içerisindeki destekçilerine karşı savaşan tek illegal parti çalışanı bendim.

Petersburg Komitesi'nin Yürütme Kurulu'na ilettiğim tüm kuşkular, itirazlar ve kanıt talepleriyle karşılanmıştı. Bu konuda diğer bir kuşkulu rolü de, özel görüşmelerimizde tüm şüphelerimi destekleyen ancak ben olmadığımda Petersburg Komitesi'ne karşı onu savunan V. Şmit oynuyordu.

Partimizin olağan heyetleri ve bölge birlikleri ile birlikte, Petersburg Komitesi'ne bağlı, "Marksist İnşaat İşçileri" veya "RSDİP Petersburg Demiryolu Örgütü" gibi çeşitli bölgesel olmayan gruplar da bulunuyordu. Bu gruplar da bildiriler yayımlıyor, kendi alanlarında parti çalışması yürütüyorlardı.

Öğretmenleri örgütlemek adına, benim de içerisinde bulunduğum bir adım attık, ancak pek başarılı olamadık. Öğretmenler, küçük burjuvalaşmışlardı; devrimci çalışmalar için yapılan çağrılara cevap vermiyorlardı. Üniversite öğrencileri arasında yapılan çalışmalar başarıyla ilerliyordu. İşçi sınıfı mahallelerindeki çalışmalara

yardımcı olan ciddi örgütler kurulmuştu. Gençler, eskisi gibi devrimci ruhluydu. Seçim kampanyası sonrasında ve şüphesiz Savaş Sanayii Komiteleri'nin seçmen toplantılarındaki başarılarımızın doğrudan bir sonucu olarak, Ohrana Bolşevikleri takip etmek konusunda alışılmadık bir çaba göstermeye başlamıştı. Şehrin her yerinde, özellikle de işçi sınıfı mahallelerinde tutuklamalar yapılıyordu. Hastane fonlarına özellikle dikkat ediliyordu. Putilov hastane fonlarına sık sık baskın düzenleniyordu. Bu tutuklamalarda, Çernomazov'un parmağı olduğuna işaret eden belirli izler vardı. Yine de tüm kanıtlar yalnızca bir "olasılığa" işaret ediyordu. Cezaevinden de bir takım söylentiler geliyordu, ancak daha açık değillerdi. Çernomazov'un *Voprosiy Strahovaniya*'ya karşı çevirdiği dolaplar ve Petersburg Komitesi ile aramı açma çabaları, "Miron"un şüpheli olduğuna beni daha da ikna ediyordu. Her yerde kendini gösterme çabası, her şeyi bilmesi ve her şeyin temsilcisi olması da Petersburg Komitesi'nin bir provokatör ile uğraştığının kanıtıydı. Starck Miron'la arkadaşlığını sürdürüyordu. "Priboy" ve "Prosveşçenye" henüz tasfiye edilmemişken, beraber "Volna" adında bir yayınevi açmışlardı.

Starck da inanılmaz derecede ciddiyetsiz ve şüpheli tavırlar gösteriyordu. Her şey bir kenara, yeraltı çalışmalarının önemli kurallarından birini çiğnemişti. Uyarıları ciddiye almayarak hem illegal Petersburg Komitesi adına çalışıyor hem de *Voprosiy Strahovaniya* yayınevinde çalışıyordu. Randevulara arkasında dedektifleri de götürüyordu. Bu yüzden o da, bizim için şüpheli konumuna girdi.

Petersburg Komitesi üyeleri ile yaptığım ilk toplantıda, Moskovalıların Miron'la ilgili şüphelerini dile getirdim. Dağıtım ve yayın saklamakla sorumlu K.M. Şvedçikov, Starck'ı protesto etti. Starck, K. M.'nin kendisini ziyaret etme ve takip altında olduğu bilinen insanları ona gönderme yasağını sistematik olarak deliyordu. Yürütme Kurulu, bu meseleyi Petersburg Komitesi'nin dikkatine sunmaya karar verdi. Ben de komitenin bu toplantısına katılmayı talep ettim.

1916 Ocağının başında, Eiwas fabrikasında çalışan ve Üçüncü Devlet Duması'nın eski vekili olan Şurkanov ile tanıştım. Şurnakov'un evinde, sürekli partililerin buluşmaları ve toplantıları gerçekleşiyordu. Yoldaş "Yuriy" (Lutovinov), Petersburg'da

çalışırken sık sık onda kalıyordu. Ara sıra soruşturmalar, sık sık da gözetlemeler oluyordu. Ancak evin uygunluğundan dolayı, yoldaşlar risk alarak Şurkanov'un sunduğu imkânlardan yararlanıyorlardı. Bir gün Orlov'la buluşmaya giderken, Aleksey Gorin'le (diğer isimleriyle Volkov, Vorobyev) karşılaştım. Tuhaf bir şekilde, "Ohrana'nın deniz feneri" dediği Şurkanov'un evine gitmemem için beni uyardı ve ayrıntıları daha sonra anlatacağına söz verdi. Ancak Gorin söylediği şeyi yapamadı. Kısa bir süre sonra, Petersburg kıyısında bir restoranda Yeni Yıl kutlaması için Aleksey Gorin'in girişimiyle bir araya gelen on bir eski parti çalışanının toplandığı bir etkinlik oldu. Bu toplantı, karşı çıkmama ve kişisel olarak böylesi bir toplu sosyalleşmeye katılmayı reddetmeme rağmen gerçekleşti. Yoldaşlar, ciddiyetsizlikleri yüzünden yarı yolda tutuklanmış oldular.

Yeraltı çalışmalarının eski kaidelerinde genel bir zayıflama olduğu görülebiliyordu. Petersburg sokaklarında yoldaşlarla karşılaştığımda, arkalarındaki hafiyeleri fark ettiğim zamanlar oldu. Onları uyarıyor, peşlerine düşenleri nasıl atlatmaları gerektiğine dair nasihatler veriyordum. Kişisel olarak, takip edilmeye karşı muazzam bir hassasiyet geliştirmiştim. Ancak tüm dikkatime rağmen, yoldaşları ziyaret ederken bundan kaçamıyordum. Yapılacak o kadar çok iş, ziyaret edilmesi gereken o kadar çok kişi vardı ki takibi engellemek mümkün olmuyordu. Yalnızca dedektiflerin beni takip etmediğini, aynı zamanda tramvay durakları, köprüler ve Vyıborg bölgesinin ara yollarında da insanların beni izlediğini hissediyordum. Bu yüzden, gittiğim evleri tespit etmelerine hiç izin vermedim. Her türlü kurnazlığı düşünmek zorundaydım. Arka bahçeleri kullanıyor, başkalarının merdivenlerinden ve avlularından aşağıya sıyrılıyordum. Bu zamana kadar kendi kurallarımı geliştirmiştim: Tek bir yerde üst üste iki gece kalmıyor, aynı yoldan birden fazla kez geçmiyor ve şapkamı ve ceketimi sürekli değiştiriyordum. Petersburg'un işçi sınıfı mahallelerini iyi bilmek çok işime yarıyordu. Fakat bu şartlar altında uzun süre kalmak zordu. Her günü başka yerde, başka insanlarla geçirmek çok yıpratıcı oluyordu. Birilerinin evleri arasında gidip gelmekten yorulduğumda, Steklyanniy'de kız kardeşlerimde kalıyordum. Ohrana'nın isterse beni rahatça bulabileceği bir yer olsa da, orada

çok daha iyi dinleniyordum. Şansıma kız kardeşlerim birbirlerine yakın oturuyorlardı. Bir iki günlük bir "dinlenme" için çok dikkatli olmam gerekiyordu. Takip edilip edilmediğimi anlamamı kolaylaştıracak yolları tercih ediyordum. Kayınbiraderlerimden biri olan İ.P. Tyuterev'in evine giderken, kız kardeşlerimi, yeğenlerimi, hafiyeleri izlemeleri için kullanıyordum. Gün içerisinde evlerden birine, gece diğerine geçiyordum ve yalnızca karanlıkta dışarı çıkıyordum. Hafiyelerin birçoğunu yüzlerinden ve giyimlerinden tanıyordum. Steklyanniy'de Skorbyaşçiy Kilisesi'nin yanındaki İ. İ. Kovalenko'nun fotoğrafçılık stüdyosu özellikle uygun bir yerdi. Binanın bir görevlisi yoktu, kapı sürgülü değildi ve stüdyoya birçok kişi girip çıkıyordu. Tramvay durağı ve kilisenin yakınlığı, dışarı çıktığımda kalabalığın arasında kaybolabilmeme izin veriyordu.

D. A. Pavlov'un evi de benim için iyi bir dinlenme yeriydi. Burada hem dinlenebiliyor hem de yoldaşlarla toplantı yapabiliyor ve tüm bölgenin durumu hakkında bilgi alabiliyordum. Oraya gecenin her saati gidebilirdim. Gece sıkışık bir zamanda, hafiyelerin baskınına uğradığımda, Politeknik Enstitüsü'nün arkasındaki Grajdanka'da oturan bir Eiwas işçisi olan N.İ. Nazarov'un evine sığınabiliyordum. Dedektifler genellikle beni inatla takip ediyor, gece yarılarına kadar peşimde geziyorlardı. Sonra avcısından sıyrılmış bir hayvan gibi Nikolay İvanoviç'in evine sığınıyordum. Yol üzerinde takipçilerimin girmeye cesaret edemediği bir bostanlık vardı.

Çernomazov ve Arkadaşlarının Provokatif Faaliyetleri

A. M. Gorkiy çalışmalarımda bana çok yardımcı oldu. Evinde, yöneticilerin dünyasından ve aynı zamanda Aleksey Maksimoviç'in devrimci ve çarlık karşıtı faaliyetlere çekmeye çalıştığı demokratik entelijansiyanın çalışmaları ve düşünceleri hakkında haberler alabiliyordum. Bazen bu kişilerle toplantılar yapıyordum. Aleksey Maksimoviç'in casuslardan kaçmak için kendisiyle bana bilgi, belge ve bazen de para gönderdiği İvan Pavloviç Ladıjnikov'u tanıma fırsatı bulmuştum. İ. P.'nin evinde sıkça kalıyordum. Gorkiy'nin yerinde ise enternasyonalist Suhanov ile tanıştım. Burada yaptığımız toplantılar sayesinde, devrimci çalışmalardan elini eteğini çekmiş olan birçok işçiyi ve değerli parti örgütçülerini geri

getirmeyi başardım. Ayrıca kendisinden de, öğrendiklerimi yurtdışına aktarmayı da başarabildiğim, savaş sırasında Yahudilere yapılan kıyımlar hakkında çok önemli ve geniş malzemeler edindim. Genellikle N. D. Sokolov'un evinde oluyordum. Bizim pozisyonumuzu benimsemese de, çalışmalarıma çok yardımı dokunuyordu. Legal dünya hakkında bana bilgiler aktarıyordu. Yoldaşlar yasal meselelerle ilgili soruları için doğrudan ona gidiyorlardı. Burada, Çkeydze, Kerenskiy ve diğerleriyle de karşılaşıyordum. Çkeydze, Zimmerwald ile dayanışma içerisinde olduğundan bahsediyor, Larin'in entrikalarından şikâyet ediyor ve "Organizasyon Komitesi" ile ortak bir noktası olmadığını söylüyordu. Gvozdevciler ve Savaş Sanayii Komiteleri ile ilgili görüşü ise "yasal fırsatların kullanılması gerektiği" yönündeydi. Gvozdev ve arkadaşlarının kullandıkları yöntemleri onaylamıyordu.

Akşamları fırsat buldukça, hemşerilerimi görmek için, Muromlu, jeolog ve bir Pravdacı olan Anatoli Nikolay Ryabinin'i ziyarete gidiyordum. Savaş, Pravdacı yanlarını öldürmüş, ufku Almanlara karşı bir zaferin stratejik perspektifi ile sınırlanmıştı. Eski, iyi bir yoldaş, tipik vatanperver bir entelektüele dönüşmüştü. Yalnız da değildi. Sosyalizmi vatanperverlik uğruna terk eden, cephede ve cephe gerisindeki örgütlerde çalışan birçok kişi vardı.

Bu kaçak yaşamım sırasında, birçok enteresan Bolşevik işçiyle temas ettim. Bazılarından kendi şehir bölgelerindeki çalışmalarla ilgili bilgi alabiliyordum. Yayınlarının birçoğunu yurtdışına gönderdim. Eski vekil Şurkanov'da kalan bir Eiwas işçisi "Yuriy" (Lutovinov), Miron Çernomazov'a karşı verdiğim mücadelede bana yardımcı oldu ve güneydeki ilişki listesini düzenledi. Yoldaş Yuriy, örgütlemeye çalıştığı ve birçok kez tutuklandığı Donetsk Havzası için Merkez Komitesi Bürosu delegesi olmuştu.

Petersburg örgütünü temizlemek için aldığım katı önlemlerin farkına varan Miron Çernomazov ve Starck, karşı atağa geçmeye başladılar. "Küçük" Petersburg Komitelerini toplayıp, *Voprosiy Strahovaniya'nın* yayın kuruluna karşı bir öneri kabul ettirdiler.

Karar, baştan sona hatalıydı ve Mironcular tarafından Petersburg Komitesi'ne tamamlanamayan bir toplantı sırasında dayatılmıştı. Sigorta grubundan ya da Pravdacılardan kimsenin onaylamadığı Çernomazov'un "özel sigorta politikası"nın

basılması öngörülüyordu. Kararın muhatabı olan "Bolşevik sigorta aktivistlerinin" hepsi genç, deneyimsiz öğrenciler, hastane fonları sekreterleri ve Miron'un kendi yandaşlarıydı. Miron, *Voprosiy Strahovaniya*'yı tamamen kendi denetimi altına almayı ve yerini bu şekilde sağlamlaştırmayı hayal ediyordu. Ancak bir karşı saldırıyla karşılaştı ve eski yayın kurulunun 19 Ocak tarihli kararı, Mironcuların tüm "fiili" kararlarını reddetti.

Birçok yoldaşın da yardımıyla, Starck'ın ve diğerlerinin yaptıklarının açığa çıktığı ve kınandığı Petersburg Komitesi Yürütme Kurulu'nu topladım. Miron ve Starck'ın Petersburg Komitesi'nden tasfiye edilmesinde ısrarcı oldum. Petersburg Komitesi işçilerinin saflarını darmadağın eden yeni tutuklamalar geldi. İlk tutuklanan "Sergey" (Bagdatyev) olurken, onun ardından "Vladimir" (Zalejskiy) ve diğerleri geldi. Çalışma yeni insanlara devredilmiş, ilişkiler görünür şekilde daha iyiye gitmişti.

İlkbahar yaklaştıkça, devrimci ruhun olağan yükselişi hissedilir hale geldi. Çarlık hükümeti, işçi sorununu 1903 yasasına uygun bir şekilde, kıdemliler konseyleri kurarak çözmeye çalışıyordu. Örgütlerimiz buna karşı çıkıyordu; Gvozdevcilerin övgülerine rağmen hükümetin bu kurnazlığı işe yaramadı. Petersburg Komitesi, bu hamleyi bir propaganda aracı olarak ve bir ya da iki yerde işçileri örgütlemek için kullandı. Yeni Lessner'deki işçilerin bu konudaki kararları tipikti ve hükümetin entrikalarına karşı devrimci kitlelerin duruşunu yansıtıyordu. Karar, Mart'taki grevden bir süre önce alınmıştı. Bende olan kopyaya göre kararı buraya aktarıyorum:

> Yeni Lessner işletmelerindeki işçilerin bu genel toplantısı, yönetimin 1903 yasasına göre kıdemliler kurulu örgütlenmesi önerisini tartışmış ve bu yasanın, çarlığın esas hizmetçilerinden bakan Plevhe tarafından, o yıllarda yükselen işçi sınıfının devrimci hareketine engel olmak üzere çıkartıldığı kararını almıştır.
>
> Bu polis yasasının yazarı, en aktif örgütçüleri avlayabilmek için işçiler arasında kalıcı bir birim yaratmak niyetindedir.
>
> Yasa, kitlelerin devrimci girişimini engellemek ve proletarya düşmanları, sermaye ve sermayenin suç ortağı olan hükümetle birlikte bu girişimi yasal ve uzlaşmacı bir topluluk ile değiştirmek niyetindedir.

İşçi sınıfı, polisin avukatlarının sahtekârlıklarının kokusunu alarak bunu fark etmiştir ve teklif edilen anlaşmayı katı bir şekilde reddetmektedir.

On üç yıl sonra işçi sınıfı gücünü yeniden topladığında, bu gücü yerle bir eden hükümetle anlaşma sağlamak için aynı yasa sahneye çıkarılmıştır.

İşçi sınıfı bu kez de oyuna gelmeyecektir.

Yönetimin teklifini kesinlikle reddederken, burjuva basınının sayfalarında ve Devlet Duması'nın tribünlerinde bu kampanyayı meşrulaştırmaya çalışan sözde işçi dostlarını da protesto ediyoruz.

Sendikalar ve proletaryanın diğer sınıf örgütleri için özgürlük, işçi basınının geri getirilmesi ve demokratik ilkelerle seçilmiş işyeri komisyonlarının tanınmasını talep ediyoruz.

Kararda bahsedilen işyeri komisyonları, birçok büyük işletmede yarı yasal olarak bulunmakta, birimlerden ve atölyelerden temsilciler içermekteydi. Atölyelerin iç işleyişlerine dair tüm meseleler, bu komisyonların kapsama alanı içerisindeydi. Yönetim ve işçiler arasında çıkan herhangi bir anlaşmazlıkta temsil görevi komisyonlara düşüyordu.

Şubat ayı geçmişti. Rusya'ya döneli tam dört ay olmuştu. Çalışmalar gün geçtikçe zorlaşıyordu. Yalnızca alacakaranlıkta dışarı çıkabiliyor, örgüt temsilcileriyle ve Merkez Komitesi Bürosu'ndaki yoldaşlarla sadece gece buluşabiliyordum. Şimdiye kadar, açık gökyüzü altında, arka bahçelerde, bostanlarda hafiyelerden kaçarak birçok gece geçirmiştim. Çoğu zaman, ancak iliklerime kadar donduğum ve yorulduğum sabah saatlerinde dinlenecek bir yere sığınabiliyordum. Merkez Komitesi Bürosu'ndaki tüm yoldaşlar ve Petersburg Komitesi işçileri, yurtdışına hemen gitmem için ısrar ediyorlardı. Birkaç malzeme, belge toplayıp gidişim için hazırlanmaya başladım. Beloostrov'dan aktarmalı bir yol buldum. Çıkışım için, M.G. Pavlova'nın Serdobolskiy Caddesi'ndeki evini kullandım. Binmek için Lanskaya istasyonunu ve Terijoki'ye kadar giden bir treni tercih ettim. Tedbirli olmak adına, eşyalarımı yoldaş M.I. Stetskeviç getiriyordu. Terijoki'de üç saat kadar bekledikten sonra Helsinki biletimi aldım. Jandarmaların ve dedektiflerin sıkı kontrolünden geçerek sabah saatlerinde Helsinki'ye ulaştım.

4. İskandinavya ve Amerika

Helsinki'de eski arkadaşlarım, yoldaşlarım Wiik ve Rovio'yu buldum. Güvenli bir şekilde dönmeme çok sevinmişlerdi ve Rusya'daki çalışmaları ve durumu ilgiyle dinlediler. Finlandiya Sosyal Demokrasisi Merkez Komitesi, Rovio'nun tercümanlığında yaptığım aktarımları almak istemişti. Yakın gelecekte Rusya'da devrimin kaçınılmaz olduğu konusundaki çıkarımlarım, çarlığın saldırısı altındaki Finlandiyalı yoldaşları cesaretlendirdi.

Helsinki'de uzun süre kalmanın bir anlamı yoktu. Hafiyeler çok aktif olduğundan tehlikeliydi. Arkadaşım Uskila'yı Oulu'dan bekliyorlardı, bu yüzden bana oraya kadar eşlik edecekti. Bekleyecek fazla zamanım yoktu. İki gün sonra, Finlandiyalı arkadaşlarımla vedalaşıp, iletişim ve yayınların ulaştırılması konusunda anlaştıktan sonra Finlandiya'nın kuzey sınırına doğru yola çıktım.

Kempele istasyonunda indik, Oulu'ya atla seyahat ettik. Yolumuzu kaybetmemek için dikkatli gidiyorduk. Finlandiyalı yoldaşlarım, temas kurdukları kişilerden takibe alındığım ve bir Ohrana ajanının Petersburg'dan Oulu'ya geldiği bilgisine ulaşmışlardı. İsveç sınırına doğrudan atla gitmeye karar verdim. Yoldaş Uskila, benim için yolları iyi bilen birini buldu. Fakat atı yoktu. O zamanlar bir atın değeri, 200-300 Finlandiya markıydı. Rehberim bir at alma kararıma memnun oldu; atı İsveç tarafında 700-800 marka satarak biraz para kazanmayı düşünüyordu. Böylece, fazla kafa yormadan refakatçimin yolculuğun başarılı bir şekilde bitmesine odaklanmasını sağlamıştım. Gece olunca Oulu'dan çıkmaya karar verdik.

Bir Şubat akşamı, bir köylünün kızağıyla kuzeye doğru yola çıktık. Kar fırtınasına yakalandık, fakat atımız epey dirençli çıktı. Yüksek kar yığınlarının içine girdiğimiz halde, geceyi geçireceğimiz bir çiftlik evine ulaşmayı başardık. Sonrasında daha iyisi bulunamayacak kadar ılıman bir havaya uyandık. Sekiz gün süren yolculuğun geri kalan kısmı, rahat ve keyifli geçti. Akşamları, geceleri ve sabahları yolda oluyor, öğlenleri de Finlandiyalı yoksul çiftçilerle birlikte dinleniyorduk. Yokluk içinde yaşamaya çalışan ve toprak sahipleri tarafından sömürülen çiftçiler, odunculuk ve benzer işlerle uğraşıyorlardı.

Kuzey, tüm güzelliğini ve ihtişamını göstermeye başlıyordu. Kullanılmayan yollarda ilerlemeye çalışırken, el değmemiş karlarla kaplı büyülü bir dünyaya ulaştık. Küçük midillimiz ve kızağımız, Kuzey Işıklarının mucizevi desenlerinin aydınlattığı, kemerli orman yolunun altına saklanmıştı. Kar fırtınasının eğdiği kar beyazı ağaç dalları üzerimize eğiliyorlardı. Daha kuzeye doğru ilerledikçe yüksek ormanlar kayboldu; yerlerini cüce huş ağaçlarına ve yosunlu bataklıklara bıraktılar.

Yolda köylülerle ve hatta bazen Rus askerleriyle karşılaşıyorduk, ancak her şeyimiz o kadar olağan görünüyordu ki dikkatlerini pek çekmiyorduk. Arabacım, ara sıra kamçısının ucuyla uzaktaki Finlandiya köylerinden çıkan dumanları gösteriyordu. Kemi'nin doğusuna doğru geçmiştik. Sınır kasabası Tornio'dan yalnızca köpek sesleri duyuluyordu. Refakatçim, çiftliği İsveç sınırından çok uzakta olmayan, köylü bir akrabasının yaşadığı, Karunki'den yirmi ya da otuz kilometre uzaklıktaki bir yere gitmeye karar verdi. Sabah oraya vardık. Sevinçle karşılandık. Bize ayrı, temiz odalar verdiler. Yalnızca Fince ve İsveççe konuşan ev sahipleri, sınırı geçmeye dair sorularıma, işaretlerle mümkün olduğunu gösteren yanıtlar verdiler. Arabacım da atlara olan talebin çok iyi olmasından memnundu. Atı satarak, masraflarımın bir kısmını bana geri verecek, sınırda refakatçime ve kalacak yer sağlayacaklara ödeme yapacaktı. Fakat arada, at piyasasının ne kadar kötü durumda olduğundan bahsetmeye başladı. Mujiğin "ekonomik" psikolojisi, o meşhur Finlandiya gururuna galebe çalmıştı.

Ertesi gün, akşam karanlığında yola çıktık. Üç kişiydik; biri bagajı taşıyordu, diğerinin elleri serbestti. Kayaklarla gitmek

zorundaydık. Paten ve kızak konusunda çocukluktan biraz deneyimliydim ama hiç kayak yapmamıştım. Yine de her türlü kayışta önemli olan şeyin dengeyi sağlamak olduğunu biliyordum ve pek düşünmeden kayakları ayaklarıma taktım. Düzlüğe kadar dik bir yokuştan aşağı birkaç yüz adımlık bir mesafe gitmek zorundaydık. Yolu düşmeden tamamlayamadım. Yanımdaki Finlandiyalılar kolayca ve hızlı bir şekilde gidiyorlardı, ama benim için üstümdeki ağır paltoyla ilerlemek zor oldu. Onlara güç bela yetişebiliyordum; kendimi o kadar kaptırmıştım ki sınır işaretlerini fark etmedim. Işıklı jandarma kulübesine, İsveç tarafına geçtikten sonra dönüp baktık. Küçük bir İsveç köyüne doğru yürüdük ve sağ salim geçmemizi kutlamak için, oranın adetlerine de uygun olarak bir kahve içerek kutlamaya karar verdik. Bir zamanlar Amerika'da yaşamış ve biraz İngilizce bilen iyi niyetli, yaşlı bir köylüye rastladık. Bizi misafir etmeyi kabul etti; biraz sohbet de ettik. Hem bu köylüden hem de eşlikçilerimden, Tornio'dan Karunki'ye kadar sınır boyunca at ve başka şeylerin kaçakçılığının yapıldığını öğrendim. Ayrıca, Rusya'dan kaçan Alman savaş esirleri buradan geçiyorlarmış. Boş görünümüne rağmen, bu sınır alanı oldukça yoğunmuş. Muhataplarımın hepsi, Rus yöneticilerine düşmandılar ve açıkça Finlandiya ve İsveç aktivistlerine yardım ediyorlardı.

Nazik ev sahibimle ve bana eşlik ettikleri için arabacımdan ek bir şeyler almalarını söylediğim rehberlerimle vedalaşarak, tren istasyonuna gittim. Tren beni Haparanda'ya kadar götürdü. Orada ayakkabı tamircisi arkadaşımı buldum, yoldaş "Issızlıktaki Ses"in başına gelenleri ve yayınların ulaşımının neden aksadığını öğrendim. "Issızlıktaki Ses" Ocak ayında, bir gece yayınları gönderirken gümrük memurlarına yakalanmış ve polise teslim edilmişti. Bir akşam Haparanda'da yayınların olduğu yere gelmiş. Yaklaşık otuz kiloluk bildiri ve gazeteyi alarak ve üstünü beyaz bir örtüyle kapatarak, karların içinden Tornio'ya doğru ilerlemeye başlamış. Yolda, at üzerinde bir gümrük memurunu fark etmiş ve kendisini örtüyle kapatarak karların üzerine uzanmış. Yaptığı kamuflaj çok iyi işe yarıyormuş. Gümrükçü onu görmemiş, ancak atı rüzgârda dalgalanan örtünün altında ürkmüş. Nöbetçi hareketin geldiği yere doğru ateş etmeye başlamış. "Issızlıktaki Ses" kendini açık etmek zorunda kalmış. Nöbetçi onu, eşyalarıyla birlikte Tornio'ya

nezarete göndermiş. Yoldaş orada iki gün yattıktan sonra, nöbetçilerin dikkatsizliğinden yararlanarak bir gece İsveç Haparanda'ya çıplak ayağı ve iç çamaşırlarıyla kaçmış. Alarmlar çalınmış, dedektifler ve jandarmalar koşturmuşlar, ancak artık çok geçmiş. İsveç sınır polisinin kurbanı olmak istemeyen "Issızlıktaki Ses", İsveç'in derinlerinde, madenlerde çalışmaya başlamış. Tornio'da toplu aramalar yapılmış ama yoldaşlar yakalanmamayı başarmışlar.

Yayınların iletilmesi için yolumuzu yeniden çizmemiz gerekti. Neyse ki makul bir yol bulundu. Botnia Körfezi'nde, Tornio'nun yirmi kilometre kadar açığında, İsveç Ulaşım İşçileri Sendikası'nın başkanlığından tanıdığım yoldaş Löteberg'in yaşadığı küçük Seskarö adası vardı. Oradan, Kemi'ye buz üzerinde kayarak geçilebilirdi. Bu tehlikeli işi yoldaşlar üstlendiler. Gönderiler tekrar yola çıkmaya başlayınca ben de Stockholm'e doğru yola koyuldum. Orada yoldaş Buharin, Pyatakov ve diğerleri beni bekliyordu. Rusya'daki durumlarla ilgili belgelerim ve aktarımlarım, uzun tartışmaların konusu oldu. Raporlarımı Sotsial-Demokrat'a gönderdim. Rusya'daki duruma dair aktardıklarım, İskandinavya'nın sosyalist basınında kendilerine büyük bir yer buldu. Branting, Rus işçilerinin kendi ve müttefiklerinin anavatanları ile bu kadar az ilgilenmelerine en çok şaşıran kişi oldu. Yine de, işçilerin kahramanlıklarına duyduğu hayranlığı gizlemedi ve savaşa dair tutumumuzun çarlığın barbar politikalarının bir sonucu olduğu fikrine vardı.

Partili Sürgünler Arasında

Rusya'da geçirdiğim süre içerisinde, parti çalışanlarımızın yurtdışı grubu arasında ciddi görüş ayrılıkları belirmişti. *Kommunis*t'in önceki yayın kurulu, milliyetçilik sorusunda ayrışmıştı. Gurbet şartlarında her zaman olduğu gibi, bu ayrılıklar bazı düşmanlıkların tohumunu ekmiş, İsviçre'deki yoldaşlarımızla (V. İ. Lenin, G. Zinovyev ve diğerleri) İsveç'tekiler (N. İ. Buharin, G. Pyatakov ve diğerleri) arasındaki ipler iyice gerilmişti. Rusya'yla olan iletişim ve Rusya'ya yönelik faaliyetler ilk aksayan şeyler olmuştu ve bunlar benim için her şeyden daha önemliydi. İnsan programın şu ya da bu noktasına dair düşüncesinden vazgeçmeyip bunun benimsenmesi için mücadele edebilir, ancak bunların bir husumete dönüşmesi ve bu husumetin sınıf davasına

zarar vermesi noktasını anlamam mümkün değildi. Ancak bunlar, "ilkelerine" çok bağlı olan ve yapılması gereken işleri bir kenara bırakabilen bizim entelijansiya içerisinde oldukça yaygındı.

Kendimi husumetlerin içerisine, ortaya çıkan söz dalaşlarından dolayı Rusya'ya gidecek yayınlar aksamasın diye iki tarafı uzlaştırmaya çalışan bir aracı olarak dalmış halde buldum. En az iki ay boyunca "arabuluculuk" yaptım ama taraflar artık kendilerini küçültmeye başlayınca bu rolü bırakmak zorunda kaldım. *Kommunist*'in yerini artık Sbornik Sotsiala-Demokrata almıştı.

Yayınların Rusya'ya gönderilmesi üzerine çalışan Stockholm grubundaki işçilerden biri olan Bogrovskiy, kendisine duyulan güveni yıkarak şüpheli bir grup Estonyalıyla görüşmeye başlamıştı. Bunların içerisinde özellikle Keskula, Bogrovskiy'den "parti işleri" için para alıyor ve ona bıraktığım RSDİP Merkez Komitesi imzalı kâğıtlarla fatura veriyor ve Fransızca RSDİP Merkez Komitesi temsilcisi damgamı kullanıyordu. Bu durum, Buharin tarafından tesadüfen ortaya çıkarılmıştı. Bogrovskiy partiden ihraç edilmişti; İsveçli yoldaşların da bundan haberleri vardı.

Buharin incelemelerinin sonucunda, Rus devrimcileri ve İsveçli genç sosyalistleri tuzağa düşürmeye çalışan provokatör örgütünü ortaya çıkardı. Keskula, Alman Genelkurmayı'nın ajanı çıktı. Başka bir ajan da, Stockholm'de Rus Sigorta Derneği'nin birimlerinden birinin sorumlusu olan arkadaşıydı. Buharin ve Pyatakov'un araştırmaları İsveç polisini kaygılandırmış olacak ki, (Moşe Dolgolevskiy pasaportu taşıyan) Buharin ve Pyatakov'un tutuklanması ve sınır dışı edilmesi çok uzun sürmedi. Yoldaşlarımızın İsveç sosyalist gençlik kongresine "katılması" gerekçe gösterilmişti. Aslında kongreye ziyaretçi olarak katılmışlardı. Ben de oradaydım fakat polis beni almadı.

İsveç'teki polis terörü artık göze çarpan bir seviyeye ulaşmıştı. Ruslar en ufak şüphede bile sınır dışı ediliyordu. Dikkatli olmak adına Christiania'da durdum. Christiania'dan yoldaşların tutuklanması ile ilgili Branting ile temasa geçtim; aynı zamanda İsveç'in sıkı tarafsızlığı hakkında bir miktar araştırma yaptım.

Tutuklamalar, yalnızca Rus sürgünler arasında değil, İsveçli genç sosyalistler arasında da panik yaratmıştı. Höglund ve birkaç kişiye "vatana ihanetten" dava açılmıştı. Birçok öncünün

evine ve *Stormklockan* gazetesine baskınlar yapıldı. Polis, harıl harıl genç sosyalistler ve Rus devrimciler arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmaya çalışıyordu. Bunlar, yayınlarımızın bir kısmını imha etmemize neden olmuştu, yine de bazılarına el konuldu. Alman Genelkurmayı'nın gizli servisi, biz Rus devrimcileri, yani savaş karşıtlarını Rus Genelkurmayı'nın ajanları ilan etti. Benzer şekilde, oportünist sosyalistlerin de genç sosyal demokratlar arasında yürüttüğümüz çalışmalardan dolayı bize garezleri vardı. Buharin'in ardından, matbaacı ve Bundcu Gordon da sınır dışı edildi. Birçoğumuz takibe ve gözetim altına alınmıştık.

Kısa bir süre sonra, bütün Stockholm grubu, yoldaş Buharin, Pyatakov ve Kollontay, Christiania'ya taşındı. Polis ilk başta kaygılıydı, ancak Norveç sosyal demokrasisinin müdahalesinden sonra bizi rahat bıraktılar. Yoldaşlar burada da gençlik hareketinin yayınlarında önemli bir rol oynuyorlardı, ancak Rusya'daki faaliyetlere dair umutsuzluk devam ediyordu. Merkezî yayın organının yayın kurulundan gelen mektuplar giderek daha yıkıcı oluyor, Buharin ve Pyatakov'un katkıları ile yayın çıkarma hayalleri suya düşüyordu.

Norveç sosyal demokratlarıyla ilişkimiz eskisi gibi iyiydi. Fakat Rusya'daki faaliyetler için onlardan yardım beklemek olası görünmüyordu. Tüm İskandinav sosyalistleri, enternasyonalizm laflarıyla uyuşmayan bir şekilde, diğer ülkelerle pek ilgili değillerdi. Rus devrimcilerinin hayatları ile ilgili ilginç hikâyeleri heyecanla dinliyorlar, Rusya'dan gelen heyecanlı aktarımları yayınlıyorlardı. Fakat hepsi buydu. Bunun ötesinde bir yardımları dokunmuyordu.

Norveç'teki Christiania şehrinde, Murmansk üzerinden Sibirya taygalarından gelen enternasyonalist Sosyalist Devrimci Pierre Orage (Aleksandroviç) ile tanıştım. Yurtdışında Çernov ve diğer solcularla iletişime geçmişti. İsteği üzerine bizimkilerle birlikte Rusya'ya gönderdiğimiz savaş karşıtı yayınların tedarikini sağlamıştı. Yoldaş Aleksandroviç, 1916'nın yazında benim temaslarımı kullanarak Rusya'ya gitti.

Amerika'ya Seyahat

Petersburg'dan getirdiğim, savaş sırasında Rusya'daki Yahudilerin durumunu gösteren materyal Stockholm Yahudilerinin oldukça

ilgisini çekti. Satın almak istediler, ama Alman Genelkurmayı'nın eline düşeceği ve kendi stratejileri için kullanacaklarından korktuğumdan satmak istemedim. Bu yüzden onlardan, yoldaşlarla beraber kurmayı önerdiğim yayınevi için bağış yapmalarını istedim, ancak materyali hemen edinmek istedikleri için yanaşmadılar.

Gönderiler için gereken paralar tükenmişti. Yurtdışı merkezimizin zaten parası yoktu; ben de ancak kendi kaynaklarımı bulabiliyordum. Rusya'daki çalışmaları bırakmak ya da gurbette pasifleşmek istemediğimden, Yahudilerle ilgili materyali Amerika'ya götürmeye ve orada sosyalist Yahudi topluluklarından birine vermeye karar verdim.

Merkez Komitesi'nin yurtdışı grubuyla uzun yazışmalardan sonra, onaylarını ve bir miktar paralarını alabildim. Haziran ayının sonunda, Norveç gemisi *Kristianiafjord* ile yola çıktım. Güvertenin altındaki kalabalık kabinler için üçüncü sınıf bir biletim vardı. Gizli belgelere, motor dairesindeki bir yoldaş göz kulak oluyordu. Yasal pasaportum yoktu; bu yüzden Britanya sendikası Birleşik Mühendisler Topluluğu üyelik kartımla ve eski Fransız pasaportumla yolculuk etmeye karar verdim. Zor olan kısım, Britanya'nın ablukasını ve askeri kontrolünü geçmekti.

Seyahat etmek için güzel bir zamandı. Christiania'dan Bergen'e kadar, yaklaşık yirmi dört saatlik bir yol boyunca, deniz sakin, hava güneşliydi. Gemi, dağlık Norveç'in güneyindeki güzelliklerin etrafından geçti. Ara sıra, uzaklardaki karlı tepeler ve kayalıklı kıyılarda teknolojinin tüm donanımına; telefon, posta ve elektriğe sahip balıkçı kasabaları görünüyordu.

Yolcular arasında birçok iş adamı vardı. Savaş sözleşmeleri nedeniyle Amerika'ya giden Rus yetkililer ve teknisyenler ile savaştan nemalanan kocalarını ziyarete giden farklı uluslardan kadınlar da vardı. Bu müşteriler, birinci ve ikinci sınıf kabinlerde konforlu seyahatlerini sürdürüyorlardı. Üçüncü sınıf, "şansını denemeye" giden, çeşitli uluslardan, ama daha çok İskandinavya'dan birkaç yüz yolcu taşıyordu. Londra'dan ve zorunlu askerlikten kaçan birkaç Rus Yahudisi ile "Yeni Dünya"ya yerleşmiş Rusların eşleri de vardı. Keyifli bir yolculuktu. Güvertede genellikle bir müzik grubu çalıyor, genç insanlar çabucak tanışıp neşeyle dans ediyorlardı.

Bergen'de verilen yirmi dört saatlik bir aradan sonra, gemi fiyorddan Atlantik'e doğru ilerlemeye başladı. Britanya'nın kuzey limanı Kirkwall'da zorunlu bir mola verildi. Yüksek hızlı silahlar kuşanmış şilepler bizi karşılamaya gelmişti. Mayınlı alanlardan geçerken eşlik ettiler ve gemiyi, kıyısında küçük, antik bir kasabanın olduğu doğal limana getirdiler. Küçüklü büyüklü, İskandinavya ülkelerinin bayrakları tepelerinde sallanan birçok gemi vardı. Birçoğu aylardır orada duruyor, zorba Britanya'nın çıkardığı zorluklarla boğuşuyordu. Bunların hepsi savaş bahanesiyle yaşanıyordu.

Neyse ki bizim geminin incelenmesi çok uzun sürmedi. Üçüncü sınıf yolcular olarak biz bundan hiç rahatsız olmadık; on iki saatlik bir bekleyişten sonra yeniden demir aldık.

Kuzeye gittikçe deniz daha tehditkâr olmaya başladı. Soğuk bir rüzgâr esiyordu; güneşli günler yerini kötü bir havaya bırakmıştı. Ancak Amerika açıklarında yazı tekrar hissedebildik. New York'un deniz fenerleri ve kılavuz gemilerini gören yolcular, artık güverteye çıkmış bu efsanevi memleketin kıyılarını görebilmek için bekliyorlardı.

Gemi kılavuzlardan birini izleyerek limana yanaşırken güvertede üstünkörü bir sağlık kontrolünden geçtik. Gözlerimize ve ellerimize baktılar. Güneş batmadan önce limana girdik. Birinci ve ikinci sınıf yolcuları, özel bir kontrolden geçirmeden gönderdiler. Üçüncü sınıflar ise ertesi günü beklemek zorunda kaldı. Yoksul göçmenleri, sorgu ve incelemeden sonra "Gözyaşı Adası"na yolculuk bekliyordu. Hasta olanların ve ülkede mülkü, akrabası ya da tanıdığı olmayanların şansı çok azdı. Bu "özgürlükler ülkesine" alınmayacaklar, en iyi ihtimalle çabucak geri gönderileceklerdi. Zorla sınır dışı etmenin bir ay kadar sürdüğü vakalar da vardı.

On bin tonluk kocaman gemimiz, New York limanındaki devasa yapıların yanında küçük kalmıştı. Sıcaklık dayanılmazdı. Kabinlerde durmak geceleri bile imkânsızdı. Yolcuların hepsi güverteye çıkmıştı. Güneş doğduktan sonra liman, ateş püsküren bir ocak gibiydi.

Sabah kahvaltıdan sonra, üçüncü sınıf yolcular indirilmeye başlandı. Biletlerimizi vermiştik; gelişigüzel atılmış bavulların gümrük memurlarını beklediği rıhtımın yanındaki barakaya gittik.

İncelemeden sonra, küçük bir buharlıya binip "Gözyaşı Adası"na gittik. Liman boyunca, demir ve taş yığınları arasında geçen yarım saatlik yolculuk kasvetliydi. Sonunda indik ve tek tek sağlık kontrolünden geçtik. Şüphelenilenler kenara çekiliyor, sağlıklı olanlarsa zaman kaybetmeden yollanıyordu. Kendimizi, ziyaretçilerin oturacağı bankların ve memurların masalarının olduğu kocaman bir salonda bulduk. Sorular geliyordu: Nerelisin? Nereye gidiyorsun? Paran var mı? Tornacı olarak geliyor olmam yeterli oldu. Hemen ülkeye kabul edilmek için yeterli bir sebepti; iznimi verdiler. Uzun, hayvanat bahçesini andıran, parmaklıklı bir koridordan geçtim. Parmaklıkların diğer tarafında, belli ki ailelerini ve arkadaşlarını bekleyen insanlar vardı. Tekrar bir buharlı trene bindim, ama bu sefer New York'un merkezine gidiyordum. Yukarıdan giden trenle, arkadaşlarımın evine ulaştım.

Şehirdeki Rus kolonisi çok büyüktü. Birisi Rusça sosyal demokrat gazete olmak üzere iki günlük gazete ile Yidiş ve diğer dillerde birçok gazete çıkıyordu. New York'ta dünyanın tüm dillerinde dergiler ve gazeteler basılıyordu. Koloniyle ve temsilcileriyle tanıştım. Rus Sosyalistler, *Noviy Mir* gazetesi etrafında gruplaşmışlardı. Bu grubun lideri, bir Menşevik olan Dr. İngerman'dı. Eski bir Bolşevik olan ve Ellert adını kullanan N. Nakoryakov gazetenin editörü olsa da, *Noviy Mir*'in başında Dr. İngerman bulunuyordu. Gazetenin sürekli çalışanları arasında, Volodarskiy, Lisovskiy, Voskov, Zorin, Melniçanskiy ve teknik işlerden sorumlu olan ve dizgicilik yapan Menson vardı. Harabe binaların arasında iki dizgi makinesi olan bir matbaaya sahiptiler. Kâğıtlarının kalitesi oldukça düşüktü.

Rusya ve Avrupa'daki durumla ve *Noviy Mir* sosyalistleri arasında ciddi tartışmalara yol açan savaşa dair tutumumuzla ilgili aktarımlar yaptım. İngerman Avrupa oportünistlerini savunuyordu. Ancak bu savunma, sürgün işçilerin gruplarında sempati toplayamıyordu. Yoldaş Minkin-Menson'un başlarında olduğu küçük bir Bolşevikler grubu kurulmuştu. Grup, İngerman ve arkadaşlarının gazete ve grubun liderliğinden alıkoymak için çalışan Volodarskiy, Melniçanskiy, Zorin ve diğerleri gibi kararsız birkaç sürgüne bel bağlamıştı. Ancak diğer taraf da boş durmuyor, Amerikan tarzı, kişisel ve sansasyonal meseleler, histeri ve suiistimallerle dolu bir mücadele yürütüyordu.

Yine de zafer bizim tarafın olmuş, ancak Bolşeviklerin partisinin ve gazete çalışanlarının yetersizliğinden dolayı bu zafer uzun sürmemişti.

Kendi işlerime dönersek, gelmek için pek de iyi bir zamanı seçmediğimi anlamıştım. Bütün zengin Yahudiler, yaz için kır evlerine gitmişler ya da Amerika turuna çıkmışlardı. Yine de ümidimi kaybetmeden temaslar kurmaya başladım. Getirdiğim materyalin bir kısmını kullanmaya ikna olan sosyalist Yahudi gazetesi *Vorwärts*'in editörüyle tanıştım. Ancak kendisi çok ateşli bir Alman hayranıydı, bu yüzden elimdekileri ona vermek istemedim. Ayrıca, bir yayıncı bulma görevini üstlenen birkaç Yahudi bilim adamı ile de tanıştım. Yapabileceğim şey, materyali sonrasında İngilizce ve diğer dillerde basılması için herhangi bir Yahudi örgütüne vermekti. Birkaç bireysel spekülatör vardı ama hiçbiriyle anlaşma yapmadım. Ama akademik arkadaşlarım meseleyi o kadar uzatıyorlardı ki peşlerinden koşmak zorunda kalıyordum. Temmuz geçti, Ağustos geldi, halen "tartışıyorlardı". Aslında Rusya'daki devrimci çalışmalar için para götürmek istiyordum; Rusya'dan çıkış, Amerika'ya geliş ve tekrar Rusya'ya dönüş için en az 500 dolar sınır koymuştum. Ama daha fazlasını istedim. Onlar da, topluluklarının zenginlerinin burada olmamasını neden göstererek, ceplerinden 500 dolar vermeye razı olduklarını söylediler. Zaman değerliydi. Bu yüzden, bir an önce Rusya'ya dönmek için 500 doları aldım. Buraya gelmek ve burada kalmak bu paranın yarısı ediyordu. Böylece kalanını Rusya'daki devrimci çalışmalar için götürecektim.

New York'ta geçirdiğim iki ay içerisinde, devasa bir işliği andıran bu korkunç kentle ancak üstünkörü tanışabilmiştim. Amerika'da yaşam, iş hayatının ciddiyetine saplanmıştı. Tüm Amerikan hayatları, aşırı bencillikle bezenmişti. Herkes ya çabucak zengin olmak ya da bunu hayal etmek için yaşıyordu.

New York, Hudson Nehri ve Atlantik Okyanusu ile sulanan bir yarımadaya yerleşmiş, bir kanal ve bir nehirle parçalara bölünmüş, yarımadanın uzunluğu kadar giden ve onu kesen düzenli caddelerden oluşan bir şehirdi. Güneyde, tesisler, ofisler ve depolar çoğunluktayken, kuzeyde fabrika ve ofis çalışanlarının en dolgun maaşlılarının evleri vardı. Sabahları tüm tramvayların, trenlerin

güneye doğru akan trafiği, akşam olduğunda kuzeye yöneliyordu. Her gün yüz binlerce insan, şehrin bir ucundan diğer ucuna gidip geliyordu. New York işçileri, Avrupalı emsallerine göre daha iyi giyiniyor, yiyor içiyor ve yaşıyorlardı.

New York'ta bulunduğum kısa sürede iki greve denk geldim. Birisi tramvay işçilerinin diğeri de otobüsçülerin greviydi. Eylem, sendikaların öncülüğünde yapılıyordu. İşverenler, grev kırıcıları harekete geçirmiş, Cumhuriyetçi ve hatta Demokrat yetkililer bile "çalışma hakkını" korumak için polis göndermişti. Çalışan halk, tramvayları ve işletmecilerini boykot etmeye başlamıştı. Grevciler, grev kırıcıları fotoğraflayınca kavga çıktı; polis grev kırıcıların tarafını tutarak grevcilere ateş açtı. İşçi nüfusu, hatta çocuklar bile grevcilerden yanaydı. İşçi sınıfı mahallelerine tramvaylarını süren grev kırıcılar zor zamanlar geçiriyorlardı. Küçük çocuklar raylara sabun sürüyor, grev kırıcı sürücüleri taşlıyorlar, yetişkinler ise adamları tramvaylardan indiriyorlardı. Polis havaya ateş açmış, takviye bekliyordu. Bir arbede yaşanacaktı. Amerika'daki emek sermaye çelişkisi kavgalı geçiyordu. Pinkerton tipli grev kırıcılar, casuslar ve provokatörler, işverenlerin safına katılmışlardı. Büyük bir grevin, provokatörsüz, sendika liderleri tutuklanmadan ve kansız geçtiği çok nadirdi.

New York'ta, Almanca konuşan sosyal demokratlar için Almanca basılan sosyal demokrat gazete *The New York People's* News'in editörü ile tanıştım. Rusya'daki devrimci hareket ile ilgili bir yazı verdim. Yoldaşlar, tamamıyla oportünist olan Amerika Sosyalist Partisi'nin sol kanadı içerisinde enternasyonalist bir pozisyon almışlardı.

Amerika henüz savaşa girmemişti; Fransa-Britanya-Rus koalisyonu için iş yaparak tarafsızlığını koruyordu. Savaş sözleşmelerinden kazanılan altınlar, Amerikalı iş adamlarının ceplerini dolduruyordu. Gazeteler, Amerika'nın savaşa girmesi için ısrarlı kampanyalarını sürdürüyorlardı. Ancak, Wilson o an için barıştan başka bir yöne gitmiyordu. Yine de o zamanlarda bile, isteyenlerin Amerikalı kapitalistlerin savaşa hazırlandığını görmesi zor değildi. Sözde "kamuoyu" üzerinde akıllıca çalışıyorlar, militarist duyguları besliyorlar ve seferberlik için hazırlıklar yapıyorlardı. Kiliseler, gösteriler, gazeteler, meclis, Amerika bayrakları, tiyatrolar,

okullar, sinemaların hepsi Amerika'nın savunulmasına dair vaazları ve ordu kurulması taleplerini duyurmak için kullanılıyordu.

"Amerika toprakları"nın geleceği yaşlı göçmenleri ne kadar ilgilendirmese de, Amerika'da büyümüş olan nesil, okul öncesi çocukları dahil, bu şovenist velveleye aktif bir şekilde katılıyordu. İşçi sınıfı mahallelerinden birinde bir vitrinde, isimsiz düşmanların istilasını, şehirlerin yerle bir edilmesini ve çocukların Amerikan bayrağını her daim heyecanla selamlayacağını anlatan *The Fall of a Nation* (Bir Ulusun Düşüşü) filminin oynadığını gördüm.

Amerika'nın örgütlü sermayesi, halkı sıkı denetim altında tutuyordu. İşçi önderlerini nasıl satın alacağını biliyordu. Amerika İşçi Federasyonu Başkanı Samuel Gompers, kendisini Wilson'un arkadaşı görüyor, işçileri aldatmak konusunda ona yardım ediyordu.

İşçi temsilcilerinin rüşvet ve diğer yollarla yozlaştırılması, artık olağan bir işveren taktiğine dönüşmüştü ve emekçi sınıfların davasına çok büyük zararlar veriyordu.

Yoldaşlarımın, orada kalmam ve Amerikan işçi sınıfını tanımam için yaptıkları öneriler ne kadar cazip olsa da, kendimi kaptırmayıp gitme hazırlıklarıma başladım. Yine bir pasaport gerekliydi. Tüm belgelerimi kullandığım için konsolosluğa başvurmam gerekiyordu. Memur, dini bir cemaatten bir referans almamı, böylece Rusya'ya gitmek için konsolosluğun bana bir pasaport çıkarmak zorunda kalacağını söyledi. Fakat hiçbir cemaatin üyesi olmadığımdan ve hiçbir rahiple tanışıklığım bulunmadığından bunun zor olacağını düşündüm. Sonra Amerika rahiplerinin de, en iyi "iş adamları" arasında sayılabileceğini ve bu işin parayla çözülebileceği aklıma geldi. Varsayımlarım doğru çıktı. Bir rahipten iki dolara referans aldım. Yanına bir fotoğrafımı ekleyerek konsolosluğa teslim ettim ve geminin kalkacağı gün rıhtımda pasaportu almak üzere gereken ayarlamaları yaptım.

New Yorklu yoldaşlar benim için küçük bir uğurlama toplantısı yaptılar. 14 Eylül 1916'da, Danimarka bandıralı *United States* ile Amerika kıyılarından ayrıldım. Yoldaşlar, çalışmaları ve gazeteyi yönetmek üzere Amerika'ya birkaç partili arkadaşı göndermemi isteyerek, bunun için bana biraz para verdiler.

Bu defa biletim ikinci sınıftandı ve yolcu listesine gazeteci olarak kayıtlıydım. Kabin çok kalabalıktı; motor sesleri duyuluyordu.

Şikâyet edince, birinci sınıfta tek kişilik bir kabine geçtim. Amerikalı yoldaşlardan aldığım yazıları ve mektupları, ayrıca Britanya polisinin ilgisini çekebilecek pek çok belge taşıyor olduğum için tek başıma kalmam çok yerinde olmuştu. Yanımda götürdüklerimi kabinde saklayabilecektim.

Yaklaşık sekiz gün sonra Kirkwall'a ulaştık. Bizi sert bir karşılama bekliyordu. Gemi kırk sekiz saat boyunca orada tutuldu; tüm yolcular tek tek arandı. Almanya'ya giden kadınlar özellikle incelendi. Aramadan kurtulmayı başarmıştım. Birleşik Mühendisler Topluluğu üyelik kartımı pasaport olarak kullanıyordum, çünkü Rus pasaportum konsoloslukta "unutulmuştu".

Britanya ablukasını geçtiğimiz için çok rahatlamıştık. Yirmi dört saat sonra Norveç kıyıları görünmeye başlamıştı. Bir yirmi dört saat daha sonra, New York'tan çıktıktan tam iki hafta sonra, Christiania'daydık. Arkadaşlarım artık orada değildi; Buharin Kopenhag'da yaşıyordu. Ben de aynı gemiyle Danimarka'ya devam ettim. Merkez Komitesi'nin yurtdışı merkezi ile görüşmek için Kopenhag'da birkaç gün kaldım. Rusya'daki çalışmalarla ilgili fikir birliğine vardık. Orada da Rusya'dan birkaç eski arkadaşımı buldum.

Amerika Dönüşü

O sonbaharda Kopenhag'da birçok Rus vardı. Bütün savaş simsarları ve yağmacılar burada toplanmıştı. Gıda ve Alman ürünlerinin (boya maddesi, ilaçlar, ofis malzemeleri, vb.) borsasını çeviriyorlardı. "Askeri" konserve gıdası işine giren ve bunu Almanya'da halletmeyi bilen varlıklı bir "gulaşçı" grup ortaya çıkmış. Bazı "sosyalistler" de savaştan kâr sağlamaktan geri durmamışlardı. O zamanlar Rusya'da iyi tanınan, Alman sosyalist Parvus bir milyondan fazla para kazanmış, işletmeler kurmaya başlamıştı. Bazı Rus sosyal demokratlar, kalem, ilaç ve Rusya ile İskandinavya'da ihtiyaç duyulan bu tür ürünler üzerinden para kazanırken vicdanen rahatsızlık duymuyorlardı. Bazıları yaptıklarını Danimarka'dan sınır dışı edilerek ödediler, ancak yer değiştirmeleri işlerini aksatmadı. Genellikle nahoş bir görüntü ortaya çıkıyordu.

Rus sosyal demokrasisi çevresinde, birçok yoldaş toplanmıştı. 1916'nın sonbaharında yapılan bir toplantıda, tasfiyeciler

Sazonov-Rozanov, Piletskiy ve Dalin, *Naşe Slovo*'dan Çudnovskiy, Uritskiy ve Zurabov, ayrıca da Buharin, Gordon ve Bolşeviklerden başka birkaç kişiyle daha karşılaştım.

Aktif olamamak Buharin'e sıkıntı veriyordu; ben de parti işlerini yürütmesi için Amerika'ya gitmesini tavsiye ettim. N. İ. kabul etti ve kendisine arkadaş olarak Çudnovskiy'yi buldu. Gidişlerini ayarlamak için birkaç şey halletmek gerekiyordu. Britanya'nın ablukası sıkılaştığı için işler biraz daha karmaşıklaşıyordu. Buharin pek pratik olmayan bir Rus entelektüeli olduğu için yolculuğun her ayrıntısını benim düşünmem gerekiyordu. Gitmeden önce kendisini Danimarka'da "yasallaştırmayı" ve Amerika'ya Moşe Dolgolevskiy olarak değil, kendi ismiyle gitmeyi düşünüyordu. Ama bu olasılığı gerçekleşeceğinden emin olmadan önce kendi adıyla Amerika bileti aldı. Tüm yasallaşma çabaları başarısız oldu. Sosyalist bakan Stauning yardımcı olmuyor, olamıyordu.

Nikolay İvanoviç, Moşe olarak kalmak zorundaydı ama bu durum gidişini karmaşıklaştırıyordu. Gemi için para ödenmişti ve artık Buharin olarak tanınıyordu. Artık ofiste Buharin'i görünüş olarak da tanıyorlardı. Bu tuhaf durumdan kurtulmanın bir yolunu bulmam gerekiyordu. Buharin'in adına alınan biletin iptali para kaybı demekti, ama yapsak bile gemide artık boş yer kalmamıştı. Nikolay İvanoviç'i Christiania'ya kadar götürüp, oradan Moşe Dolgolevskiy olarak gemiye bindirmeye karar verdim. Bilet ofisine, Buharin zaten rezervasyonu iptal edeceğinden, onun rezervasyonunu Christiania'dan binecek olan Dolgolevskiy için ayırmalarını rica edecektim. Bu fikir işe yaradı. Çudnovskiy Kopenhag'dan binerken, "Dolgolevskiy" de Christiania'dan gemiye binecekti. Fakat Christiania'ya gitmek için İsveç'ten geçmemiz gerekiyordu ve Buharin'in İsveç'e girmesi yasaktı. Girerse altı aylık hapis cezası alacaktı.

Yakalanmamak için vapurla gitmeye karar verdik. Biletlerimizi aldık, bavullarımız ve eşlikçilerimizle doğruca vapura gittik. Vapur, gıda malzemeleri taşıyan küçük bir yük teknesiydi. Teknenin, başka kasabalara ve şehirlere uğrayacağı, uzun molalar vereceği, sonuç olarak kırk sekiz saatten önce Christiania'ya varmayacağı ortaya çıktı. Rahat bir yolculuk olmayacaktı; dalgalarla savrulmak pek keyifli değildi ve bir sürü zaman kaybedecektik. Bu yüzden,

biletten kurtulup trenle gitmenin yollarını aramaya başladım. Kaptana, bu eski teknede Almanlara yakalanma riskimiz olup olmadığını sordum. Böyle olayların daha önce olduğunu, o yüzden bu sefer başımıza gelip gelmeyeceği konusunda bir garanti veremeyeceğini söyledi. N. İ.'yi trenle gitmeye ikna etmeye çalıştım. Şimdilik benim kardeşim olduğunu söylemeyi, Öresund'u geçmek beş dakika süreceğinden Helsingør ve Hälsingborg üzerinden gitmeyi önerdim. N. İ. kabul etti ve böylece geriye tekneden nasıl ineceğimizi düşünmek kaldı. Ofise gittim ve yöneticiye Almanların eline düşmeyeceğimizi garanti edip edemeyeceğini sordum. O da tabii ki arada kaldı ve herhangi bir garanti vermedi. O zaman eşyalarımızı çıkarmamıza yardım etmesini ve biletlerimizi tren biletine çevirmesini rica ettim. Kabul etti. Birkaç saat içinde tekrar yola çıkmış olduk. İsveç tarafından sağ salim geçtik, birkaç hafiyeyle anlık bakışmalar yaşadık, bir arabaya bindik ve beş dakika içerisinde kalktık. Sabah olduğunda, transatlantiği bekleyeceğimiz Christiania'ya varmıştık. Birkaç gün sonra da yoldaş Buharin ve Çudnovskiy'i "Amerika keşfine" uğurladım ve en kısa zamanda Rusya'ya geçmek üzere Stockholm'e doğru yola çıktım.

İsveç'teki yayın dağıtımı, yokluğum sırasında tamamıyla durmuştu. Temaslar duruyordu, ancak bu işten sorumlu yoldaşların parası kalmamıştı. Mümkün olduğu kadar çok yayını bir an önce toparlamak gerekiyordu ki ben yola çıktığımda sınırı geçmiş olsunlar. Yüz elli kilodan fazla bir toplam, farklı yerlere dağıtılmak üzere Tornio ve Karunki'ye gönderildi.

İsveç sol sosyal demokratlardan yoldaşlarla toplantılar yaptım. Höglund, Strom, Kilbom ve başka birkaç kişiyle daha görüştüm. Bu arada İsveç partisi içerisinde çok önemli olaylar oldu. Bir bölünme yaşandı. Genç ya da "sol" sosyal demokratlar, birleşik partiden ayrılıp kendi yayın organlarını ve Merkez Komitelerini kurdular.

Branting, "gençleri" eleştirmek ve karalamak için bulunduğu pozisyondan yararlanıyordu. Burjuva basını, eski yayın organı Social-Demokraten'e yöneltilen saldırıları memnuniyetle veriyordu. Ancak muhtemelen bu saldırılardan dolayı, genç sosyal demokrat örgüt büyüdü ve İsveç proletaryasını oportünizmin zincirlerinden kurtardı.

Branting'le görüşmelerim tamamen iş odaklıydı. Kuzeydeki savaş halini ve sınır bölgesindeki tahkimat ile garnizonları akılda tutarak, sınırdan geçeceğim seyahatlerden ve faaliyetlerimden onu haberdar ediyordum. Bu, sınırda yaşanacak herhangi bir yanlış anlaşılma, casusluk şüphesi çekme veya tutuklanma halleri için gerekli bir önlemdi. Ellerine düşebileceğim yerel yetkililere Branting'in seyahatimden haberdar olduğunu söylemem konusunda anlaştık. Herhangi bir şeyin ters gittiğini öğrenirse, uygun olan bakanı arayacaktı. Fakat her şeyi çok dikkatlice halletmeye çalıştığımdan, sınır köylerinden geçerken yetkililerin dikkatini çekecek bir şey yaşamıyordum.

İsveç'in sınır kasabası Haparanda, o zamanlar casusların ve ajanların merkeziydi. Savaştan sonra Rusya ve Finlandiya'da yaşayan aslen Finlandiyalı ve Alman, Britanyalı, Fransız, Rus ve başka memleketlerin gizli ajanları ve karşı istihbarat ajanları, otellerin, barların, berberlerin ve diğer kamusal alanların olağan ziyaretçileriydiler. Rusya'dan gelmek ya da gitmekle ilgili ağızdan çıkan her laf, mutlaka bir yerlere ulaşıyordu.

Fakat Haparanda'da, Finlandiyalı "aktivist"ler için gizli bir buluşma yeri örgütlenmişti. Destekçileri ve Alman ajanları için savaş zamanına uygun evraklar hazırlayan, donanımlı bir pasaport ofisleri bulunuyordu. İnsanları, yayınları ve silahları taşımak için kendi kayıkları vardı. Örgüt, yeterli düzeyde donanıma sahipti. Örgütlenme ve gönderileri için iletişimde olduğum İsveçli tanıdıklarım aracılığıyla buraya dair bilgi almıştım.

Askeri casuslar da aynı şekilde, ya İtilaf ya da İttifak Devletleri'nin destekçisi haline gelen çeşitli sosyalist gruplardan da çok akıllıca yararlanıyordu. Almanya casusluğu, Estonya ve Finlandiya gibi küçük ülkelerin sosyalistlerinin içinden ajanlar çıkarmıştı. Danimarkalı sosyalist gazeteci Kruse, sürgünlerin arasına girip Rusya'da temas kurabileceği birkaç isim almış ve açıklanmayan bir iş için Rusya'ya gitmişti. Sonra Rusya sosyal demokratlarının arasına girip, yurtdışındaki örgütlerden ve kişilerden görev getirdiğini söylemişti. Alman casusu Keskküla'yla olan bağlantısı kısa sürede anlaşılınca, gurbetteki yoldaşlar onu çevrelerinden atmışlardı.

Askeriyenin kirli işlerine, provokasyona ve casusluğa karşı tetikte ve dikkatli olmamız gerekiyordu. Sosyalist çevrelerin dağılması

ve mümkün olan her "eğilime" bölünmeleri, yolsuzluk yapmak için iyi bir kılıf haline geliyor ve fikir üretme adı altında bazı entelektüellerin burjuvaziye hizmet etmesine yol açıyordu.

İsveç sınırına doğru yola çıktığımda, yanıma tercüman olarak İsveççesi iyi olan gurbetçi işçi A. Havkin'i aldım. Yolda Lulea'da durduk; İsveç-Finlandiya sınırının diğer ucundan birkaç isim almak için oradaki sosyal demokratlarla buluştuk. Sonra Haparanda'ya doğru yola çıktık.

Ayakkabı ustası eski dostum, savaş sırasında vakur bir girişimciye ve mülkiyet sahibine dönüşmüştü. Artık ayakkabı işinden kazandıkları sayesinde varlıklıydı ve kendi evinde oturuyordu. Fikirleri de bir miktar değişikliğe uğramıştı. Düşünceleri, sağ kanadın pozisyonuna daha saygılı ve olumlar nitelikteydi. Artık faaliyetlerime pek ilgi göstermiyor, belli ki yetkililerin ve müşterilerinin şüphesini çekmekten korkuyordu. İsveç sınırında bize yardım etmeye hazır olan birçok yoldaş olduğundan bu durum çok canımı sıkmadı. Yayınların bir kısmı, Botnia Körfezi'nde bir ada olan Seskarö'ya, yoldaş Löteberg'e gidiyordu. Diğer bir kısmını da, Haparanda'nın elli kilometre kadar uzağında olan ve *Norskenflyammen*'in editörlerinin bahsettiği küçük bir köye götürmek üzere tahta bir sandıkla biz yanımıza almıştık.

Tren istasyonu yakınlarında küçük bir çiftlik ve genç sahibini bulduk. Bizi isteksiz bir şekilde karşıladı; Lulea'daki yoldaşların gönderdiği mektubu okuduktan sonra yardım etmeye razı oldu. Rusya'ya, yoldaşın da yardımıyla oradan geçmeye karar verdim. Yayınlar da sonradan aynı yolla gönderilecekti. Çiftçi, hazırlıkları yapmak ve yolu ayarlamak için iki gün istedi. Hafif buzlanmaya direnmekte olan ve sadece bir veya iki yerde donan Tornio Nehri, özellikle sıkıntılıydı. Yanımızda içecek bir şeyler getirmiştik ve yeni arkadaşımıza da biraz ikram ettik. Sonunda, yol konusunda anlaştıktan sonra keşfe çıktı.

Birkaç gün sonra döndüğünde, sevinçli bir şekilde her şeyin hazır olduğunu söyledi. Bir yol ve bizi götürecek bir at bulmuştu. Benim istediğim en önemli şey, Oulu'ya götürülmekti. Eğer bunu tek kişi yapamayacaksa, beni başka bir sürücüye telsim etmeliydi ki ben at bulmak zorunda kalmayayım. Kilometre başına bir mark

ve gerekirse daha fazlasını vermeye söz verdim; ama Finlandiyalılar bu durumdan istifade etmeye çalışmadılar.

Yola gece yarısı çıkmaya karar verdim. 1916'nın Ekim ayının ikinci yarısındaydık. Bir Finlandiyalı gibi görüneceğim kıyafetler giydim; yolculuk için yayınların ve iç çamaşırlarımın olduğu bir çanta hazırladım ve vedalaştım. Tarlalardan nehre tökezleyerek ama dikkatli bir şekilde gittik. Kutup gecesi pek karanlık değildi ve gökyüzü biraz bulutlu olduğu halde karlara bürünmüş yolları uzun uzadıya görmek mümkündü. Nehri uzun bir ipin iki ucunu tutarak birbirimizden yeterince uzak bir şekilde geçtik, çünkü rehberim buzlara pek güvenmiyordu. Nehir boyunca uzun süre yürüdük. Sonunda nehir kıyısına geldik; karların üstünde izler vardı. Rehberim, sınır nöbetçileri ve jandarmanın izlerine işaret etti. Sazların ve çalılıkların altında gizlenmeye çalışarak yürüdük ve Tornio'nun ana caddesine çıktık. Birkaç kilometre caddede yürüdükten sonra, ücra bir yerdeki çiftliğe doğru gittik ve sahibini uyandırdık. Ben dinlenirken bir at hazırlandı ve beni alıp götürdüler. Nereye ya da kime gittiğimizle artık ilgilenmiyor, Finlandiyalıların sağduyularına ve dürüstlüklerine güveniyordum.

Rusya'ya Dönüş

Taşlı yollar üzerinde henüz azıcık yol almışken, doğuya doğru dönerek bir at arabası yolundan gitmeye başladık. Kar azdı; kızak tümseklere takılıyor, çukurlara düşüyor ve atı yoruyordu. Akşam yemeği saatinde çiftliğe vardık; iş adamına benzeyen bir Finlandiyalının evinde kaldık. Çiftlik orman kenarındaydı, bir sürü ek yapı ve çiftlik hayvanı vardı. Beyler, evin dışında tavşan avındaydı. Finceden başka dil bilmiyorlardı ve beraber olduğumuz zamanlarda sessizce oturuyorduk. Kahve, süt ve Rus yoğurdunu andıran ama biraz daha katı olan bir şey ikram ettiler.

Birkaç saat sonra, bu sefer farklı bir sürücüyle tekrar yola çıktık. Hangi yoldan gittiğimizi sormadım. Zaten anlamayacaktım ama nereye gittiklerini biliyorlar gibi görünüyordu. Yol az kullanılmış bir ağaçlıktan geçti. Finlandiyalılar, en az kullanılan yolları özellikle seçmiş olmalıydılar. Sınırdan beri, ne bir insan ne de bir at görmüştüm. Bu sürücü, beni çok uzağa götürmeden başka bir çiftlikte durdu. Eski ama sağlam bir yapıydı ve orman yakın

olduğundan tarlalar sürülmüştü. Bu kadar kuzeyde nasıl ekin biçildiğini anlamamıştım. Ev sahibi bizi içten bir şekilde ve İsveççe konuşarak karşıladı. Parmaklarıyla göstererek beni iki gündür beklediğini anlattı. Bu beni biraz şaşırttı ama dilim yetmediği için nasıl bilgilendirildiğini soramadım. Bizi, ahşap bir eve götürdü. İçerisi bizim köylü evlerini hatırlattı. Büyük bir sobanın olduğu geniş oturma alanı, duvar kenarlarında sedirler ve örtüleri, etrafta asılı at koşumları ve başka eşyalar vardı. Ama bazı çiftliklerde, temiz, tahta sandalyelerin, bir dikiş makinesinin, bir aynanın ve hatta bir gramofon ya da akordeonun olduğu ayrı bölümler vardı. Biz Rusların çay tiryakisi olması gibi, Finlandiyalılar da kahve tiryakisiydiler. Bu yüzden her gittiğim yerde kahve ikram ediyorlardı ama ben biraz beslenebilmek için ekmek ve sütü tercih ediyordum.

Çiftlikten akşam altı gibi ayrıldık. Bir önceki yolun yoruculuğundan sonra iyi bir kızakla seyahat etmek rahat oldu. Sürücü, nereye gitmesi gerektiğini sormadan ana yollardan uzak durarak kendi bildiği yolda gidiyordu. Küçük bir derenin zayıf buzlarından, seyrek ekilmiş tarlalardan ve araba yollarından geçtik. Karanlık çökmeye başlamıştı. Sonbahar akşamı hızla çöküyordu. Uzakta ışıklar göründü; parlayan ışıklar küçük Rovaniemi kasabasınındı. Dosdoğru oraya gittik. Işıklara yaklaştıkça, bir nehrin boğuk sesi duyulmaya başladı. Çok karanlıktı, çok az kar vardı ama akıllı atımız yolu biliyordu. Nehrin dik kıyısını dikkatlice geçerek suya girdi. Birkaç yüz adım gittikten sonra homurdandı ve durdu. Önümüz kapkaranlıktı. Arabacı indi ve önden yürümeye başladı. Kırbacının suya vurduğunu duydum. Buz, nehri tamamen kaplamamıştı. Arabacı birkaç kez bağırdı; belli ki kayık çağırıyordu. Uzak karanlıklardan cevap geldi. Rehberim inmemi işaret etti. Suya girip çıkan kürek sesleri yaklaştı, birkaç dakika sonra büyük bir kayığın ucu arkamızdaki buzun üzerine çıktı. Adamlardan biri inip atla kalırken, çiftçi benimle beraber diğer kıyıya geldi. Kayık birkaç dakika içerisinde gürültülü nehri geçerek karaya çekilmişti.

Kıyıda yürüyüp küçük bir caddeye çıktık. Masanın etrafında birkaç kişinin oturduğu büyükçe bir eve girdik. Ortam gaz lambası altında birazcık aydınlatılmıştı. Herkes bize döndü. Belli ki çiftçi benimle ilgili bir şeyler söylüyordu. Bana bir sandalye verdiler ve kendi aralarında konuştular. Genç bir adam yanıma geldi, bana

Fince ve İsveççe sorular sordu. Becerebildiğim kadar İsveççeyle, yalnızca Rusça, Fransızca, Almanca ve İngilizce konuşabildiğimi söyledim. O zaman Almanca olarak bana şifreyi sordu. Başka birisi yanıma gelerek, bir rozet göstermek için ceketinin yakasını çevirdi. Şifrem ya da rozetim olmadığını söyledim. Söylediklerim tercüme edilince büyük şaşkınlık yarattı ve sorgulanmaya başladım. Nereye gidiyordum? Oraya nasıl gelmiştim? Kimdim? Komplocu bir örgüte ait bir yere geldiğime kanaat getirdim. Aklımdan binlerce olasılık geçiyordu ama iki tanesi daha gerçekçiydi. Ya Alman casuslarının yanındaydım ya da "aktivistler" olarak bilinen burjuva nezaketine sahip Finlandiya devrimcilerinin. Fakat bu şüphelerimi açığa vurmamaya karar verdim. Sorulara bir Rus devrimcisi, RSDİP üyesi olduğumu ve adımın Belenin olduğunu söyleyerek cevap verdim. Parti işleri için Rusya'ya gidiyordum. Arabacıları ve yolu, sınırdaki İsveçli bir yoldaşla belirlemiştim. "Umarım bunlar sizler için sorun değildir ve polise gönderilmem" dedim.

Söylediklerimi dinlediler, tercüme ettiler, tartıştılar ve eşyalarımı aramaya karar verdiklerini söylediler. Eşyalarımı, yayınları ve ceplerimi aramalarına izin verdim.

İç çamaşırlarım ve kıyafetlerimin üzerindeki etiketlere baktılar. Fakat üzerimdeki her şey yabancıydı; gazeteler ve bildirilerle ilgilenmediler. Belli ki üzerimde şüpheli bir şey bulamadılar ve ben de her şeyi yeniden yerine koydum. Almanca konuşan Finlandiyalı benimle ilgilenmeyi önerdi. Gizemli evden çıkıp, daha küçük ve yeni başka bir eve gittik. Kendi yeri olduğunu söyledi. Finlandiyalılardan kimleri tanıdığımı sordu. Dikkatli olmak adına sadece Sejm vekillerinden iki ya da üç isim verdim. Muhatabım, yerel kereste fabrikasında çalışan bir mühendis çıktı. Konuşma savaşa geldi. Mühendis bu konuda Almanların yanındaydı. Almanya'nın kazanmasını umuyor, Finlandiya'nın da bundan yararlanacağını düşünüyordu. Uzun bir tartışmaya girecek kadar Almancam yoktu. Ama Finlandiya halkının ancak çarlığın yıkılmasıyla özgürlüğüne kavuşabileceğini düşündüğümü anlattım. Almanya, bir esaretten kurtarıp diğerine sokacaktı. Finlandiya'nın geleceği, koalisyonlardan herhangi birinin zaferine değil, Rusya'daki işçi sınıfının devrimci mücadelesinin başarısına bağlıydı.

Evin hanımı bize kahve ikram etti. Mühendis genç, serbest olduğumu, ilk davranışlarının da casuslardan duydukları korkudan kaynaklandığını söyledi. Beni atla Oulu'ya götürecek bir sürücü bulmasını rica ettim ve bunu yapanların başka birilerine aktarırken Oulu'ya gitmek istediğimi tembihlemesini istedim. Mühendis, ev sahibini çağırdı. Ev sahibi bana yirmi kilometre kadar eşlik etmeyi kabul etti. Gece yarısından sonra, belli ki posta ve araba durağı olarak kullanılan bir yere vardık. Bana küçük bir oda verdiler.

Sabah yanıma genç bir adam gelerek kendini öğrenci olarak tanıttı. İyi Rusça konuşuyordu; başıma gelenleri arabacıdan öğrenmişti. Dünyada olup bitenler üzerine uzun bir sohbet ettik. Kendisini Finlandiyalı bir devrimci ve demokrat olarak gördüğü halde o da Alman hayranlığına eğilimliydi. Finlandiya sosyal demokrasisinin lafı geçtiğinde, küçük görerek devrimci olmadıklarını söylüyordu.

Finlandiya'nın öğrenci gençliğinin ve entelektüellerinin büyük bir bölümünün, Rus hükümetine karşı husumet içerisinde olduğunu öğrendim. Bazıları, Finlandiya'nın kurtuluşu için Almanya'ya savaşa gitmişlerdi. Kendisi gibi bir kısım da, genç köylü gönüllülerden ve eski Finlandiya ordusu askerlerinden bir Finlandiya ordusu örgütlemeye çalışmak için kalmıştı. Ona göre, Finlandiya'da iyi bir örgütlenmeleri, ajanları ve gizli bölgeleri vardı. İsveç'ten silah almışlardı. İsveç sınırından Vyıborg'a, kışın kızaklarla yazın da motosiklet ve bisikletlerle geçtikleri özel bir yolları vardı. Bu yol, insanları ve postaları getirip götürmek için kullanılıyordu. Öğrenciye göre, özellikle de o anda bulunduğumuz bölge olan kuzeyde iyi örgütlülerdi.

Çiftlikte kaldığım süre boyunca, öğretmen gibi görünen birkaç insan bu genci görmeye geldi. Rozetlerini gösterip, şifreyi söyleyip ondan talimatlar alıyorlardı. Bana bölge sorumlusu olduğunu söyledi ve ajanlarının konumlandığı yolların ve yerlerin işaretlendiği bir Oulu haritası gösterdi. Tüm örgütlerinin böylesine tedbirsizce açığa vuruldu ortama istemeyerek girmiştim; aktivist arkadaşım bütün gününü haritadaki işaretlerle oynamakla geçiriyordu.

Bütün gün dışarı çıkmamıştık. Finlandiya polisi yollarda kontrolde olduğundan dışarı çıkmamam söylenmişti. Ertesi gün, kendisinin de bölgeyi gezmesi gerektiğini ve yollarımızın kesiştiğini söyleyerek bana iki gün eşlik etmeyi teklif etti.

Bir gün sonra, sabah erkenden yola koyulduk. Bir yol arkadaşı ve tercüman bulmuş olmaktan gayet memnundum. Akşam olunca, ayrı odalar ve güzel akşam yemeği veren bir durak daha bulduk. Yol arkadaşım, kendi örgütündekilerden Finlandiya polisinin ve Rus jandarmalarının kaldığımız çevrede kol gezdiğini öğrendiğini aktardı. Yatmaya gittiğimizde, polis otele girerse kendisinin ateş edeceğine dair beni uyardı. Gece için tabancılarını yanına koydu ve kapıyı sürgüledi.

Polis uykumuzu bölmemişti; yeniden yola çıktık. Güneye doğru gittikçe kar azalıyordu. Akşam karanlığında küçük bir yerleşim yerine ulaştık ve Finlandiyalı eski bir askerin ahşap kulübesinde mola verdik. Asker ciddi bir vatanperverdi. Eski üniformasını korumuş, aktivistlerle birlikte çalışıyordu.

Bireysel sohbetlerden ve karşılaştıklarımdan sonra, Finlandiyalı gençlerin saf duygularını ve devrimci ruhlarını bazı kurnaz ellerin başarıyla kullandıklarına ikna oldum. Bulabildiğim her fırsatta, aktivistlerin girdiği yolun doğru olmadığını kanıtlamaya çalışıyordum. Öğrenci arkadaşıma, Finlandiya halkı için değil, Alman emperyalizminin çıkarları için çalıştıklarını söylemem onu endişelendirmişti.

Üniversiteyi bitirdikten sonra, Beloostrov'daki gümrük dairesinde çalışmaya başladığını öğrendim. Savaş sırasında, Vyıborg'da ve Prens Oldenburg'un ailesinden tanıdıklarının olduğu Petersburg'da bulunmuştu. Gizli servislerinin çarın saltanatı için çalıştığı açıktı. Kuzeyde birlikler kurmanın ve Finlandiya'da çarlık rejimi destekçilerine karşı silahlı bir mücadele başlatmanın hayallerini kuruyordu.

Askerin evinde geçirdiğimiz gecenin sabahı oradan ayrıldı. Askeri bana bir yere kadar eşlik etmesi ve Oulu'ya kadar götürmek üzere başkalarına teslim etmesi için ikna etti. Asker, görevini aksatmadan yerine getirdi ve akşam yemeğinden önce beni başka birine teslim etti. Teslim ettiği kişi, beni Ii Yeki Nehri'nin kıyısında ufak bir köye götürdü. Arabacının beni götürdüğü evin sahibi orada değildi. Geleceklerini düşündüm; bir saat, sonra bir saat daha bekledim ama gelen giden yoktu. Ev sahibesine işaret diliyle Oulu'ya ne zaman gideceğimizi sordum. Bana bir gazete vererek, tren saatlerinin yer aldığı çizelgeyi gösterdi. Çok uzak olmayan bir

yerde, yaklaşık on iki kilometre uzakta, Oulu için trene binebileceğim bir istasyon vardı. Ancak, tren yolculuğunda gerekecek hiçbir belge yanımda olmadığından, bu plan benim için uygun değildi.

Öğleden sonra saat 4'e kadar bekledim ve çıkıp kendim at bulmaya karar verdim. Çantamı aldım, ev sahibesine veda ettim ve köyde yürümeye başladım. Çıkışta, ahşap bir kulübenin yanında bir grup köylü ile karşılaştım. Rusça bilip bilmediklerini sordum. Birisi çok az anlayabildiğini söyledi. Beni Oulu'ya kadar götürüp götüremeyeceğini sordum. Soruma şaşırdı ve daha ucuz ve hızlı olacağından trenle gitmemi önerdi. Konuşmanın bir yere gitmeyeceğini anlayınca, istasyona nasıl gidildiğini sordum ve yola koyuldum.

Neden olduğunu bilmiyordum ama köylülerde merak uyandırmıştım. Gruptan iki kişi beni uzaktan izliyordu. Takip edildiğimi anladım ama kendime güvenli olursam şüpheleri üzerimden uzaklaştıracağıma karar verdim. Başka bir yol görünmüyordu. İki saat sonra istasyona geldim. Trene ulaşmak için Ii Yeki Nehri'nin üzerindeki demiryolu köprüsünden geçmek gerekiyordu. Atlar ve yayalar için de bir yol vardı. Köprünün hem altında hem de üstünde nöbetçiler bulunuyordu. İstasyona doğru ilerledim. Çok erken gelmiştim. Etrafta fazla insan ve jandarma yoktu. Karanlık olmaya başlayınca ışıklar yandı. İstasyon dolmaya başlamıştı. Bir bilet aldım. Biletçiden, ilk trenin yalnızca Oulu'da duran bir ekspres tren olduğunu ama ondan sonra yerel istasyonlarda duran bir trenin geleceğini öğrendim. İhtiyacım olan ikincisiydi. Belge kontrolü Oulu'da yapılacağından ekspres trenle gitmek tehlikeli olacaktı. Diğeriyle gidince bir durak öncesinde inebilir, Oulu'ya yürüyerek gidebilirdim. Treni beklerken istasyonun etrafını gezmeye karar verdim. Her taraf ormandı. İstasyonun bekleme odalarına sadece platformdan giriş vardı. İlk trenin gelmesinden birkaç dakika önce, tüfekli bir asker belirdi. Omzundaki şeritlerden, karşı istihbarat grubundan olduğu anlaşılıyordu. İstasyona girdi. İstasyonun etrafından yürüdüm ve çatıya giden yangın çıkışında gizlenerek askeri izlemeye başladım. Pasaportları kontrol ediyordu. Beni takip eden iki köylü salondaydı. Ekspres tren geldiğinde kendimi açık etmemeye ve askerle asla göz göze gelmemeye karar verdim. Tren geldi, gürültülü yolcular platforma koştular. Trenle

gelen askerler ve jandarmalar göründü. Düdük çalınca ortalık hemen boşaldı.

Diğer tren bir süre sonra gelecekti ve ben de istasyona yaklaştım. Asker platformda ileri geri yürüyordu, beni gördü ve gözetlemeye başladı. Dikkatlice izliyor, giderek yakınlaşmaya çalışıyordu. İşlerin pek yolunda gitmediğini hissediyordum ama ne olacağını bekleyip görmeye karar verdim. Sonunda bana doğru kesin bir dönüş yaptı. Geldi ve Fince konuşarak bir soru sordu. "Nereye gidiyorsun?". Rusça konuşarak, Oulu'ya gittiğimi söyledim. Dili bilmeme şaşırdı. Rusçayı nereden öğrendiğimi sordu. Ben de, isminin artık "Petrograd" olması gerçeğini atlayarak, "Petersburg'a" diye cevap verdim. Sonuçta pasaportumu görmek istedi ve bekleme salonuna geçmemi rica etti. Birinci sınıfların salonuna girdik; salon boştu. Pasaportum yokmuş gibi görünmedim, ceplerimi ve çantamı aradım ama elbette bir şey bulamadım. Pasaportumu buradan sadece on kilometre uzakta bir evde unuttuğumu söyledim. Buralı biri olarak zaten pasaporta ihtiyacım olmazdı. Yine de bu durum, karşı istihbarat servisi temsilcisine mantıksız geldi, beni gözaltına alacağını ve üçüncü sınıf bekleme salonuna kadar onu takip etmemi söyledi. O salonda bir sürü insan vardı. Yardıma birisini çağırması kolay olacaktı. Bu yüzden ben de birinci sınıf salondan çıkmamaya kadar verdim. Kafamda hızlıca bir kaçış planı oluşturdum. İnatçılığım üzerine asker üçüncü sınıf salonun kapısını açtı, kafasını uzatarak birini çağırdı. Ama ben o arada sessizce birinci sınıf salonun dış kapısını açtım, platforma süzüldüm, istasyonun çevresinden koştum, bir çiti aştım ve ormanın karanlığına saklandım. Aynı anda beklediğim tren de istasyona gelmişti. Asker trende saklandığımı düşünmüş olmalıydı, ama ben ormanın içinde koşmaya başlamıştım.

Ormandan çıktığımda, nereye gitmem gerektiğini bilmiyordum. Gökyüzü kapalıydı, yönümü ona göre bulmam imkânsızdı. Ağaçların hangi tarafının yosun tuttuğunu incelemek için ormana girdim ama karanlıkta görebilmek zordu. Rayların altında bir kanalda bir süre uzanmaya ve trenin geçmesini beklemeye karar verdim. Benim olduğum yönde geçerse doğru yöndeydim. Ama diğer taraftan geçerse benim de o tarafa geçmem gerekecekti. Belli ki trende beni arıyorlardı. Ama sonunda düdük duyuldu. Birkaç

dakika sonra uzaktan iki parlak ışık göründü ve tren benim yürüdüğüm yönde gitti. Kaçış yolumu bulduğuma o kadar keyifliydim ki ormanın sesine şarkılarla karşılık verdim.

Oulu'ya giden dolambaçlı yol yaklaşık yetmiş kilometre sürüyordu. Sıcak takip olasılığını göz önüne alarak, durmadan bütün gece yürümeye karar verdim. Tren yolu boyunca ilerledim. Biraz kar vardı ve orman sık değildi. Tabanı olmayan Finlandiya botlarıyla yürümek son derece rahatsızdı. Koştuktan sonra çok susamıştım, açlık da baş göstermeye başlamıştı. Finlandiya kahvesini saymazsak yirmi dört saattir hiçbir şey yememiştim. Demiryolu işçilerinin kapılarını çalıp ekmek ve süt satın alıp alamayacağımı sormaya karar vermiştim ama işçiler yorucu bir iş gününün ardından uykularında beni duymadılar. Açlık ve susuzluktan bitkin, ahırlara ve depolara süründüm ama hiçbir şey bulamadım. Açlığımı ve susuzluğumu karla geçirmeye çalıştım.

Haukipudas istasyonundan sonra yol bir köprüyle kesiliyordu. Gece vakti nöbetçilerin yanında köprüden geçmek riskliydi. Başka yollar aramaya başladım. Arka bahçelerden patikalara girdim, binaların arasından geçtim ve sonunda ana yola benzer bir yola girdim. Yolun ikiye ayrıldığı yerde, demiryolu tarafında olana döndüm. Yol, beni gördüğüm köprünün de üstünden geçtiği büyük bir nehre getirdi. Kıyıda taşıma tekneleri duruyordu. Kıyı boyunca donuk olmayan geniş bir su vardı ama ötesi kalın bir buz tabasıyla kaplıydı. Bir kayıkçı bulmak için ertesi sabahı beklemeye, onun için de bir ahıra yerleşmeye karar verdim. Gün ağarana kadar baygın yatacağım bir samanlık buldum ve sabah kayıkçının kulübesine gittim. İçeride bir ışık yanıyordu bile. İnsanlar kalkıyorlardı. Nasıl karşıya geçebileceğimi sorduğum yaşlı bir adam, ayaklarını göstererek, yürüyerek geçebileceğimi işaret etti. Bana göstermesini rica ettim; yaşlı adam beni nehrin kenarına indirdi, buz tutmayan yere bir tahta parçası attı ve üstünden geçerek buzlu kısma vardık. Karşı kıyıya geçtiğimizde, bana Oulu yolunu gösterdi ve ona verdiğim paraya çok memnun oldu.

Ilık bir gün başlamıştı. Karlar eriyor, botlarım su içerisinde yüzüyordu. Botlarımın uçları yukarı kıvrılmıştı. Yürümek çok zordu ve yoruluyordum. Yol boyu birileriyle karşılaşmaktan kaçtım; herhangi bir grup, insan, araba ya da arabacı gördüğümde ormana gizlendim.

Saat daha öğleden sonra ikiyken, Oulu sosyal demokrat gazetesinin ofisine gelmiştim. Önceki sabah sekizden beri yollardaydım. Yayın kurulu ofisindeki arkadaşlarımın keyifleri yerindeydi. Onlar bana kalacak bir yer ayarlarken birkaç saat oturdum ama yürüyecek durumda değildim. Bacaklarım ağırlaşmış, ayak parmaklarıma kan oturmuştu. Yoldaşlar, beni kasabanın dışında bir çiftlikte birkaç sosyal demokratla beraber biraz saklamaya karar verdiler.

Ancak beş gün sonra bacaklarımı kontrol edebilir ve daha az acı çekerek yürüyebilir hale geldim. Sonra yola çıkmaya karar verdik. Yoldaş Uskila, fotoğrafımın yapıştırılacağı bir belge buldu. Yerel bir fotoğrafçı da acil bir fotoğraf basarak, negatifini imha etti.

Helsinki'ye sağ salim ulaştım. Wiik, Rovio ve diğer yoldaşları buldum. Rovio, benim için bir Finlandiya pasaportu ayarlamıştı. Birkaç gün sonra Petersburg'a doğru yola çıktım. Tren, askeri personel ve burjuva doluydu. Beloostrov'dan sağ salim geçtik. Ekim ayının sonlarında yeniden Petersburg'daydım.

5. Petersburg'a Dönüş

Petersburg'a kavganın en ateşli günlerinde varmıştım. Vyıborg mahallesinde havada barut kokusu vardı. Neva Kapıs'ının ötesinde akrabalarımın yanında kalıyordum ve Petersburg Komitesi'ni aramaya koyuldum. Petersburg Komitesi'nin Yürütme Komisyonu toplantılarından birinde Yevdokimov, Antipov, Şmit ve "Anya" (Kostina) ile tanıştım. Onlara yurtdışındaki gündemlerden bahsettim, beraberimde getirebildiğim yayınları paylaştım ve yıla damgasını vuran olaylar hakkında bilgi edindim.

Şubat 1916'da yurtdışına çıkışımdan sonra, Petersburg'da birkaç grev gerçekleşmişti. En ateşli grevlerden biri Yeni Lessner fabrikasında yaşanmıştı. Grev, ekonomik bir talep üzerinden patlak vermişti. Temel talep günlük işçi ücretinin 2,50 rubleye çıkarılmasıydı. Grev tatilin hemen öncesinde 21 Mart'ta başlamıştı ve bu nedenle sonucu çoktan belliydi. Ancak bu olumsuz duruma rağmen, gayriresmi bir komite grevin liderliğini üstlenmiş, bir kısmını saklamış olduğum bir dizi çağrı metni yayımlamıştı:

> Fabrikaya geldiğinde iş başı yapma, esas taleplerinde ısrar et! Bu grevde senden beklenen fedakârlıklar boşa gitmeyecektir. Fabrika sahipleri ve imalatçılar grevimiz sonucunda dayanışma ve örgütlülüğümüze ikna olacak, işçilere burada ücret artışı verdikten sonra başka pek çok fabrikada da aynısını yapmak zorunda kalacaktır. Grev sürecine dair anılarımızın örgütlülüğümüze kara çalmasına izin vermeyeceğiz. Unutma: İşçiler için talep ettiğimiz ücret artışı, onlar için hava ve su kadar vazgeçilmezdir! Öncü komitene kulak ver. O senin kendi temsilcilerin ve fabrikadaki bütün devrimci

eğilimlerin temsilcileri arasından oluşturuldu. Öncü yoldaşlarının sesine ve öğütlerine kulak verirsen bunları elverişli koşulları kendi yararına kullanabilirsin.

Yeni Lessner fabrikası öncü işçi komitesi
29 Mart 1916

Ortak bir sendika merkezinin yokluğu, polis terörü ve cepheye gönderilme tehdidi altında, ekonomik mücadelenin zorlukları grev ilanının hemen birkaç gün sonrasında kendisini göstermeye başlamıştı. İşçi öncülerinin temel hatası, grevin etkisinin yok olmasına ve iş bırakmış olanların doğrultusuz kalmasına neden olan işten çıkarmaları kabul etmeleri olmuştu. Üstelik işçi ücretlerinin arttırılması sorununu ortaya atan bir grev, ancak teknik işlerin tamamının veya en azından bir kısmının bu taleplerin sonrasına devredilmesi yönünde bir hareket olsaydı başarılı olabilirdi. Yeni Lessner fabrikasında bu söz konusu değildi ve zamanlaması açısından talihsiz olan iş bırakma eylemi diğer metal işçilerini de iöine alan daha kapsamlı bir eylemle de buluşamamıştı. Öncü komite imzasını taşıyan bir açıklamada da bu durum açıkça ortaya kondu:

Yeni Lessner Fabrikası öncü işçi komitesinden,

İşten çıkarma ihbarı alan ve iş anlaşması imzalayan yoldaşlar, hararetle şunu tartışıyorsunuz: Ne yapmalıyız? Şimdi ne olacak? Grevde yer alan diğer yoldaşlar, son sekiz gündür işyeri yönetiminin astığı duyurularla, hatta yönetimin alt ve üst kademelerinin yaydığı dedikodu ve söylentilerle yönlendiriliyorlar. Türlü yanlış ve saçma fikirler bu söylentilerin sonucudur. İşçilerin bir kısmı grevin kaybedildiğinden dem vurup, bir yığın kötü fikri kafalarında kurmaya başlamışlardır: Cepheye yollanmak ve bunun gibi fikirler... Peki, durum gerçekte nedir? Ümitsizliğe kapılmakta haklı mıyız? Yoksa, bütün bunlar yoldaşların iş bırakma sırasında gelişen durumu tam olarak değerlendirememesinden mi kaynaklanıyor? Eğer yoldaşlarımız, öncü yoldaşların sözüne daha fazla kulak verseler ve temsilcilerinin aldığı kararları yerine getirip kendi başlarına hareket etmeselerdi ümitsizliğe kapılmayacaklardı. Genel toplantıda ve ilk bildiride ortaya koyduklarımız kavranmalı ve akılda tutulmalıdır. Şunu söylemiştik: *Daha fazla*

kararlılık, daha fazla örgütlülük! Yönetimin yaydığı dedikodulara ve yaptığı açıklamalara kanmayın. Unutmayın, öncü komite çıkarlarınızı canla başla koruyor. Komiteniz size zamanı geldiğinde neyi nasıl yapmanız gerektiğini söyleyecektir. Ancak bu şekilde gücümüzün yettiği her şeyi kapitalistlerin elinden söküp alabileceğiz. Daha önceden söylediğimizi şimdi teyit ediyoruz: mücadele çetin ve ne kadar örgütlü olursak grevde başarılı olma şansımız da o kadar artar. İşten çıkarmaları kabul etmeme kararlılığımıza aykırı davranılmıştır. Grev düzenine zarar vermemek pahasına, gücümüzü zayıflatacağını bilmemize rağmen geri kalan işçilere de işten çıkarmaları kabul etmelerini salık vermek zorunda kaldık. İş anlaşması duyurusu yapıldığında yoldaşları bundan alıkoymanın mümkün olmadığını görerek buna karşı çıkamaz hale düştük ve bunun da çıkarlarımız için iyi olmadığının farkındaydık. Yoldaşlar, bir hata yaptık! Eğer grevin işçiler lehine kazanımla sonuçlanmasını istiyorsanız, bu hataları ileride tekrarlamayın. Yoldaşlar, askerî yetkililerin baskısı, en kısa zamanda artı değere el koymaya devam etme isteği, aynı zamanda işletmenin devlet eline geçebileceği ve başka pek çok fabrikada da benzer taleplerin ortaya atılabileceği korkusuyla yönetim en kısa sürede fabrikayı işler hale sokmak zorunda kalacaktır. İşçilerin gücünü ve örgütlülüğünü kırıp, korkutarak sindirmek ve güçlerini ezmek yönetimin çıkarınadır. Yoldaşlar, grev sonucumuzun ve işçilerin işe iade edilip kadın-erkek bütün işçilerin ücretlerinde artış yapılması yönündeki temel taleplerimizin savunulmasının Petersburg'daki tüm işçilerin çıkarına olacağını unutmayın. Fabrika ve İmalathane Sahipleri Birliği'nin, G. A. Lessner fabrikası ortaklarına bu taleplere boyun eğmemelerini salık vermeleri bir rastlantı değildir. Yoldaşlar, son olarak, henüz cepheye çağrılma veya öncü yoldaşların topluca tutuklanması gibi şeyler olmasa da fabrika yönetiminin zayıfladığımıza ve çıkarlarımızı savunmadığımıza kanaat getirdiği bir zaman gelecektir. Yoldaşlar! Bugünlerde yönetim ya fabrikanın tekrar çalışmaya başlayacağına dair bir duyuru asıp çoğu öncü yoldaşımızı işe geri almayarak kapsamlı bir tasfiye gerçekleştirecek ya da kalan işçiler arasından bir kısmını işe çağıracaktır. Hangi şekilde olursa olsun, sizin çıkarınıza olanın fabrikaya gittiğinizde işe başlamayıp temsilcilerinizin, fabrika yönetimiyle bütün işçilerin işe iade edilmesi ve ücret artışı

verilmesi konularında görüşmeye gitmesi olduğunu bilmelisiniz. Aksi halde, eski koşullarda çalışmaya devam etmek zorunda kalmanın yanı sıra, yönetim iş koşullarını daha da kötüleştirmek için örgütsüzlükten yararlanacaktır. Yoldaşlar, grevin sekiz gününü ardımızda bıraktık ve hâlâ şunu söylüyoruz: *Koşullar elverişli, kazanacağız ve eğer pes etmez ve sağlam durursak temel taleplerimizi elde edebiliriz.* Yönetimin başka bir şansı yok; taleplerimizi karşılamak zorundadır. *Şu anki koşullar grev başlangıcındaki gibidir. Temel taleplerimiz olan bütün işçilerin fabrikadaki işlerine iade edilmesi ve ücret artışı verilmesini kavrayıp savunarak diğer işçiler için de yüzde artışı yapılmasını sağlayabiliriz.*

Grev başladığından beri yönetim, gücümüzün ve işçi dayanışmasının farkına varmaya başlamıştır ancak vakit kaybetmeden işlerin tekrar başlamasını da sağlamak zorundadır: Yönetim işçilerden korkmakta ve bu nedenle üç atölyede bugün tekrar iş başlatmaktadır. Yarın örgütsüzlüğümüze kanaat getirdiğindeyse, en gelişkin yoldaşlarımızı işten atıp, polis gücüyle yüzlerce tutuklama yapıp bir o kadarını da cepheye gönderdikten sonra diğer atölyelerde de işi başlatacaktır. Bunlar şimdiye kadar olmadıysa bile gerçekleşmesini kolaylaştırmayalım.

Yoldaşlar!

Durumun ciddiyetinin farkına varın! Fabrikaya gelen sizler yönetime, gücümüzü kırıp saflarımızı dağıtmaması için baskıda bulunabilirsiniz. Yönetimin başka çaresi yok; taleplerimizi karşılamak zorundadır. Pes etmeyin, örgütlü davranın, öncü komitemizin ve gelişkin işçilerin sesine kulak verin. Örgütsüz davranırsanız grevi böler ve çöküşüne zemin hazırlarsınız. Bu grevde işçilerin omuzlarına yüklenen fedakârlıklar boşa gitmemeli. Gücünüze daha fazla güvenin, provokasyona gelmeyin ve saflarımızı bölmeyin! Sınıf düşmanlarının, kapitalistlerin beklenti ve niyetlerine örgütsüzlükle çanak tutmayın. *İş başı yapmayın, yönetime delegelerinizi yollayın ve temel taleplerin karşılanmasını isteyin: Bütün işçilerin işe iadesi ve işçiler için ücret artışı!*

Yeni Lessner fabrikası öncü işçi komitesi.

Petrograd, 31 Mart 1916.

Daktilo edilen ve teksir makinasıyla çoğaltılan bu bildiri, fabrika kapandığında işçilere dağıtıldı. Grevin Petersburg işçi

mahallelerinde ve hatta şehir sınırlarının ötesinde yarattığı yankı muazzamdı. İmalatçılar ve hükümet baskıyla yanıt verdi. Savaş Sanayileri Komiteleri'nin önde gelen kişileri utanç verici bir şekilde grev kırıcı rolü üstendiler. Savaş Sanayileri Komitesi işçi grubundan Menşevik Breido, bu rolde özellikle hevesliydi. Yenilginin ardından iki bin kişi işsiz kaldı ve kara listeye alındı. Çoğu, kendini özel müfrezelerin arasında cephede buldu. Petersburg Komitesi'nin illegal yayını *Proletarskiy Golos*'un üçüncü sayısında bir makalede tamamen bu greve yer verildi.

Petersburg Komitesi 1 Mayıs öncesinde geniş çaplı bir ajitasyona girişti ve özel bir broşür yayımladı. Petersburg'daki çoğu fabrika ve imalathanede sayısız kitlesel gösteri ve grev düzenledik. Yaz aylarını ise, farklı hedeflere yönelik örgütler kurarak geçirdik ve bu örgütler Eylül başında kitlesel nitelik kazandı. Ekim ayında durum sokak çatışmalarına dönüştü.

Önceki yıllarda olduğu gibi, hareket Vyıborg mahallesinde dikkate değer bir örgütlü devrimci karşılık bulmuştu. 17 Ekim'de Renault imalathanesinde grev başladı. İşçiler diğer fabrikaları da sokağa dökmek için yola koyuldu. Polis, olay yerine gelip onları dağıtmaya başladı. Yeni Lessner imalathanesi civarında özellikle büyük işçi grupları bulunuyordu. 181. yedek piyade kışlası imalathanenin yanı başındaydı. Askerlerle işçilerin ilişkileri fazlasıyla dostaneydi. Askerler toplanmakta olan işçilerin arasındaydı. Aralarında Aziz George Kahramanlık Madalyası taşıyan bir gazinin de olduğu söyleniyordu. Polisler, kendilerini kaybederek kitlenin üzerine kılıç ve kırbaçlarla saldırmaya başladığında, hemen oradaki kışlada alçak bir çitin ardından sokağı izleyen askerler, önlerindeki çiti devirerek işçilere katılmış, polisleri döverek oradan uzaklaştırmıştı. Askerleri ve işçileri tutuklamak için Kazak süvariler çağrılsa da, Kazaklar olaya bulaşmamaya karar vererek geri çekilmişti. Askerlerin bu davranışı askerî komuta heyetini dehşet içinde bırakmıştı. Kışlalara çok sayıda omzu kalabalık komutan gelse de, 181. Alayın o gece yapılan içtimasında sadece olayı başlatan "elebaşlarını" tutuklayabilmişlerdi. 130 asker tutuklanmış, askeri mahkemeye gönderilmekle tehdit edilmişti.

Grev ve tüm hareket, açıkça siyasal bir karaktere sahip olmasına rağmen kendiliğinden gelişmiş ve doğrudan kitleler tarafından

yönlendirilmişti. Partimizin Petersburg Komitesi'nin kaleme aldığı bir bildiri, öyle olmadığı halde grevin başlangıç işareti kabul edilmişti. Ancak işçiler öylesine tez canlıydı ki, Petersburg Komitesi'nin bir bildiri kaleme aldığı haberi bile grev kararının alınması için yeterli olmuştu. Stürmer Hükümeti o sıralarda Duma bloğuyla mücadele ediyordu. Her iki taraf da birbirini "hainlik"le suçluyordu. Duma'daki burjuva milletvekillerinin bile konuşmalarını yayınlamak suç sayıldığından, bu konular halkın son derece ilgisini çekiyordu. Herhalde hiçbir dönemde meclis tutanakları o dönemdeki kadar satılmamıştı. Konuşmaların düğüm noktası, hükümetin savaşın veya o dönem söylenegeldiği üzere "vatan savunmasının" sevk ve idaresindeki basiretsizliğiydi. Konuşmaların meydan okuyan tarzı dikkat çekici olmasına rağmen, dönemin ihtiyaçlarını sınıf perspektifi açısından ilkeli bir şekilde ele alan bir yaklaşımları yoktu.

N. D. Sokolov'un evinde sık sık karşılaştığım N. S. Çkeydze eleştirilerime yanıt olarak kendilerinin de Zimmerwald hareketini destekleyen savaş karşıtları olduklarını söylüyor, ancak savaşın sosyal demokrasinin vatanperver demokratlardan kopmadan faydalanması gereken bir gerçekliğe dönüştüğünü de ekliyordu.

Petersburg Komitesi bir anda kendiliğinden alevlenen bu greve şekil vermek konusunda elini çabuk tuttu. Konu hakkında aşağıdaki bildiriyi yayımladı:

Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi
Dünyanın Bütün İşçileri, Birleşin!

Petersburglu işçi yoldaşlarımız, "Kahrolsun savaş!" haykırışlarıyla sokaklara dökülerek gözüpek iradelerini ve siyasal akıllarını tüm dünyaya bir kez daha göstermektedir. Kimse bu işçilerin kişisel çıkarları için iş bıraktıkları suçlamasını getiremez. Hayır! 25 aydır hükümet çetesinin milyonlarca yaşamı yok edişine ve kapitalistlerin babasız yoksulları yağmalamasına izin veren sessiz yığınların kederlerine içerlemiş olarak, Petersburg işçileri açıkça ve gür bir şekilde bu soygun ve ölüm sağanağına son vermenin gerekli olduğunu ilan etmektedir. Katillerin soğukkanlılığı ile yöneten sınıflarca sürdürülen bu çılgınca savaşın elem verici saçmalığı

şimdi özellikle askerlerce, eski fabrika ve imalathane iş arkadaşlarımızca anlaşılmaya başlamaktadır.

Bu hükümet onlara gece gündüz talim yaptırarak ve onları sokaklarda tutarak şehri bir kaleye dönüştürmektedir; onları kiralık serflerinden gelen bir işaretle tek suçu, gerçekleri yüzüne karşı söyleyecek cesarete sahip olmak olan insanların üzerine ölüm saçmaya zorlamaktadır.

Asker yoldaşlar, Rusya'nın cephelerine iktidarlarının kıskacında sizi ezmekte olanlar adına gönderildiniz. Ama işte tüfeklerinizin namluları, silahsız işçilere ve yakınını kaybetmiş annelerinize ve kardeşlerinize dönmüş durumdadır. Sadece kapitalistler onları hiçbir engellemeye maruz kalmadan soyabilsinler diye... Böyle bir kardeş katliamına, onlar anavatanın savunulması adını veriyorlar; ancak bu günler boyunca asker kardeşlerimizin birlikte hareketi bizimle birlikte olduklarına dair bir işarettir.

İşçi yoldaşlar, halkınızın en geri ve cahil olanlarına bu bitmek bilmez savaşın insanlara ne getirdiğini açıklayın: Toplantılar yapın, askerlerle daha sıkı bağlar kurun ancak sizi dedikodularla vakitsiz katliamlara çağırmak ve polis faaliyeti ve provokasyonuna çekmek isteyenler tarafından kandırılmanıza müsaade etmeyin.

İşçi ve asker yoldaşlar, henüz güçleriniz yeterince toplanmamışken, öne çıkarak kendinizi bir çarpışmada bulmanızı bekleyen düşmanlarınızın umutlarının boşa olduğunu ispatlayın. Her geçen gün, fırtına hükümetin ve yöneten sınıfların tepesine daha da çok yaklaşmaktadır. En hayati gıda malzemelerinde yaşanan kıtlık, yerel patronların doymak bilmez açgözlülüğü, kâğıt paradan oluşan tepeler ve ulaşım sisteminin çöküşü Rusya'nın dört bir yanını sarmaktadır. Öyleyse bırakın halkın hükmü için yaklaşmakta olan saat gelsin, uzun ve inatçı bir mücadeleye hazır saflarımızı bulsun!

Duyurularımızı okuyun, toplantılar yapın, kararnameler kabul edin, gösteriler ve iş durdurmalar örgütlemeyi hedefleyin; ancak her gösteri ve her protesto grevini, çarlık monarşisine karşı büyük savaşımızın nihai devresinin açılışı olarak görmeyin. Geri çekilme zamanlarına rağmen çok uzun zaman önce başlayan o savaş çok yaşasın! O bize zaferi getirecektir, ancak onun peşinden örgütsel olarak tam donanımlı bir biçimde gidebileceğimizi

ispat edebilirsek. Şimdi tezgâhlarınıza dönün, ta ki orduyla ittifak halinde otokrasiyi devirmek ve demokratik bir cumhuriyet kurmak, sekiz saatlik çalışma ve toprak mülklerine el koymak için bir genel grevle son saldırıya öncülük etmek üzere onları tekrar terk edene kadar.

Yaşasın devrim! Kahrolsun savaş! Kahrolsun monarşi! Yaşasın demokratik cumhuriyet! Yaşasın uluslararası devrimci proletarya! Yaşasın sosyalizm!

RSDİP Petersburg Komitesi

İşçiler işlerine geri döndüler, ancak bu çok uzun sürmedi. Birkaç gün sonra Petersburg Komitesi, Petersburg'u askeri mahkemede yargılanma tehdidi altında olan Baltık Filosu denizcilerini savunmaya çağırdı. 1916 başında Petersburg, Kronstadt ve Helsinki'de denizciler ve onlarla temasa geçen kişiler arasında çok sayıda baskın ve tutuklama gerçekleştirildi. "Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi Petersburg Komitesi'nin Askeri Örgütü" hakkında büyük ve halka açık bir yargılama yapıldı. Elli basılı sayfadan oluşan oldukça hacimli iddianame, Petersburg Komitesi'nin denizciler arasındaki faaliyetlerini gayet detaylı bir şekilde açıklıyordu. Ohrana'nın gizli servisi oldukça bilgi sahibiydi. İddianame şöyle başlıyordu:

1915 sonbaharından beri Kronstadt jandarma teşkilatı karargâhına, Baltık Filosu'nun gemilerinin mürettebatı arasındaki sosyal demokrat eğilimli devrimci örgütlerin faaliyetinde gözle görülür bir artış olduğuna dair raporlar gelmeye başlamıştı. Bunlar, filoya gemi mürettebatlarını savaş sona erdiğinde çeşitli taleplere yönelik faaliyetler için eğitecek mümkün olduğunca çok destekçi sokmaya çalışıyorlardı. Anılan faaliyet, sistematik propaganda örgütlemek konusunda başarıya ulaşmamış olsa da olayların kanıtladığı üzere hiç değilse mürettebatın heyecanlı ruh haline kuvvetli bir etki uygulamış oldu ve neticede 19 Ekim 1915'te Hangut savaş gemisinde ciddi karışıklıklara dönüştü; katılımcıları, yani yirmi altı tayfa, Deniz Askeri Mahkemesi tarafından aynı yılın 17 Aralık tarihinde yargılandı ve usulünce cezalandırıldı.

Aynı zamanda benzer karışıklıklar Riurik kruvazöründe de ortaya çıktı.

Propagandanın varlığı katılımcılar tarafından ve diğer gemilerdeki mürettebatın yemeklerine ya da Alman soyadı taşıyan subaylarına karşı memnuniyetsizliklerinden kaynaklanan karışıklıklarla da teyit edildi.

Petersburg Güvenlik Dairesi Baltık Filosu'nun gemi ve liman mürettebatı içerisinde Rusya Sosyal Demokrat Partisi'ne ait bir askeri örgütün ortaya çıkışına ilişkin bu materyallere paralel raporlar edinmiştir.

Bu raporlara göre, her bir savaş gemisinde öncü personelinin genel bir yönetici komitede olduğu sosyal demokrat gruplar kurulmuştur. Bahsi geçen kişiler, limandaki çaycılarda ve restoranlarda toplantılar düzenleyerek, enerjilerini ağırlıkla mevcut olayları denizcilere, onlar arasında huzursuzluk havası yaratmayı amaçlayan bir vurguyla açıklamaya yöneltmiştir.

Bu yaklaşım denizciler arasında, içlerinde gözlemlenebilen başka hiçbir sebeple açıklanamayan son derece ayaklanmaya hazır bir ruh hali yaratarak, bir parça etki kazanmak konusunda başarılı olmuş görünmektedir. Ancak hareketin ideolojik liderleri, işçi sınıfının bir bölümü siyasi sistemi değiştirme konusunda kesin bir etki doğuracak bir harekete girişene dek, denizcileri dağınık karışıklıklardan uzak tutmak için her yolu denemişlerdir.

Gizli servis raporlarında belirli bir tarihte yapılması planlanmış herhangi bir faaliyet yer almamaktadır. Bütün devrimci çalışma kendini öncelikli olarak örgütsel alanda göstermektedir. Filonun gemilerinde istenen türde bir ruh halini yaratabilmeyi başarmakla birlikte, liderler şimdi de izole eylemlerde sıkıntılar yaşamaktadırlar ve bu bakımdan savaş gemisi Hangut içerisinde gemi üzerinde açıkça ifade edilen memnuniyetsizlik, onlar üzerinde olumsuz bir izlenim doğurmuştur.

Gemilerdeki gruplar, Petersburg'da faaliyet gösteren ve kendisine Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi Petersburg Komitesi'n grubun etkisinin dışında ve bağımsız olarak ortaya çıkmış olsalar da, donanma örgütünün öncü komitesi ortaya çıktığı andan itibaren güçlerini "Petrograd Komitesi" ile birleştirmek için fırsat kollamaktaydı, ki bu da aslında işçi hareketinin faal liderlerinden biri, Petrograd Komitesi Vyıborg parti mahalle temsilcisi olan köylü İvan Fyodoroviç Orlov üzerinden başarılmıştı.

Suçlama, Donanma Ceza Yasası'nın 1. Bölüm 102. Madde ve 317. Madde 2. Fıkrası çerçevesinde yapılmıştı. Sanıkların zekice tutumları arkadaşlarının takdirini ve hâkimlerin istemsiz saygısını kazanmıştı. Ancak Petersburg Komitesi kendini yasal bir savunmanın belagatiyle sınırlandırmamaya karar verdi ve bunun yerine bir grev yoluyla kitle savunması için propaganda yaptı. 26 Ekim'de, denizci yoldaşların yargılanma gününde 130.000 işçi, ocaklarını, tezgâhlarını ve işçi hapishanelerinin boğucu mahzenlerini üç günlüğüne terk etti.

Hükümet ile Fabrika ve İmalathane Sahipleri Birliği, işçileri "nazik" bir lokavtla cezalandırmaya karar verdi ve grevdeki işletmeleri 26 Ekim tarihinde kapattı. Ancak bu, işçileri korkutmadı ve hatta lokavta cevaben diğer fabrikalar ve imalathanelerden 26 Ekim grevine katılmamış olan işçiler de lokavta maruz kalan yoldaşlarına kendileri de greve katılarak destek oldular. Petersburg Komitesi, fabrikaları yeniden açtırmak için mücadeleye çağıran bir bildiri yayımladı. Ancak bildirinin ortaya çıktığı gün, 1 Kasım'da lokavt kaldırılmıştı. İmalathaneler ve fabrikalar daha başka olaylara yol açmadan yeniden açılmıştı. Açıktı ki hükümet, daha büyük fırtınalar kopacağı korkusuyla çok sıkı tedbirler uygulamaktan korkuyordu.

Merkez Komitesi Bürosu ve Parti Faaliyetleri

Her yer devrimci eylemlerle dolup taşıyordu. Tüm çevreler, yüksek yaşam masrafları ve yiyecek kuyrukları sebebiyle siyasete çekiliyordu. Halk hiçbir vesileyle yetkililere sövmekten gocunmuyordu. Atmosfer mücadele yüklüydü. Petersburg Komitesi'ndeki faaliyetlere birçok yeni yoldaşı çekmeyi başarmıştık.

1915 sonbaharında, yurtdışından yaptığım ilk savaş dönemi ziyaretimde örgütlediğim Merkez Komitesi parti çalışanlarının tümü hareketin dışında kalmıştı. Çoğu hapisteydi. Kalanlarsa ya sürgündeydi ya da sürgüne gönderilmeyi bekliyordu. 1916 sonbaharında Petersburg'a ikinci varışımda, yalnızca sürgününü beklemekte olan K. M. Şvedçikov'u bulabilmiştim. Bir öncü merkez kurma işi ancak tırnaklarımızla kazıyarak yeniden başlatılabilirdi. Yine de şu ana kadar yapılanların da boşa gitmiş olduğu söylenemezdi. Eski grubun çoğu ilişkisi yerinde duruyordu ve bu, durumu

ciddi derecede kolaylaştırmıştı. Yoldaş Tihomirnov'un (Vadim) yardımıyla buluşma ve yayın saklama için bir yasadışı evler ağı oluşturmayı başardık. Tihomirnov, ayrıca yasadışı materyalleri almak üzere Finlandiya'ya seyahatler gerçekleştiriyordu.

Merkez Komitesi Bürosu'nun kendisi için yoldaş toplamak daha zordu. Petersburg Komitesi'nde o kadar az örgütçü vardı ki hayati işler için bile onları oradan çekmek ancak acil durumlarda düşünülebiliyordu. Kısa süre sonra sürgünden kaçan bazı yoldaşları, Skryabin ve Zalutskiy'i bulabildim ve böylece üçümüz Merkez Komitesi Bürosu heyetini teşkil etmiş olduk. O yıla kadar, çalışma arkadaşları bulmak çok daha kolaydı. Halkın ruh halindeki dönüm noktası ve burjuvazi içerisindeki muhalefetin büyümesi, sayıları hiç de az olmayan öğrenci aktivistleri saflarımıza çekiyordu.

Yine de, olağanüstü zor koşullar altında çalışmak zorundaydık. Çok sayıda aktif yoldaşı etrafımızda toparlayabileceğimizi göstermiştik. Fakat kaynak kıtlığından ötürü çalışmayı çok yaygın bir şekilde genişletmeyi başaramamıştık. Son derece yoksulduk. 2 Kasım 1916'dan 1 Şubat 1917'ye kadar Merkez Komitesi Bürosu kasasına yalnızca 1.117 Ruble ve 50 Kopek girdi. Bütün işi bu araçlarla yerine getirmek durumundaydık. Bir örgütçüyü taşraya gönderirken ona bir aylık desteği bile garanti edemiyorduk; böylece farklı bölgelerden yoldaşların tesadüfi ziyaretlerinin inisiyatifine ya da ilişkilerimizden çıkacak bir talih kuşuna bel bağlamak zorundaydık. Büro kendi personelinin ihtiyaçlarına yönelik çok az harcama yapıyordu. Yeraltındakilerin dışında çoğunluk, 1917 Şubat'ında dahi ayda yüz rubleden fazlasını almıyordu. Yayın tedariki ciddi anlamda bütçe gerektiriyordu, ne var ki buna çok fazlasını ayıramıyorduk.

Kişisel hayatta kalma koşulları da bundan daha kolay değildi. Petersburg'a varışımın ilk günlerinden itibaren, bir kez hafiyeler tarafından yoğun bir şekilde takibe alındığımda, kendime ait bir dairede oturmak, geçerli bir pasaport ve benzeri lükslerin gerçek bir felakete davetiye çıkaracağını net bir şekilde anlamıştım. Hafiyelerin hilelerine karşı koyabilmek için herhangi bir şansımın olması, mümkün olduğunca fazla konaklama yerine sahip olmama bağlıydı. Yoldaşlar yer bulma konusunda bana yardımcı oldular ve her bir gece için ayrı bir kalacak yerim oldu. Bunlar en

ücra mahalleler de dahil olmak üzere Petersburg'un çeşitli yerlerine dağılmıştı; örneğin bir yanda Grajdanka'da diğer yanda Gemi Limanı'nda ve ayrıca bunların ortasında ve şehir merkezinde de kalacak yerlerim vardı. Hayatım aralıksız bir şekilde oradan oraya sürüklenerek geçmeye başlamıştı. Yazmak, okumak, bazı zamanlar yorgun olduğumda konuksever yoldaşlar beni siyasi programları ve keyifli sohbetleriyle gece boyu tutarken düşünmek bile çok zordu. Bu şekilde iki ya da üç ay kadar devam edilebilirdi ancak fiziksel enerjim daha fazlasına izin vermedi.

Petersburg proleterleri akla gelen her yolu deneyerek durumumu hafifletmeye çalıştılar, ancak beni hafiyelerden kurtaramadılar ve bana kendilerinin dahi sahip olmadığı güvenlik ve konforu sağlayacak durumda değillerdi. Yahudi işçi ve eski Üçüncü Duma vekili Şurkanov, özel bir sıcaklık ve ilgi göstermişti. Bana karşı "sevgisini" ve muhabbetini sarılarak gösteriyor, benim için duyduğu endişeyi kendi dairesinde bana bir yer teklif etmeye kadar götürüyor ve yabancı gözlerden uzak bir "özel" oda tutmak istediğini belirtiyordu. Bu dostlukta herhangi bir ihanetten şüphelenmemekle birlikte bu teklifi kabul etmedim ve seyahatlerim sırasında hiçbir geceyi onda geçirmedim. Davranışları ve genel tarzı bir bütün olarak beni onunla dostluk kurmaya yöneltmedi ve evini yalnızca bir yoldaşın benimle buluşmak için ayarlama yaptığı olağanüstü durumlarda ziyaret ettim. Devrimden çok da öncesinde olmayan böylesi bir toplantıdan sonra bir casus ağına düşmüş, Vyıborg ve Lesniy mahallesinin arka bahçelerinde neredeyse şafak vaktine kadar soğuktan donmuş ellerimle dolanmak zorunda kalmıştım; sonra sabahın beşinde Grajdanka'da Eiwas işçisi N. İ. Nazarov'la karşılaşmıştım. Neyse ki gözetleme çemberinden kurtulmuş ve kalacağım yere hafiyeleri atlatmış olarak ulaşmıştım.

Durum işimizi korkunç derecede zorlaştırıyordu. Eskiden olduğu gibi, Vyıborg Mahallesi ilk sıradaydı ve genel parti faaliyetleri için, Çugurin, Aleksandrov, Kayurov ve pek çok diğer işçinin sıra dışı enerjileri öne çıkmıştı. Merkez Komitesi Bürosu bir "üçlü" olarak teşkil edilmişti: Bu satırların yazarı (A. Belenin müstear adıyla), P. Zalutskiy ve V. Molotov (Skryabin). İşler aramızda şu şekilde paylaşılmıştı: Zalutskiy Petersburg Komitesi'nin bir üyesiydi, Merkez Komitesi Bürosu'nun bağlantısı olarak orada

faaliyet göstermekte ve hizmet vermekteydi; Molotov yayınlardan sorumluydu ve Merkez Komitesi'nin illegal matbaasını organize ediyordu. Bana ise örgüt işleri ile yurtdışı ve taşrayla olan ilişkiler düşmüştü.

Büro'nun kadro merkezi, M. G. ve D. A. Pavlov'un 35 Serdobolskiy Caddesi'ndeki evleriydi. Mariya Georgiyevna "basın sorumlusu" ve Büro'nun küçük arşivleri ile geri kalan evrak ve yayınların sorumlusuydu. Şehrin muhtelif yerlerinde randevu noktaları vardı. Yayınların Finlandiya'dan gemiyle getirilmesi ile Petersburg'da ve taşrada saklanması ve dağıtımı, öncü işçi, yoldaş Vadim'in (Tihomirnov) sorumluluğundaydı. Kendi etrafında iş gören küçük bir grup genç kızı örgütlemeyi başarmış, Finlandiya'ya yolculuklar gerçekleştirmiş ve yayınları belirlenen adreslere yollamıştı.

Petersburg Komitesi ile ilişkiler çok iyiydi. Çernomazov uzun zaman önce uzaklaştırılmış, Vyıborg mahallesinde bana karşı dolaplar çevirmiş ama sonuç alamamıştı. İşler tam bir fikir birliği ile yürütülüyor ve büyük adımlarla ilerleme kaydediliyordu.

Cephedeki yenilgilerden sersemleyen Rus burjuvazisi sola kaymaya başladı. Temsilcileri Milyukov, Guçkov ve geri kalanlar, bakanlara karşı taarruza geçti. "Ulusal Kurtuluş Hükümeti" talebi burjuva muhalefetinin içinden yükselmeye başladı. Duma etrafında bu sloganı destekleyecek bir kampanya başlatıldı. Burjuvazi bu kampanyaya işçi sınıfını da çekme hayalleri kuruyordu ve Savaş Sanayii Komiteleri'ne kefaret ödemekte olan işçiler içinde bu amaçlarını gerçekleştirmek için kullanışlı bir araç buldular. Ancak Parti'nin Petersburg Komitesi, 1905'teki devrimci mücadeleden ve Rus burjuvazisinin militan emperyalizminden çıkarılan derslerin farkındaydı ve işçi sınıfı mücadelesinin Duma liberallerinin hükümet ittifakları altına yedeklenmesine karşı bir kampanya başlattı. Petersburg Komitesi'nde, burjuvazinin sloganlarına karşı devrimci demokrasinin sloganlarını barındıran bir bildiri yayımladı:

Dünyanın Bütün İşçileri, Birleşin!

Yoldaşlar, savaşın ortasında olanlar, Devlet Duması'nın açılış oturumlarında üyeleri Çar'ın hükümetine sadık bir tebaa edasıyla ve bakanların ellerini öperek bağlılıklarını sundular. Bugün, militan vekiller, tıpkı eskisi gibi çara yaltaklanan dalkavuklar halinde

kalarak, bir bağırış çağırış içinde hükümetle bir kavgaya tutuştular. Peki ne için? İddia ettiklerine göre savaşı sonuna kadar götürebilmek için kabinede bir değişiklik gerekiyormuş. Halk kitleleri, kapitalistlerce kutsanan bir savaşın taşınması mümkün olmayan yükü altında ezilirken, sabırlarını kaybetmeye başladıklarından ve baskıcılara karşı harekete geçmeye hazırlandıklarından, açıkgöz liberal tüccarlar halk hareketini kendi haydutça iştahlarını doyurmak için kullanmaya çalışıyorlar. Halkın güvenini sağlamak için bir bakanlık kurmaları gerek ama bu kötürüm bırakılmış bir halka ne getirebilir ki? Stürmerlar yerine Milyukovlar. Ülkeyi kurtarmaktan bahsediyorlardı ama şimdi onu yeni ölümlere ve daha da fazla yeni kurban vermeye sürüklemeye hazırlar.

Hayır! Her zaman hatırlamalıyız ki savaşı sonuna dek sürdürme çağrısı yapanlar, bizi en az umursayanlar ve ulusun asıl kaderiyle en az ilgilenenlerdir. Birçok katilin başka katillerle değiştirilmesi bizi yeni bir hükümet için mücadelemize son vermeye zorlayamayacaktır. Bugüne kadar devrimci faaliyetimize küfretmekten başka bir şey yapmamış bir avuç şovenist işçi tarafından çıkarcı liberallere umut bağlanmaya çalışılıyor. Şimdi de bize "ulusal kurtuluş hükümeti" uğruna savaşmamız için sesleniyorlar.

Bizi bu savaşın şiddetli saldırısının en zor anında yüz üstü bırakan ve hükümete ve burjuvaziye bu katliamın sürdürülmesi için desteğini sunacak olan, savaşa ve baskıcılara karşı mücadele silahlarımızı bırakmadığımız için devrimci çabalarımızı lanetleyen ve bizden koparılan temsilcilerimizin tutuklanması karşısında sessiz kalan bu "işçi siyasetçileri", şimdi bize kendi sloganlarının peşinden gitmemizi salık veriyorlar! Gelin de ülkenin kurtuluşunu, aylardır dökülen kanı yıllara yaymak isteyenlerin ve işçilerin hareketini gaddarca boğanların ellerine emanet edin!

Yoldaşlar, emin olunuz işçilerin hareketinin onlarca yıllık kanlı deneyimi, kimin bu korsanca monarşiye karşı gerçekten savaşma yeteneğinde olduğunu açıkça göstermektedir.

Güçlerimizi toplayarak ve köylülerin ve askerlerin saflarındaki propagandamızı yaygınlaştırarak, hakiki bir devrim çekici dövmeliyiz. Istırap çeken halk, hükümeti kendi darbeleriyle yok edecektir.

Bizler sadece bu ilk görevi biliyoruz: Çarlık hükümetinin yerinden edilmesi sürecinde, işçilere ve yoksul köylülere ait geçici

bir devrim hükümetinin kurulması! Savaşın derhal sona erdirilmesini, derhal bir Kurucu Meclis'in toplanmasını, süregiden bir mücadeleyi halkın gerçek iktidarına dönüştürmek için gerekli koşulları yaratacak medeni özgürlükleri, Demokratik Cumhuriyeti, toprak mülklerine el konulmasını, işçi sınıfının ellerine en güçlü silahının teslim edilmesini, yani çalışma saatlerinin sekiz saatlik çalışma gününe çekildiğinin ilanını işte bu hükümetten talep edeceğiz!

Ancak şimdi gardımızı almak zorundayız! Hükümetler ve yöneten sınıflar, kendilerinin başlattığı kan gölünün içinde kendilerini boğarak, bu savaşın, halkın daha fazla köleleştirilmesi ve kendi güçlerinin tahkim edilmesiyle sonuçlanması için her türlü çabayı gösterecektir. Dünyanın bütün işçileri ve özellikle de savaştaki ülkelerin işçileri, darbelerini kendi hükümetlerine yöneltmek zorundadır. İşte onları silahsızlandırdıkları ve siyasi altüst oluşların üstesinden gelerek halkların bu savaşa bir son vermesini sağladıkları zaman, ülkeyi en gerçekçi şekilde yok oluştan kurtarabileceğiz.

Unutmayın yoldaşlar! Kapitalistler, insanların, halkların yaşamı üzerinde zenginleştikleri sürece, efendiler ve yönetenler olarak kaldıkları sürece, kârı uğruna savaşın alevleri içinde insanları tekrar ve tekrar sırtlarından atmak için ikinci kez düşünmeyeceklerdir. Yalnızca kapitalist sistemin yıkılması ve bunun bir sosyalist sistemle değiştirilmesi savaşa ve insanların çektiği acıya bir son verebilir.

Bu yüzden Rus işçisi, uluslararası proletaryanın devrimci adalelerini güçlendirerek, bütün enerjisini sosyalizmin gerçekleştirilmesine adamalıdır. Çarlık hükümetinin prangalarını söküp attığımız gibi, hemen sonra Britanya, Almanya ve Fransa'daki yoldaşlarımıza, kapitalist hükümetleri devirmek amacıyla mücadeleye girmeye hazır olmaları için destek çıkmalıyız.

Soluklanmadan ileri! Kahrolsun savaş! Kahrolsun çarlık hükümeti! Yaşasın Geçici Devrim Hükümeti! Kahrolsun çarlık monarşisi! Yaşasın demokratik cumhuriyet! Yaşasın devrim! Yaşasın sosyalizm!

Petersburg RSDİP Komitesi
Kasım 1916

Sonbahar sonu ve kış başında, Petersburg bölgesindeki parti faaliyetleri yüksek yaşam maliyetlerinin sebeplerini açıklama ve yiyecek tedariki krizi üzerine propagandaya yoğunlaştı. Bu, gıda maddelerinin fiyatlarının çılgınca yükseldiği ve bu sebeple ev kadınlarının Petersburg pazarlarında isyan etmesine sebep olan, ekmeğin yok olmaya başladığı ve hükümetin tahıl ticaretine devlet müdahalesinde bulunma yoluna gitmek zorunda kaldığı bir zamandı. Devlet, tahıl tekeline yönelik ürkek bir hamle yapmış ancak tahıl lordlarının büyük arazi sahipleri oldukları ortaya çıkmıştı.

Bütün toplumsal örgütler, gıda sorununun çözümüne odaklanmıştı ve her biri kıtlıktan kurtuluş için kendi çarelerini sunuyorlardı. Toprak sahipleri, kendi "özgürlüklerini" ilgilendiren her türlü düzenleme ve kısıtlamaya cesurca direniyor, orduya ve kentlere yönelik tahıl tedarikine ilişkin ilk devlet önlemleri üzerinde kontrolü ele geçirmeye çalışıyorlardı. Sanayiciler, yoğun şekilde meseleyi kendi çıkarlarına çözmekle ilgileniyorlar ve tedariki kendi ellerindeki fabrika çalışanlarına yoğunlaştırmayı hedefliyorlardı.

Kısacası, bütün bu gruplar soruna, yiyecek krizinden kendi sınıf çıkarlarına göre istifade edebilecekleri bir bakış açısıyla yaklaşıyordu. Savaş Sanayii Merkez Komitesi'nin İşçi Grubu da bu tartışmada yer aldı. Örgütlerden, özellikle de kooperatiflerden işçilerin gıda tüketimine ilişkin bilgi sağlanması talebinde bulundu. İşçi Grubu'nun sorusuna cevaplar geldi ancak bunlar hiçbir yerde yayımlanmadı. Güneydeki partili işçilerimiz, benim için, bütün diğerlerinden ilkesel olarak farklılık arz eden bir cevabın kopyasını edinebilmişlerdi. Bu cevap Harkov ya da Yekaterinoslav'lı yoldaşlara aitti. Diğerlerinden farklı olarak şöyle söylüyorlardı:

> İşçiler için güvence altına alınmış bir temel yiyecek maddesi tedariki örgütlenecekse, idare ve dağıtımın tamamen tüketicilerin, diğer bir deyişle işçilerin ellerine bırakılmasında ısrarcıyız. Eğer dağıtım her bir işletme için ayrı ayrı gerçekleştirilecekse, işletmedeki bütün işçiler tarafından seçilecek özel bir komitenin kurulması gerekir; ancak örgütlenmenin kent-genelinde gerçekleştiği durumda bütün kentin işçi temsilcilerinden oluşacak uygun bir örgüt kurulmalıdır.

İlgili taraflar olarak, işçilere gıda tedariki işinin tümünün sadece ya da ağırlıklı olarak işverenlerin eline bırakılmasının hiçbir şekilde kabul edilebilir olmadığını ve işçiler bakımından ağır bir hakaret olduğunu düşünmekteyiz. Şundan çok daha eminiz ki işverenlerin elindeki yiyecek tedariki, düşürülen ücretleri meşrulaştırmak için kullanılacaktır.

Bu cevabı belirleyen, o dönemin acil siyasi meseleleriydi. "Öncelikli beslenme" toprak sahipleri hükümetinin işçileri bölmesini ve bir bölümünü diğerinin aleyhine desteklemesi anlamına geleceğinden, işçi sınıfı ve kent yoksulları için tedarik işinin üstlenilmesi oldukça önemliydi. "Genel oy hakkı" ve gıda dağıtımında herkes için eşitlik, yukarıdaki cevabı yazan yoldaşlar tarafından bu sebeple önerilmişti.

Toplumsal Hareket ve Sosyal Demokrasi

Partimizin yasadışı örgütlerinin büyümesinden cesaret alarak, entelektüelleri Merkez Komitesi Bürosu'na ve Petersburg Komitesi'ne çekmeye çalıştım; ama sonuç alamadım. Bütün "eski" Bolşevik sosyal demokrat entelektüel ve yazarlar, Kentler Birliği, Zemstvolar[4] Birliği, Savaş Sanayileri Komiteleri gibi gruplara bağlı olan örgütlere yerleşmişlerdi. Çoğu, örneğin Steklov, Şariy, Danskiy, Krasin, Krasikov ve diğerleri, yasadışı işlere bulaşmayacaklardı. Eski günlerin kalabalık entelektüeller grubundan, yalnızca birkaç kişi çekmeyi başarabildim.

Bu işle uğraşırken, sıklıkla A.M. Gorkiy'nin yerine uğrar, burada ilgili insanlarla buluşur ve kendisinden de faaliyetlerimiz için bilgi ve para alırdım. Aleksey Maksimoviç bizzat radikal demokratik bir parti, Rusya'daki burjuva entelijansiyanın partisini kurmayı düşlüyordu; ona göre, var olanlar bu ihtiyacı karşılamıyor ya da karşılayamıyordu.

Kasım 1916'da "vatan savunması" için çalışan örgütlerin çeşitli kongreleri Moskova'da gerçekleştirildi: Savaş Sanayileri Komiteleri'nin de katılımıyla Zemstvolar Birliği ve Kentler Birliği,

4 Zemstvo: Rusya'da ve Ukrayna'da yerel özyönetim organları. 1864'te kuruldular, 1917'de Ekim Devrimi'nin ardından lağvedildiler. (e.n.)

emtia ve mısır borsaları, kooperatifler ve (hastane fonları, kooperatifler ve sendikalardan gelen) "işçi delegasyonları" grupları vardı. Bu kongreler bir dizi liberal, hükümet karşıtı sonuç bildirgesi çıkarmıştı. Bunlardan biri, 9 Kasım 1916'da gerçekleştirilen bölgesel zemstvo delegelerinin toplantısında kabul edilmişti. İçeriğinde iktidara sıkı sıkıya sarılmış ve "siyasi sistemimizin köklerinin" altını oymaya devam eden bazı "kişilere" yönelik bir dizi suçlama yer alıyordu. Bildirge "gündelik olarak büyüyen kaostan" bahsediyor ve "pratik vatanperverlik ve anavatana karşı hayati bir sorumluluk duygusu yoluyla kurtuluş" öneriyordu. "Yetkililer zafere ayak bağı olduğunda, anavatanın kaderine dair sorumluluk bütün bir ülke tarafından üstlenilmeli... Hükümet... Rusya'yı yıkıma doğru sürüklüyor." İşte "*zemstvo liberalizminin*" konumu buydu.

Kentler Birliği'nde bir araya gelen burjuvazi de, "sorumlu hükümet" talep eden bir sonuç bildirgesi çıkarttı ve tarafları halka ve orduya yiyecek tedarik etmek için geniş bir ittifak kurmaya davet etti. Ancak bu bildirgeler, Stürmer'in kongreyi dağıtması için yeterli olmuştu. Dağıtılmalarından sonra delegeler, sözde daha fazla sol kanada kaydılar ve aşağıdaki kararları aldılar:

> *Halk Örgütleri Temsilcileri Konferansı,*
> *11 Kasım 1916.*
>
> Kongrenin yasaklanması ve dağıtılması, gıda tedariki konferansı için toplanan nüfusun bütün sınıflarından halk örgütlerinin temsilcileri olarak bizleri, onların kızgınlığını dile getirmeye ve halktan en ileri düzeyde konsantrasyon ve güç birliği isteyen bir zamanda, eski rejimin ülkeyi yok eden ve parçalayan alışıldık politikasına karşı kararlılıkla protestoda bulunmaya zorluyor.
>
> Anavatan tehlikededir! Gıda krizi günbegün büyüyor. Beceriksiz yetkililerin herhangi bir sistemle bağlantılı olmayan kötü tasarlanmış planları, bu krizi çok daha korkunç bir hale getiriyor. Bir açlık hayaleti, orduyu ve ulusu tehdit ediyor. Bize Suhomlinovları, Myasoedovları ve Stürmerleri veren hükümet, savaşın en başından beri ordunun kendi zor görevini yerine getirmesine mani olmaktadır. Ülke, yetkililerin hatalarının ve suçlarının bedelini milyonlarca hayatla ve işgal altındaki on beş vilayetle ödemektedir. Savaş başladığından beri, Rus toplumu hükümetin önceki

bütün günahlarını unutmuş ve bütün enerjisini hükümetle birlikte dışarıdaki düşmana karşı mücadeleye adamıştır. Fakat güvenilmez yetkililer, kendi arkaik ayrıcalıklarını ve yetkilerini koruma çabaları içerisinde, bir avuç karanlık serserinin eline bir oyuncak vermiş ve bir kenarda topluma ve ulusa karşı haince bir mücadele sürdürmeye devam etmiştir. Ülkenin huzurunu bozan ve orduyu güçsüzleştiren bu utanmaz ve suçlu rejime, halk artık ne savaşı sürdürmek ne de bir barış anlaşması imzalamak için güvenebilir.

Bu ulusun kaderine karar veren bu önemli günlerde, siyasi sistem bu ülkeyi artık icabına bakılması gereken bir yıkımın eşiğine getirdi. Zaman geldi. Toplumun bütün tabakaları ve sınıflarının ülkeyi bu açmazdan çıkarmaya ehil birleşik bir örgüt altında bir araya getirilmesi, zamanın acil görevine dönüşmüştür. Devlet Duması yeniden örgütlenen halkın desteğiyle, kararlı ve cesur bir şekilde başladığımız bu büyük görevi nihayete erdirmelidir. Uzlaşmaya ve tavize yer yok.

Son sözümüz orduyadır. Ordu subayları ve mensupları anlamalıdır ki, bu ulusun can damarlarının yok edilmesi ve parçalanmasıyla, hükümet ortak davaya tamiri mümkün olmayan bir darbe indirmektedir. Ordu şunu anlamalıdır: Bütün ülke Rusya'yı mevcut korkunç krizden kurtarmak için bir araya gelmeye hazırdır.

Bu karar bildirgesi yaygın bir şekilde dağıtıldı. Kural olarak, kısıtlama ve sansür sebebiyle bütün bildirgeler, devlet adamlarının bireysel mektupları ve konuşmaları ve diğer açıklamalar beklenmeyen bir ilgi çekiyor, her türlü vasıta ile dağıtılmak üzere hevesle çoğaltılıyordu. Savaşla, gıda kriziyle, mevcut durumla ve diğer şeylerle hesaplaşan yayınlar elden ele dolaştırılıyordu. Bunların bir kısmını saklamam mümkün oldu, ancak çoğunluğunu yurtdışına yolladım.

Açıklamalar, çağrılar, vekillerin konuşmaları ve benzer diğer belgelerin yanında aşağıdaki duyurular da 1916'nın son aylarında işçiler arasında elden ele dolaşıyordu. Bir daktilo ile yazılmış olan ilk doküman, bütün yurttaşlara sesleniyordu:

Ulusların tiksindirici ve anlamsız bir biçimde kendilerini yok etmeleri üçüncü yılına giriyor. Milyonlarca insan ya öldürüldü ya da sakat kaldı; milyarlar değerindeki kamu varlıkları geri

dönüşü olmayacak şekilde israf edildi, bütün ülkeler harap oldu ve Avrupa'nın bütün işçi kesimleri ya silah altına alındı ya da cephane fabrikalarına yollandı.

Peki ne için? Ulusların onların deyimiyle Almanya boyunduruğundan kurtarılması için. Almanlar da bize "Ulusların Britanya boyunduruğundan kurtarılması için" diyor. Yöneten sınıflar tarafından ortaya atılan bu yalanı yalnızca zırcahiller tekrar edip durabilir. Bu savaşta aralarında hangisinin tâbi ve dost ulusların insan gücünü sömürerek dünyayı yöneteceği meselesini karara bağlayan aslında Londra'nın, Paris'in ve Berlin'in bankerleridir.

Bütün ülkelerin sanayicileri ve toprak sahipleri, işçiler ve köylüler tarafından düşük ücretler almak ya da satın aldıkları mallar için yüksek bedeller ödemek suretiyle kendilerine her yıl serbestçe sağlanan hak edilmemiş zenginliğin paylaşımından artık memnun değiller. Onlar daha çok ve büyük kârlar üretmek için bu yolla biriken hesaplanamaz miktardaki sermaye varlığını yatırıma dönüştürmeyi hedefliyorlar. Ve hiç kimsenin kendi ülkesi, nüfusunun yoksulluğu (Rusya) ya da pazarlarının doygunluğa ulaşmış olması (Almanya ve Britanya) nedeniyle bütün fazla üretimi yutamayacağından, daha iyi ve ucuz olsalar bile ithal edilen yabancı malların yurtiçinde satışını reddederken bu fazla üretimin başka ülkelerde elden çıkarılma ihtiyacı duyulmaktadır.

Her bir ülkenin kendi sermayedarlarının çıkarları çatışıyor. Ancak sermayedarların çıkarları hükümetlerin çıkarlarıdır, çünkü modern hükümetler, hükümdarlar, başkanlar, bakanlar, vekiller, memurlar, ordu ve ruhbanın tamamı bütünüyle sermaye yandaşıdır, tıpkı gazete kalemşorları, diplomatlar, casuslar ve "kamuoyu" olarak ifade edilen koskoca bir yağcılar ve şakşakçılar çetesi gibi.

Kendi bakanlarının, kendi mahkemelerinin, kendi kiliselerinin ve polislerinin koruması altında olan ve (bütün üretim araçlarının ve aygıtlarının sahipleri olmaları nedeniyle) ülke ekonomisindeki belirleyici pozisyonlarına dayanan kapitalistler iç politikalarında tek bir ideali rehber edinmişlerdir: İşçilerin ücretlerini kısmak, arazi ve konut kiralarını arttırmak, malların fiyatlarını yükseltmek ve halkın itirazı anlamına gelen her türlü girişimi bastırmak.

Aynı hükümete ve küçük düşürülüp, insanlıktan çıkana kadar talim yaptırılan askerlere güvenen kapitalistlerin, dış politikalarında şundan başka bir amacı yoktur: Ne pahasına olursa olsun

bütün zengin pazarları kendileri lehine fazla malları yığmak üzere tahkim etmek ve artık sermayeyi yatırıma dönüştürmek. Alman borsa simsarlarının dalkavukları da, tıpkı Bay Milyukov'un Rus halkına Galiçya, Ermenistan ve Çargrad'ın (İstanbul) özgürleştirilmesi çağrısında bulunması gibi, aynı "onurlu vatanperver duyarlılık" ile Polonya'nın özgürleştirilmesi için yaygara koparıyorlar. Yegâne fark şudur ki her dalkavuk yalnızca kendi sahibinin menfaatine çaba harcar.

Uzun yıllar boyunca en iyi sömürgeleri denetimi altına alan Britanya ve gerçek anlamda hâlâ sömürge sahibi olmayan ama emrine amade devasa bir artık sermayeye sahip olan Almanya, kendi aralarında bir savaş için hazırlandı ve müttefikler aradı. Mülk sahibi sınıfları olan ülkelerin, İngiliz kapitalistlerle yarışa girmekten korkmak için sebepleri olan veya kendilerini Londra anonim şirketlerinin ağır nüfuzu altında ezilirken bulanlar Almanya'ya katıldı; ancak Alman sanayisi ile rekabetten çekinen devletler, Britanya ile birlikte "Entente Cordiale"[5] adı altında askeri paktlar imzaladılar ya da ona desteklerini sundular. Bütün dünya, kıskançlıkla birbirlerini takip eden ve hummalı bir silahlanma yarışı içinde birbirleriyle çatışan, insanoğlunu kendini yok etmeye sürüklemeye her an hazır iki kampa bölündü.

Savaşı kimin başlattığı anlamsız bir sorudur. Bütün ülkelerin kapitalist grupları, çoktan onun için hazırlanmaya başlamışlardı bile... Eşi benzeri görülmemiş gaddarlık ve kurban sayısıyla bu suçun faili, bunların tamamıdır. Asquith, Briand, Bethmann ve Trepov, Schiemann ve Milyukov, D'Annunzio ve Rolland ve adı burada sayılamayacak bütün bu dalkavuklar, peygamberler ve "sonuna kadar savaş" mısralarını dillendirip duran kapitalist sınıflarının bütün ozanları...

Yurttaşlar, sizler, işçiler ve köylüler, sizler, kafa emeği proleterleri, sesiniz nerede, neden sesiniz gür ve berrak değil? Yoksa ölçüsüzce sarsılan vicdanınız, çelişkiler içinde karışan fikirleriniz mi, artık sizi insanlara ve yurttaşlara layık kararlar alma yeteneğinden yoksun bırakıyor? Yoksa Rusya'da özgürlüğün ve ekonomik refahın Galiçya'nın, Ermenistan'ın ve Çargrad'ın (İstanbul) fethi dışında düşünülemez olduğuna mı kanisiniz? Şurası kesin

5 Almanya tehdidi karşısında yakınlaşan Birleşik Krallık ile Fransa arasında 1904'te imzalanan dostluk anlaşması.

ki, bu yirmi sekiz kanlı aydan sonra rüşvetle dönen paçavraların, bu savaşın insanlığın özgürlüğü için bir savaş olduğu ya da bunun son savaş olduğu yönündeki yalan iddialarını paylaşamazsınız. Şurası kesin ki, savaşan ülkelerin kapitalist çeteleri, Avrupa'yı bir kan denizinde boğmaz da yerine bir barış anlaşması yaparsa dahi, onların yalnızca yeni bir taze müttefikler arama mücadelesine hazırlanacaklarının ve kendilerini halkın son meteliği ile yeniden silahlandıracaklarının farkına varmak zorundasınız. Yalnızca Britanya ve Almanya değil, banka ve şirketlerinin düzeniyle dünya egemenliği için talepte bulunan, Amerikan ve Japon kapitalistleri de eşit derecede bu iddiaya sahipler; bu savaş nasıl neticelenirse neticelensin, bu yalnızca Rusya'nın şu ya da bu sanayi güçleri koalisyonunun yanaşması olmak şeklindeki geleneksel rolünü oynadığı korkunç dünya ihtilaflarının yalnızca başlangıcı olacaktır.

Ulusların özgürlüğü ve barışçıl bir biçimde işbirliği fedakârlığa değer, büyük bir gayedir. Fakat sermayedarlara ilham veren şey bu değildir. Hindistan ve Mısır "İngiliz özgürleştiricilerin" boyunduruğu altında can çekişmektedir. Fas ve Tunus kalkışmalarından önce, Fransa'nın özgürlükçülüğüne tanıklık ettiler. "Özgürleştirilmiş" Trablusgarp, İtalyanlar tarafından bir işkencehaneye dönüştürüldü. Ezilen Galiçya ve Ermenistan, mazlum Finlandiya, Türkistan yerleşimlerinin külleri, İrlanda'nın darağaçları ve Çin halkının imhası intikam gerektirmektedir. Nasıl oluyor da bu "özgürleştiriciler" kumpanyası Alman zalimlerden daha iyi oluyor?

Uluslar arasında sürdürülebilir olan bir barış, ancak şu anda özel mülk sahiplerine hak edilmemiş gelir kaynağı olarak hizmet eden bütün üretim araçları ve enstrümanları devlet tarafından kamulaştırıldığında ve tıpkı köprüler, demiryolları ve suyolları gibi kamu malı olarak ilan edildiğinde mümkün olabilir. Eli ayağı tutan her insan çalışmak zorunda olacak ve her işçi toplumdan çalışmasının tam karşılığını alacaktır. Bütün üretim kamu dükkânlarına yığılacak ve insanlara bu ürünlerin üretimi ve dağıtımı için harcanan işçilik değerine eşit ücretler dağıtılacaktır. Bugün bu ülkede ya ücret kesintisi ya da mallar üzerindeki aşırı fiyatlarla kapitalistlere ödenmekte olan, milyonlarla ifade edilecek vergiler insanların omuzlarından kaldırılacaktır. Ürün fazlalığı, ancak ülkedeki tüketicilerin ihtiyaçları giderildikten sonra, diğer ülkelerde üretilen gerekli mallar karşılığında yabancı ülkelere

ihraç edilecektir. Her işletme, yalnızca ülke tarafından sunulan talepleri karşılamak üzere üretimde bulunacaktır. Bu koşullar altında, şu anda kapitalistler tarafından yabancı ülkelere gönderilen ve uluslararası çatışmanın temel sebebini (denizaşırı topraklarda kârlı yatırım alanları peşindeki artık sermayeyi) yaratan yapay üretim fazlası olamaz. Sermaye genellikle işçilerin emeğinin düşük ücretlendirilmesiyle ve üretilen ürünün fahiş bedellerle satılmasıyla yaratılır. Eğer çalışan insanlar üretimlerinin tam karşılığını alırlarsa ve tüketici yalnızca ürün için kendi değeri kadar ödemede bulunursa, serbest sermayeyi teşkil eden kâr nereden elde edilebilir? Ve eğer maddi değerlerin üretimi ve dağıtımı banker çeteleri yerine, tamamen özgürce bir araya gelmiş insanların ellerinde olursa ortada kâr elde etmek için çabalayacak kim kalır?

Yurttaşlar, yönetenlerinin yalanlarına inanan, çocuklarının canlarını ve ulusun bütün zenginliğini çıkarcı grupların ellerine terk edenler, "halkların özgürlüğü" laflarıyla kör edilen, ülkesinin benzersiz utancını yaşayan sizler; öyle görünüyor ki histeri tüccarları ve dolandırıcılar, bilinçli provokatörler ve hainler, Rasputin ve Pitirim, Protopopov ve Rodzyanko, özgürlük müjdecileri, baskı altındaki insanoğlunun savunucusu rolünü oynayan Romanov hanedanı, Rusya'nın ruhsal önderleri olarak Milyukov ve Şidlovskiy tarafından yönetildiğinizi inkâr ediyorsunuz.

Ülkemizin yöneten sınıflarının ahlaki çürümesinin sınırları nedir, sosyal çöküşümüzün sınırı neresidir? Tarlalar boşalıyor, toplumsal fayda sağlayan işletmeler kapanıyor. Ülkede halen üretilmekte olan her şey, kıymetsiz, kimseye faydası dokunmayan kâğıt paranın artışıyla gitgide kıtlaşıyor ve ordular tarafından yenilip bitiriliyor. Kalanlar, vurguncular tarafından kapışılıyor ve depolarda fiyatlarının daha da artmasını bekleyerek çürüyorlar. Neredeyse her gün yoksullaştırılan halkın omuzlarına yeni vergiler yükleniyor ve insanların emeği pahasına yeni borçlar alınıyor.

Yurttaşlar! Size de uğursuz bir eşik çizgisine varılmış gibi gelmiyor mu? Kapitalist dünya hayatta kalmayı sürdürüyor: İnsanoğlu plütokrasi altında yönetilerek yok mu olacak, yoksa yeni bir özgür emek ve uluslararası dayanışma çağı başlatma kabiliyetine hâlâ sahip mi?

Savaş meydanlarında, kapitalistlerin birliği olarak devlet fikri iç şiddet ve dış fetihler lehine yok oldu. Ama halkların dökülen

kanları üzerinde maddi imkânların eşit dağılımı, yükümlülüklerde eşitlik ve yönetime eşit katılım için emekçilerin örgütü olarak yeni bir devlet fikri yükseliyor. Bu büyük tehlike anında, İtalyan, Sırp ve Bulgar sosyalist partileriyle birlik içinde ve Fransız, Alman, İngiliz ve Avusturya-Macaristan proletaryasının dikkate değer bir kısmıyla kardeşçe bir dayanışmayla, Rusya'nın çalışan sınıflarını anavatanlarının kaderini kendi ellerine almaya çağırıyoruz.

Unutmayın ki, yurttaşlar, savaş her saat yüzlerce ve binlerce canı koparıp almaya devam edecek ve halkların sermaye sunağında kendi iradesi hilafına bu şekilde kurban edilmesi, akılsızca dökülen bunca kan, vicdanımıza sesleniyor. Erteleyemeyiz, boşa vakit harcamak suçtur. Genel bir siyasi grev ve kalkışma, hükümetin ve Romanov hanedanının devrilmesi, toplumsal önemdeki bütün işletmelere el konulması ve barışın tesisi... İşte Rusya'nın içinden geçmek zorunda olduğu, bütün sınırsız fedakârlıklara ve sıkıntılara değecek olan amaç budur.

Yüzyılların utancı, yani otokratik rejimimiz, düşürülmelidir. Rus halkı taç takan ukalaların diktası olmadan da kendi işlerini pekâlâ yürütebilir. Mahkeme ve hükümetin bütün yardakçıları, günün bütün bakanları, rüşvet yiyiciler ve provokatörler yaptıkları işler nedeniyle uygun bir şekilde cezalandırılmalıdır. Savaş sözleşmeleri ve vurgunculuk için yağma edilen bütün sermaye fonları kamulaştırılmalıdır.

Yurttaşlar! 1789'daki ulusal bir tehdit anında, Fransa halkın gücü fikrini ortaya attı ve zafer kazandı. Kapitalist kliklerin sonsuz savaşlarla bütün dünyayı Attila günlerine geri döndürmekle tehdit ettiği insanlığın bu tehlikeli zamanlarında, sizleri daha yüce görevlere çağırıyoruz.

Bir cumhuriyet ve Rusya yurttaşları tarafından serbestçe seçilen temsilcilerinden oluşan bir meclis ilan etmek yetersizdir. Asıl gerçekleştirilmesi gereken, bu meclisin bütün özel işletmeleri, fabrikaları, imalathaneleri, madenleri, yolları, iletişim araçlarını, evleri, dükkânları, arazileri, kilise ve devlet topraklarını, ormanları, mülkleri ve toplumsal öneme sahip geri kalan her şeyi devlet mülkü ilan etmesi ve idaresini işçi ve köylü birliklerine, kooperatiflere, yerel demokratik idari kurullara ya da özel komitelere devretmesidir ve bunların hepsi de halkın temsilcilerinden oluşan bir Meclis

biçiminde bütün halkın yönetiminde olmalıdır.

Sizleri Cumhuriyet adına bir kalkışmaya çağırırken, aklımızda olan şey, Rus ulusunun siyasi kurtuluşudur. Bununla birlikte Cumhuriyet Meclisi'nin yapmakla yükümlü olduğu ilk şey, sermayedarlara ait bütün üretim araçları ve alet edevatın, halkın iktisadi kurtuluşu için kullanılmak üzere çalışanlara devredilmesidir.

Kendi ülkesindeki ekonomik ve siyasi devrimi gerçekleştirdikten sonra Rus halkı, daimi orduların ve donanmaların tasfiye edilmesi, uluslararası ihtilafların savaşlarla değil bir mahkeme yoluyla çözülmesi, gümrük vergilerinin kaldırılması ve uluslararası ticarette tam serbestlik ilan edilmesi temelinde bir barış teklifinde bulunacaktır. Eğer diğer ülkelerin işçi sınıfları henüz bizi destekleyecek durumda değillerse ve şu ya da bu kapitalist ülkenin silahlı çeteleri bizi saldırmakla tehdit ederse, biz de özgür Cumhuriyetimizin selameti ve halkın kapitalist çetelerin boyunduruğundan gerçek anlamda kurtuluşu için savaşacağız. Ancak ordularımız savaşa Çar'ın kartalları altında değil, Rusya Sosyalist Cumhuriyeti'nin kızıl bayrağı altında ilerleyecek, modern toplumda böyle orduların muzaffer ileri yürüyüşlerini durdurma yeteneğine sahip hiçbir güç olmayacaktır.

Yurttaşlar! Ülkemizin ve bütün dünya kültürünün viran olma saati yaklaşıyor! Bunu bir zafer ve yeniden doğuş saatine çevirmek bizim ellerimizde. Safları sıklaştıralım ve özgür Cumhuriyetimiz için, özgür emek ve kamu yönetimindeki alanlar ve fabrikalar için ve uluslararası ebedi barış için, sömürücülerin ve kasapların karşısına birlik olarak dikilelim. Savaş, güçlerini köklerine kadar sarstı. Onların gücü bizim korkaklığımıza ve üşengeçliğimize dayanıyor, bundan başka hiçbir güçleri yok. Bir güçlü infilak, bize sermaye ve onun bütün astlarına karşı zaferi verecektir. Bütün demokratik güçleri seferber edin, grev komiteleri oluşturun, toplantılar ve gruplar örgütleyin, bu savaşın amaçları ve görevleri hakkındaki peşin yargılarla mücadele edin, sesimizi çoğaltın, her yerde ve mümkün olan her yolla görüşlerimizin doğruluğunu dillendirin, sesimizin kışlalara, fabrikalara, kıra ve cepheye nüfuz etmesini amaç edinin. Rusya'nın bütün deneyiminize, cesaretinize ve belki yaşamınızın kendisine dahi ihtiyaç duyacağı büyük kalkışma gününe hazırlanın.

Bir Petrograd Sosyal Demokrat İşçi Grubu

Petersburg'da, genel kent örgütüyle kalıcı bağlantısı olmayan benzer çok sayıda sosyal demokrat grup bulunuyordu. Bu grupların çoğu provokatörlerin korkusu sebebiyle birbirinden uzak kalmış ve yalıtılmıştı. Şahsen bildiğim, Çernomazov'a güvensizlikleri sebebiyle Petersburg örgütlerine uzunca bir süre katılmayan iki grup vardı. Fakat bu gruplar yine de iş yapıyordu, ama yerel merkezden kopuklukları sebebiyle derme çatma bir karaktere sahiplerdi.

Diğer belge ise demokrasi görevleri üzerine bir bildirgeydi. Daktilo ile hazırlanmıştı. Bu görevleri açıklayan bildirge şu şekildeydi:

Demokrasinin Görevleri

Bir bütün olarak burjuvazi, ama özellikle Rusya'daki, sınai ve maddi imkânların dağıtımını örgütlemek konusunda ehil olmadığını gösterdi. Yönettiği her yerde üretici güçleri geliştirmek yerine, onları periyodik savaş süreçlerinde yok ediyor.

Bizim ülkemizde olduğu gibi, burjuvazi iktidarda olmadığı yerlerde devrimin iktidarı kendi ellerine almasından korkarak ülkeyi genel dünya karmaşası içinde, kendi yıkıntılarına mahkûm ediyor. Yalnızca dünya proletaryası, ulusların bu kanlı katliamına bir an önce son vermek için harekete geçerek insan kültürünün değerlerini kurtarabilir.

Barış genel olmalı, bizim soylularımızın imza atmak istediği gibi özel değil. Çünkü, bizim kendi gerici güçlerimizin Rusya'da bir devrim durumunda desteğinden faydalanabileceği Alman aristokrasisinin yolu üzerinde olduklarından korku içindeler. Yeni ve muzaffer bir Rus Devrimi dünya proletaryasına enerji verebilir, ancak bu yalnızca proletaryanın sağlam bir sınıf örgütlenmesinin var olması halinde başarılı olabilir. Demokrasinin görevi savaşı sona erdirmektir. Rus işçi sınıfının görevi otokrasiye karşı örgütlü bir mücadele sürdürüp, önünde duran görevleri yerine getirmeye zorlayarak demokrasiyi kurtarmaktır.

Süregiden savaşın suçlusu olan yöneten sınıf, bütün yükü hesap edilemez kanlı fedakârlıklara katlanan ve diğer yandan mali sistemin baskısı altında can çekişen halk kitlelerine yıktı. Sadece savaşın yüksek masraflarının değil, genel harcamaların da yaşamsal ihtiyaçlarda yapılan vergi artışlarıyla ve mülkleri vergilendirmekten kaçınmak için sınırsız miktarda basılan kâğıt paralarla finanse edilmesi, yönetici sınıfının borç oranlarının ve faiz

ödemelerinin reel olarak azalmasına ve mülklerinin parasal değerinin artmasına neden olan rublenin değerindeki düşmeyle uyum içindedir.

Bu aynı dolaylı vergiler ve sınırsız kâğıt para arzı, köylülüğün geniş kitlelerinin ve özellikle kentlerdeki küçük burjuvazinin şu ana kadar görülmemiş ölçekte yoksullaştırılması ile neticelenen, bir işçinin ağırlaşan ve yoğunlaşan çalışmasına karşılık kazandığı gelirin karşılığı olan temel ihtiyaçlarda sürekli bir düşüşe yol açmakta olan çılgınca bir hayat pahalılığı artışına sebep oluyor.

Birbirinin peşi sıra devlet tahvili çıkarılması, servet vergisini gereksiz kılarak, gelecek kuşaklar üzerine devasa faiz ödemeleri yüklüyor ve bugünün savaş vergilerini proletarya ve köylüleri kendi yükleri altında ezerek zaman geçtikçe sürekli artan vergiler haline getiriyor ve bugünün angarya çalışma rejimini daimi kılıyor. Hayat pahalılığı ile birlikte ele alındığında bunlar geniş yığınların yoksullaşmasına, boyun eğmesine, yozlaşmasına ve dejenere olmasına sebep olacaktır.

Fiyatların yükselişinin bir sonucu olarak devlet harcamalarındaki fevkalade artış, kâğıt para basılmasının reel getirisindeki düşüş ve rubledeki değer düşüşünün sebep olduğu senetler ve devletin eli kulağındaki iflası, aşırı çalışma ve kıtlık ile gıda ürünlerinin pahalılığı gibi iki yük tarafından ezilmekte olan halk kitlelerinin büyüyen öfkesinin yarattığı tehlikeyle bir araya gelerek, yöneten sınıfları, kendi bakış açılarından şu ana kadar elverişli sonuçları, taahhütleri ve hatta daha büyük kârları düşünüldüğünde çok kârlı olan savaş ticaretinin zamanından önce bitirilmesiyle tehdit ediyor. Yöneten sınıfların büyük bir çarpışmanın başlangıcını erteleme isteğinden doğan "gıda meselesini" çözmek için başarısız ve her seferinde daha telaşlı olan manevraları, şimdi onları kendi aralarında bir çıkar ayrılığına sürüklemektedir: Bir grup sömürücü, mevcut yüksek fiyatların sorumluluğunu bir diğerine yüklemek suretiyle kendi savaş kârlarını bir başka grubun savaş kârlarını sınırlandırarak arttırmak istiyor.

Başından beri, toprak sahipleri, sanayicilerin toprak rantlarındaki yükselişi yavaşlatma girişimine tarım ürünleri için sabit perakende fiyatları belirleyerek pasif bir direnişle yanıt verdi: Garantilenmiş fiyatlar yükseltilinceye dek tahıl satmayı reddetti ve eğer sabitlenmiş fiyatlar düşük tutulacaksa bunu sabitlenmiş

fiyatların geniş yığınlar tarafından tüketilen sanayi ürünlerinin fiyatına yükseltilerek sabitlenmesini istedi.

Toprak sahipleri ve sanayiciler arasındaki birbirinden farklı çıkarların bir şekilde uzlaştırılması, ya serbest pazara ve serbest fiyat belirlemeye ölçülü geri dönüşle ve köylüleri tahılını pazara sokmaya zorlayacak (yeni vergiler, talepnameler gibi) birtakım tedbirlerle ya da sabitlenmiş fiyatlar daha geniş bir alana yayılmışsa ve bu fiyatlara riayet ediliyorsa, işçiler için de sabit oranlar belirlenmesiyle başarılabilir ki bu toprak sahiplerinin ve sanayicilerin yüksek kârlarını garanti altına alacak ve işçiler bakımından ciddi ceza tehditleri (sabit oranlar karşılığında çalışmayı reddetme halinde cepheye yollanmak, hapis, ağır iş ya da idam cezaları) anlamına gelecektir.

Zemstvolar Birliği ve Kentler Birliği tarafından düzenlenen gıda arzı konferansları ve kongreleri, toprak sahiplerinin ve sanayicilerin çıkarları arasında böylesi bir uzlaşıya varmak zorunda: Savaş kârları bir şekilde kısıtlanan toprak sahipleri, sabitlenmiş fiyatların uzatılması operasyonuna göz yummayacak, ancak sadece savaşın, bitişinde yöneten sınıflar için şimdikinden daha lehte sonuçlar doğurma ümidi teşkil edeceği bir ana kadar uzatılmasına izin verecek. Tüketici derneklerinden ve birtakım işçi örgütlerinden bu konferans ve kongrelere önemsiz delegelerin katılmasının kabulüyle amaçlanan, toprak sahipleri ve sanayicilerin kongrelerin patronları olduğu ve bütün halk kesimleri tarafından desteklendikleri izlenimi yaratmak içindir.

Üretken emek içinde istihdam edilen işçi sayısındaki azalmadan kaynaklı olan birçok temel ihtiyaç malzemesinde yaşanan kıtlık, aynı derecede gerekli diğer malların piyasada bulunamaması, bütün bu kıtlıklar, şekersizlik, unsuzluk, odunsuzluk ya da gazyağı yokluğu; ulaşımın tamamen altüst olmasından, yetkililerin en alttan en tepeye yolsuzluğa bulaşmış olmasından ve onlar tarafından alınan akıl dışı tedbirlerden (yerel ihraç yasakları, yerel, gelişigüzel belirlenmiş fiyatlar vb.) kaynaklanarak bugün bu, yarın bir başka yerellikte baş göstermektedir. Bu durum düzenli olarak mal kıtlıklarına göre değişen hayat pahalılığında çılgınca bir yükselişe yol açmaktadır. Bütün bunlar mevcut yiyecek krizine neden olmamakla birlikte ondan menfaat sağlayan ve böylece bazı örneklerde onun daha da şiddetlenmesine neden olacak şekilde verimli toprağı spekülasyona açmıştır.

Hâkim sınıfların yürütme komitesi olarak hükümet, bu savaşın insani ve maddi kayıplarını arttıran ve olumsuz bir şekilde sonuçlanmasını kaçınılmaz hale getiren kendi içindeki hainlere hoşgörü gösterdiği ve farklı sömürücü grupların çelişki çıkarlarını çeşitli sınırlamalar getirerek uzlaştırmaya ehil olmadığı için de her yönden saldırıya uğradığından, devleti hızlı bir şekilde kesin bir askerî, finansal ve ekonomik bir tükenişe ve iflasa sürüklüyor.

Hükümet kendini bu saldırılardan halk yığınlarının dikkatini mevcut durumun temel sebeplerinden uzaklaştırmak ve bunu küçük tüccarların birkaç düzine çuval un ya da tuz saklaması gibi, bazı ikincil ve üçüncül olgulara yönlendirmek için her yolu deneyerek kurtarmaya çalışıyor. Giderek ağırlaşan iç ve dış sorunların baskısı altında, toplumsal huzursuzluğu pogromlara yöneltmeye çalışacak. Bunlar hayat pahalılığı artışına çok küçük bir etkisi olan çeşitli etkisiz burjuva gruplarına; fiyatların yükselmesinde hiçbir rolü olmayan, kendi içlerinde sömüren ve sömürülen, yani bir taraftan artan yaşam pahalılığından nemalanan sayıca çok küçük gruplar, diğer taraftan aynı hayat pahalılığından etkilenen geniş yığınlar şeklinde bölünen ulusal azınlıklara karşı düzenlenecek.

Gıda arzının savaşın sürdürülmesini imkânsızlaştıracak şekilde bütünüyle çökmesini erteleme çabaları içerisinde, yöneten sınıflar savaş malzemelerini üreten işçileri, açlıktan kırılan toplumun geri kalanından, daha az gıda kıtlığı sorunu yaşayan küçük bir imtiyazlı grup olarak ayırmak, böylece onları yozlaştırmak ve işçi sınıfından ve sömürülmekte olan geniş yığınlardan koparmak amacındalar.

6. Sonun Başlangıcı

Çarlık hükümetinin liberal reform teşviklerine ve taleplerine karşı umursamaz tavrı, 1916 sonbaharında zirve noktasına ulaştı. Hükümet, eylemleriyle muhalefete birtakım kozlar vermişti, fakat konu açıkça ve cesurca mücadele etmeye geldiğinde, huysuz burjuvazi yalnızca Devlet Duması sınırları içerisinde bile her türlü tavizi verecek kadar korkak olduğunu kanıtladı. Devrimci işçi hareketi karşısında duyulan korku, her türlü mantıktan daha kuvvetliydi.

Hükümetin uzlaşmazlığı ve ekonomik çöküşün üstesinden gelmek ya da askeri harekâtlardan zaferle çıkmak konusundaki beceriksizliği, en geniş cahil grupların bile gözünde yetkililerin prestijini sarstı. Sol kanat liberal gruplar, vatanperver ve muhalif bir eğilim gösteren küçük burjuva katmanların desteğini ellerinde tutabilmek için yasadışı bir çalışma düzenine geçmeye zorlanıyorlardı.

Aşağıda verilen belgeler ve açıklamalar, alındıkları kuruluşların kaynaklarıyla çoğaltılıyordu. Çoğaltma işi fabrikalarda, Hastane Fonu tarafından ve bazen de bürolarda gerçekleştiriliyordu. Bildiriler, parçalanana kadar elden ele dolaştırılıyordu. Bütün kitapçıkları elle çoğaltan heyecanlı amatörler vardı.

Burjuva toplum örgütlerinin kongrelerinin dağılmasından sonra, Petersburg burjuvazisinin birtakım radikal grupları da yasadışı faaliyet yoluna girdiler. Cephedeki geri çekilmeler, toprak kayıpları ve ordudaki ve fabrikalardaki devrimci ruh halinin yükselişi, uyuşuk Rus burjuvazisini bile Çar'ın camarillasının talancı yönetimine karşı açık bir muhalefet başlatmaya zorluyordu. Saldırıyla

tehdit ediyordu ancak bunu yalnızca savaş uğruna ve rakibini, yani Alman tüccarları ezmek için yapıyordu. Kasım ayının sonunda Moskova'da düzenlenen 11 Kasım tarihli Toplum Örgütleri Temsilcileri Toplantısı'ndan çıkan özel bir bildiri Petersburg civarında dolaşıma sokuldu. Diğer pek çokları arasında, bu bildiri çoğunlukla işçilere hitap ediyordu. Burjuva örgütleri, savaş karşıtı propagandanın "Alman casusları", Çar'ın dalkavukları ve diğer benzer unsurlar tarafından başlatıldığına dair o günlerde anlatılan hikâyeleri yayıyorlardı. Bu bildiri, burjuvazinin halk kitlelerinin birbirine düşürme ve böylece onları katliama sürükleme arayışları içerisinde kullandıkları aldatma yönteminin iyi bir örneğini teşkil ediyordu:

İşçilere,

Sizler tezgahlarda bekleyenlersiniz. Sizler boğucu imalathanelerde bizim zafer araçlarımızı, mermilerimizi dökenlersiniz. İşçiler, sizlere sesleniyoruz. Sıra dışı bir dış mücadele zamanında, Rusya ağır bir iç kriz geçirmektedir. Düşmanla savaş yerine, halk ve işçi örgütlerine karşı mücadele etmekle uğraşan eski rejimin aynı çıraklarından oluşan ve onlar tarafından yönetilen kıymetsiz bir hükümet dünyadaki en büyük devletin bütün yaşayan organlarını altüst etmiştir. Nüfusu besleme ve ona kaynak aktarma alanındaki savaşla ilişkili olan ve savaş sürdüğü sürece kaçınılmaz olan meseleler, hükümetin beceriksizce ve muhtemelen özellikle gerçekleştirilmiş hareketleriyle anlaşılmaz bir çöküş, vurgunculuk ve talancılık sahnesine dönüştürüldü. Ve sonrasında, işçi kitlelerinin bazı önde gelenleri, hayatımızı katlanılmaz kılan bütün bu karmaşanın, savaşın bir sonucu olduğunu ve bu sebeple savaşın sona erdirilmesi gerektiğini söylemeye başladı. Buna ek olarak söylediklerine göre, savaş insanlar tarafından değil hükümet tarafından sürdürülmektedir ve insanın uluslararası birliğinin çıkarları doğrultusunda bitirilmelidir.

İşçiler! Bu kışkırtmalarla her ne şekilde olursa olsun mücadele edin, diğerlerinin gözlerini açın ve bu savaşın her ne bedelle olursa olsun bütün Alman halkını yok etmek için değil, onun militarizminin Avrupa demokratik sınıfları üzerindeki ağır baskısını ezmek için sürdürülmesi gerektiğini sesiniz kısılana kadar bağırın; Alman gericiliğinin ezilmesi için savaşın devam etmesi gerektiğini, Rusya'da ülkeye işkence eden kahrolası otokrasi tarafından

aynı gericiliğin desteklendiğini haykırın. Almanya karşısında zaferin, Rus otokrasisi karşısında kesin zafer olacağının farkına varın. Hükümetimizin Almanya'yı halkla birlikte yenmeyi dilediğini söylerken yalan söylediğinin farkına varın. Yalan söylüyor, çünkü Almanya, Rusya'daki alçakça gericiliği kendi çıkarları için hep kullanmıştır ve kullanacaktır.

Savaşın yanında, ancak Almanya karşısında tam bir zaferle gerçekleştirilebilecek olan özgürlük sloganlarının yanında, şimdi kan denizi içinde boğulan Fransız Cumhuriyeti, yıkılmış Belçika, özgürlük âşığı Britanya ve Rus toplumunun gelişkin kesimleri durmaktadır; savaşın karşısında ise Almanya ve yönetici sınıfımızın gizli arzuları, yani Rusya'nın kurtuluşunun gerçek düşmanları durmaktadır. Rusya'nın kendi içerisinde Rus entelijansiyasının en iyi güçleri, Devlet Duması'nın en itibarlı mensupları, bütün Rusya'nın zemstvoları ve kasabaları, bütün toplum örgütleri, Rus özgürlük hareketinin sütunları Plehanov, Burtsev ve Kropotkin, bunların tamamı savaşın sürdürülmesinden yanalar; savaşın karşısında ise otokratik rejimin gerici dalkavukları var.

Öyleyse, siz işçiler, böyle bir anda böyle bir güçler birliği ile birlikte yeniden "Kahrolsun savaş" talebini ileri sürebilir ve böylelikle istemeden otokratik sistemin ekmeğine yağ sürmeye devam edebilir misiniz? Hayır, içinde bir Rus kalbi atmakta olan, ruhu yas tutan ve anavatanın dehşetle hasretini çeken ya da mevcut anın sıra dışı önemini anlamış olan herhangi biri için, Rusya'nın en iyi evlatları tarafından Moskova'da yükseltilen bayrağın arkasında yürümemek imkânsızdır.

Daha fazla kurbana rağmen sonuna kadar savaş.

Fakat her bir insanın yaşamı bizim için sonsuz kıymettedir bu yüzden boşuna milyonlarca kurban verilmemelidir, bu yüzden ordumuz bir daha asla mermisiz kalmasın diye, bayrağımızda şöyle yazar:

Kahrolsun katil hükümet, kahrolsun otokrasi beslemeleri!

Bu savaş bize gerçek zaferi getirebilsin, bizden mümkün olduğunca az kurban alsın diye ve hükümetin ülkemize getirdiği ölümcül iç karmaşanın mümkün olan en kısa sürede telafi edilebilmesi için bayrağımızda şöyle yazar:

Yaşasın en iyi halk adamları tarafından kurulan ve topluma karşı sorumlu olan bakanlık!

İşçiler! Moskova Rusya'nın kalbidir. Hadi saflarımızı onun bayrağı altında kuralım ve birliğimizin Almanya'ya ve hükümetimize dert olacağını hatırlayalım ve şimdi:

Yaşasın ordu, Rusya'nın koruyucusu.
Yaşasın büyük ve özgür Rusya.
Bir grup birleşik Petrogradlı yurttaş.
**En geniş dağıtımı sağlayınız.*

Muhaliflerimiz, bu türden sloganlarla işçileri yanlarına çekebilmeyi umuyorlardı. Ancak iki buçuk yıllık savaş ve burjuva partilerinin davranışları, Petersburg işçilerine çok şey öğretmişti. Artık sabıkalı akıl hocalarının laflarına güvenmiyorlardı. Sonradan burjuvaziye yardım etme yolunu seçen ve daha sonra onlar tarafından bunun için övülen Plehanov, Kropotkin ve diğerlerinin haklı olarak işçileri yüzüstü bıraktıkları düşünülüyordu. Petersburg işçileri durumu böyle görüyordu ve durum kesinlikle buydu.

Bu durum yalnız Petersburg'da değil, pek çok diğer Rus kentlerinde de olağanlaşmıştı. Moskova, Nijni-Novgorod gibi pek çok yeri ziyaret ederken aynı tabloyla karşılaştım. Artık yasadışı bildiriler ve açıklamalardan çekinilmiyor, aksine bunlar aranıyor, isteniyor ve ilgi ve güvenle okunuyordu. Hükümete karşı nefret, toplumun çok derinlerine sızmış ve bu, burjuva liberal patronları hayli ürkütmüştü. Hükümet bunu sezmiş, polisi silahlandırıp makineli tüfek ve top kullanımı konusunda eğiterek mücadeleye hazırlanmıştı. Ancak yönetici sınıfların çıkarları bölünmüş durumdaydı, hatta çarın tahtını saran kodamanlar arasında dahi bir görüş birliği yoktu. Rasputin'in öldürülmesi, sarayın parçalanmasına ve iktidardaki *camarilla*nın bölünmesine yol açtı. Monarşinin düşüşü artık engellenemezdi ve sadece bir an meselesiydi.

Merkez Komitesi Bürosu'nun Bölgelerle Bağlantıları

Rusya'ya bu gidişimde, il örgütleriyle nispeten yakın bir temas kurmayı başarmıştım. Moskova, Nijni-Novgorod, Kiev, Tula, Voronej, Donetsk Havzası ve Urallar ve Sibirya'nın bazı fabrikalarıyla düzenli iletişim kuruluyordu.

Moskova'daki işler bu sefer gözle görülür bir biçimde daha iyi ilerliyordu. Öğrenci gençlik kaynamaya başlıyordu ve işçi sınıfı

mahallelerindeki çalışmalar iyi gidiyordu. Örgüt, V. P. Nogin, P. G. Smidoviç, İ. İ. Skvortsev ve diğerleri tarafından yönetiliyordu. M. G. Pavlova sayesinde, evinden konaklamak ve dinlenmek üzere şahsen yararlandığım R. V. Mostovenko'yla tanıştım. İşler Nijni'de de fena gitmiyordu. Sormovo örgütü güçlenmiş, hatta Merkez Komitesi'ne katkı olarak topladığı aidatların bir kısmını dahi yollamıştı. Mülteciler arasındaki örgütümüzün yanında, Bund da Sosyalist Devrimciler'in sol eğilimli bir örgütü olarak aktifti. Bu örgüt, Kasım 1916'da çarlık hükümetinin "babadan oğula kan emicilerine", toprak sahiplerine ve kapitalistlere karşı bir bildiri yayımlamayı başardı. Bu örgütün sloganı, bir silahlı ayaklanma çağrısına eşlik eden "kahrolsun savaş"tı.

Donetsk Havzası'ndaki işçilerimizin hali ve parti faaliyetlerimizin durumu hakkında aşağıdaki tabloyu ortaya koyan bir grup rapor edinebilmiştim.

Savaşın en başından beri, bütün demir madencileri savaştan muaf tutulmuştu. Seferberliklerin hiçbiri onları etkilememişti. Bu durum, Donetsk Havzasındaki işçi hareketinin gidişatı üzerinde devasa bir etkiye sahipti. Öyle görünüyordu ki bütün bu yarı aç kitle, vatanperver duygularla o kadar aptallaştırılmıştı ki başka yerlerde ne yapıldığını ya da kendisine ne yapılmakta olduğunu anlamak için kılını bile kıpırdatmıyordu.

Kapitalist anonim şirketler, bu uygun andan daha önce hiç yapmadıkları şekilde faydalanmış, işçiler vatanperver şarkılar söylerken günlük çalışma saatlerini bütün işletmelerde uzatmışlardı ve işçiler fazla mesaiye zorlanıyorlardı. Madenlerin yönetimi, kötü muameleye karşı tepki dile getirmenin ufacık bir alametinde dahi işçileri aralıksız olarak cezalandırmaktaydı. Bunun işçiler için tek neticesi, kupkuru gelirlerinden geriye yalnızca birkaç sefil metelik kalması oluyordu. Bütün bu zor koşullar içerisinde işçiler, savaşın ilk yılında herhangi bir protestoya dahil olmamışlardı. Farkındalıkları uyuşturulmuş ve daha açığa çıkmamış görünüyordu. Bir şovenizm dalgası, savunma ve savaş kurbanları, mülteciler ve diğerlerine yardım amacıyla paralar toplayan bu işçilerin dikkate değer bir kısmını etkisi altına almıştı.

Sürekli yükselmekte olan fiyatlar, işçileri kendi durumlarını düşünmeye başlamaya zorladı. Yardımlarına, 1905 ve 1906 kadar

eski yıllardan beri kitleler arasında prestij sahibi olan entelektüeller yetişti. Savunmacı fikirler ileri sürerek, işçilere herkesin üstüne gelen bu zorlu ekonomik durumu kolaylaştıracağı düşünülen kooperatifler kurma çağrısında bulundular. Başlangıçta işçiler bu çözüme sığındı. Neredeyse bütün havza sathında kooperatif hareketi büyüdü, yeni tüketici birlikleri kuruldu ve eskileri güçlendirildi. İşçiler toplantılarla ortaya çıkan yasal fırsatları değerlendirmek üzere bu örgütlerin içinde yer aldılar, ancak her ne kadar o aşamada söylediklerine karşılık bulamasalar da tüketici birliği toplantılarında dahi tam özgürlük için uzlaşmaz ve cesur mücadelecilerin sesleri duyulabiliyordu. İkinci yılın başlarında bu tablo biraz değişti: Fabrika ve madenlerde, mevcut siyasete ilişkin meselelerin tartışıldığı ve hatta Zimmerwald konferansının ilk haberlerinin içerisine sızabildiği küçük hücreler ve küçük gruplar örgütlendi. Ancak bu küçük gruplar, kendileri gibi olan diğerleri ile ilişki içinde, hatta bunlardan haberdar bile değillerdi.

1916 Şubat ve Mart'ında, Gorlovka madenlerinin birinde işçileri örgütlenmeye çağıran, ülkenin siyasi ve ekonomik durumunu canlı bir şekilde betimleyen ve RSDİP sloganları ortaya atan iki bildiri ortaya çıktı. Bu bildiriler, diğer madenlerde de dağıtıldı. Çok kötü teksir edilmelerine rağmen büyük bir istekle okundular, çünkü bunlar bir uyanış anının ilk işaretiydiler ve grevin patlamasına kadar başka hiçbir olumlu girişim kendini göstermeyecekti. Nisan başlarında Donetsk Havzası'nda, yirmi komşu işletmeyle birlikte elli bin işçiyi de kapsayan savaş zamanının ilk grevi baş gösterdi. Grevin sinyali daha önce bahsedilen bildirilerin dağıtıldığı madenden verilmişti ve aynı gün içerisinde başka on iki maden daha greve katıldı. Grevdeki işçiler, ilk günlerde örgütlenmeye koyuldular ve her yerde yüzde 50'lik bir ücret artışı için aynı talepleri dile getirdiler. Bir ya da iki yerde ise işbaşı yapmama cezalarının kaldırılması talep edildi. Ücret artışı talebinin nedeni, sürekli yükselmekte olan hayat pahalılığıydı. Madencilik şirketleri bu talepleri karşılamayı reddettiler. Bunun üzerine, tüm madenler genel toplantısında bütün talepler yerine getirilene kadar grevin devam ettirilmesi kararı alındı. Grev oldukça sakin başlamış ve işçiler durumu tartışmak için bir o bir bu madende toplanmaya devam etmişlerdi. İşçiler, katıldıkları toplantılarda herhangi bir maceraya

girişmemişlerdi. Birinde bir grev komitesi seçildi. Fakat bu arada, yasa ve düzenin bekçileri kendi tarzlarında faaliyete geçiyorlardı. İki müfreze asker, göstermelik olarak madenleri korumak üzere Bahmut'tan getirildi. Ancak ikinci gün bir toplantıyı dağıtma emri üzerine askerler, bu tür "muhafızlık" görevlerini yerine getirmeyi reddettiler. Onların yerine bir kıta atlı polis gönderildi. İlk başlarda yalnızca bütün toplantılarda varlık göstermekle sınırlı kalmışlardı. Grevin onuncu gününde, madenlerin birinden işçilerle müzakere yürütme görevine sahip bir resmî görevli geldi. Bütün işçiler usulünce toplandılar. Görevli, böylesi kritik bir anda greve gitmenin bir suç olduğunu, casusluk ya da devrimci propagandayla anavatanın çöküşünü amaçlayan içimizdeki düşmanların, yani Yahudilerin onları bu suça yöneltiğini söyledi. Anavatana sevgiyle dolu, samimi Ortodoks Rus halkının düşmanıyla mücadele etmesi ve düşmanca konuşmalara, özellikle de işçiler iyi ücret kazanıyor ve greve gitmeleri için bir neden yokken pabuç bırakmaması gerektiğine işaret eden dostça bir konuşma yaptı. İşçilerin huzursuzluğu daha da arttı, hiçbiri bu şekilde bir konuşma beklemiyordu. Artık Yahudi hâkimiyeti mitinin korkunç bir etki yarattığı 1905 yılında olunmadığı, kimin dost kimin düşman olduğunu ayırt edebildikleri, ekonomik taleplerin yasa tarafından cezalandırılabilir olmadığı ve grevin bu hayat pahalılığı ile bir arada yürümesi imkansız olan çok düşük ücretler yüzünden ortaya çıktığı yönünde sesler duyuldu. Konuşmalarının başarıya ulaşmayacağını fark eden görevli, işçileri ön cephelere göndermekle tehdit etmeye başladı. İşçiler ise talepleri karşılanmazsa askeri valiye kendilerinin gideceğini söylediler. Görevli onları bir kez daha üzerlerine ateş açmakla ve hapisle tehdit etti; ancak oradan elleri boş ayrıldı.

Ayrılışından sonra, polisler öncü işçileri tutuklamaya çalıştılar, ancak bu işe yaramadı. Bütün madenlerdeki işçiler, arkadaşlarının barınaklarına yaklaşan bir polis görür görmez herkesi alarma geçirmek üzere bir nöbetçi ayarlamışlardı. Böylece kalabalık dışarı yetişiyor, polisleri püskürtüyor ve hatta tutuklanan iş arkadaşlarını polisin elinden alabiliyorlardı.

Genel durum gitgide daha da kötüleşiyordu. Hiç para yoktu ve tatil sezonu yaklaşıyordu. Şirketler, perakende satış mağazalarında veresiyeye izin vermekten vazgeçmeseler de daha fazla insanı

geri çevirmek zorunda kalıyorlardı. İşçiler nasıl devam edeceklerini bilmiyorlardı. Son paralarıyla, Duma'daki işçi vekillerine iki telgraf çektiler ama hiçbir cevap alamadılar. Bir adım daha attılar ve bir miktar para toplayıp bir temsilci seçerek, vekillere danışmak üzere Petersburg'a gönderdiler. Fakat temsilci, sanki havaya karışıp kaybolmuşçasına bir daha hiç görülmedi. Yekaterinoslav valisi, tatillerden sonra madenlere bir ziyarette bulundu. Özel görevli yetkili edasıyla, akılsızca bir grev yaptıklarını söyleyerek, işçilere "dostça" seslenen duygusal bir konuşma yaptı.

Temel ihtiyaçların artan fiyatları karşısında ücretlerin düşük olduğunu kabul etti; şirketle yüzde 30'luk bir artış için arabuluculuk edeceği, bu yüzden işçilerin kendisiyle anlaşmaya çalışması gerektiğini söyledi. Ancak, "Yüzde 49'a dahi düşmeyiz, yüzde 50 istiyoruz" sesleri duyuldu. Kızgın "arabulucu", bunun artık ekonomik bir grev değil, aksine katışıksız ve basit bir isyan olduğunu ve insanların isyan karşılığında vurulduğunu söyleyerek yasal usullerle tehdide başladı. Orada duran bütün işçiler, o noktada çakılmış gibilerdi ve "Ateş et!" diye bağırıyorlardı. Bebekli anneler dahi yerlerinden kımıldamıyordu. İşçiler, "açlıktan ölmektense burada vurularak ölmek yeğdir" diye bağırıyorlardı. "Bir Lena daha olsun ve kendi hakları için savaşmak zorunda olan diğerlerine bir örnek olsun" diyorlardı. Vali çıldırmıştı; polis hazırdı, çok korkunç bir sona doğru gidiliyordu. Ancak vali, polise sonradan harfiyen uygulayacakları talimatlar bırakmış olmasına rağmen bu kez çekindi. Her türlü aşırılıktan ya da polisin dahil olduğu çatışmadan kaçınmak için geri çekildi. İşçilerse 1 Mayıs'ta toplanmama, ancak 2 Mayıs günü nasıl devam edeceklerine karar vermek üzere bir araya gelme kararı aldılar. 1 Mayıs sessiz sedasız, tutuklama bile olmadan geçti.

2 Mayıs sabahı işçiler, önceden belirlenmiş bir noktada toplanmaya başladılar ancak askerlerle karşılaştılar. Civardaki küçük bir tepeciği işgal etmek durumunda kaldılar. Bir grup işçi, henüz ulaşmamış iş arkadaşlarını önceden uyarmak için harekete geçtiğinde tepecik beklenmeyen bir biçimde işçilerin dağılmasını talep eden polis tarafından sarıldı. Yaklaşan Gorlovka madeni işçilerini fark eden tepedekiler, gelmekte olanların yardımına koşmak için hareket etti. Tam o sırada polis Gorlovkalıları

karşılarına almak için etrafında döndü ve cephesini onlara çevirdi. Gorlovkalılar geri dönüp, civardaki sel yataklarına doğru koşmaya başladılar. Ancak kalabalık, fazla uzaklaşmış olduğundan sel yataklarını geçmek için yavaşlamak zorunda kalmıştı. Bu noktada, bir başkomiser önderliğinde onları kovalamakta olan polis yetişti. Talimat üzerine iki el yaylım ateşi açtılar ancak özellikle havaya nişan almış gibilerdi. Sonra öfkeden deliye dönen başkomiser, kalabalığa daldı ve revolveriyle bütün yönlere ateş etmeye başladı. Arkadan yakalanan kalabalık, olay yerinde dört ölü ve yirmi yaralı bıraktı.

Yerleşimin diğer ucunda, bir polis birliği iş arkadaşlarını uyarmaya giden kalabalığın üzerine saldırmıştı. O ana kadar yanaşmış olan diğerleriyle bir arbede yaşanmış, polis işçilere kırbaçla saldırmıştı. Arbedenin sonunda, bir polis ve çok sayıda işçi ciddi şekilde yaralandı. Yaralananlar Rudnik hastanesine, ölüler de morga götürüldüler. Ölen dört işçinin de aileleri vardı; bir tanesi geride yedi çocuk ve hasta bir eş bırakmıştı. İş arkadaşları, kayıpları olan ailelere yardım etmek için 44 ruble ve birkaç kopek topladılar; kefen ve çelenk getirdiler. Fakat ölüleri hazırlamak için geldiklerinde, yakınlarının taleplerine ve daha fazla mermi sıkılması tehdidi ile uzaklaştırılmak zorunda kalınan kalabalığın cesaretine rağmen polis morga girilmesine izin vermedi. Ertesi gün cenaze töreni için gittiklerinde morg boştu. Polis, gece yarısı ölüleri oradan çıkarmış ve yakınlarına mezarlarını dahi göstermeyi reddederek bilinmeyen bir yere gömmüştü.

4 Mayıs gecesi toplu tutuklamalar devam etti. Yenilgiyi hisseden işçiler daha fazla direnmediler.

Grev sonraki yedi gün boyunca sürdü; neticesinde işçiler grevi sonlandırmayı kabul etmekle birlikte şirketle müzakerelere giremediler. 11 Mayıs'ta madenlerdeki herkes, eski koşullarıyla işbaşı yaptı. Fakat akabinde ücretin yüzde 25'ine denk gelen bir "mali istihkak" verildi. Mayıs ayından sonra, Donetsk Havzası'na yayılan grevlerin çoğu işçilerin yenilgisiyle sonuçlandı.

Grevlere her yerde kapsamlı tutuklamalar, işçilerin fabrikalardan atılması ve yüzlerce işçinin ön cephelere yollanması eşlik etti. O yılın Mayıs'ında, Mariupol şehrindeki en zengin fabrikalardan birinde bir grev baş gösterdi. Toplu tutuklamalar ve yüzlerce

işçinin atılmasıyla birlikte, grev iki hafta içinde yenilgiyle sonuçlandı. Temmuz ayında ise Lugansk'ta kanlı bir katliam ve toplu tutuklamalarla sona eren devasa bir grev gerçekleşti.

Grev dalgasıyla aynı anda, güçlü siyasi gruplar kurulmaya, kaybettikleri kıymetli zamanları telafi etmeye çalışan işçilerin hücreleri hızla güç kazanmaya başladı. Birbirleri arasında bağlantılar aramaya başladılar. Bunları bulmak artık daha kolaydı. Grevler sırasında bütün gruplar ve hücreler birbirleriyle tanışık hale gelmişlerdi. Bu noktada grupların tamamı, tüzük ve programı RSDİP çoğunluğuna ait olan Donetsk Havzası sosyal demokrat parti örgütünü kurmak için birleşti.

Diğer Partilerle İlişkiler

Yerelliklerden raporlarla gelen yoldaşların hayıflandığı tek bir şey vardı; talebin korkunç büyüklükte olduğu, ancak yurtdışından tedariki sınırlı olan yayınların azlığı. Petersburg Komitesi'nin yayınlarını dağıtmak ve Rusya içindeki dağıtım için hızlı bir şekilde yayınları hazırlamak zorundaydık. Ancak kaynak kıtlığının yol açtığı ciddi engeller vardı.

Petersburg Komitesi'nin Novaya Derevnya'da iyi donanımlı, illegal bir matbaası vardı; ancak matbaaya, A. M. Kollontay'a ait birkaç bin "Savaşa Kim İhtiyaç Duyuyor?" broşürü ile birlikte el konmuştu. Teknik çalışanlarımızın çoğu da matbaayla birlikte tutuklanmıştı. Yakın zamanda farkına varabildim ki "matbaacı Aleksey" bu matbaayı ihbar etmişti. Petersburg Komitesi, Aleksey'i tecrit ve boykot etmek için gerekli adımları derhal attı. Ancak bütün bu fiyasko, Petersburg Komitesi'nin açıklamalar yapmasını bir süre için frenlemişti.

Merkez Komitesi Bürosu'nun faaliyetleri ilerledikçe, işçi sınıfının devrimci mücadelesine ilişkin olarak çok geniş bir çeşitlilikte raporlar gelmeye başlamıştı. Gazete çıkarmak çok acil bir ihtiyaca dönüşmüştü. Yoldaş Molotov illegal bir matbaanın örgütlenebilmesi için tesis ve personel meselesi konusunda yoğun bir araştırma gerçekleştirdi. Bu beklentiyle, teksirle ve yalnız birer kopya da olsa kendi güçlerinin ihtiyaçları ile uyumlu bir halde çoğaltabilecekleri şekilde diğer örgütlere göndermek üzere *Osvedomitelny Listok*'u (Bilgi Bülteni) basmaya karar verdik. Merkez Komitesi

Bürosu'nun *Osvedomitelny Listok*'unun ilk sayısının yayımlanması 9 Ocak'tan sonrasına planlandı.

1916'nın sonunda N. D. Sokolov'dan öğrendiğime göre, yoldaş E. D. Stasova tedavi için sürgünden dönmüştü. Bir an önce onunla buluşmak ve onu işinin başına döndürmek için acele ettim. Yoldaş Stasova, şehrin randevu noktalarında gidip gelmeyi gerektirmeyen sekreterlik işlerinin bir kısmını halletti.

Sürekli artmakta olan baskıya, toplu tutuklamalara ve partili işçilerin yitirilmesine rağmen yasadışı örgütlenmemiz büyümüş ve güçlenmişti. Petersburg'daki en güçlü yasadışı örgütlenme yaklaşık 3000 üyeyi bir araya getirmiş olan Petersburg Komitemizdi. Aynı zamanda Petersburg işçilerinin çoğunluğu savaş karşıtı politika sebebiyle örgüte sempatiyle bakıyordu. Partimizin yasal örgütlerinden hayatta kalan yalnızca Sigorta Konseyi'nin İşçiler Grubu ve aynı zamanda Tüm-Rusya Hastane Fonu merkezi ve onun gazetesi *Voprosiy Strahovaniya* idi. Bu örgütlerin faaliyeti son derece kısıtlanmış, Sigorta Grubu'nun pek çok üyesi hapse ya da sürgüne yollanmıştı.

Taktik ve savaşa karşı tutum açısından Petersburg Komitesi'ne en yakın grup Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne ait "Bölgeler Arası Örgüt" olarak biliniyordu. Bu örgütte belli sayıda "tarafsız" sosyal demokrat grubu, eski Troçkistler ve Plehanovcular bulunmaktaydı. Örgüt, bildirilerini ve hatta iki sayısı çıkmış olan dört sayfalık küçük gazete *Vperyod*'u (İleri) basabilecek imkânlara sahipti. Bölgeler Arası Örgüt'ün üye sayısı hiçbir zaman 150'nin üzerine çıkmadı.

1916 yazının sonunda Menşevik Sosyal Demokratları'nın Petersburg İnisiyatifi Grubu, "Savaş Sanayileri Sosyalistleri"ne muhalefet eden ve Savaş Sanayileri Merkez Komitesi İşçi Grubu için her türlü sorumluluğu reddeden, destekçilerini işçi hareketini ilgilendiren konularda onlarla herhangi bir anlaşmaya girmekten alıkoyan ve Gvozdevcileri yeni bir bölünmenin kışkırtıcıları ilan eden bir Ağustos bildirisiyle yeniden canlandı. Örgüt, 1916 boyunca dört bildiri yayımladı: Birincisi Savaş Sanayileri Sosyalistleri'ne, ikincisi "kahrolsun savaş" ve "yaşasın barış" sloganlarıyla savaşın genel doğasına ve işçi sınıfının konumuna, üçüncüsü yiyecek krizine ilişkin on bir maddelik bir açıklamaya adanmış, dördüncüsü

ise 9 Ocak 1917 tarihinde; "Kahrolsun savaş, yaşasın barış, yaşasın demokratik cumhuriyet ve kurucu meclis," sloganı altında basılmıştı.

Petersburg'da çok sayıda farklı ulusal sosyal demokrat grup vardı. Bunların bazıları Petersburg Komitesi içerisinde bölge statüsü ile parti örgütümüze mensuptu. Diğer sosyal demokrat olmayan örgütler içerisinde Sosyalist Devrimciler vardı. Onların Petersburg örgütü çoğunlukla solculardan, Çernov destekçilerinden oluşmaktaydı. Aleksandroviç'e göre, vekil Kerenskiy de ulusal savunmacı pozisyonundan vazgeçerek onlara katılmıştı. Sosyalist Devrimciler, çeşitli mahallelerde bazı başarılı işler yapabilmekle birlikte güçlü bir örgüt oluşturmayı başaramamışlardı.

Petersburg Komitesi tarafından bir araya getirilmiş olan örgütlerimizden sonra şüphesiz en büyük örgüt, savunmacı Menşeviklerin örgütüydü. Bunlar, *Dyelo ve Ekonomiçeskoye Obozrenye* süreli yayınlarını çıkararak yarı hukuki statülerini oldukça pratik biçimde kullanıyor, hastane fonlarında ve Savaş Sanayileri Komiteleri işçi gruplarında kadrolaşıyorlardı.

Petersburg'daki Liteyniy'de bulunan Savaş Sanayileri Merkez Komiteleri'nin bürolarında "işçi gruplarının" bir mekânı vardı. Burası bütün Petersburg'dan savunmacıların toplandığı, raporların iletildiği ve Çkeydze'nin Duma grubunun üyelerinin, "partisiz Sosyalist Devrimci" Kerenskiy'nin ve diğerlerinin uğradığı bir yerdi. Toplantılar genellikle yüksek katılımlı olur ve Petersburg Komitesi'nin temsilcileri de oraya "Gvozdevizme" karşı mücadele arayışıyla giderlerdi. Bu ziyaretlerden birinin sonrasında cezaevine gönderilen yoldaş Yevdokimov'u kaybetmiştik.

Bu örgütün, kapitalist para çuvallarına yakınlığı sayesinde, kullanıma hazır entelektüel kaynakları ve mali imkanları vardı. Çarın hükümeti yine de savunmacıların vatanperverliğini yetersiz buluyordu. Bunların Petersburg proletaryasını artık daha fazla bölemeyeceği fikrine kapılarak, onları liberal ve vatanperver kafalı işçiler olarak takip etmeye başlamıştı.

"Halk örgütlerinin" Moskova'daki kongreleri Stürmer hükümeti tarafından dağıtıldıktan sonra, "İşçi Grubu" "ulusal kurtuluş" sloganıyla Duma çevresindeki örgütlü liberal hareketin bir aracına dönüştü.

Bu kadar çok sayıda grup ve parti örgütünün varlığı nedeniyle, devrimci hareketin yükselişi bu örgütlerden eylem birliği talep ediyordu. Hareketi bölme tehlikesi küçük olmakla birlikte yine de mevcuttu. Bunu düşünen Menşevik Sosyal Demokrat Duma fraksiyonu, N. S. Çkeydze şahsında, Merkez Komitesi Büromuza N. D. Sokolov aracılığıyla işbirliği ve koordineli devrimci faaliyetleri tartışmak üzere bir teklifte bulundu. Sosyalist Devrimciler de Aleksandroviç aracılığıyla benzer bir yaklaşım geliştirmişlerdi. Büro teklifleri değerlendirip şu kararı vermişti: Yalnızca savaşa ve onun destekçilerine karşı tutarlı bir mücadele konumunu benimsemiş olan ve liberal burjuvaziyle herhangi bir sözleşmenin tarafı olmayan örgütlerle koordineli faaliyet konusunda bir anlaşmaya varılabilirdi.

N. D. Sokolov'un evinde Benim, Çkeydze'nin ve bir başka kişinin geleceği bir randevu ayarlandı. Pratik koşullar üzerinde Çkeydze ve diğerlerinin Gvozdevcilerden ayrılması meselesini ve politikalarının açıkça kınanması konularını gündeme taşıdım. Bunlara ek olarak işçi kitlelerinin devrimci, savaş karşıtı hareketini, hem Duma kürsüsünde hem de dışarıda sağlam bir şekilde desteklemelerini talep ettim.

Çkeydze, oradaki tanıkların önünde "Gvozdevizm" ile dayanışmasını inkâr etmekle kalmayıp Savaş Sanayileri Komitesi İşçi Grubu'na yaptığı ziyaretleri yalnızca bilgi edinme amaçlı olarak meşrulaştırmaya çalıştı. O sıralarda, Duma fraksiyonu çevresinde bir boşluk ortaya çıkmaktaydı. Sürekli sallantıda olan politikaları herhangi bir illegal sosyal demokrat gruptan destek bulmamıştı. Duma'daki Çkeydze grubunun performansı öylesine kötüydü ki, devrimci zihniyete sahip işçi gruplarında hiçbir cevap ya da destek bulmuyordu. N. D. Sokolov'un yerinde Kerenskiy ile de bir randevum vardı. Konuşmanın konusu savaşa yönelik tutum ve koordineli faaliyetti. A. F. Kerenskiy kendisini bir enternasyonalist olarak tanımlamış, Zimmerwald Solu platformunu kabul etmiş ve vatanperverlik sapmasından vazgeçtiğini beyan etmişti. Ona da aynı şekilde "Gvozdev-Guçkov" blokundan ayrılma şartını ileri sürdüm; çünkü çok iyi bildiğim üzere o da savaş sanayileri sosyalistlerinin çalışmalarına ve toplantılarına katılıyordu. Buna ek olarak savaşa karşı tutum konusunda daha fazla açıklık, "anavatan

savunmasından" koşulsuz bir kopuş ve meseleye ilişkin bir basın açıklaması talep ettim.

Merkez Komitesi Bürosu ve Petersburg Komitesi örgütçü üyeleri olarak, bunlara rağmen Çkeydze ve Kerenski'nin beyanlarına çok az güven ve samimiyet atfediyorduk. Kerenski, burjuva muhalefetiyle çok yakın temas içerisindeydi ve bu insanların "temaslar" gerçekleştirme maskesi altında bizi sonbahardan beri burjuva aydınları ve demokratlar tarafından hazırlanan "Duma çevresi" hareketine esir etmek niyetinde olduklarından şüpheleniyorduk. Bu hareketin en radikal sloganları, "sorumlu hükümet" ve "ulusal kurtuluş hükümeti" idi.

Burjuvazinin İktidar Mücadelesi

1916 sonbaharının en göze çarpan olaylarından biri, örgütlü tüccarların ve sanayi burjuvazisinin açık, kamusal faaliyeti olmuştu. Rus burjuvazisi, savaşan bütün diğer ülkelerin burjuvazisini takip etmiş, savaşı kendi savaşı olarak benimsemişti; bunun çok kârlı bir iş olduğuna karar verip "hükümetle birlik" ilan ediyor ve sınıfların uzlaşmasını teşvik ediyordu. Oysa barbar çarlığın sadece tüccarların ve sanayi sermayesinin çıkarlarına değil aynı zamanda kendisinin salt hanedanlıktan kaynaklı amaçlarına uygun olan politikası, Rus burjuvazisinin "nihai amaçlarını" sıklıkla sarayın menfaatlerine göre talileştiriyor, böylece ülkemizin tüccarları ve üreticilerinin yüreklerine kaygı tohumları ekiyordu. Bir yandan hükümetle ittifak için çabalarken, diğer yandan her türlü halk inisiyatifini ve kendiliğinden faaliyeti ezen hükümetin çarlık yanlısı, bürokratik polis sisteminin "kötü" yönlerini anlayan burjuvazi, çarın politikasının kötücül etkilerini silmeye ve savaşın idaresini onun elinden almaya karar vermişti.

Liberal burjuvazi, devletin askeri ve sivil organlarına yardımcı olma işlevine sahip bir grup kitle örgütü kurdu. Bu örgütler burjuvazinin sınıf örgütleri olma karakteri kazandılar, hükümetinkilerden çok daha hareketliydiler ve savaşın gereklerine hizmet etmek konusunda kısa sürede devasa bir öneme sahip oldular. Hükümet, bu örgütlere ehven-i şer yaklaşımıyla tahammül etti ve hatta onlara sürekli genişleyen haklar bahşetmek zorunda kaldı. Tüm Rusya Zemstvolar Birliği, Tüm Rusya Kentler ve Savaş Sanayileri

Komiteleri Birliği Rusya'nın bütün sözde "ayrıcalıklı" kesimlerini etrafında topladı. Liberal yönelimleri ve hükümetin onlara karşı düşmanca tavırları sayesinde, bütün bu örgütler toplumun içinde de bir köprübaşı tutabilmek için demokratik aydınlar içerisindeki örgütsel güçlerin desteğini alma konusunda ehil olduklarını gösterdiler. Liberal tüccarlar ve sanayi burjuvazisi tarafından kurulan bütün kitle örgütleri, 1916 sonu itibariyle savaş meselesi etrafında bir araya gelmiş Rus burjuvazisinin güçlü noktalarını temsil ediyordu. Kontrolleri altında böyle kaleler tutmalarına ve Devlet Duması'ndaki siyah-sarı "ilerici blok" bayrağı altında bir araya gelmiş olmalarına rağmen, burjuvazimiz onları çarlık hükümetine ve onun rejimine karşı kullanmak konusunda düşlediklerinin hepsini hayata geçiremiyordu. Ticari sınıfların ve savaş sanayilerinin bütün liberal temsilcileri, bir meşruti monarşi kurulmasını savunuyorlardı. Demokrasiden en az sosyalizmden korktukları kadar korkuyorlardı. Devrimden gerçekten ürküyorlar, hatta çoğu zaman Alman emperyalizmine karşı duydukları korkudan bile daha fazla çekiniyorlardı.

İkinci Nikolay'ın politikası kızgınlık yaratıyordu, çünkü sadece tüccarların ve sanayi burjuvazisinin acil çıkarlarını tam olarak karşılayamamakla kalmıyor, aynı zamanda çarlık Rusya'sının bütün hükümet sistemi, monarşinin kendisine de onarılması güç darbeler indiriyordu. Burjuvazi, İkinci Nikolas ve bütün Romanov Hanedanı'yla ilişkileri dahilinde, Rus aristokratların ve "karanlık güçlerin", siyasi maceracıların ve şarlatanların büyüsü altında kalan sevgili ama dejenere monarklarına ve bütün dalkavuklarına "içten bir ıstırapla" kıskanarak bakan saray maiyetinin belli bir kesimiyle tam bir uzlaşma halindeydi. Aristokratlar arasında kamusal faaliyetlerin arkasından çevrilen bütün "dolaplarda" parmağı bulunan bir grup vardı ve bunlar "ülkenin en iyi insanlarına" bazı tavizlerde bulunması için Çar Nikolay'a adeta yalvarıyorlardı. İkinci Nikolay bütün bu yakarışlara kulaklarını kapamıştı ve otokratik iktidarını ılımlılaştırmayı kabul etmeyecekti.

Ülkedeki kritik durum, cephedeki bitmek tükenmek bilmeyen tehlike, en önemlisi de bazı saray çevrelerinin Almanya'yla uzlaşma yönündeki yaygaracı arzusu ve Almanya ile muhtemel sahne arkası barış müzakeresi raporları, "vatanperver" ilerici burjuvaziyi

son derece endişelendiriyordu. Zorunlu Duma tatili sırasında ani bir kabine değişikliği gerçekleşmişti: Bu, basit bir şekilde yüzlerin değişmesinden ziyade, çarlık otokrasisinin siyah-sarı bloğa ve sözde Rus kamuoyuna aldırmaksızın kendine ait sağ siyasetini muhafaza etmek konusundaki katı niyetinin göstergesiydi. Devlet Duması'ndaki taarruzlara payanda olması amacıyla, bütün burjuva örgütleri tarafından bir mücadele hazırlığı yürütülüyordu: Tüm Rusya Kentler Birliği ve Tüm Rusya Zemstvolar Birliği, Savaş Sanayileri Komiteleri, Ticaret Odaları, her türlü mal değişim komiteleri ve son olarak Birleşik Soylular Kongresi dahi bu örgütler arasındaydı. Ne var ki, liberal burjuvazi ve liberalimsi monarşistler aynı zamanda çarın feodal şeflerine karşı mücadeleye hazırlanırken, saray parazitleri ve en iyi model bürokratlar da o anda aynı "karanlık" hükümet güçlerinin temsilcileriyle perde arkasında müzakereler yürütüyordu. Entelijansiya içerisinde, Petersburg çevresinde Devlet Duması'nın kanatlarında yapılan gizli anlaşmalara dair dedikodular ve hikayeler dolanıyordu. Tam bu zamanda, bir anlaşmaya teşebbüs edilen böylesi bir konferansın neredeyse kelimesi kelimesine tutulmuş notlarını ele geçirmeyi başarmıştık. Konferans, 19 Ekim 1916'da Devlet Duması'nın açılışından önce gerçekleşmişti (Devlet Duması'nın sonbahar oturumunun açılışı 1 Kasım'da yapılırdı). Devlet Duması Başkanı N.V. Rodzyanko'nun evinde gerçekleştirilen konferansın fraksiyonlar arası bir doğası vardı. Şuligin'den Milyukov'a bütün katılımcılar, Protopopov'un Stürmer kabinesine girişine olumsuz tepkiler vermişti. Devlet Duması başkanının bir arkadaşı olarak Protopopov, sonradan "ilerici blok" olarak ünlenen grubun mensubuydu ve onun hükümete katılması bir ihanet olarak değerlendiriliyordu. Bugüne kadarki suçlamaları Petersburg'da dilden dile dolanan Duma üyelerinin bu konferansında, Protopopov'un Duma'daki kendi şahsi arkadaşlarının desteğinden bile keyif almayan bir maceracı olduğu teyit edilmişti.

Burjuvazinin kendi yönetimi için mücadele alanı Devlet Duması'ydı. Çalışmalarının açılışı için burjuvazi, Rusya liberalizminin şövalyeleri ile ulusun canavarı, yani çarın hükümeti arasındaki bu parlamento düellosuna ülkenin geniş çevrelerinin ilgisini çekmeyi çoktan başarmıştı. Duma'nın kendi koltuğu Tauride Sarayı'nda dahi bu büyük gün bekleniyordu.

Petersburg'da, Duma'da beklenen konuşmalara dair tepkiler oldukça çeşitliydi. Aydınlar, memurlar ve cahil takımı bir fırtına bekliyordu. İşçi nüfus, Duma'nın sınıf özünü anladığından parlamenter kapışma hakkında abartılı bir yanılsamaya kapılmıyordu.

1 Kasım ve takip eden günler, liberaller için kesinlikle en önemli günlerdi. Parlamenter mücadelenin biçimleri Avrupa'dakilerden hiç de geri kalmıyordu. Hükümet, vekillerin açıklamalarının ve konuşmalarının basılmasını yasaklamak için girişimde bulundu ancak bu, yalnızca tamamının yasadışı biçimde basılarak dağıtılmasına sebep oldu. Müdahaleleri, Şidlovskiy tarafından okunan ilerici bloğun açıklaması ile başladı.

Dördüncü Devlet Duması'nın beş fraksiyonu adına yapılan açıklama "haklı davamız [yani savaş] için sürdürülen bu büyük mücadele ne pahasına olursa olsun muzaffer sona kadar götürülmelidir" şeklindeydi. İlerici blok, çarlık hükümetinin faaliyetlerini savaşın başarıya ulaştırılması önünde çok ciddi bir engel olarak görüyordu. Yetkililerin kötü kurgulanmış ve rasgele düzenlemeleri, bütün ülkenin ekonomisini tehdit ediyordu. Açıklama, hükümetin tecrit edilmesine ve onun yarattığı sürekli büyüyen güvensizliğe vurgu yapıyordu. Hatta "kitle örgütlerindeki" vatanperverce kabarışlara dahi şüpheyle yaklaşıyor ve onlara karşı açıkça mücadeleye girişiyordu. Açıklama, sonra hükümetin mahkûm edilmesi ve muhtemel uğursuzluklara karşı uyarılmasının ardından, "çekilmesi" ya da "bütün halkın" güvenine sahip olanlara yol vermesi şeklindeki kendi teklifine geçiyordu. Bu açıklamanın tuhaf kısmı, sonunda orduya ve donanmaya hitap edilen kısımdı. İlgili ifadeler, gizliden gizliye silahlı kuvvetlerin subay birliklerinin Devlet Duması'na sempati duymalarını sağlama amacı taşıyordu. Burjuvazi orduyu siyasi meselelere dahil etme fikrinden oldukça uzaklaşmış olsa da, askeri personel ve subay sınıfı içerisinde destek sahibi olmak önemliydi. Bu amaca nispeten daha kolay ulaşıldı.

Devlet Duması'nın ilk oturumunda ilgi odağı, Rus liberalizminin lideri P. N. Milyukov tarafından yapılan konuşma olmuştu. Konuşma, yalnızca Kadet Partisi için değil, bütün blok için bir program öngörüyordu.

Milyukov'un konuşmasının baştan sona altında yatan ana tema, hükümetin savaş zamanından kaynaklanan zorluklarla başa

çıkmaktaki yetersizliği ve isteksizliğiydi. Özellikle mevcut hükümetin başına, yani Stürmer'a yönelik çok ağır ifadeler yer alıyordu. Stürmer, saray çevrelerindeki Alman hayranı eğilimlerin sembolü olarak görülüyordu ve doğrudan ihanet şüphesi altındaydı. Rus liberalizminin boğazları ve İstanbul'u talep eden talancı ve fetihçi açgözlülüğü, Milyukov'un konuşmasında da kendini oldukça net bir biçimde gösteriyordu. Konuşma, ayrıca çok sayıda yoruma sebebiyet verdi, bir düelloya dair ve Milyukov'un Stürmer tarafından suçlanacağı yönünde söylentilere yol açmıştı; hatta çok kısa süre sonra gerçekleşen Stürmer kabinesinin düşmesi de buna bağlandı. Konuşmanın yayımlanması yasaklanmıştı ancak bu, hevesli bir biçimde yasadışı yollarla dağıtılmasına mani olmadı. İşçi sınıfı, çarlık hükümetini memurları ve bakanlarıyla birlikte töhmet altında bırakan bu konuşmadaki bütün malzemeden faydalandı.

Milyukov'un ardından Çkeydze konuştu. Çkeydze grubunun bütün kararsızlığı konuşmadan anlaşılabiliyordu. Bloğun açıklamasında izah edilen bariz emperyalist kurgulara tek bir itiraz geliştirememişti. Militan proletarya, Çkeydze'nin konuşmasında kendine ülke genelinde yaşadıkları mücadelede rehberlik edecek hiçbir şey bulamazdı. Burjuvazinin iştahının Milyukov'un, Maklakov'un ve diğerlerinin söyleminde kendine bir ses bulabildiği bir zamanda, sosyal demokratlar sadece ülke proletaryasının savaşa karşı sürdürdüğü mücadeleyi yansıtmak konusunda yetersiz olmakla kalmıyor, aksine sanki yürütülmekte olan böylesi bir mücadele aslında hiç yokmuş gibi davranıyorlardı. Yine de Duma sosyal demokratlarımız, Karl Liebknecht'le "dayanışma içinde olmakla" övünmekten geri durmuyordu. Karl Liebknecht'le dayanışmayı, onunla aynı yolda yürümek ve herkesin kendi ülkesindeki devrimci savaş karşıtlığı yolunda çalışması olarak anlamıyorlardı; Çkeydze ve diğerleri yalnızca Liebknecht'in cesaretini "göklere çıkarmakla" yetiniyorlardı. Fakat şovenist basın da aynı şekilde, onun "düşman bir ülkedeki" mücadelesini kutsuyor ve böylece işçilerin aklını çekmeye çalışıyordu. Dolayısıyla Çkeydze tarafından ifade edilen dayanışma mesajı genel sel içerisinde boğulup gitti. Ilımlı işçi sınıfı çevrelerinde dahi Çkeydze'nin konuşması kafa karışıklığı yaratmıştı: İçerisinde işçi sınıfının adeta soluduğu devrimci gerilimden eser yoktu, sosyalist açıklık çok azdı, özellikle

de savaşa ilişkin konularda. Devrimci işçi çevreleri ve Bolşevik sosyal demokratlar ise zaten Duma fraksiyonunu rehber alınacak bir devrimci merkez olarak görmeyi çoktan bırakmıştı. Liberal burjuvazi tarafından hükümete karşı başlatılan taarruzun köşeleri, Narodnik (Sosyalist Devrimci) vekili A. F. Kerenskiy tarafından "soldan" törpüleniyordu. Kasım oturumunun ilk günlerinde, Duma konuşmalarının yayımlanması yasağı, askeri sansür ve basının kötü durumu üzerine bir soru önergesi verdi. İç ve dış politikanın hayati meseleleri ile savaşın kendisi hakkındaysa Sosyalist Devrimciler partisinin bu temsilcisinin kendine ait herhangi bir fikri yoktu.

Burjuvazi çok hızlı bir şekilde iktidar mücadelesini Tauride Sarayı'nın sınırları ötesine kaydırmayı başardı. 1916 kışının başı, burjuvazinin taarruzunu bir adım öteye taşıyabilmesi için geniş imkanlar yaratan kapsamlı bir kongreler serisi ile önem kazandı. Çarlık hükümetinin politikası, en gerçek ve sadık soylular arasında bile destek bulmuyordu. 28 Kasım'da gerçekleşen soylu cemiyetler temsilcileri kongresi, ilerici bloğun ılımlı taleplerini onaylıyordu. Bu savaş dönemi, iktidar için liberal arzularıyla birlikte, özel bir çeşit siyasi propagandaya tanık oluyordu: Bir yüksek mevki sahibinden diğerine mektupların yayımlanması ve illegal bir biçimde dolaşıma sokulması. Çelnokov'dan Rodzyanko'ya, Guçkov'dan Alekseyev'e ve diğerlerine, mektuplar o sonbaharda elden ele dolaşmaktaydı. Sonunda, bizim anavatan tahtının örgütlü payandası olan soyluluk da sesini duyurmaya karar verdi. Birleşik soyluluğun başkanı, A. P. Strukov, çara "ricayla" hitap ettiği mektubunda Devlet Duması'nı, toplumsal faaliyetlerinin yol açtığı tarifi imkânsız zararlara atıfta bulunarak suçluyordu. Bu mektup ve ayrıca Duma'nın taktikleri, 28 Kasım 1916 tarihli Birleşik Soyluluk Kongresi'nde tartışma konusu olmuştu.

Soyluluğun V. N. Lvov tarafından yönetilen bir bölümü bu kongrede "solu" oluşturuyordu. Bizim tüccarlarımız ve sanayi burjuvazimiz de bu kongrenin sol kanadı aracılığı ile konuşmuş oldu. Bu toplumsal sınıfın bakış açısından siyasi durumun bir değerlendirmesi, V. N. Lvov tarafından Petersburg ve Moskova burjuvazisi ile aydınları arasında oldukça yaygın bir şekilde dolaşıma sokulan bir konuşma ile gerçekleştirildi.

V. N. Lvov'un konuşması, tipik bir şekilde soylu mülk sahiplerinin çarlığın anavatanının ve kendi eski imtiyazlarının kaderi hakkındaki endişelerini yansıtıyordu. Sağ kanattan "sol" kanada bütün soyluluk tek bir istemle hareket ediyordu: Romanov Hanedanı'nı ne pahasına olursa olsun kurtarmak, onu parçalanmaktan, fesattan, en tepedeki yöneten çevrelerin çürümesinden korumak ve insanların gözünden sakınmak. II. Nikolay'ın hükümet sisteminin maskesinin düşürülmesi ve dalkavuklarının kabiliyetsizliklerinin ve rüşvetçiliklerinin ifşa edilmesi, elbette ki soyluluk tarafından tehlikeli bir demagoji olarak değerlendirilmekteydi.

Aralık kongrelerinin başında, ülkenin savunmasına ilişkin çalışmalarla ilgili kitle örgütlerine çağrı yapıldı. Birleşik soyluluk saflarından gelen desteği dahi yitirmekte olan hükümet, kongrelerin başlatılmasına izin vermedi. Zemstvo ve Kent Birlikleri'nin önde gelenleri, kısa süre içinde doğaçlama düzenlemeler yapmak zorunda kaldılar. Tüm Rusya Zemstvolar Birliği, 9 Aralık'ta yerel zemstvolardan delegelerin toplanacağı bir etkinlik düzenledi. Etkinlikte, G. E. Lvov "mevcut durum üzerine" bir konuşma yaptı. Konuşması toprak sahiplerinin, monarşinin ve buna bağlı olan soylu ve burjuva toplumunun imtiyazlarının kaderine ilişkin kaygılarla yüklüydü.

Liberal zemstvoların itici gücü, savaş ve onunla birlikte gelen yağma açlığıydı. Rusya'nın "kurtuluşuna" giden yolu düşmanı "ezmekte" ve İstanbul ile Boğazları ele geçirmekte görüyorlardı. İşte liberal zemstvoların vatanperver yüreklerini harekete geçiren bu emperyalist iştahtı.

Kentler Birliği temsilcileri de aynı gün, ancak ayrı bir yerde bir araya gelmişti. Hükümet kongreye karşı polisiye tedbirler almıştı. Kongrenin açılışının yapılacağı yerde bir polis vukuat defteri vardı. Kitle örgütlerinin temsilcileri artık yasadışı toplantılar gerçekleştirmekten çekinmiyorlardı. Kongre üzerinde polis yasaklamalarına cevaben, zemstvoların, kentlerin ve diğer örgütlerin temsilcileri 11 Aralık'ta birleşik bir konferansta bir araya gelerek hükümetin kongreleri dağıtma faaliyetini protesto eden bir önergeyi kabul ettiler.

Dördüncü Duma'ya Destek

Beklendiği üzere, çarlık hükümeti ilerici bloğun kışkırtma planlarını etkisiz hale getirmeyi hedefliyordu. Vekiller tarafından gerçekleştirilen bütün muhalif konuşmalar sistematik bir biçimde siliniyordu. Çoğu günlerde gazeteler, Devlet Duması oturumları haberleri yerine boş sütunlarla çıkıyordu. Ne var ki işlerin bu şekilde yürütülmesi, parlamenter bloğun saldırgan programını aksatmıyordu. Vekillerin çok çeşitli yollarla çoğaltılan konuşmaları, oldukça rahat bir şekilde halka dağıtılabiliyordu.

Duma'daki ilerici blok politikacıları, Savaş Sanayileri Komiteleri aracılığı ile savunmacılar için işçi sınıfı çevrelerinde açabilecekleri bir alan aramış ve bulmuşlardı. O günlerde, savaş sanayii sosyalistleri Petersburg fabrikalarında yoğun bir propaganda çalışması yürütüyorlardı. Hükümete karşı birleşik bir cephe oluşturulması bu propagandanın bir parçasıydı. Mücadelenin etrafında ortaya çıkmakta olan işçi sınıfı çıkarları, sınıf görevleri ve savaşa dair tutum sosyal vatanperverlerimizce yok sayılmaktaydı. Bütün çabaları, Devlet Duması için destek kazanmaya indirgenebilirdi. Kasım ayında çıkardıkları şu bildiri, fabrikalar ve imalathanelerde elden ele dolaşmıştı:

> Şimdilerde Devlet Duması'nın çoğunluğu ile dahi sert bir çatışma haline düşen hükümet, savaşın boyunduruğu altında ülkeyi açıkça yıkıma ve çöküşe sürüklemektedir. Bu ülkenin kurtuluşu, halk kitlelerinin özgür ve yaygın örgütlülüğüne bağlıdır; fakat halk kitlelerinin özgür ve yaygın örgütlülüğü yalnızca mevcut politik düzende radikal bir değişiklikle mümkün olabilir. Ülke yok olsa da, parçalansa ve açlıkla sınansa da, halk özgürleşmiş ve örgütlenmiş olmayacaktır, çünkü soylu bürokratik grubun yönetiminin en büyük güvencesini teşkil eden örgütlülük eksikliği ve parçalılık yerli yerinde durmaktadır. Bu, hükümet politikasının özüdür. Duma'nın ilk oturumundaki konuşmaların yayımlanmasına getirilen yasaklar ve Duma'nın belirsiz bir devlet dairesine indirgenmesi gösteriyor ki Rus hükümeti yeni bir hainliğe hazırdır ve yeni bir devlet darbesi gerçekleştirme hazırlığı içerisindedir. 3 Ocak Duması'nı feshetmeye çalışmaktadır, çünkü Duma hükümetin suçlarına karşı sessiz kalmaya razı değildir.

Rusya eşi benzeri görülmemiş ciddiyette ve tehditkâr bir zamandan geçmektedir. Halk ve en başta da işçi sınıfı, şu anda bütün zihinsel kaynaklarını ve iradesini toplumun bütün tabakalarını kapsayan harekete maharetle müdahale etmeye ve olaylara kesin olarak etkide bulunmaya yöneltmek durumundadır.

Durumun geldiği noktayı göz önünde bulundurarak, ülkeyi kendi sonuna doğru sürükleyen bir hükümetten kurtarabilmek için aşağıdaki adımların atılmasının gerekli olduğunu ilan ediyoruz:

(1) Mevcut rejimin acilen ve kesin olarak dönüştürülmesi ve temelinde halkın, Duma'nın, mevcut halk, işçi ve demokratik kitle örgütlerinin bulunduğu bir Ulusal Kurtuluş Hükümeti'nin örgütlenmesi;

(2) Acilen genel ve tam bir affın ilan edilmesi ve bir öncelik olarak İkinci ve Dördüncü Duma'nın sürgüne yollanan sosyal demokrat vekillerinin medeni haklarının geri verilmesi.

Bu bildirgeyi kabul ederken, tehditlere aldırmaksızın hükümetin iktidarı karşısında en cesur mücadeleyi sağlaması talebiyle, bir an önce Devlet Duması'na göndermenin gerekli olduğunu düşünüyoruz.

Ancak bu bildiri pek başarı sağlamadı. Bizim RSDİP Petersburg Komitesi bir karşı propaganda gerçekleştirmek zorunda kaldı ve Duma'nın dalkavukça politikasını, sloganlarının yanlışlığını ve ayrıca savaş sanayii sosyalistlerinin ihanetini teşhir eden özel bir bildiri yayımladı. Bildiri şu şekildeydi:

Dünyanın Bütün İşçileri, Birleşin!

Yoldaşlar, savaşın ortasında olanlar, Devlet Duması'nın açılış oturumlarında üyeler, Çar'ın hükümetine en sadık tebaanın ifadeleriyle ve bakanların ellerini öperek bağlılıklarını sundular. Bugün, militan vekiller, tıpkı eskisi gibi çara yaltaklanan dalkavuklar halinde kalarak, bir nida ve yakarış yükseltip hükümetle bir kavgaya tutuştular. Peki ne için? İddia ettiklerine göre savaşı sonuna kadar götürebilmek için kabinede bir değişiklik gerekiyormuş. Halk kitleleri, kapitalistlerce kutsanan bir savaşın aşkın yükü altında ezilirken sabırlarını kaybetmeye başladıklarından ve baskıcılara karşı harekete geçmeye hazırlandıklarından, açıkgöz liberal tüccarlar halk hareketini kendi haydutvari iştahlarını doyurmak

için kullanmaya çalışıyorlar. Halkın güvenine sahip olmalılar ama bu, kötürüm bırakılmış bir halka ne getirebilir? Stürmerlar yerine Milyukovlar. Ülkeyi kurtarmaktan bahsediyorlardı ama şimdi onu yeni ölümlere ve her zamankinden daha çok taze kurbanlar vermeye hazırlar.

Hayır! Her zaman hatırlamalıyız ki savaşı sonuna dek sürdürme çağrısı yapanlar, bizi en az umursayanlar ve ulusun asıl kaderiyle en az ilgilenenlerdir. Bunca katilin başka katillerle değiştirilmesi bizi yeni bir hükümet için mücadelemizi son vermeye zorlayamayacaktır. Menfaatçi liberallerin içine, bugüne kadar devrimci faaliyetimiz için yalnızca sövgü sözcükleri bulabilmiş bir avuç şovenist işçi tarafından belirli bir umut yerleştiriliyor. Şimdi de bize "ulusal kurtuluş hükümeti" uğruna savaşmamız için sesleniyorlar.

Bizi bu savaşın şiddetli saldırısının en zor anında yüz üstü bırakan ve hükümete ve burjuvaziye bu katliamın sürdürülmesi için desteğini sunacak olan, savaşa ve baskıcılara karşı mücadele silahlarımızı bırakmadığımız için devrimci çabalarımızı lanetleyen ve bizden koparılan temsilcilerimizin tutuklanması hakkında sessiz kalan bu "işçi siyasetçileri", şimdi bize kendi sloganlarının peşinden gitmemizi salık veriyorlar! Gelin de ülkenin kurtuluşunu, aylardır dökülen kanı yıllara yaymak isteyenlerin ve işçilerin hareketini gaddarca boğanların ellerine emanet edin!

Yoldaşlar, emin olunuz işçilerin hareketinin onlarca yıllık kanlı deneyimi, kimin bu korsanca monarşiye karşı gerçekten savaşma yeteneğinde olduğunu açıkça göstermektedir.

Güçlerimizi toplayarak ve köylülerin ve askerlerin saflarındaki propagandamızı yaygınlaştırarak, hakiki bir devrim çekici dövmeliyiz. Istırap çeken halk, hükümeti kendi darbeleriyle yok edecektir.

Bizler sadece bu ilk görevi biliyoruz. Çarlık hükümetinin yerinden edilmesi sürecinde, işçilere ve yoksul köylülere ait geçici bir devrim hükümetinin kurulması! Savaşın derhal sona erdirilmesini, derhal bir Kurucu Meclis'in toplanmasını, süregiden bir mücadeleyi halkın gerçek iktidarına dönüştürmek için gerekli koşulları yaratacak medeni özgürlükleri, Demokratik Cumhuriyeti, toprak mülklerine el konulmasını, işçi sınıfının ellerine en güçlü silahının teslim edilmesini, çalışma saatlerinin sekiz saatlik çalışma gününe çekildiğinin ilanını, işte bu hükümetten talep edeceğiz!

Ancak şimdi gardımızı almak zorundayız! Hükümetler ve yöneten sınıflar, kendilerinin başlattığı kan gölünün içinde kendilerini boğarak, bu savaşın sonuçlarının, halkın daha fazla köleleştirilmesi ve kendi güçlerinin tahkim edilmesi olması için her türlü çabayı gösterecektir. Dünyanın bütün işçileri ve öncelikle savaştaki ülkelerin işçileri, darbelerini kendi hükümetlerine yöneltmek zorundadır. Yalnızca siyasi gidişatı alt üst ederek, onları silahsızlandırarak ve halkların bu savaşa bir son vermesini sağlayarak, en doğru yolda bu ülkeyi yok oluştan kurtarabiliriz.

Unutmayın yoldaşlar! Kapitalistler, insanların, halkların yaşamı üzerinde zenginleştikleri sürece, efendiler ve yönetenler olarak kaldıkları sürece, çıkar arayışları uğruna savaşın alevlenmesinden sonra insanları tekrar ve tekrar bir köşeye atmak için iki kez düşünmeyeceklerdir. Yalnızca kapitalist sistemin yıkılması ve bunun bir sosyalist sistemle değiştirilmesi, savaşa ve insanların çektiği acıya bir son verebilir.

Böylece Rus işçisi, uluslararası proletaryanın devrimci adalelerini güçlendirerek, bütün enerjisini sosyalizmin gerçekleştirilmesine adamalıdır. Çarlık hükümetinin prangalarını söküp attığımız gibi, hemen sonra Britanya, Almanya ve Fransa'daki yoldaşlarımıza kapitalist hükümetleri devirmek amacıyla mücadele gerçekleştirmeye hazır olmaları için destek çıkmalıyız.

Soluklanmadan ileri! Kahrolsun savaş! Kahrolsun çarlık hükümeti! Yaşasın Geçici Devrim Hükümeti! Kahrolsun çarlık monarşisi! Yaşasın demokratik cumhuriyet! Yaşasın devrim! Yaşasın sosyalizm!

Petersburg RSDİP Komitesi
Kasım 1916

İşçilerin, askerlerin ve yoksul köylülerin birliği için çağrı yapan bildiri, savunmacıların hatalı liberal konumunun karşısına devrimci sosyal demokrasinin sloganlarını çıkartıyordu. Petersburg proletaryası, kendisinin milliyetçi zehirle kirletilmesine de "ulusal kurtuluş hükümeti" şeklindeki sloganların peşine takılmasına da izin vermediği gibi, burjuva demokrasisinin savunmacı unsurlarının kendilerini çağırdığı Devlet Duması'nın ilerici bloğunu da takip etmedi.

Savaş Sanayileri Komitesi'nin Merkez ve Taşra İşçi Grupları nihayet ve geri dönülmez bir biçimde sahte liberal burjuvazinin tamamlayıcısına dönüşmüşlerdi. Çarlık hükümetinin Devlet Duması'ndaki faaliyete dair tutumu ve aynı zamanda çeşitli sınıfların bu faaliyete bakışı "savaş sanayii sosyalistlerinin" Duma'ya talimat verir nitelikte özel bir seslenmede bulunmasına sebep olmuştu:

Gazetelerdeki Duma haberlerinin yerinde bir haftadır boş kısımlar görüyoruz. Vekillerin konuşma özgürlüğüne karşı hükümet baskısı, Devlet Duması'nı halktan koparılmış bir kuruma dönüştürmekte ve çalışmasının etkisini asgariye indirmektedir. Sansürcülüğün çengellerine rağmen bir takım insanlar vekillerin konuşmalarının içeriği hakkında bilgi sahibi olabildi diye kendimizle övünecek değiliz. Bu, nüfusun önemsiz bir kısmıdır. Büyük çoğunluksa Duma'nın neler yaptığı konusunda büsbütün karanlıkta bırakılmıştır. Yalnızca bir koşulda bu ülke Duma'nın faaliyeti konusunda serbestçe bilgi edinebilir, onun üzerinde etki sahibi olabilir, güçlerini onun etrafında seferber edebilir: O da nüfus içerisinde vekil konuşmalarının özgürce ve açıkça dolaşıma sokulmasıdır.

Halk kitlelerinin Duma'ya en başta gösterdiği yoğun ilgi, basında konuşmalar yerine boş sütunlar gördükçe azalacak ve yerini ilgisizliğe bırakacaktır. Ülkenin çıkarları ve bütün ilerici güçler için son derece tehlikeli, gericilik ve gerici planlar içinse son derece yararlı bir atmosfer ortaya çıkabilir.

Açıklanan mesele yüzünden, Merkez ve Petrograd Bölgesi Savaş Sanayileri Komiteleri işçi temsilcileri, Duma çalışmalarının bu koşullar altında sürdürülmesinin izin verilemez olduğunu değerlendirmektedir. Duma faaliyetlerini bu koşullar altında devam ettirmek, temsilcilik kurumunun onuruna yakışmadığı gibi, gericiliğin eline bir malzeme vererek istenmeyen bir örnek yarattığı için ileri derecede yıkıcı ve tehlikelidir; bu vesileyle Duma her an, bir kenarda konuşan, zararsız bir kuruma dönüşebilir.

Duma'nın yıkılışına neden olan bu durumun sürdürülmesine artık tahammül edilemez; Merkez ve Petrograd Bölgesi Savaş Sanayileri Komiteleri işçi temsilcileri, geniş işçi sınıfı tabakalarının hislerine uygun olarak, mümkün olan her yolla Duma çoğunluğunun, en uç noktasından geri çekilmeksizin, Duma haberlerinin özgür ve geniş bir şekilde dolaşıma sokulmasıyla Devlet

Duması'nın çalışmaları konusunda halkı ve orduyu bilgilendirme kararını benimsemesini talep etmektedir. Bu meseleye ilişkin resmi soru önergesinden herhangi bir sonuç beklememekle birlikte, Devlet Duması yine de bir yandan 87. maddede düzenlenen savaş sansürünü derhal hükümsüz kılmak, diğer yandan kitle örgütlerine sırtını vererek Duma konuşmalarının mümkün olan en geniş dağıtımını gerçekleştirmek vazifesiyle bağlıdır.

Bu Duma'nın yüce yükümlülüğüdür; bu koşul olmadan ve çalışmaları hakkında halkın bilgi alabilmesi acilen sağlanmadan, Duma kendini kaçınılmaz şekilde ilk ve son olarak ülkeden koparılmış ve faaliyetlerini ilerletmek için herhangi bir temelden mahrum bulacaktır.

Sosyal vatanperverler, liberal burjuvazinin hükümeti tehdit etme girişimlerinden "ibret" almışlardı (elbette yine de halkın arkasından iş çeviriyor ve halkın aleyhine yeni bir anlaşma peşinde koşuyorlardı). Hükümetin dalkavuk ve yapmacık burjuvazi üzerine uyguladığı koşullar "etkin bir şekilde Duma'yı yıkıyordu". Bir çözüm olarak Duma çoğunluğunun, Milyukov, Rodzyanko, Maklakov, Şulgin ve diğer benzer kahramanların konuşmalarının yayımlanması için "sıra dışı tedbirler" benimsemesini talep ediyorlardı.

"Savaş Sanayii Sosyalistlerinin" tüm-Rusya merkezinin liderlerinin politikası bu şekildeydi. Petersburg proletaryasının bu sosyal vatanperverler çevresine karşı tutumu ise belirgin biçimde olumsuzdu. Menşevikler bile, onları Savaş Sanayii Komiteleri'ne sokan çocuklarından kendilerini ayırmak zorunda kalmışlardı. Ancak akılda tutulmalı ki, Savaş Sanayileri Komiteleri'nin seçim kampanyasının başlangıcından yalnızca bir yıl sonra bölünme ve milliyetçi zehir işçi sınıfı saflarına sokulduğunda, Menşeviklerin İnisiyatif Grubu kendi temsilcilerinin savunmasını reddetmiş ve aşağıdaki açıklamada bulunmuştu:

Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi
Dünyanın Bütün İşçileri, Birleşin!

Yoldaşlar, dünya daha önce hiç böyle bir dehşet, böyle acı ve yıkım görmedi. Havaya insanlığın yanmış ve çürüyen bedenlerinin

ve sonsuz bir kan nehrinin kokusu sinmiş durumda. Ve bu kalın, kanlı sis kümesinin arkasında bir şafaktan eser görünmüyor. Sadece şu ana kadar tarafsız olan ülkelerin de bugüne kadar süren bu kanlı katliama katıldığı görülüyor. Şimdi de uluslararası maceracılığı ile Romanya savaşa çekildi. Kan, insanlığın damarlarında gezeceği yerde, düzlükleri ve ormanları suluyor, denizleri ve nehirleri kızıla boyuyor. Bu hayati tarihsel anda, bu dünya çapındaki trajedinin düğümünü çözmek için, uluslararası sosyalizmin bütün canlı kaynaklarını sosyal demokrasi bayrağı altında bir araya getirmek gerekmektedir; emperyalistlere, insan yaşamını talan edenlere karşı mücadele için ve bu katliamı en hızlı şekilde sona erdirme mücadelesi için güçlerimizin bir araya gelmesi hayatidir.

Ancak güzel şeyler de var. Dünya halkının yaşamında parlak yanlar da var. Ufukta şimdiden uluslararası sosyal demokrasiye ait küçük bir ışık huzmesini görebiliyoruz. Örneğin Almanya'da, Britanya'da ve Fransa'da Enternasyonal'in bakış açısını benimseyen azınlığın daha da büyüdüğünü ve güçlendiğini görebiliyoruz. Bu ışık huzmesi, azınlık büyüdükçe büyüyor. Ve bu ışığın bu pıhtılaşmış kan karanlığını dağıtacağı, sosyal milliyetçilerin zihinlerini ve fikirlerini aydınlatacağı gün çok uzakta değildir. Fakat kendi içerisinde dünya için güzel haberleri taşıyan bu ışık huzmesi, henüz savunmacı komite üyelerimizin aklına girmemiştir. Bağımsız bir ulusal sosyalizm bayrağı altında, tıpkı eskisi gibi uluslararası dayanışmayı yıkan işler yapmaya devam etmektedirler.

Yoldaşlar! Hatırlayacaksınız ki, bizler Petrograd işçileri olarak Savaş Sanayileri Komiteleri'ne gönderirken onlara, mevcut duruma karşı ve Savaş Sanayileri Komiteleri'ne karşı bizim tutumumuza sahip bir tüm-Rusya işçiler kongresi toplanmasını talep etmek üzere yetkilerle donattığımız bir vekalet vermiştik. Bizler onların görev süresinin geçici olduğuna karar vermiş ve hiçbir şekilde onlara bütün Rus proletaryası adına konuşma yetkisi teslim etmemiştik. Bizler onlara yalnızca geçici yetkiler vermiş ve kategorik olarak savaşın en ateşli karşıtları olduğumuzu ve savaşın derhal sona erdirilmesini desteklediğimizi belirtmiştik.

Ancak şunu unuttular! Petrograd proletaryasının, onları hiçbir şekilde kendilerini seçenlerin üstlerinden aşarak, proletarya adına ulusal sosyalizm dilini ve savunmacılık dilini konuşmak

üzere yetkilendirmiş olmadığını unuttular. Belirli bir siyasi grubun, kendisini o zamanın birleşik Menşevizmiyle aynı bayrakla ifade etse de, bütün seçmenleriyle birlikte bir an olsun savunmacı bakış açısını benimsemediği, aksine defalarca verilen yetkinin yerine getirilmesini talep ettiği gerçeğini "göz ardı ettiler".

Bir tüm kent seçmenler toplantısı çağrısı yapmanın imkansızlığının arkasına sığınarak ve okulun tekil temsilcileriyle tesadüf eseri ve arada sırada görüşerek, tekdüze bir şekilde tekrarlamaya devam ettiler: "Bizler, bizleri buraya gönderen proletaryanın dileklerini taşıyoruz." Böylelikle savaşa karşı geniş kitlelerce ve onların ileri unsurlarınca benimsenen olumsuz tutumu sürekli olarak vurgulamaktansa, geniş kitlelerin ismiyle emek düşmanı politikalarını aşağılıkça gizliyorlar, "gururla" emperyalizmin bayrağını, savunmacılığın bayrağını taşıyorlar ama asla ve asla proletaryanın iradesini ve isteklerini taşımıyorlar. Bu vesileyle işçilerin saflarına nifak sokuyorlar. Enternasyonal'in bayrağını, uluslararası sınıf dayanışmasının bayrağını, tarihi geçmiş, kıymetsiz bir paçavra gibi arşive kaldırılmak üzere Guçkov'a teslim ediyorlar.

Bunların da ötesinde, yoldaşlar, Zimmerwald ve Kienthal'in kararlarını da ihlal ediyorlar ve uluslararası sınıf birliğini canlandırmak için çabalayan kendi yoldaşlarımızı tanımayacaklar. Onlar sesli olarak Martov ve Akselrod'un düşlerini kuruyorlar. Bu kararları reddederek, bir barışa erişme mücadelesinin gerekliliğini de reddediyorlar. Enternasyonal'in tanıklığını yapan örgütlü Menşevikler, her bölgedeki Savaş Sanayileri Merkez Komitesi'ndeki gruba karşı mevcut tutumumuz meselesini böylece tartışmış ve bir tüm-kent toplantısında Savaş Sanayileri Merkez Komitesi İşçi Grubu'nun geri çağırılması yönünde çoğunluk oyuyla karar almıştır. Yukarıda sayılanları geniş kitlelerin dikkatine sunarak ilan ederiz ki, Savaş Sanayileri Merkez Komitesi İşçi Grubu bugüne kadar örgütlü işçilerin sesini hiçbir zaman önemsememiş ve bu ses komite mensupları için boş sözlerden ibaret kalmıştır.

Bu sebeple bildiririz ki: 1) Savaş Sanayileri Merkez Komitesi İşçi Grubu'nun faaliyetlerinin bütün sorumluluğunu reddediyoruz; 2) Onlarla işçi hareketine ilişkin konularda hiçbir anlaşmaya girmeyeceğiz; 3) Grubu yeni bir ayrışmanın kışkırtıcıları ilan ediyoruz.

Petersburg İnisiyatifi Grubu

Birçok fabrika ve imalathanede işçiler, temsilcilerini Savaş Sanayileri Komiteleri'nden geri çağırma kararı aldı. İşçi sınıfı ve işçilerin inisiyatifi adı altında oynanan spekülatif oyunlara karşı protestolar gerçekleşti. Petersburg proletaryası, devrimci çoğunluğuyla birlikte, hiçbir zaman "İşçi Grubu'nu" desteklemedi. İşçilerin "savaş sanayi sosyalistlerine" karşı olumsuz tutumu, komitenin kendi yayınlarında dahi yansımalarını buldu. Bu çerçevede, *Byulleten Raboçeye Gruppiy*'nin dördüncü sayısında şunlar yazıldı:

> İşçi Grubu, Savaş Sanayileri Merkez Komitesi'nden çıkma yönündeki taleplerin çoğunlukla savunmacı bir bakış açısını reddeden yoldaşlarımızdan kaynaklanmakta olduğunu vurgulamalıdır. Bu sebeple ayrılma talebini, Rusya'nın işçi sınıfı içerisindeki iki ideolojik akımın tükenmeyen mücadelesinin gerçeklerinden bir tanesi olarak reddetmeliyiz. İşçi Grubu'nun ayrılışı reddetmesinin ilkesel değerlendirmelerden kaynaklı ciddi temelleri vardır. Taraflardan birinin, fikirlerinin pratik olarak uygulandığı zeminden biçimsel olarak ayrılmasıyla bu iki bakış açısı arasındaki çelişkiden meşru bir sonuç kesinlikle çıkmayacaktır. Bakış açılarından biri ya da diğeri için, Grubun Savaş Sanayileri Merkez Komitesi'nden ayrılması ya da orada kalması bir zafer olmayacaktır. Tek fark, Savaş Sanayileri Merkez Komitesi'nde kalmanın sağladığı örgütsel alanın, işçi sınıfının belli bir bölümünün ayaklarının altından kayacağı gerçeğidir.
>
> İlkeler üzerine tartışmayı bir kenara bırakırsak, mevcut Byulleten'de raporlanan pratik ve örgütsel işin de dikkate alınması elzemdir. İdeolojik ihtilaf ancak İşçi Grubu'nun rakiplerinin zaferiyle sonuçlanırsa, bu büyük pratik işleyişin ilkelerin ihlalini telafi edemeyeceğini söyleyebiliriz. Fakat tartışma henüz bu aşamaya gelmiş değil ve bu yüzden ilkelerin saflığı adına, haklılığı daha sonra sınanacak olan pratik işi sona erdirmek, işçi hareketi tarihinde duyulmamış bir hareket olacaktır.
>
> İşçi Grubu, ayrılık taleplerinin işçi sınıfının kısıtlı çevrelerinden geldiğini ve bu taleplere İşçi Grubu'na günbegün daha fazla destek veren, çalışmalarında yer alan ve onu örgütsel ve ideolojik olarak destekleyen bir grup başka işçi örgütünün taleplerinden daha fazla kıymet vermeyeceğini vurgulamalıdır. Ayrılık talebinin savaş ve barış meselesi hakkında İşçi Grubu'nun kendi

> temel konumundan farklılık arz eden gruplar tarafından ortaya konulduğu şeklindeki önemli etmen göz ardı edilse dahi, görevlerimizi terk etmek, yine de İşçi Grubu'nu Rusya'nın işçi sınıfının ellerindeki hayati ve aşırı kıymetli bir enstrüman olarak gören Rusya sathında dağılmış çok sayıdaki yoldaşlarımızdan keskin bir kopuş anlamına gelecektir. Çıkma teklifini kabul etmek, düzinelerce işçi örgütlerinden, işçi sınıfının öne çıkan liderlerinden ve modern demokrasinin bütün uluslararası geleneğinden açıkça kopuşa yönelmek anlamına gelir. Sadece az sayıdaki ideolojik rakiplerimizin talepleri için ideolojik sempatizanlarımızın geniş çevrelerinden bir kopuş gerçekleştiremeyiz.
>
> Grubun, kendi feshi hakkındaki salt pratik tutumu genel anlamıyla budur. Sonuç olarak, sadece, bazı unsurların İşçi Grubu'na karşı mücadelesinin, son günlerde yoldaşça bir anlaşma ihtimalini tamamen dışarıda bıraktığı ve aşırı derecede haşin bir doğa sergilediği ifade edilmelidir. İşçi Grubu'nun işçi sınıfının kanını emen bir kan emici gibi resmedildiği bildiriler basılmıştır. Gruba tamamen uydurma işler yakıştırılmış ve gruba karşı mücadele amacını ileri götürmek için gazete muhabirleri tarafından, şu an inkâr edilen, çarpıtılmış açıklamalar hizmete sokulmuştur. Grup, bütün bu çarpıtmalarla başa çıkmanın oldukça zor olduğunu; gazete uydurmaları tamamen son derece vatanperver hükümlerle oluşturulmuş olduğundan, her türlü inkârın doğal olarak "hainlik" şeklinde değerlendirildiğini ve sansür yüzünden bunların inkârının her zaman mümkün olmadığını burada ifade etmek durumundadır.

"Petersburg proletaryası önderliği" rolü sosyal vatanperverler tarafından yerine getirilmiyordu. Bütün liberal burjuvazinin, işçilerin ilerici bloğun hükümete karşı "parlamenter" mücadelesine destek vereceği yönündeki umudu, Petersburg proletaryasının devrimci sınıf azmi karşısında büyük darbe yemişti.

Yukarıda söylediğimiz gibi, hükümet ilerici bloğun Duma'daki davranışına, Duma konuşmalarının sürekli artan askeri sansürüyle cevap verdi. 10 Kasım'da Bakanlar Kurulu Başkanı Stürmer'in yerini Trepov aldı. Duma oturumu 19 Kasım'a kadar ertelenmişti. Bakanlar Kurulu'nun yeni başkanının bir "açıklama" yapması bekleniyordu. Erteleme Trepov'u bu role hazırlamak için zaman gerekmesiyle açıklanacaktı.

Duma'nın toplanmasının ertelendiğine dair Petersburg etrafında dönüp dolanan bütün dedikodulara rağmen, oturum hükümetin belirlediği tarihte devam etti. Bakanlar Kurulu'nun yeni başkanı Trepov, açılış gününde bir konuşma yaptı. "Yenilenmiş hükümetin" temsilcisinin görünmesi, sosyal demokratlar ve Trudovikler tarafından düşmanca bir protestoyla karşılandı. Trepov açıklamasını okumaya çalışırken, sesi başka sesler ve "in!" şeklindeki bağırmalar arasında boğuldu. Böylesi bir karşılama, ilerici bloğun programında yoktu ve Duma solu kendini yapayalnız hissetmişti. Duma bloğunun çoğunluğu hükümetle ayrılıktan artık bitkin düşmüştü. "Zaferlerini" Stürmer'in Trepov'la değiştirilmesinde görüyorlar ve herhangi bir düşmanlık yaratmayı istemiyorlardı. İlerici blok, kendisini artık soldan ve Duma Başkanı Rodzyanko'dan ayırabilmek için uygun fırsatı bulmuş, tepki gösterenlerin sekiz oturum boyunca uzaklaştırma ile cezalandırılmasını teklif etmişti. Önerge kabul edildi. Dört vekil, Çkeydze, Kerenski, Skobelev ve Khaustov uzaklaştırıldılar. Uzaklaştırılan üyeler hâlâ mevcut olan kurallar gereği, kendilerini savunmak için konuşma hakkına sahiplerdi.

Devlet Duması mensuplarının sol kesiminin uzaklaştırılması, bir grup protestoya yol açtı. Bununla birlikte fabrikalardaki işçiler arasında bu olaya ilişkin herhangi bir kampanya örgütlenmedi. Bu durum, vekillere ve onlarla çok yakın bağlara sahip olan savunmacı örgütlere, işçi kitlesi içinde bir tabana, hatta Petersburg proletaryasının bolluğu içinde daha azına dahi sahip olmadıklarını göstermişti. Aslında sürekli parlamenter oyunu tercih ederek böyle bir şeyi kendileri de hiçbir zaman amaçlamamışlardı. Enerji ve dikkatleri Duma'ya yoğunlaştırmak da bizim görevlerimizden biri değildi. Uzaklaştırma, Menşevikler ve Narodniklerle ilerici blok arasında uzlaşılmış bulunan üstü kapalı anlaşmanın yanlışlığının çok yerinde bir göstergesi olmuştu. Olay bir süre için Duma "desteğinin" savunmacı hevesini biraz soğuttu, ancak en öğretici olan burjuvazinin kendilerine verdiği dersti.

Rusya Sosyal Demokrat Partisi'nin (Bolşevik) Faaliyetleri

Yeraltı örgütümüze tekil ya da toplu tutuklamalar, Sibirya'ya sürgünler ve ön cephelere yollamalarla indirilen etkili darbelere

rağmen, örgütlerimizin çalışması durmadı. Hatta 1916 sonundaki genel genişleme gözle görülür nitelikteydi. Savaş histerisinden ve savaşın getirdiği kayıtsızlık ve karamsarlıktan kurtulunca, birçok güç yüzünü bize dönmüş, ayrıca savaş sırasında parti çalışmasını terk edenler de partiye gelmişti.

Sahip olduğumuz en güçlü örgüt Petersburg'dakiydi. Moskova örgütü, savaş boyunca öncülük yapan genel bir örgütsel merkezin eksikliğini çekmişti. Bu duruma neden olan şey, polisin Moskova şubesinin (Ohrana) casusluk faaliyetleri ve özellikle de kendi deyişleriyle "içerideki ışık" idi. Moskovalı yoldaşlar bunu çok iyi anlamış ve şüphelerini bir ya da iki kişi üzerinde yoğunlaştırmışlardı; ancak yine de örgütün kurulmasını gerçekleştiremiyorlardı. O zamanlar tüm-Rusya çalışmalarını yürüten Merkez Komitesi Bürosu, Moskovalı parti çalışanlarıyla danışma halinde yapılacak atamalar yoluyla tepeden aşağı biçimde bir örgütlenme merkezi kurma yoluna başvurmuş ve RSDİP (B) Bölgesel Merkez Komitesi Bürosu'nu oluşturmuştu.

Merkez Komitesi Bürosu'nun Petersburg'daki merkeziyle temasları ve Petersburg Komitesi'yle yakın bağları hızla gelişiyordu. Sanayi merkezlerinden işçilerin gelişi ve temsilcilerimizin yerelliklere yaptıkları ziyaretlerle birlikte temaslar kuruluyordu. Mali kaynaklardaki açıklar örgütlere destek olmamıza izin vermiyordu. Bu yüzden çoğunlukla yalnızca rastlantısal gezilere ve şans eseri ziyaretlerine güvenmek zorunda kalıyorduk. Yalnızca örgütlerin çalışmaları hakkında basit raporlar değil, aynı zamanda çok çeşitli yöntemlerle üretilen bildirilerin şekli hakkında maddi kanıtlar da elimize geçiyordu.

Merkez Komitesi Bürosu bölgelerden gelen raporları Kasım ayında aldı. Gizlilik sebebiyle, bilgiyi gönderen kentler daha genel başlıklar altında gizlenmişti.

Merkez sanayi bölgesinde bir eyalet başkenti (Tver). 1915'te yerel parti çalışanlarının güz toplantısında, bir şehir komitesi seçildi; ancak faal çalışmaya Mart 1916'da, yeni bir grup parti çalışanı güç durumdaki komiteye destek olmaya geldiğinde başlanabildi. Tartışma grubu faaliyeti hemen harekete geçirildi, ancak bir merkez eksikliği sebebiyle çalışmada koordinasyon sağlanamıyordu. Komite dağılmadıysa da hiçbir şey yapmadı. Nisan'ın ikinci yarısında

patlayan grevler, iki işletmede işçilerin zaferiyle sonuçlandı. Grev hareketi, Mayıs sonunda örgütün ortalığı dağıtmasıyla sona erdi. Bu sırada örgüt, savaşa, Savaş Sanayileri Komiteleri'ne ve 1 Mayıs'a ilişkin üç bildiri basmayı başardı. Çalışma Haziran başında yeniden başlatıldı. Yeni bir merkez kuruldu; bir çalışma planı çizildi (ana nokta propagandayı arttırmak olarak belirlendi). Merkezde bilgi ve deneyim konusunda zengin hiç insan kalmaması sebebiyle çalışma zorlaştı. Tartışma grubu çalışması Eylül'e kadar kesilmedi...

Volga'da bir şehir (Nijni-Novgorod). 1916'nın Eylül ayı sonunda nihayet bir şehir komitesi kurulabildi. İki bölge komitesi var: Biri kenar mahalleler, diğeri ise ana fabrika bölgesi (Sormovo) için. Kenar mahallelerde dört aktif birim mevcut. Fabrika bölgesinde de on dört tane var. Dolayısıyla örgütün (düzenli olarak gelirlerinin en az yüzde birini aidat olarak verenler üye kabul ediliyor) üye sayısı 150 ila 200. Örgütün kaynakları, bölgelerin ihtiyaçlarına, yayınlara, tüm şehir örgütüne ve yüzde on oranla da Merkez Komitesi'ne ayrılıyor. Merkez Komitesi Bürosu, illegal yayınları karşılamak üzere 25 ruble gönderdi. Yayın konusunda korkunç bir kıtlık var. Şimdiye dek merkezi yayının pek çok sayısına ulaşamadık. "Savaş Üzerine" ve "Hayat Pahalılığı Üzerine" bildirileri yalnızca tek kopyalar halinde geldi ve bunları bulmak gerçekten çok zor. Henüz *Kommunist*'i görmüş dahi değiliz. Örgütün bütün işleri, salt propaganda işi de dahil olmak üzere (altı kişilik bir propagandacı ekibi mevcut) halihazırda sadece işçiler tarafından gerçekleştiriliyor. Örgütün ana eksikliği, teorik olarak bilgili ve deneyimli insanların neredeyse hiç olmaması. Yerel entelektüel güçler, çeşitli sebeplerden ötürü parti çalışmasında pek yer almıyorlar. Az sayıda deneyimli propagandacı ve yayınla, çalışma çok daha fazla genişletilebilir. Örgütün seslenişi oldukça başarılı. Şu anda fabrika mahallesinde komite tarafından bir yeniden örgütlenme yapılıyor. İkiye bölünmesi öneriliyor. Fabrika mahallesinde hayat pahalılığı ile büyüyen mevcut gidişata dair derin bir memnuniyetsizlik var: Ücret artışları için yeni mücadeleler kapıda (Merkez Komitesi Bürosu yaz grevi hakkında önceden bilgilendirilmişti). Grev olma ihtimalini gören tasfiyeciler ve savunmacılar, grevi önlemek için tedbirler aldı. Uzlaşma mahkemeleri hakkındaki Guçkovcu

fikirlerini uygulamaya başladılar ve işçilerin işveren temsilcileriyle gıda tedariki ve ücret meseleleri hakkında pazarlık edebilmesi için birleşik komisyonlar kurulmasını önerdiler. Bu komisyonlar şu anda kuruluyor. Örgütümüz, şimdiye kadar bu işveren komisyonlarının gerçek niyetlerini işçilere göstermekte başarısız olmuş ki işçiler bu oltaya geldiler. Şimdi komisyonların ne getireceğini bekliyorlar. Ancak şimdiye kadar bir sonuç alamadılar. Ancak yönetici, ücret artışına ilişkin bir soruya kategorik bir retle cevap verdi. Mesele bu yüzden bir grev olmaksızın çözülmeyecek. Şehir komitesi, Kasım'daki gıda krizine ilişkin içerisinde hayat pahalılığı, gıda krizi ile savaş arasındaki bağlantının vurgulandığı ve savaşa ve Rus hükümetine karşı mücadele çağrısının yapıldığı bir bildiri çıkardı. Bir kopyası Merkez Komitesi Bürosu'na gönderildi. Tasfiyeciler işverenlerle birlikte işçileri komisyonlarla kandırmış olsalar da, etkileri oldukça küçük. Böylece Savaş Sanayileri Komitesi'nin Merkez İşçi Grubu'nun işçilerinin durumları ve benzeri şeyler konusunda bilgi sağlama yönündeki teklifi işçiler tarafından keskin bir şekilde reddedildi. İşçiler, bu grubu kendilerinin temsilcisi olarak görmediklerini belirttiler ve bu sebeple herhangi bir anlaşmaya gitmeyi reddettiler. Fabrikalar civarında bu amacı destekleyen bir açıklamanın altına şu anda imza toplanıyor. Kağıtlar halen fabrikada dolaşıyor. Daha önce Savaş Sanayileri Komiteleri'nin katılması yönünde kanaat bildirmiş olanların çoğu, şimdi bunu imzalıyor.

Kazan, 5 Kasım 1916. Bir öğrenci eylemi gerçekleşti. İlk olarak üniversitenin girişinde, hükümeti eleştirmek ve savaşa ilişkin bir şeyler söylemek üzere konuşmacıların kürsüye çıktığı bir toplantı gerçekleştirildi. Barış talep eden ve devrim sloganını öne çıkaran savaş karşıtı bir karar alındı. Toplantı sonrasında yaklaşık 800 ila 1000 kişi sokağa çıktı ve devrimci şarkılar söyleyerek başka konuşmaların yapıldığı cezaevine yöneldiler. Sonrasında, Tiyatro Meydanı'na giderken kalabalık peyderpey dağıldı. Polis müdahale etmedi. Gösteri yaklaşık bir buçuk saat sürdü.

Harkov, Örgütün düzenli olarak aidatlarını ödeyen yaklaşık olarak 120 üyesi var. Çoğu Ruslardan ayrı çalışan Leton sosyal demokrasisi üyeleri arasında belirgin olan yalıtılmışlığın tersine, genç Leton Bolşevikleri arasında Ruslarla birlikte çalışma eğilimi

söz konusu. Bu epey kabul görüyor. Harkov işçileri, Eylül ayında Union General Electric Şirketi atölyelerindeki grevin çökmesi sebebiyle bazı kayıplar verdi.

İki hafta dışarıda kaldıktan sonra, işçiler çok sayıda tutuklamaya müteakiben işlerine geri döndüler. Eylül'den beri illegal bir gazete basma fikri tartışılıyordu. Harkov örgütü, hektografla basılan *Golos Sotsial-Demokrata* gazetesinin ilk sayısını çıkarmayı başardı. Gazete haftalık olarak çıkacak. Akıllarında teçhizat ayarlanır ayarlanmaz bunun yanında bir de dergi çıkarılması fikri var. Ancak şimdilik sadece hektograf ile bir gazete basabiliyorlar. Son iki aya dair, yerel Menşeviklerin geniş toplantılarda verilecek kararlara her zaman muhalefet ettiğini, azınlıkta kalmaktan korktuklarından ve proletarya içinde dar bir etkileri olduğunu iyi bildiklerinden meseleleri grup toplantılarında karara bağlamayı tercih ettiklerini söylemek gerekiyor. Harkov işçileri, olabilecek en kararlı biçimde Savaş Sanayileri Komitesi'nde yer almayı reddettiler. Bu sırada, partimiz bir toplantı esnasında açık konuşma yapan ve çıkışında tutuklanan iki aktif yoldaşından mahrum kaldı. Kasım'ın ilk günlerinde Savaş Sanayileri Merkez Komitesi'nin İşçi Grubu ya da burada anıldığı haliyle "Gvozdevciler", işçi kulübünün yönetim komitesine cevap talepli olarak şu mektubu yolladı: "1916 boyunca kaç tutuklama yaşandı? Ne için?" Bütün materyalin onlara gönderilmesini rica ettiler. Yönetim komitesi bu konuyu bir toplantıda değerlendirdi ve bir ön soru ortaya konuldu: Gvozdevcileri işçilerin temsilcisi olarak tanıyor muyuz ve işçiler herhangi bir şekilde onlarla anlaşmak istiyor mu? Yönetim komitesinin toplantısında yaklaşık kırk kişi vardı. Uzun tartışmalara sahne olan toplantı, gece yarısından sonrasına kadar sürdü ve Petrograd işçilerinin onları tanımadığı, aksine politik maceracılar olarak gördükleri kararı çıktı. Aynı sebeple, Harkov işçileri de Gvozdevcilerle herhangi bir ortak işe girişmeyecekti; böylece mektuplarına cevap verilmemesi, hatta Harkovluların kendilerini bir an için dahi temsilciler olarak dikkate aldığını düşünmesinler diye bu kararın dahi iletilmemesi karara bağlanmış oldu.

Sanayi merkezlerindeki ve Petersburg'daki grev hareketi, 1916'nın sonbaharında şimdiye kadar hiç görülmemiş bir güçle gelişmişti. Savaşın omuzlara bindirdiği yük, sert bir şekilde

hissediliyordu. İşçi sınıfının durumu günden güne kötüleşiyordu. İşçi gruplarının ekonomik talepleriyle başlayan hareket siyasi mücadelelere dönüşüyordu. İşçilerin ruh hali o kadar canlı ve devrimciydi ki grevlerin başlaması için sadece bir bildirinin görülmesi dahi yeterli olabiliyordu. O sonbaharda özellikle dayanışma grevleri çok yaygındı. Yoldaşların bir yerde mücadele ediyor olduğu haberi başka fabrikadaki işçilere ulaşır ulaşmaz, bir an önce grevdekilerle temasa geçmek ve gerektiğinde sağlam bir şekilde destek olmak için acele ediyorlardı.

Kasım'da İsviçre'de bulunan Merkez Komitemiz ile şahsen V. İ. Lenin ve G. E. Zinovyev'e bir mektup yazdım. Bu mektupta kısaca çalışmalarımızı ve ülkenin durumunu raporladım. Yalnızca o zamanın illegal adreslerini gizleyen kodlu bölmeyi es geçerek, buraya mektubun tamamını aktarıyorum:

Petersburg, 2 Aralık 1916.

Değerli dostlar,

Sonunda sizlerle bazı haber ve belgeleri paylaşma şansım oldu. Uzun süredir haber alamamaktan yakındığınızı hissediyorum, ancak sanırım elimde olmayan, yani personel eksikliğinden kaynaklı sebepleri tahmin edersiniz. Seyahatim beklenmeyen maceralarla doluydu ve bu sebeple neredeyse üç hafta sürdü. Buraya ancak Ekim sonunda (eski usul) gelebildim. Ayıracak daha fazla zamanım olduğunda bütün detayları raporlayacağım. Bütün arkadaşlarımı ve tanıdıklarımı iyi bir durumda buldum. Yine de, 5 Kasım kadar erken bir tarihte kayıplar vermeye başladık. O gün ve gece boyunca, bütün hastane fonlarına baskınlar yapıldı ve bir kısım hastane fonu personeli tutuklandı. 16 Kasım gecesinde bütün eğilimlerden işçiler ve aydınlara toplu aramalar yapıldı ancak bu bireylerin çoğunluğu zaten Ohrana'nın defterlerinde bulunan "eskilerdi". Sigorta Konseyi işçi grubunun bir üyesi, G. İ. Osipov ve Marksist yazınla ilişkili bir ya da iki insan daha tutuklandı. Şahsen dostum olan pek çok kişi bu tutuklamalarda kayboldu.

İşçi kitlelerinin ve demokratların ruh halinde, vatanperver coşkunun bütünüyle yok olduğu genel olarak fark edilebiliyor. Hayat pahalılığı, şiddetli sömürü ve hükümetin barbarca yürüttüğü politika, savaşın gerçek doğasını kitlelere ikna edici bir şekilde

kanıtladı. "Zafere kadar savaş" seslenişi sadece savaş sanayilerinin bir sloganı olarak kaldı. Erkek ve kadın işçiler, askerler ve sıradan "yurttaşlar" savaşın devam ettirilmesine ilişkin memnuniyetsizliklerini açıkça ifade ediyorlar. "Tüm bunlar yakın zamanda sona erecek mi?" sorusu kesinlikle her yerde duyulabiliyor. İşçi hareketi ülke sathında grevlerin yükselişi ile öne çıkıyor. Moskova'da, Petersburg'da, Donetsk Havzası'nda (Harkov ve Nikolayev), Yekaterinburg ve Bakü'de grevler yaşandı. Bunların detaylarını alacaksınız. Bu yaz, Petersburg'da dikkate değer bir sakinlik içinde geçti. Yaşam pahalılığı aşırı düzeyde etkiliydi. Gıda malzemelerindeki kıtlık geniş çevreleri öfkelendirdi. Halk tamamen nasıl malzeme elde edeceği ile meşguldü. Kooperatiflerle, toplu alımlarla ve bunlar gibi şeylerle uğraştılar. Fiyatlar geçen seneye oranla beş ila on katına yükseldi. Giyecek ve ayakkabı neredeyse satın alınamaz duruma geliyor. Savaştan önce otuz ya da kırk ruble olan şeyler (kıyafetler, vs.), şimdi 150 ila 200 gibi fiyatlara satılıyor. Sonbahara kadar işler daha da kötüye gitti; Eylül ve Ekim'de işçi sınıfı mahallelerinde hiç ekmek bulunamayan günler oldu. Artık et hakkında konuşmamıza dahi gerek yok. Aynı durum Moskova'da da mevcut. Ekim başında Petersburg Komitesi "gıda tedariki" çöküşüne karşı protesto toplantıları ve benzeri şeyler örgütleyerek kitlesel bir mücadele başlattı. Toplantılar, fabrikalar civarında "kahrolsun savaş" ve "kahrolsun hükümet" sloganları eşliğinde gelişkin bir ruhla gerçekleşti. Bildiriler basıldı. Fabrikalarda bildirilerin ortaya çıkışı, işçi kitleleri tarafından greve davet olarak alındı ve bu hızlı bir şekilde bütün Vyıborg bölgesini kapladı. Gösteriler gerçekleşti. 17 Ekim'de örgütün isteği dışında başlayan bir grev, iki ya da üç gün sürdü. Grev sırasında polisle pek çok çatışma meydana geldi. Bunlardan biri asker kitlelerinin ruh haline ilişkin bir gösterge olarak dikkate alınmalı. 181. piyade ihtiyat kışlası New Lessner işletmesinin yanında. Grev başladığı zaman, polis şarkı söyleyerek dışarı çıkan işçileri dağıtmak için saldırdı. Kalabalık içerisinde polisin her türlü misilleme ile tehdit ettiği askerler mevcuttu. Çoğu tartışmaya başladı; polis tutuklamalar gerçekleştirmeye çalıştı ancak kalabalık onları püskürttü. Bu sırada 181. piyade ihtiyat kışlasının bahçesinde talim yapılmaktaydı ve sesler sayesinde o tarafa çekilen askerler, polis karşısında kendilerine yardım etmek üzere işçilerce çağırıldıkları kışla duvarlarına

gittiler. İhtiyatlar ve genç askerler işçilerin çağrısına hemen cevap verdiler, duvarı yıktılar ve insan seline katılmak için sokağa çıktılar. Sonrasında ise polise taş atmaya başladılar (askerlerin yanlarında silahları yoktu). Polis kaçarken ateş açtı. Çok geçmeden Kazaklar geldi, fabrikayı çembere aldı ve bütün kışlanın etrafına nöbetçiler dikti. Birlik tutuklandı.

Sonrasında bütün şehirde, askerlerin tutuklandığına ve kaz kafalı bir askeri mahkeme önüne çıkarılacaklarına ilişkin söylenti yayıldı. Bu söylentileri teyit etmek zordu ancak RSDİP (B) askeri örgütü üyeliğiyle suçlanan Baltık denizcileri için 26 Ekim tarihinde bir askeri mahkeme ayarlandı. Bölge askeri mahkemesinin sanık koltuğunda on yedi astsubay ve üç sivil vardı. Petersburg Komitesi denizcileri desteklemeye karar verdi ve o gün için genel bir protesto grevi ilan etti. Greve 116.000 işçi, çalışan sayıları tahmin edilemeyecek bütün eğitim kuruluşları ve birçok imalathaneyle basımevi katıldı. Grevin yargılama üzerinde büyük bir etkisi oldu ve görece "yumuşak" cezalar verildi. Dört kişi hüküm giydi:, Rossiya kruvazöründe mühendis olan T. İ. Ulyantsev sekiz yıl ağır işe; Donanma Topçu Okulu'nda astsubay olan İ. D. Sladkov yedi yıla; Rossiya kruvazöründe astsubay olan ve aslında ön soruşturmada verdiği bütün ifadeleri geri çeken İ. V. Brendin yedi yıl ağır işe; bir sürgün olan İ. N. Yegorov ise dört yıl ağır işe mahkûm edildi. Bütün sanıklar mahkemede çok düzgün davrandılar.

Protesto grevi bir ila üç gün sürdü ve baskıya sebep oldu. Fabrika ve İmalathane Sahipleri Derneği, işçileri bir lokavtla cezalandırmaya karar verdi; pek çok fabrika kapandı: Ericssons, Lessners, Renault ve diğerleri. Petersburg Komitesi genel grev propagandası yaparak lokavtlara karşı bir mücadele başlatmaya karar verdi. Bir bildiri dağıtıldı, ancak işverenler hemen araya girdi ve askeri yetkililer fabrikalara üretimi yeniden başlatma emri verdi. Bu emir, 1 Kasım itibariyle uygulamaya sokuldu.

İşçi sınıfı çevrelerinin ruh hali bu grevden sonra canlanmaya başladı. Grev "gıda kıtlığı" üzerinde faydalı bir etki doğurdu. Ekmek, et ve diğer malzemeler bol miktarlarda ortalarda görülmeye başladı.

Bunları ve daha başka genel olayları müteakiben, dikkatler Duma "sirki" üzerine yoğunlaştı. İlerici blok, Stürmer'e karşı çıktı. Üç oturumda yapılan suçlayıcı konuşmaların (1, 2 ve 3 Kasım

tarihli), özellikle de birincisinin yayımlanması yasaklandı. Ancak bunlar Petersburg civarında yaygın bir şekilde müsveddeler olarak dağıtıldı. Pek çokları, başını 1 Kasım Kadetlerinin çektiği Devlet Duması çoğunluğunun, hükümete karşı mücadelede samimiyetine inanmaktaydı.

Ancak muhalif sözleri dalkavukça işleriyle pek az örtüşen Kadetlerin tutarsızlığı ve hazırlandıkları perde arkası oyunları kısa sürede ifşa oldu.

Zamanımızın Kadet eşlikçileri Gvozdevciler, çoktan Devlet Duması'na ve onun taleplerine destek için propagandaya başlamıştı. "Ulusal kurtuluş hükümeti" talep eden özel bir kararname taslağı hazırlandı. Birkaç fabrikaya götürüldü ve bir Rodzyanko "heyeti" tarafından dağıtıldı.

Birkaç gün sonra bloğun çoğunluğu, eski ve şimdiki arkadaşları olan Çkeydze ve Trudovik fraksiyonlarını Duma'dan çıkardı. Zavallı Guçkovcu oğlanların morali "ulusun kurtarıcılarının" bu dönüşüyle büsbütün yıkılmıştı ve yine de "desteklemekle" birlikte bloğa muhalif propagandaya başladılar.

Petersburg Komitesi, fabrikalarda Duma'ya karşı kendi tutumuna göre hazırladığı bildirgesini dağıtıyor. Kabinenin yeniden düzenlenmesi ve Stürmer'in Trepov'la değiştirilmesi Kadetler tarafından "büyük" bir zafer olarak değerlendiriliyor. Bu şimdiden bloğun dikkate değer bir kısmını tatmin ediyor ve blok hükümetle "müşterek" bir çalışma için uğraşıyor. Kadet partisi, kendi toplantısında ikiyüzlüce bir taktik sürdürmeyi kararlaştırdı: Sözcüklerde uzlaşmamak ve "hiçbir şeyin değişmediğini" söylemek ama bloğun "birliğini korumak" adına hükümetle pratik çalışma yürütmek. Onlara göre, örgütlerimiz Kadet liberalizminin yanlışlığını ifşa etmek şeklindeki eskimiş taktiği sürdürüyor.

Yerel parti çalışanları, çalışmaların durumu ile örgütler ve işçi hareketleri hakkında daha detaylı bilgi sağlama sözü verdi. Burada işler oldukça iyi bir şekilde ayarlanmış durumda, ancak personel eksikliği yaşıyoruz. İlişkilerimiz son derece iyi ve yoldaşça. Yürütme Komisyonu'nun toplantılarına her hafta gidiyorum, bazen onlarla çok daha sık buluşuyorum. Raporlar sunuyorum, tartışmalar yapıyoruz. Ulusların kendi kaderini tayin "hakkı" meselesi ve Birleşik Avrupa Devletleri konusunda tereddütte kalan yoldaşlar var. Yönlendirici makalelerin azlığı konusunda merkez organa meşru

eleştiriler gönderiliyor. Zimmerwald grupları içindeki Merkez Komite temsilcilerinin daha açık olması talebinde bulunuyorlar. Eylüldekilerden beri bütün Merkez Komitesi yayınlarını elde etmiş durumdayız ... "*Savaş ve Hayat Pahalılığı*'ndan beş bin kopya basıldı. Bu benim için çok zor oldu, çünkü aynı anda pek çok şeyle ilgilenmek durumundaydım: Makaleler yazmak, örgütlemek, insanlarla ilişki kurmak, raporlar hazırlamak ve komite toplantılarına katılmak. Seyyar yaşıyorum. Sürekli hareket halindeyim. Her taraftan yayın ve insan talebi geliyor ve Merkez Komitesi'ne sızlanılıyor. Bir tüm-Rusya konferansı ihtiyacı olduğu fikri her seferinde daha sık dillendiriliyor. Bunu aklınızda tutunuz ve mevcut duruma ilişkin raporlar ve kararlar hazırlayınız.

8 Aralık: Mektubumun yamalı tarzını mazur görün kıymetli dostlar. Taşranın çeşitli bölümlerinden sizin için eklediğim çok çeşitli bilgi parçaları edindim. Taşra delegeleri Petersburg Komitesi'ne yayın ve bilgi talebiyle çok sık uğruyor. İnsan, yayın ve direktif eksikliği üzerine kıyamet kopuyor. Herkes Merkez Komitesi Bürosu'nun bir konferans ayarlamasını talep ediyor. Yürütme Komisyonu, Merkez Komitesi Bürosu'yla gündem ve raporlar üzerine müşterek bir tartışma için çoktan insan seçti bile. Merkez Komitesi Bürosu'nun merkez organdaki ortaklar içerisindeki farklılıklara ilişkin kararı, Petersburg Komitesi'nin Yürütme Komisyonunca alındı.

Taşranın ve bütün Rusya'nın ruh halini Kremençug'tan gelen yoldaşlarca bize aktarılan şu olayla anlayabilirsiniz. Büyük bir "sıra" kalabalığı şeker için bir dükkân etrafında toplanmış, çoğunluğu kadın. Kadınlar ile düzen muhafızları olan şehir emniyeti arasında bir kavga çıkmış. Kavga emniyetin dayak yemesi ve dükkânların yağmalanmasıyla sonuçlanmış. "Düzeni sağlamak" için askerler çağırılmış ancak onlar da ateş etmeyi reddetmişler. Kazaklar çağırılmış ancak onlar da meseleye karışmamışlar. Sonra yetkililer son kozlarını oynamışlar: Atlı güvenlik. Atlılar emre uymuş ve kalabalığa ateş açmışlar. Bu durum Kazakları ve askerleri rahatsız etmiş ve sonrasında kendileri atlı güvenliğe saldırarak dağıtmışlar. Daha sonra kalabalık, Kazaklar ve askerlerle birleşerek polis karakollarına ve polis şefinin evine saldırmış; polis şefi zamanında saklanmayı becermesine rağmen yaralanmış. Ordunun ofislerini yıkmışlar, yerel ordu şefini öldürmüşler. Birçok

dükkân yıkılmış. Bu kendiliğinden isyan iki gün sürmüş, ancak sonrasında taze kuvvetler yetişmiş ve isyanın bastırılması bilindik vahşetiyle başlamış. Pek çokları öldürülmüş ya da yaralanmış.

Donets Havzası'ndan gelen raporlara göre oradaki örgütlerimiz güçleniyor. Bölge komitesi tarafından yakın zamanda bölgesel bir konferans gerçekleştirildi. Bölgede birçok işçi savaş esiri (Avusturyalılar) var. Onlarla işçiler arasındaki ilişkiler çok iyi. Savaş esirleri kendileri örgütleniyor ve örgütlerimize katılmaya çalışıyorlar. Çeşitli yerlerde yöneticiler, savaş esirlerini (ocaklardaki) getirerek serbest işçileri sıkıştırmaya teşebbüs etti ancak ölüm cezası pahasına da olsa atılan işçilerin yerine madenlere inmeyeceklerini ilân eden savaş esirlerinin protestosuyla karşılaştılar.

Ayrıcalıklı burjuvazi kongreler planlıyor; hastane fonları, kooperatifler ve Savaş Sanayileri Komiteleri (Gvozdevciler) gibi çeşitli işçi örgütlerine çoktan davetiye yolladılar. Hükümet kongrelere karşı çıkma eğiliminde. Fakat karşı çıkan yalnızca hükümet değil. İlerici blok da kongrelerin artık karşısında. 16 Kasım'da kitle örgütlerinin delegeleri ile yani Çelnokov ve Şepkin tarafından temsil edilen Kentler Birliği, Zemstvolar Birliği (Prens Lvov) ve Savaş Sanayileri Komiteleri (Konovalov) ile Devlet Konseyi'nin bir üyesi olan Meller-Zakomelskiy başkanlığında bir blok bürosu konferansı düzenlendiğini tespit edebildik. Milyukov ilerici bloğun raportörüydü. Kendisi, Stürmer'in gönderilmesi şeklindeki parlak zaferle sonuçlanan "birlik" için bloğa ve kitle örgütlerine methiyeler diziyordu. Bloğun böylece "kutlanmasının" ardından, konu görevin zigzaglı bir yol izleyeceği "ekmek teknesi" meselesine geldi. "Kamu cephesinin birliğine zarar getirmemesi için, toplum Duma'dan bulunacağı taleplerde sağduyulu olmalıdır" ... Şingarev, Milyukov'un konuşmalarına ilişkin değerlendirmelerinde ilerici bloğun herhangi bir talepte bulunamayacağını ve bu sebeple ruh hallerinin ne olduğu bilinmediğinden kongre ve konferansların örgütlenmesinden uzak durmanın uygun olacağını açıkladı. Duma'dan talepte bulunabilirlerdi ancak Duma'ya karşı daha ileri giden saldırgan bir politika izlemek imkansızdı. Şidlovskiy, açıkça Duma'nın saldırgan politikasının çözülüşe, çözülüşün de doğal olarak kendilerini en çok korkutan "devrime" yol açacağını ifade etti. Şimdilik size sunabileceğim bilgiler bunlardan ibaret; bu meseleye ilişkin raporlar yakında çıkacak olan *Proletarskiy Golos*'ta yer alacak.

Şahsen, kongreler için seçim kampanyalarından faydalanma, burada halka açık olarak bağımsız bir açıklama sunma, fakat "organik çalışmaya" katılıma muhalefet etme taraftarıyım... Merkez Komitesi Bürosu'ndaki arkadaşlar bu fikre katılıyorlar. Petersburg Komitesi de bu görüşü paylaşıyor. Ancak şimdiden seçimlerin boykot edilmesi yönünde bir iki olay yaşandı. Merkez yayın organında, boykot sistemine ilişkin yönlendirici bir makale basılmalı. Petersburg Komitesi'nin Savaş Sanayileri Komiteleri'ne karşı 1915 sonbaharında benimsediğiyle aynı hattı takip edebilmek için bu gerekli. Boykot Gvozdevciler için açıkça avantajlı, zira bu onlara taşrayla bağlantılar verecek ve onların temsilci statülerine ilişkin hilekârlıklarına destek olacak.

Rus hükümetinin Duma'ya ve Alman barış teklifine karşı tutumu, geniş kitle ve aydın çevrelerinin kafasını karıştırdı. Vatanperver unsurlar dahi, Duma'nın kararından ve "ilkesel olarak" barış teklifleri tartışması için bir zeminde anlaşma konusundaki isteksizliğinden rahatsız. Örgütlerimiz, bu gerçeği Rus burjuvazisinin ve hükümetinin talancı ideallerini örnek bir açıklama olarak kullandı. Savaşan ülkelerin yöneten sınıflarının "barış" planlarına karşı, bu katliamı hükümet aleyhine çevirme ihtiyacını ileri sürüyoruz. Petersburg Komitesi'nin bu yöndeki bir bildirgesi bir iki gün içerisinde çıkacak.

Büro ayrıca bir bildiri çıkarmayı teklif ediyor. Ayrıca bu, süreli bir merkezi yayın organı kurulmasına da vesile olabilir. Bu yöndeki çalışma halihazırda sürüyor. Harkov'dan gelen raporlara göre, mevcut duruma ilişkin farklılıklar ortaya çıkmış. Oradaki bazı yoldaşlar, şu anda bir sosyal devrim döneminde yaşadığımız fikrini savunuyor. Oradan birkaç insanla görüşecek ve niyetlerini aydınlığa kavuşturacağım.

Askerlerin ruh hali son derece gergin. Orduda isyan dedikoduları dolaşıyor. Dvinsk'te huzursuzluklar olduğu rapor ediliyor ancak ne olduğu bilinmiyor. Çar'ın, komutanı General Alekseyev'i "muhalif düşüncelerinden" ötürü "görevden aldığı" ve yerine General Gurko'yu atadığı ilan edildi ancak Gurko da 2 Aralık'ta bir başkasıyla değiştirildi. 6 Aralık öncesinde Soylular Kongresi, Dumacılar ve Devlet Konseyi, Çar tarafından kabul edilme hazırlığı yaptılar. Çarlık uşaklarımız beklenmeyen bir şekilde "fırçalandıklarında" yapacakları konuşmaları çoktan hazırlamışlardı:

Çar, cepheye gitmek için ayrıldı ve onlarla buluşmayı reddetti. Pitirim'e hitabı ve General "Kuvaka'ya" emir verişiyle burjuvaziye karşı memnuniyetsizliğini açıkça gösterdi ... "Toplum" bir bütün olarak söylenti ve dedikodularla dolu. Yazın faal hizmette olan bazı askeri çevrelerin, kolorduların, tugayların ve bazı alay komutanlarının İkinci Nikolay'ı devirme meselesini tartıştıkları bir konferans topladıkları rapor ediliyor. Genel olarak, bariz monarşistler dahi çarlık otokrasisinin bütün yaptıklarından aşırı derecede rahatsız.

14 Aralık: Geçen haftanın sonunda baskınlar yaşandı. Petersburg Komitesi'nin matbaasına el kondu; "Savaşa Kimin İhtiyacı Var?" bildirisinden 6000 kopya ve *Proletarskiy Golos*'un dördüncü sayısından 3000 kopya gitti. Matbaada ve dükkânlarda yirmi dört kişi tutuklandı. Basımcılar arasında daha fazla tutuklamalar da gerçekleşti. Neticede boyutları henüz ortaya çıkmamış büyük kayıplar yaşandı.

İşçilerin düşünceleri şimdi "barış" meselesi çevresinde dolanıyor. Sloganlar talep ediliyor. Bir bildiri yayımlamayı düşünüyoruz. Raporlar talep ediliyor. Ruh hali oldukça yükselmiş durumda, özellikle de Moskova'da. Oradaki "kongreciler" polis yetkililerine karşı mücadeleye girişti. Duma taktikleri burjuvazinin ruh halinin gerisinde kalıyor. Daha fazlasını yazmaya vaktim yok. İş yükü altında olduğumdan bu haliyle yolluyorum. Ellerinizi kuvvetlice sıkarım.

Sevgilerimle, *Aleksandr*

Denizcilerin Askeri Örgütü

Baltık Filosu'ndaki denizcilerin devrimci çalışmaları kahramanlıklarla doluydu. Denizciler arasındaki parti faaliyeti ilk devrim günlerinden (1905) beridir hiçbir zaman tam anlamıyla sona ermemişti. Sadece baskı sebebiyle geçici olarak durmuş, ancak yok olmamıştı. Savaş sırasında, bu devrimci çalışmalar yeniden yükseldi. Seferberlik ile devrimci bir geçmişi bulunan çok sayıda proleter unsur ve denizci filoya aktı. Savaş zamanında mürettebat üyelerini birbirinden ayırmak, barış zamanında olduğundan çok daha zordu.

Petersburg Komitesi, filonun askeri örgütleriyle yakın bağlarını koruyordu. Gemilerdeki, liman merkezli ve müstahkem birlikler içerisindeki bütün çalışmaları denizciler kendileri yürütüyorlardı. Bir yabancının, yeni gelen birinin ya da bir sivilin, Kronstadt, Viipure, Talinn ve Turku'daki tahkim edilmiş bölgelerde sabit bir varlık göstermesi mümkün değildi. Petersburg Komitesi, denizciler arasında çalışma yürütmek üzere insanlar yollamak için çok sayıda teşebbüste bulunsa da başarısız olmuş ve bu sebeple denizcilere kendi güçleriyle örgütler kurmalarını önermek zorunda kalmıştı.

Petersburg'un yaz ve sonbaharında işçi hareketinin kendini gösteren yükselişi, sıkı savaş disiplini tarafından ezildiğinden, bu yükselişin filodaki proleter unsurların ruh haline yansıması güç oluyordu. 1915 sonbaharında, görece güçlü bir sosyal demokrat denizciler örgütü şekillenmişti. Baltık kıyısındaki Kronstadt, Helsinki, Petersburg ve diğer bölgelerdeki bütün büyük gemiler ve kıyı birlikleri, "Kronstadt Askeri Örgütü Baş Komitesi" altında bir araya gelmişti.

Bütün tedbirlere ve askeri örgütteki parti çalışanlarının komplocu yeteneklerine rağmen, faaliyetler kısa sürede iç ve dış Ohrana ajanlarının izlemesine takıldı. Komitelerin örgütlenmesinden kısa bir süre sonra, bizzat parti üyesi olan parti çalışanları, hem sözlü hem de Petersburg Komitesi'nden gelen yayınları dağıtmak suretiyle yazılı olarak kitlesel bir propaganda çalışması başlattılar. Propaganda çok verimli bir toprağa düştü. Savaş ve askerlerin koşulları, güvertelerdekileri derinden huzursuz ediyordu. Bildiriler ve el ilanları parça parça olana kadar okundu ve yaygınlaştırıldı.

Tayfalar arasındaki ısınan devrimci ruh hali, kısa sürede açık bir öfke olarak taştı. 19 Ekim'de, Hangut savaş gemisinin mürettebatı gemi üzerinde yürütülen sisteme ve ayrıca kötü yemeklere karşı kızgınlıklarını gösterdiler. Öfkeli mürettebat, bazı subayları alıkoydu ve yardım için diğer gemilerle temas kurdu. Öfkenin örgütsüzce dışavurumu hızlı bir şekilde bastırıldı. Donanma yetkilileri, geminin mürettebatına çok ağır karşılık verdiler. Yirmi altı tayfa mahkeme huzuruna çıkarıldı ve bütün grup liman işlerine devredilerek dağıtıldı. Yargılama, 17 Aralık 1915'te yapıldı; iki ölüm cezasına ve on dört işçinin değişen koşullarda ağır işe

yollanmasına hükmedildi. Fakat bu kadar barbarca bir baskı bile filodaki devrimci ruhu öldüremedi. Çeşitli boyutta "nizamsızlıklar", Hangut denizcilerine uygulanan misillemeden sonra dahi pek çok gemide görülmeye devam etti.

1915'in Aralık ayında, Ohrana'nın uğraşları üzerine denizcilerle Petersburg Komitesi arasındaki temaslar isabetli bir şekilde tespit edilebilmişti. Siyasi çevrelere katılan denizcilerin arasında jandarmanın casusları bulunuyordu. Petersburg Komitesi ve Kronstadt denizcileri arasındaki bağlantılar, provokatör V. Şurkanov (eski Duma vekili) tarafından "aydınlatılmıştı". Teması koruyan Petersburg Komitesi üyeleri K. Orlov ve V. Schmidt, V. Şurkanov'u yakından tanıyorlardı, evinde sık sık buluşmalar ayarlıyorlardı. Ohrana'nın, Petersburg Komitesi'nin askeri örgüt çalışmasının neredeyse tamamından haberdar olabilmesi işte bu şekilde gerçekleşmişti.

Albay Globaçev'den emniyet müdürlüğüne gönderilen bir yazı bu yollarla elde edilen bilgilerden derlenmişti:

> Baltık Filosu tayfaları arasında, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne ait bir askeri örgütün varlığı, yönetimim altındaki bölmeye bağlı özel ajanlar tarafından bir süredir aşağıdaki satırlarda olduğu hali ile bildirilmektedir:
>
> Her gemide, kendi komitelerini seçen ve her gemi komitesinin de öncü komitede temsilcilerinin bulunduğu sosyal demokrat hücreler faaliyet göstermektedir. Anılan hücreler, tayfaların yüksek gelişkinlik düzeyi ve askeri hizmete alınmadan önce yeraltı çalışmasında çoktan yetenek kazanmış olan bireylerin aralarında bulunması bakımından son derece uygun bir zeminin varlığı sayesinde oldukça bağımsız olarak ortaya çıkmıştır.
>
> Gemilerin öncü komitesi, limandaki çaycılarda ve restoranlarda toplantılar düzenleyerek, bütün enerjilerini ağırlıkla mevcut olayları denizcilere, onlar arasında bir huzursuzluk havası yaratma amacına yönelik cazip bir vurguyla açıklamaya yöneltmiştir. Komitenin deneyimli liderlerinin bu kışkırtıcı yaklaşımı, tayfaların ruh hali üzerinde şimdiden bir miktar etki yaratmış ve söz konusu gizli ajanlara göre, güverte yaşamı kendi olağan koşullarında devam ederken varlığı başka hiçbir sebeple açıklanamayacak

şekilde, şu an neredeyse bütün gemilerde heyecanlı ve çok ileri düzeyde endişeli bir ruh hali mevcuttur.

Savaş gemilerindeki yeraltı çalışmasının ideolojik liderleri, genel bir eylemin siyasi sistemi değiştirmek konusunda ciddi bir etki yaratabilecek etkin bir işçi sınıfı hareketinin ortaya çıkma olasılığını dikkate alabileceği bir durum yaratmak amacıyla, denizcilerin dağınık bir huzursuzluk çıkarmalarını engellemek için her yolu deniyor. Anılan insanların belirlenmiş bir tarihe ilişkin bir eylem planı mevcut değildir ve bütün çalışma örgütlenme alanına odaklanmış durumdadır. Böylece uygun bir ruh halini yaratmayı başarmış olan yeraltı çalışması, şimdi tek başına çıkan tepkileri sınırlamakta sorunlar yaşamaktadır. Bu bağlamda, Hangut savaş gemisinde bu senenin Ağustos ve Eylül aylarında yaşanan ve tayfaların bir kısmının Arhangelsk'e gönderilmesine ve bir kısmının da askeri mahkemede yargılanmasına neden olan memnuniyetsizliğin açıkça dışa vurulduğu olaylar, üzerlerinde olumsuz bir etki yaratmıştır.

Gemiler üzerindeki hücreler ve komiteler, kendini Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin "Petersburg Komitesi" olarak tanıtan ve şu sıralar Petrograd'da faaliyet gösteren grubun desteğinden oldukça bağımsız olarak ortaya çıkmıştır; elimize ulaşan gizli raporlara göre donanma örgütlerinin öncü komiteleri, başlangıçtan itibaren anılan Petersburg Komitesi'yle güçlerini birleştirmek için fırsat kollamış ve bunu pratik anlamda ancak yakın zamanda "Petersburg Komitesi'nin" Vyıborg bölgesi parti temsilcisi olan faal liderlerinden biri üzerinden gerçekleştirilebilmiştir. Askeri örgütle temas kuran söz konusu parti çalışanı Vyıborg bölgesi üzerindeki yönetimini bırakmış olup, şu anda Petersburg Komitesi'nde askeri örgüt temsilcisi olarak bulunmaktadır. Komiteye ilişkin bütün hususlar, bu parti çalışanına, Kronstadt Donanma Destek Birliği'nin yirminci bölüğünden gerçek kimliği henüz tespit edilememiş ve bu çalışandan parti randevu noktalarını öğrendiği anlaşılan Pisarev isimli bir denizci tarafından sağlanmaktadır. Bu yılın 29 Kasım'ında bilinmeyen bir denizci, Pisarev tarafından Petrograd'a, aynı "Petersburg Komitesi" temsilcisine "Otrandev" tarafından imzalanmış bir randevu mesajı ile gönderilmiştir; Pisarev muhtemelen bu imzayı kullanmaktadır; ancak bu ismin arkasında gizlenen bir başka denizci de olabilir.

Şu sıralar öncü askeri komitenin öncelikli meselelerinden biri, Helsinki'de bulunan gemilerle iletişime geçmek ve Kronstadt kentinde çamaşırcı kadın kılığındaki bir kadının denizcilerle buluşması için meskenler bulmaktır. Bununla alakalı olarak, yine gerçek kimliği bilinmeyen bir denizciye, Helsinki'ye altı aylık bir hastalık iznine ayrılan ve parti işçilerinin en ileri gelenlerinden biri olan Brendin'e, komite tarafından görev verilmiştir. Brendin'e aynı zamanda Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin "Merkez Komite" üyesi ve Helsinki'de yerel bir rıhtım ofisinde kâtip olarak yerleşmiş bulunan "Albert" adlı biri tarafından da randevu noktaları iletilmektedir.

Öncü komitenin faaliyetinin ilk neticeleri, 6 Aralık'ta Kronstadt'taki denizcilerin bir toplantısı olacak.

Askeri örgütün sürekli gizli gözlemlenmesine ilişkin adımlar şahsımca atılmıştır.

Bu raporun suretleri 229 ve 230 numaralarıyla Kronstadt ve Finlandiya Jandarma İdareleri'nin başkanlarına gönderilmiştir.

Yukarıda belirtilenleri saygıyla rapor ederim, Ekselansları.

Albay Globaçev

28 Aralık 1915'te askeri işleri yürüten denizci gruplarının aktif üyelerinin ciddi bir kısmı tutuklandı.

Askeri örgütlere "Kronstadt Örgütü Baş Komitesi" olarak anılan öncü merkezinin üyeleri olarak komuta edenler, İ. F. Orlov (Kirill), Timofey Ulyantsev, İvan Sladkov, Nikolay Hovrin, Nikifor Brendin, Mihail Stakun, Nikolay Pisarev ve Vladimir Zaytsev'di. "Kirill" Orlov, üyesi olduğu Petersburg Komitesi'yle teması sürdüren kişiydi.

Baş Komite, gemi ve kıyı birlikleriyle son derece geniş bağlar kurmuştu. Neredeyse bütün savaş gemilerinde adamlar vardı ve çoğunda "komiteler" olarak anılan gruplar mevcuttu. 28 Aralık'ta yapılan ve peşi sıra gelen tutuklamalar, örgütün çalışmasını yalnızca kısmen duraksattı. Baş Komite bile büsbütün olarak tutuklanmış değildi; örneğin Vladimir Zaytsev tutuklanmayanlar arasındaydı.

Askeri örgütün planı çok iyi tasarlanmıştı. Askeri çalışmanın gerektirdiği özel koşulların yansıması olarak, temsilin demokratik

ve seçime dayalı ilkeleri olağan sosyal demokrat örgütlere nazaran bir ölçüde kısıtlanmış durumdaydı.

Komiteler ve bunların merkezleri arasındaki bireysel temasların dışında şifreli yazışmalar da yapılıyordu. Tutuklamalar sırasında bu kararlaştırılmış tertiplerin bir kısmı jandarmaların eline geçmişti. Bütün askerlerin yazışmaları subayların ellerinden geçtiğinden, gerçekçi bir gündelik görünüş taşıyan mektuplar şifreli bir biçimde yazılmaktaydı. Aşağıdaki belge, denizcilerin konspiratif yöntemlerinin karmaşıklığının tamamını ortaya dökmemekle birlikte, genel hatlarına ilişkin iyi bir gösterge teşkil ediyor.

(1) Tarih, metnin deşifre edilmeye başlanacağı noktayı gösterir.

(2) Eğer amcanın civarda olduğu ve bu yerler etrafında bulunduğu ifade ediliyorsa anlamanız gerekiyor ki her şey muhteşem ilerliyor.

(3) Eğer annelerinin hayatta ve iyi olduklarını yazarlarsa anlamanız gereken her yerde her şeyin çok iyi gittiğidir.

(4) Eğer gemilerde dikkate değer bir şey gerçekleşirse başarılı olaylar için şu tür şeyler yazmanız gerekir: Bir erkek ya da kız kardeş (geminin kod adı yazılır) diyor ki (ne dediği vurgulanır) kendisi evdedir, kıtlığa dayanamamaktadır ve düşmanın hızlı bir şekilde yenilmesi için Tanrı'ya dua etmektedir. Bu, o gemide her şeyin yolunda gittiği anlamına gelir, ki eğer kötü gidiyorsa bunun tam tersi ifade edilir.

(5) Eğer birinin yardıma ihtiyacı varsa şunlar yazılır: Babam (buraya geminin kod adı yazılır) bir damızlık at tayı almak istiyor (fiyat yazılmaz).

(6) Eğer bütün gemilerdeki işleriniz yolundaysa evde bereketli bir hasat olduğunu, işler çok başarılı gitmiyorsa da bahar mahsulünün az olduğunu yazarsınız.

(7) Eğer herhangi bir geminin gönderilecek yayınlara ihtiyacı olursa, geminin kod adını yazar ve sonrasında küçük kardeşinizden bir mektup aldığınızı ve bu mektupta evdeki her şeyin kendi kendini çevirdiğinin ve kendisinin kesinlikle hiçbir zorluk hissetmediğinin yazıldığını ifade edersiniz.

(8) Ancak eğer yardım almak çok zorsa, babanızın bir damızlık at tayı aldığını yazarsınız.

(9) Eğer sizin tarafınızdaki veya orduyla bizim aramızdaki

meselelerde bir sorun yoksa bir yürüyüşe çıktığınızı ve çok güzel vakit geçirdiğinizi, ancak eğer işler tıkanmışsa çok bedbaht bir vakit geçirdiğinizi yazarsınız.

(10) Eğer yeni ilişkiler kurma umudundaysanız, daha da iyi bir yürüyüş yapma ümidi taşıdığınızı yazarsınız.

Gemileri, mürettebatı ve diğer birimleri mektuplarda isimlendirmek had safhada riskli bir işti; bu sebeple yoldaşlar bütün gemiler ve kıyı birimleri için kod adlarına başvurmak zorunda kalıyorlardı. Baş Komite bu isimler için özel bir kod geliştirmiş ve bunu yalnızca komitenin örgütleyicileri için belirlemişti. İsimler ara sıra değişiyordu.

Donanmadaki çalışmanın örgütlenmesindeki bütün plan, tamamıyla donanma proleterlerinin kendi yaptıkları planlara dayanıyordu. Tüm askeri örgüt sırtını denizcilere veriyor ve örgütün yenilmez gücü burada yatıyordu. Askeri örgütlenmenin görevlerini tanımlayan ilk nokta, Petersburg Komitesi'ne tam bir bağlılık dile getiriyordu. Bir bütün olarak işçi hareketinden izole edilmiş olmalarından kaynaklı olarak, proleter olanlar da dahil olmak üzere denizciler arasında bağımsız gösteriler düzenleme ve başka eylemlerde bulunma, anarşist eğilim ve dürtüler kendini göstermeye başladığından bu nokta çok önemliydi. Örgütün böylesi bir gelişmeye, özellikle de donanmanın "kendi başına", genel mücadeleden bağımsız olarak başarılı bir devrime imza atabileceği düşüncesine karşı çıkması gerekiyordu.

Aralık 1915'te, örgütlü Baltık Filosu denizcileri, 9 Ocak kutlamalarına karşı tutumlarını sergileme isteğindeydi. Bazı aceleciler bir "gösteri" gerçekleştirmeyi önerdiler. Ne var ki, Petersburg Komitesi genel durumu ve Hangut'tan aldığı dersi dikkate alarak denizcilerin siyasi faaliyetine açık bir şekilde karşı olduğunu ilan etti ve üyelerine kendilerini hiçbir şekilde kürsüde ifşa etmemelerini, yalnızca olağan işlerine devam etmelerini tavsiye etti.

28 Aralık 1915'te tutuklananların yargılaması, 26 Ekim 1916'da yapıldı. Petersburg proleterleri buna yaklaşık 130.000 erkek ve kadın işçinin katıldığı bir siyasi protesto greviyle karşılık verdi. Yargılama hiçbir şekilde denizciler arasındaki devrimci çalışmayı etkilemedi. Bu durum, açık bir şekilde bunu sürdürenlerin şimdi hapiste yatmakta olan on yedi kışkırtıcıdan ibaret olmadığını

ispatlıyordu. Askeri yetkililer bu tutuklamalardan her türlü baskı türünü uygulamak ve tahkim etmek için faydalanıyor, ancak bu tedbirler tayfaları yalnızca daha da provoke ediyordu.

Kronstadt Jandarma İdaresi Başkanı'nın 9 Ekim 1916 tarihli raporunda, Kronstadt Limanı Yardımcı ve Baş Kumandanlığı Komutanı adına Albay Trecak şunları itiraf ediyordu: "Savaş gemilerinde... ve Kronstadt'daki Baltık Filosu'nun diğer gemilerinde ortaya çıkan RSDİP gruplarının, 28 Aralık 1915 tarihinde tasfiye edilmesinden sonra Petrograd Komitesi'nden Baltık Filosu'na gelen kriminal faaliyetler felce uğratıldı ancak hiçbir şekilde yok edilemedi".

Yine bu baş hafiye Trecak, Petersburg Komitesi'nin açıklamalarının da yeniden 1916 Ocak'ta, yani tutuklamaların hemen ardından, "tasfiyeye" aldırmaksızın birlik etrafında çoktan dağıtılmaya başlanmış olduğunu raporlamıştı.

Gizli servis, Şubat ayında yeni insanların çoktan Petersburg Komitesi ile temaslar kurduğunu ve yayın tedariki sağladığını saptadı. Nisan ayında, Putilov tesisleri olayları ve 1 Mayıs'a odaklı Petersburg Komitesi bildirileri denizciler ve askerler arasında dağıtılmıştı.

Dış gizli servisin ve "içerideki ışığın" (provokatörler) takibi sonucunda, Haziran 1916'da "Kronstadt Askeri Örgütü Baş Komitesi'nin" yeniden teşkil edildiği saptandı. Örgütlü denizcilerin birçok toplantısı, özellikle de Kronstadt kafelerinde gerçekleştirilenler, gizli servis tarafından "izleniyordu". Ağustos öncesinde yetkililer, çoktan toplu tutuklamalar ve daha ileri "tasfiyeler" için kafa patlatmaya başlamışlardı.

2 Ağustos 1916 tarihli bir gizli yazışmada, Petrograd Ohrana Başkanı, Kronstadt Jandarma İdaresi Başkanı'na bağlı provokatörlerden elde edilen şu bilgileri aktarıyordu: "Kronstadt Komitesi'nde, her şey yerli yerinde ayarlanmış durumda ve katılımcıları tamamen sessiz ve ihtiyatlı insanlar. Bu komitenin karada da temsilcileri bulunuyor".

Bir "hareket planı" daha aynı iç gizli servis tarafından açık edilmişti: Donların başladığı ve gemicilik hareketlerinin kösteklendiği ve böylece Kronstadt'ta çok sayıda denizcinin bulunduğu zaman bir isyan başlatılması planlanıyordu; subayların bir kısmını

öldürüp bir kısmını tutukladıktan sonra mevcut hükümetin yıkılması, siyasi sistemin değiştirilmesi ve savaşın sona erdirilmesi talebinde bulunacaklardı. "Petrograd proletaryası bu kalkışmayı desteklemelidir ve başlangıcını bildirmek için filo, subaylarından kurtulduğunda Kronstadt'dan açılarak Petrograd'a birkaç salvo atış yapacaktır. Eğer işçilere karşı hükümetin üzerlerine ateş açması gibi ciddi tedbirler ortaya çıkarsa, filo taş üstünde taş bırakmayacak kadar Petrograd'ı yıkıma uğratacaktır".

Provokatörlerden ele geçirilen bu rapor, çok büyük hatalarla maluldür. Askeri örgütümüzün "Baş Komitesi", bu kadar kör göze parmak komploları benimsemeyecek kadar olgundu. Bu türde bir plan, Petersburg Komitesi'nden herhangi bir destek bulamazdı. 1915'ten beri partili çalışanlar arasında, Baltık Filosu'nun açık bir devrimci hareket halindeki olası rolü üzerine konuşuluyordu. Bunlardaki vurgu, her zaman silahlı güçlerin hayati de olsa aslında her zaman bir işçi ayaklanmasına tabi olacak yardımcı rolü üzerineydi. Yalıtılmış bir siyasi faaliyet, işçi hareketinin hiçbir işine yaramazdı ve Petersburg Komitesi'nde ya da Merkez Komitesi Bürosu'nda bu fikrin bir destekçisi yoktu.

Raporda ayrıca "Askeri Örgüt Kronstadt Komitesi, gücüne o kadar güveniyor ve görevlerini o kadar adamakıllı planlanmış bulunuyor ki dışarıdan yardım isteği bile duymuyor..." ifadesi yer alıyordu. Raporun haklı olduğu tek nokta vardı, o da yalnızca "Kronstadt Komitesi'nin" tutuklamalardan sonra 1915'tekinden daha da güçlü olduğuydu; ama hiçbir biçimde o "her şeyi yapabilecek kadar" satırında belirtildiği kadar güçlü değildi.

Aynı bilgiye göre, Kronstadt Komitesi Petersburg Komitesi'nden yalnızca tek bir şey istiyordu: Bir bildirinin 100.000 kopyasının basılması ve bunun bir parti çalışanına gönderilmesi.

Emniyet Müdürlüğü Yöneticisi Tümgeneral Klimoviç'in talimatına uygun bir şekilde, askeri yetkililerle anlaşılarak kışkırtıcılara yeni bir "tasfiye" gerçekleştirildi. 8-9 Eylül gecesi otuz denizci için arama kararı çıkarıldı ve bunlardan yedi tanesi tutuklandı. Aynı zamanda Petersburg'da da "askeri grubu" bulmak için baskınlar yapıldı.

Ancak bu tutuklamalar devrimci çalışmayı çökertmedi, hatta denizcilere "korku" dahi vermedi. Yayınlar önceki gibi dağıtılmaya,

propagandalar açık bir şekilde yapılmaya devam etti. 1916'nın sonbaharında işçi hareketi savaş zamanında daha önce duyulmamış bir etkiye ulaşmıştı ve kuvvetler içindeki proleterler silah arkadaşlarının çağrılarına yanıt veriyorlardı.

Jandarmanın bütün bu müzmin yöntemleri, Amiraller Viren ve Nepenin tarafından aslında olumsuz bir şekilde karşılanmıştı. Onlar bütün bu tutuklamaların, aramaların ve casusluk faaliyetlerinin yalnızca denizci kitlelerini devrimci bir yönde harekete geçirdiğini çok iyi anlamışlardı ve bu yüzden sıklıkla bu tarz tedbirlere izin vermeyi reddediyorlardı. İki ay sonra, Kronstadt Jandarma İdaresi kalenin kumandanlarına, güvenilmez askerleri ileri cephelere ya da Rus İmparatorluğu'nun çok uzak askeri bölgelerine göndermeleri için baskı yaptı. Bundan başka bir çare kalmamıştı, zira tutuklamalar artık fayda etmiyordu.

Hükümet ve Savaş Sanayii Sosyalistleri

Savaş Sanayileri Komiteleri'nin koruyucu kalkanı altında örgütlenen savunmacı işçi gruplarının sunduğu kıymetli hizmetlere rağmen, "yenilenmiş" hükümet 1916 sonbaharında hükümete karşı devrimci bir muhalefet yoluna girmiş olan işçi gruplarına karşı mücadeleye girişti. Sosyal demokrat savunmacılar (Menşevikler) ve Sosyalist Devrimciler tarafından pek çok alanda Savaş Sanayileri Komiteleri İşçi Gruplarına bağlı yarı legal "hareket grupları" oluşturuldu. Ilımlı ve vatanperverce düşünen unsurların dahi bir araya gelmesi çarlık hükümetini korkutuyordu.

"Yeni" İçişleri Bakanı Protopopov, Savaş Sanayileri Merkez Komitesi'ne ve özellikle onun İşçi Grubu'na karşı genel bir saldırıya geçti. Petrograd Askeri Bölge Şefi S.S. Habalov'a hitaben yazılmış bir mektupta Protopopov, İşçi Grubu'nu yasal statülerini devrimci faaliyet için istismar etmeye çalışan "gizli yenilgiciler" olarak resmetmeye çalışıyordu.

Neticede Protopopov, Habalov'un İşçi Grupları'na karşı uygun tedbirleri geliştirmesini tavsiye etmiş ve Kiev Askeri Bölge Şefi'nin benzer problemleri grubu yeniden örgütleyerek ve işçilerle temas imkânlarından yoksun bırakarak nasıl başarıyla çözüme kavuşturduğunu aktarmıştı. Habalov'un Savaş Sanayileri Merkez Komitesi'nin faaliyetine müdahale etme çabaları, Savaş Sanayileri

Komiteleri'nin politika üreticileri tarafından sert bir şekilde geri püskürtüldü ve Kiev hattında "yeniden örgütlenme" başarılamadı.

Savaş Sanayileri Komiteleri'nin burjuva liderleri, İşçi Grupları'nın bütün faaliyetlerinden haberdarlardı ve onları polisin saldırılarından koruyorlardı. Sanayicilerin İşçi Grupları'nın faaliyetini ve dokunulmazlığını koruması İşçi Grubu üyelerinin yüzü suyu hürmetine değildi, bütünüyle gerçekçi bir politik hesaptan kaynaklanıyordu. İşçilerin en ılımlı unsurları ve vatanperver entelektüeller, zafer adına ulusal birliği, sınıf mücadelesi ve uluslararası dayanışma ilkelerinin üstüne çıkaran "İşçi Grupları" etrafında bir araya geliyorlardı.

Yasallığın imtiyazlarından ve liberal burjuvazinin sempati ve himayesinden yararlanan İşçi Grubu sosyal vatanperverleri, ülkemizin işçi sınıfı adına yaptıkları siyasi faaliyette tekelleşmeyi hedefliyorlardı. Yaptıkları, burjuvazinin çıkarınaydı. Bu nedenle, "vatan ve kültür savunması" diyerek aynı dilden konuşan gruplar için hem yer hem de temsili işlevler buluyor ve böylece işçi sınıfı çevreleri içerisinde bölünme yaratıyorlardı.

Çarlık hükümeti, Ağustos 1916'da ilerici bloğun sözlü taarruzlarını başarıyla geri püskürtmüş ve Devlet Duması'nın iradesiz doğasına odaklanarak "kamuoyuna" karşı bir saldırı başlatmıştı. Savaş Sanayileri Komiteleri'nin "kamuoyu" ise, Savaş Sanayileri Merkez Komitesi İşçi Grubu'nda konuşlanmıştı. Protopopov ilk darbeyi buraya yöneltti. Abrosimov ve diğerlerinin kışkırtıcı faaliyeti de bu harekâtta ona yardımcı olmuştu.

Aralık ayının ortasında, Savaş Sanayileri Komitesi'nin yerel İşçi Grupları konferansı düzenlendi. Konferans, Menşeviklerin merkez örgütünün, üyelerinden birinin konferansın hazırlık çalışmalarında yer alan Baturskiy olduğu Örgüt Komitesi'nin doğrudan liderliğinde gerçekleşmişti. Ohrana dosyalarında yer alan materyalden ve grubun yayımladığı raporlardan, savunmacıların politikasının işçi sınıfının gerçek devrimci mücadelesinden ne kadar uzakta olduğu anlaşılabiliyordu. Sosyal vatanperverler, savaşa dair tutum gibi son derece temel bir meselede, "ülke savunusu görevini, demokrasi için kabul edilebilir koşullarda savaşın tasfiyesini gerçekleştirebilmek için temel araçlardan birisi" olarak görmeye devam ediyorlardı.

Kasım ayının sonunda, İttifak Devletleri'nin bir barış anlaşması imzalamaya hazır oldukları, bu sebeple savunmacılarımızın bu diplomatik oyuna burunlarını sokmanın ve "uluslararası proletaryanın aktif olarak insanların özgürlükleri ve onurları üzerinde şu anda arkalarından çevrilen alaverelere müdahil olması gerektiğini" ilan etmenin zorunlu olduğunu değerlendirdikleri yönünde haberler geldi. Savunmacılar, "Uluslararası proletarya" için böylesi bir bakış açısı geliştirmenin yanı sıra, kendi ülkeleri için başka bir ifadeyle şöyle söylemiş oluyorlardı: "Rus proletaryasının konumu, şimdi ülkenin askeri bozgun tehlikesiyle karşı karşıya olmakla, mülk sahibi sınıfların fethetme hırslarına karşı mücadele etmek şeklindeki uluslararası görevlerimizin gerçekleştirilmesiyle, ülkeyi bir felakete sürükleyen siyasi rejimin yıkılması mücadelesini bir araya getirme ihtiyacının bir neticesi olarak son derece karmaşıktır." Konferansın burjuva Konovalovlar ve çarlık hükümetinden tek bir talebi vardı: "Savaş hedefleri ve barış koşulları hakkında eksiksiz açıklamalar."

Ülkedeki genel sola kayış ve işçi sınıfının gitgide yoğunlaşan grevleri ve siyasi hareketleri, savunmacıları dahi mücadeleyi reddetme yönündeki taktiklerini değiştirmeye zorlamıştı. 13-15 Aralık tarihli konferans, "işçi sınıfının siyasi görevleri" kararnamesinde, "işçi sınıfının ... Rusya'nın tamamen feodalizasyonuna doğru giden 11 yıllık sloganları arkasından gitmekten vazgeçeceği" şeklinde bir çekince koymak zorunda kalmıştı. Ne var ki hemen arkasından, 1905'te proletaryanın uğruna savaştığı pek çok slogan konusunda da çekince ve yumuşatmalar geliyordu. Savunmacılara göre günün acil görevi, "mevcut rejimin son kez ortadan kaldırılması ve onun yerine özgür ve bağımsız örgütlenen insanlara destek olmak üzere geçici bir hükümet kurulması" idi. Bu sözlü vitrin dekorasyonunun gerisinde devrimci bir içerik gizlenmiyordu. Bu, yalnızca Kasım'da ortaya atılan bir slogan üzerinde yapılan küçük bir oynamaydı: Devlet Duması tarafından bir ulusal kurtuluş hükümeti kurulması. Savunmacılar, umutlarını Devlet Duması'nın "bütün ulusal hareketin merkezi" olmasına bağlamışlardı. Savunmacıların, liberal burjuvazinin sloganları ve taleplerine uyum sağlamak konusundaki yakıcı istekleri, aldıkları tüm önemli kararlarda kendini açıkça gösteriyordu.

Ne var ki, taktiklerdeki değişiklik İşçi Grubu'nu da yasadışı yola girmeye zorlamıştı. Hükümet, provokasyonlar nedeniyle İşçi Grubu'nun bütün faaliyetleri hakkında detaylı bilgi sahibi oluyor ve grubu "etkisiz hale getirmek" için adımlar atıyordu. Üyelerinin işçiler arasında pek tanınmaması, işçilerin "Savaş Sanayii Sosyalizmine" karşı olumsuz tutumu ile birleşince Protopopov'un görevi oldukça kolaylaşmış oldu. İçi rahattı; Ohrana'nın istihbaratı, İşçi Grubu'nun tasfiye edilmesinin onları takip etmeyi reddeden işçi kitleleri arasında herhangi bir protestoya sebep olmayacağını teyit etmekteydi. Böylelikle tutuklanmaları için gerekli tedbirleri almıştı.

RSDİP (B) Merkez Komitesi Bürosu'nun Faaliyetleri

Günlük sosyal demokrat çalışmayı yöneten tüm-Rusya merkezi, 1915 sonbaharında yurtdışından Rusya'ya ziyaretim başlar başlamaz partimiz Merkez Komitesi'nin atamasıyla benim tarafımdan örgütlenmişti. Ancak, bir yılın sonunda ortalıkta tüm Rusya sathında çalışma yürüten yoldaşlardan yalnızca birkaç kişi kalmıştı. Bu nedenle 1916'da Merkez Komitesi Bürosu işlerinin teknik yanını yürütmek için yoldaşlar seçmek durumunda kaldım. Bu sefer işbirliği yapacak olanları bulma işi daha hızlı sonuç verdi. Parti çalışanları, geçen seneye göre çok daha geniş bir yelpazeden seçilebiliyordu. Petersburg Komitesi'nden temaslar kurma işinde, artık Merkez Komitesi Bürosu'nun örgütlenmesinin ilk döneminde var olan şu saçma Çernomazov-Starck rekabeti ortadan kalkmıştı. Petersburg Komitesi'ndeki öncü parti çalışanlarımızın da kabulü ile (Zeljkiy, Şutko, Antipov, Yevdokirnov ve diğer yoldaşlar), Zalutskiy ve Molotov yoldaşları öncü merkeze getirtmeyi başarabilmiştik.

Çok sık olmamakla birlikte, Petersburg Komitesi'nden ve Sigorta Konseyi'nden (işçi grubu) temsilciler toplantılarımıza katılıyordu. Çalışmalarımızın notlarını tutamıyorduk. O zamanlarda yürütülen pratik işlere ilişkin materyallerden pek azı kalmıştı. Petersburg'un farklı uçlarında buluşuyorduk. Sıklıkla meseleler Lesny mahallesinin terk edilmiş sokaklarında karara bağlanıyor, üç kişi karanlık akşamlarda "gezintiye çıkıyorduk".

Belgelerim arasında, içinde böylesi bir Merkez Komitesi Bürosu toplantısının gündem ve kararlarının bulunduğu yarım bir kâğıt

parçasını saklamıştım. Kararların doğasından anlayabildiğim kadarıyla bu "protokol" Kasım 1916'ya ait. Gündemde şu hususlar bulunuyordu:

1. Merkez Komite (yurtdışındaki) ile ilişkiler. Çözüldü: Bölgelerden gelen her şey Merkez Komitesi Bürosu aracılığı ile gönderilecek.
2. Bölgelerle ilişkiler. Çözüldü: Adres ve temaslar Petersburg Komitesi tarafından tutulacak, sonra Merkez Komitesi Bürosu'na gönderilecek.
3. Bölgelerde eğitimsel ve örgütsel tur. Çözüldü: Merkez Komitesi Bürosu tarafından gerçekleştirilecek.
4. Yurtdışından gelecek yayınlar. Çözüldü: Teçhizat edinilecek (çoğaltma için). Yazı-çizi işi merkezileştirilecek, çoğaltım yetkisi dağıtılacak, makinelerin organize edilmesi için turlar yapılacak.
5. *İzvestiya Byuro Tsentralnogo Komiteta*'nın yayımlanması. Çözüm uygulansa da kayıt altına alınmadı. Buna göre teknik kısmın ve gerekli malzemelerin, personelin ve ekipmanın bulunmasının örgütlenmesi Molotov'a kaldı.
6. *Çözüldü: Savunmacılara Karşı* bildirisinin yayımlanması Merkez Komitesi Bürosu adına yapılacak.
7. Lessners'deki Çinliler. Sarı işçiler meselesi. Çözüldü: Bir sonraki toplantıya ötelenecek.
8. Çalışma ayarlamak için Moskova'dan gelen istihbarat. Çözüldü: V. (bu büyük harf V. M. Molotov'a tekabül ediyordu) 250 rublelik tahsisatla gönderilecek.
9. "Birleşmeciler".
10. Açıklama.

Merkez Komitesi Bürosu haftada bir kereden daha seyrek toplanmazdı. Kısa karşılaşmalar ve toplantılarsa çok daha sıktı. Toplantılarımızda yalnızca Rusya'yla ilgili meseleler değil, uluslararası konular ve Merkez Komitemizin yurtdışı grubunun çalışmaları da konuşuluyordu. Merkezi yayın organı Sotsial Demokrat'ın yayın kurulunun ve partinin bir grup yayın çalışanının, sürgündeki G. Pyatakov, N. Buharin ve diğerlerinin ricası üzerine Büro, yurtdışında ortaya çıkan ulusal sorundaki farklılıklara ilişkin meseleleri irdeledi ve aşağıdaki kararları aldı:

> Yoldaş Belenin'in parti basınındaki işbirlikçiler arasındaki farklara ilişkin parti programı ve taktiklerindeki hususi noktalar üzerindeki açıklamasını dinlemiş olmakla, Merkez Komitesi Bürosu aşağıdakileri yurtdışındaki yayın kurulunun merkezi organının dikkatine sunmayı önemli görmektedir: (1) Rusya'daki Merkez Komitesi Bürosu, Merkez Komite'nin merkez yayın organı Sotsial-Demokrat'ta ortaya konulan temel hattı ile tam dayanışmasını belirterek, Merkez Komite yayınlarının Merkez Komitesi'nin savaşın başından beri benimsemiş olduğu hatla tam uyum içinde olan sıkı bir tutarlılıkta düzenlenmesi yönündeki dileğini ifade eder. (2) Büro, Merkez Komitesi organlarının tartışma evrakına dönüşmesine karşı olduğunu ilan eder. (3) Büro, katılımcılar ve merkez organ yayın kurulu arasında asgari programa ilişkin hususi meselelere dair ayrılıkların, bu bireylerin Merkez Komitesi'nin yayınlarına katılımına iştirak etmesi önünde engel teşkil etmemesi gerektiği fikrindedir ve merkez organ yayın kurulunun anlaşmazlık bölgesi dışında kalan diğer meseleler üzerinde işbirliğini kabul etmesini teklif eder. (4) Büro, farklılıkları netleştirmek ve ortadan kaldırmak amacıyla hem Rusya içerisinde hem de yurtdışında özel tartışma metinlerini barındıran derlemeler basmak için özel yayıncılardan faydalanılmasını teklif eder.

Rus sosyal demokrasisindeki genel fraksiyonlara ayrılma durumuna karşı savaşan bir "birleşmeciler" sorunuyla karşı karşıyaydık. Savaşın ilk yılında, kendilerince illegal biçimde elle yazılmış ve hektograf ile çoğaltılmış bir makale yayımlamışlardı; diğer ülkelerdeki partilerin bölünmelerine ait tarihsel bilgiler sunuyorlardı. Partideki bu "birlik için savaş" temelinde, kendine Bölgeler Arası Komite adını veren yeni bir sosyal demokratlar örgütü ortaya çıktı. Bu örgüt 1913'te doğmuş, 1912 ve 1913 başlarında yaşanan tahribatın ardından Petersburg Komitesi'ni yeniden inşa etmek için aynı yıl oluşturulan "Merkez Grup" ile kesin bir bağlantı kurmuştu.

Savaş dönemi boyunca, parti saflarında mekanik birliktelikler kabul görmediğinden birlik için çağrılar yatışmıştı. Duma fraksiyonunun bölünmesinden sonraki yıllarda, iki partinin varlığı o kadar belirgin bir biçimde saptanmıştı ki, "ne bedelle olursa olsun

birlik" şeklindeki basit talepten geriye pek az şey kalmıştı. Siyasi mücadele sürecinde, Menşevik sosyal demokratlar "kamuoyunun" bir cüzüne dönüşmüş ve işçi sınıfı siyasetini liberal burjuvazinin ihtiyaçlarına uyarlamanın derinliklerinde kaybolmuşlardı. Savaş, Menşevizm'in özellikle bütün bu niteliklerini keskin bir şekilde ifşa etmişti.

Bölgeler Arası Komite'den "birleşmeciler", üçüncü bir fraksiyona dönüşmüştü. Siyaset alanında iç savaş da dahil olmak üzere savaşa ve işçi sınıfının savaştaki görevlerine dair tutumumuzu tamamen kabul ediyorlardı. Yine de bu durum onları, her gün ve her saat karşı ajitaston yaptıkları ve her yolu deneyerek kendilerini ayırmayı gayret ettikleri kişilerle birlik olma rüyasından alıkoymuyordu. "Hiziplere mensup olmayan" sosyal demokratlardan gelen böylesi bir tutum, hizipçiliğin en kötü biçimini teşkil ediyor ve ilkeliliğin gölgesini dahi barındırmıyordu.

Eski tanışıklıklardan faydalanarak, Bölgeler Arası Komite 1916'da birlik bayrağı altında kendisine yoldaşlar toplamaya teşebbüs etti, ancak artık bunun modası geçmişti. Buna eşlik eden birlik vurgusuna sahip bir bildiri, o kadar ifadesiz ve boştu ki gerçek anlamda bir reddiyeyi gerektirecek güçte bile değildi. Bölgeler Arası Komite'nin bu birlik derdi, sonuçta Komite'nin açıklamalarında aynı anda hem Bolşevikler hem de Menşevikler adına konuşmasıyla sonuçlanmıştı.

Görünüşte "tıpatıp" programlara sahip ayrı partilerin varlığı, bazı birleşmeci yoldaşlar tarafından tekil figürlerin kaprisi ve "sabırsızlığın", sekterliğin ve bunlar gibi şeylerin bir neticesi olarak değerlendiriliyordu. "Birlik" hayranları, ülkemizdeki işçi hareketi tarihinin en önemli noktasını gözden kaçırıyorlardı; sosyal demokrat parti çalışanlarının bir bölümünün öne atılmış olmasına ve "enternasyonal sosyal demokrasi" program ve taktiklerini resmen tanımalarına rağmen özünde onun devrimci içeriğine yabancı kalmışlardı. Rus sosyal demokrasisi, şimdi tertemiz bir şekilde kendi derinliklerinden ve kendi programının örtüsü altından bir "liberal işçiler partisi" peyda olduğunu gözlemleyebiliyordu. Savaş, her geçen gün bu bakışın haklılığını daha fazla göstermişti. "Birleşmecilerin" çalışmalarını ve tekliflerini tartışırken, "körlemesine birlik" konusundaki olumsuz tutumumuzu hiç gizlememiştik.

Ancak kısa zamanda birleşmeciler dahi, birleştirilmeye değer sosyal demokrat çevrelerde bazı kısıntılar gerçekleştirmeye başlamışlardı. Savaş sırasında yalnızca "enternasyonalistleri" birleştirmeyi önermişlerdi. Buna cevabımız ise şöyle olmuştu: "Hadi işe koyulalım, faaliyetimiz her türlü bildiriden daha iyi birleştirecektir."

Gıda Krizi

Gıda krizi, temel ihtiyaçların fiyatlarında hızlı bir yükseliş, malların pazardan periyodik olarak yok olması ve ancak "doğru insanları tanıyarak" iş yapılabilir hale gelinmesi, diğer bir deyişle el altından satış biçimini almış ve savaşın üçüncü yılında çok büyük bir kesimi etkilemeye başlamıştı. Özellikle sanayi bölgelerindeki proleter kitleler, bu krizi çok sert bir şekilde hissediyorlardı. Hayat pahalılığından kaynaklı huzursuzluklar ve grevler 1915'te başlamıştı. 1916 yılında ise Petersburg'da dükkânlar yağmalanmıştı. Gıda krizinin bütün yükü, son derecede sınırlı kaynaklarla stoklanmış ürünlerden koparmak için yollar ve yöntemler bulmaya zorlanan ve ortaya çıkan spekülasyonlara karşı kavgaya atılanların başında olan işçi kadınlar ile işçi eşleri ve annelerinin sırtına yüklenmişti.

Aç kitleler tarafından gelen tehdidi hisseden Rus burjuvazisi de, gıda krizine karşı bir "mücadele" başlattı. Fabrika ve İmalathane Sahipleri Derneği'nde örgütlenen sanayiciler, gıda tedariki ve dağıtımındaki sıkıntıların etkilerini ilk hissedenlerdendi. İşçiler ücret taleplerini ileri sürmeye başlıyorlardı. Fabrika ve imalathane sahipleri, tedariki fabrikalardan yapmak suretiyle işçilerin sömürülmesini yoğunlaştırarak krizden faydalanmaya karar vermişlerdi.

Savaşın ilk günlerinden beri hükümet, bir müdahale ve fiyat denetimi hattı benimsemekte zorluk çekiyordu. Fiyat denetimi uygulanmış, ancak ağırlıkla küçük tüccarlara yöneltilmişti. Perakende satış tüccarları ve büyük dükkânlar, herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmadığından, denetimler sıklıkla küçük dükkânlardaki malların ortadan kalkmasıyla sonuçlanıyordu.

Bütün vatanperver toprak sahipleri, tahıl fiyatlarının düzenlenmesine karşı çıkıyordu. Çarlık hükümeti, tahıl ürünleri tedariki işini doğrudan toprak sahiplerine ya da onlara tabi olanlara emanet etmişti. Toprak sahipleri buna pek itiraz edecek gibi

görünmüyorlardı ve çeşitli kuruluşlar vasıtasıyla (özellikle de 1916'da toplanan gıda tedariki denetçileri delegeleri kongresi), tahıl ürünlerinde son derece yüksek asgari fiyatlar belirlenmişti. Bu asgari fiyatlar politikası, tahıl üreticilerinin kâr etmesine yardımcı olmuş ve onları daha yüksek fiyatlar geleceği beklentisiyle daha fazla tahıl stoklamaya itmişti.

Bölge valileri de gıda krizine karşı mücadeleye çekilmiş, özel yetkililer atanmıştı. Halka ve orduya gıda tedarik etme işindeki sömürücü gruplar arası menfaat farklılıkları ve sanayicilerin toprak sahipleriyle onların asgari fiyatlarına karşı mücadelesi, her bir valiyi ve bölge yetkilisini herhangi bir genel plan olmaksızın il dışına tahıl ihracını yasaklamaya itiyordu. Sanayi çevreleri, sıklıkla kendilerini en gerekli mallardan yoksun buluyorlardı. İşçilerden aşağıdaki gibi raporlar gelmeye başlamıştı:

Bryansk bölgesinde, Orel vilayetinde hiç çavdar unu, tuz, gazyağı ya da şeker yok. Bryansk'ta bir libre şeker bir ila bir buçuk ruble ediyor. Memnuniyetsizlik çok yaygın ve "un ve şeker" talebi ile fabrika ve imalathanelerde birçok grev gerçekleşti. Bryansk bölgesinde Star adında bir köy var. Köyün içerisinde, Maltsov şirketine ait cam ürünleri yapan ve savaş sözleşmeleriyle iştigal eden bir fabrika bulunuyor. Buradaki işçiler, 8 Ekim'de iki haftadır ekmek yemedikleri ve sadece patates yedikleri için greve gittiler: İki sözcü belirlediler ve onları un ve şeker talebiyle fabrika müdürüne gönderdiler (çünkü fabrika, ücretleri barış zamanı düzeylerinde tuttuğundan bu malları da savaş öncesi fiyatlarla temin etmeyi üstlenmişti). Müdür hiçbir cevap veremedi, yalnızca sözler verdi. Ancak sonraki gün, iki sözcü güvenilmez unsurlar olarak tutuklandı ve olağanüstü hal düzenlemeleri altında tutuldular; iki gün sonra işçiler geri döndüler ve ortada hâlâ ekmek yoktu. Fabrikada herhangi bir örgüt yok.

Lyudinovo köyü, Jizdra bölgesi, Kaluga eyaleti. Burada bir köy içerisinde, Maltsov şirketine ait bir mühendislik ve madencilik tesisi var. Tesiste aşağı yukarı 5000 işçi ve bir sosyal demokrat örgüt var. Örgüt yirmi kişiden oluşuyor, ancak herhangi bir temasları ya da yayınları yok. Tesis savunma sanayii için çalışıyor. Gıda ürünlerindeki kıtlık ve yüksek fiyatlar sebebiyle, işçiler yüzde 75 oranında artış talebiyle Eylül'de greve gittiler. Grev iki gün sürdü ve

yüzde 50'de anlaşıldı. Ekim'de (son iki gün boyunca) çok ciddi bir un ve şeker kıtlığı yaşandı. Unun 15 kilosu beş rubleye kadar yükseldi. İşçiler ekmek, şeker ve ücret hadlerine bağlı olarak yüzde 25'ten yüzde 100'e kadar artış talebiyle yeniden greve gittiler. Bir buçuk gündür dışarıdalardı. Un elde edildi ve her birine bir buçuk libre şekerle birlikte on libre un dağıtılırken ücretler de yüzde 75'e arttırıldı. 13 Kasım'dan 16 Kasım'a kadar Jizdra kentinde, Kaluga bölgesinde kaldım. Ev malzemelerinde çok kuvvetli bir kıtlık söz konusuydu, neredeyse hiçbir zaman un, şeker ya da gazyağı bulunamıyordu. Köylerden saman dışında hiçbir mal getirilmiyordu. Sonrasında köyleri dolandım: Homurdanma, memnuniyetsizlik ve üstü kapalı bir endişe her yerde hissedilebiliyordu.

Geçim malzemelerinin fiyatları acımasızca yükselirken, işçilerin çoğunun ücretleri hayat pahalılığının çok gerisinde kalmıştı. Sanayinin pek çok sektöründe yetişkin erkek işçilerin yerini, ucuz kadın ve çocuk işçiler almaktaydı. İşverenler belli makineleri kullananlara iyi ücret verirken, geri kalan kitleleri düşük ücretlerde tutarak niteliklileri ayıran kırmızı çizgiler çekebilmeyi başarmışlardı. Böylece, 1916 başında dahi, örneğin frezeciler, tornacılar, tesisatçılar ve döküm kalıpçıları beş ila on ruble kazanırken, geri kalan işçiler saatte ortalama on beş kopek kazanıyordu. Yine de savaşla ceplerini dolduran vatanperver burjuvazi, işçilere verilen yüksek ücretler, onların ileri düzeyde "gayr-i vatansever" taleplerde bulunmaya yönelik mizaçları ve diğer şeyler hakkında şikâyet etmekten geri durmuyordu.

Zemstvolar Birliği ve Kentler Birliği'nde örgütlü olan liberal burjuvazi, yüksek fiyatlara karşı ülkede yükselen hareketin baskısı altında Moskova'da gıda sorunu ile ilgilenmek üzere "Merkez Kitle Örgütleri Gıda Komitesi" adında özel bir örgüt kurdu. Bu kuruluş kısa zamanda gıda çöküşüne karşı "yurttaş mücadelesinin" odak noktasına dönüşecekti. Bütün bu örgütlerin ve merkezlerinin mücadeleleri, çarlığın gıda politikasındaki sorunları düzeltmekten ve sanayicilerle toprak sahipleri arasında doğal olarak tüketici kitleler aleyhine bir uzlaşma çizgisi bulmaktan ibaretti.

Şimdiye dek işçi kitleleri arasında varlık gösteren aynı iki siyasi hat da gıda krizine karşı mücadele konusunda ihtilaf halindeydi: Proleter devrimci sosyal demokrasi (komünizm) ve her türden

eğilime sahip savunmacılar tarafından izlenen liberal oportünizm. Sosyal demokrasinin bütün sosyal vatanperver savunmacı unsurları (Menşevikler) ve Sosyalist Devrimciler, kendi "gıda krizine karşı mücadele" merkezlerini Savaş Sanayileri Komiteleri'nin perdesi arkasında kurmuşlardı. 1916 Şubat'ında Savaş Sanayileri Komiteleri Temsilcileri İkinci Kongresi'nde özel bir gıda komisyonu kuruldu.

Liberal politikacılarımız hem gıda krizinden hem de işçi sınıfının maruz kaldığı maddi zorlukların temel sebebi olan hayat pahalılığından, yani savaş gerçeğinden yakayı sıyırmaya çalışıyorlardı. Bu durum, İşçi Grubu temsilcilerinin bir kısmında olan cehalet ya da olgunlaşmamışlıktan kaynaklı değildi. Bütün halkın mutsuzluğunun temeli olan esas sebepten kaçış, savunmacıların siyasetinin özüydü. "Savaş sanayi sosyalistleri" dahi şunu anlayabilmişti: Savaşı bir kez kabul ettiler mi, işçi sınıfına ihanetlerini sonuna kadar taşımak ve savaşın bütün sonuçlarının üstünü örtme çabası içerisine girmek zorundaydılar.

Burjuvazi, proleter mücadeleyi kooperatifler, halk kantinleri ve diğer yarım yamalak tedbirler gibi her türlü içi boş saçmalığa çevirmek için "işçi temsilcilerinden" faydalanıyordu. Fabrika ve imalathane sahipleri, konu fabrikalar ve imalathanelerin içerisinde kantinler kurmak olduğunda işçilerin taleplerini karşılamaya dünden razıydı.

Savaş Sanayileri Merkez Komitesi İşçi Grubu, Petersburg Kent Duması'na, Petersburg Spekülasyon Babalarını sermayenin çalışan nüfusu için halk kantinleri kurulması gerektiğine ikna etmek amacıyla bir delegasyon gönderdi. Uzun bir beklemenin ardından, Kent Duması kent fakirlerinin koruyucularına halk kantinleri kurulabilmesi için 250.000 ruble tahsis etti. Bu parayla günde 8000 insan kapasitesine sahip yaklaşık dokuz halk kantini kurulması öneriliyordu. Gıda tedarikindeki çöküşe karşı kentin "yardımı" bununla sınırlıydı.

Savaş Sanayii sosyalistleri ve Savaş Sanayii kapitalistleri arasındaki farklar, daha sonra bu kantinlerin örgütlenmesi meselesi üzerinden kendini iyice göstermişti. Eylül 1916'da İşçi Grubu, hastane fonunun ve bu kuruluşlar etrafında kümelenen savunmacı unsurları temsil eden bazı kooperatiflerin temsilcileriyle bir konferans topladı.

Bu konferansın sonucunda, on beş temsilciden oluşan bir "Kantin Merkezi" (İşçi Kantin Örgütlenmeleri Geçici Merkezi İşçiler Komisyonu) kuruldu. Kantinlerin açılış propagandası, Petersburg'un fabrika ve imalathanelerinde yapıldı. En "keskin zekâlı" ve ileri görüşlü üreticiler ve imalathane sahipleri, yüksek ücret taleplerinin önüne geçilmesini sağlayacağından çabucak bu ihtiyaçları gidermeye ve kantinleri kiralamak ve içlerini doldurmak için kaynak bulmaya yöneldiler. Savunmacılar tarafından yoksulların koruyuculuğunun demokratizasyonu adına girişilen bu "hareket" ve "kendi kendini idare eden" kantinler örgütlemek, Petersburg savaş sanayiinde istihdam edilen işçilerin yalnızca küçük bir kesimini besleyebilmekle sonuçlanmıştı.

Bizim yeraltı örgütlerimiz, hem gıda krizi hem de burjuvazi ve işçi hareketi içerisindeki liberallerin temsilcileri tarafından gıda kriziyle savaşmak üzere gerçekleştirilen kampanya için kendi değerlendirmelerini yapmıştı. Partimizin Petersburg Komitesi, bölge ve fabrika komitelerine gıda kriziyle mücadele konusunda aşağıdaki önergeyi gönderdi:

> Biz, ... işçileri, ciddileşen gıda krizi meselesini tartışarak şunları fark etmiş bulunuyoruz:
>
> (1) Bütün ülkelerde gözlemlenebilen gıda krizi, son zamanlarda bir yıpratma savaşı karakterine bürünen mevcut savaşın kaçınılmaz bir sonucudur;
>
> (2) Savaşın devam etmesi, gıda krizinin, kıtlığın, yoksulluğun ve insan kitlelerinin yozlaşmasının derinleşmesine yol açacaktır;
>
> (3) Rusya'daki gıda krizi, ülkenin bütün ekonomisini genel bir altüst oluşa sürükleyen, onu açgözlü sermayenin heveslerine teslim eden ve halk kitleleri tarafından geliştirilen her girişimi acımasızca bastıran çarlık monarşisinin süregiden yönetimi tarafından daha karmaşık hale getirilmektedir;
>
> (4) Gıda kriziyle mücadelede her türlü parçalı yöntem (kooperatifler, ücret artışları, kantinler gibi) krizin sadece etkilerini hafifletmekte ancak sebeplerini ortadan kaldıramamaktadır;
>
> (5) Krize karşı tek etkili mücadele yöntemi, onu yaratan sebeplere karşı mücadeledir. Diğer bir deyişle, savaşa ve onu tertipleyen yönetici sınıflara karşı mücadeledir; bütün bunları

değerlendirerek Rus işçi sınıfını ve bütün demokratları "Kahrolsun savaş!" sloganının arkasında çarlık monarşisine ve yönetici sınıflara karşı devrimci bir mücadele yolunu seçmeye çağırıyoruz.

Bu önerge pek çok büyük işletmedeki genel atölye toplantılarında kabul edildi. Mücadele fikri ve aynı şekilde mevcut gıda krizinin sebepleri, çeşitli örgütlerimiz tarafından özel çalışma notları, tezler ya da kısaltılmış makaleler biçiminde verilmiş, işçi komitelerine çalışmaları için birer rehber olarak dağıtılmıştı. Bütün makale ve belgelerin özelliği, kentli nüfusun kararlarının örgütlenmesindeki "geniş demokratizm" temasıydı. Sabit ücret tarifelerinde çıkarı bulunan Fabrika ve İmalathane Sahipleri Derneği, belli kategorilere belli gıda tedariki ayarlamaları yaparak işçileri bölme lehine irade beyanında bulundu. Bu şekildeki bir yaklaşıma hükümet de karşı değildi, hatta devlete ait işletmelerde benzer tedbirleri kısmen uygulamıştı. Nüfusun geri kalanı ise, bu nedenle işçilere karşı öfke doluydu. "Özel" ve "devlet" sanayileri arasındaki ayrım, tek bir proleter aileyi bile ortadan ikiye bölebiliyordu. İşçiler bu tehlikeyi sezmiş ve buna olumsuz yaklaşmıştı. Kökenleri, proleterlerin sınıf temkinliliğine neden olmuştu.

Zemstvo ve Kent Birliklerinin ve kooperatiflerin bütün enerjisi, gıda krizine karşı mücadeleye odaklanmış durumdaydı; ancak çabaları hiçbir sonuç getirmiyordu. Ekmek giderek tezgâhlardan silinmeye başlamıştı. Pek çok temel ihtiyaç, gönüllü olarak "tezgâh altı" sektöre kaymak suretiyle "açık pazarı" tamamen terk etmişti.

Çalışan nüfus çok büyük zorluklar çekiyordu. Yiyecek ürünlerindeki kıtlıktan kaynaklı çalkantı bir kent mahallesinden diğerine sıçrıyor, her seferinde daha geniş kadın işçi, işçi eşi ve ev kadını çevresini içine katıyordu. Huzursuzluk, kendisini dükkânların yağmalanması, tüccarların, polisin ve diğerlerinin dövülmesi gibi gürültülü patırtılı bir şekilde dışa vuruyor, ancak ücretleri düşürecek ya da büyüyen spekülasyonun ölçüsünü azaltacak kadar güçlenmiyordu. Çarlık hükümeti ve burjuva örgütler, tüccar sermayenin ve toprak sahiplerinin, sanayicilerin ve tahıl istifçilerinin talancı menfaatleriyle savaşamaz, savaşmazdı. Bunların tamamı, yaklaşmakta olan kıtlığın sebeplerini yeraltında açıklama çalışmalarımızı kolaylaştırıyordu. Gıda krizine karşı mücadelemizde

işçilerin dikkatini temel sebebe, yani savaşa odaklayarak işçileri savaşa ve ülkemizin yöneten sınıflarına karşı örgütlü bir mücadeleye çağırıyorduk.

Gıda Meselesi Devlet Duması'nda

Gıda tedariki sorunu, Duma'da Kasım ayının sonunda, 24'ünde masaya yatırıldı. Tarım Bakanlığı Daire Başkanı Rittih, "yenilenmiş" hükümet adına bir konuşma yaptı. Bu konuşmada, Duma'yla bir arada hareket etmeye hazır olduğunu ve henüz çok kısa bir süredir görevde olduğundan hükümetin programına ilişkin bir cevap verebilecek durumda olmadığını söyledi. Rittih, bilindik çekinceyi de ileri sürdü: "Karmaşık ekonomik ilişkiler bağlamında, yalnızca tedrici tedbirlerin ihtimal dahilinde olduğunu düşünüyorum. Her türlü ani kırılmayı reddediyorum".

Gıda politikasına ilişkin birçok kişi konuşmuştu. Bu oturumda da öncü rol Kadetlere düşmüştü; temsilcileri Şingarev son derece yönlendirici bir konuşma yaptı. Bu konuşmada hükümet kürsüsündeki semptomatik boşluğa dikkat çekerek, bu durumu "bilgi, plan ve sistemden yoksun" Bakanlar Kurulu içerisindeki boşlukla mukayese etti: "Savaş sırasında dört tarım bakanı ve altı iç işleri bakanı birbirinin yerine geldi; bunun sonucu ise hiçbirinin ne yapacağını ve öncüllerinin ne yaptığını bilmemesi oldu". Tahıl hasadının en tepe noktasına, 15 Temmuz tarihine denk gelen bir askere alım kampanyası duyurusu yapıldığını örnek vererek sözüne devam etti. Duma üyelerinin kararı kaldırmaları ancak büyük çabaların sonucunda mümkün olmuştu. Bu karışıklık sebebiyle, "bütün bölgelerdeki hasadın Rus olmayan insan gücü tarafından kaldırılması gerekmişti". O zaman bile hükümet bir keşmekeş yaratmaktan geri kalmamıştı:

Stürmer'in telgrafı hem Türkistan hem de Kırgız bölgelerine ulaşıyor ve çalışma saatleri sırasında Rus olmayanların zorunlu hizmeti başlıyor. Sonuç: Bu bölgelerde ciddi ve esaslı nizamsızlıklar ve netice olarak tarlalar için gerekli insan gücünde kayıp. Bakan Naumov biraz zor da olsa savaş esiri işçilerin bir işe yaramasını sağlamayı başardı. Fakat hükümet, savaş esirlerinin tarla işinden çekilmesinde ısrar ederek planı yine bozdu. Aynı Naumov, sabit fiyatlar meselesiyle uğraşıyor ve sonra istifa ediyor. Onun yerine

geçen Birleşik Soyluluk üyesi Kont A. A. Bobrinskiy, sabit fiyatlar belirleme ihtiyacına aşamalı olarak ikna oluyor ve bu muazzam bir mücadeleden sonra özel bir konferansta kabul ediliyor. Bir anda Kont Bobrinskiy, sabit fiyatların nihayet belki gözden geçirilebileceğine dair parlak bir fikre sahip oluyor ve bir tedarik organizasyonu peyda oluveriyor. Yeni bir İçişleri Bakanı sahneye çıkıyor [Protopopov'u kast ediyor – A. Ş.] ve kendisi ile Kont Bobrinsky arasında tuhaf bir kavga başlıyor. Kont Bobrinsky gerçekten işini bırakmak [diğer bir deyişle gıda meselelerini Tarım Bakanlığı'ndan İçişleri Bakanlığı'na devretmek – A. Ş.] istiyor ve işlerini sona erdirmesi şansından onu yoksun bırakan kendi örgütü, kendi bakanlığı ve Protopopov'un yükselen yıldızını karşısında bulan Bakanlar Kurulu'nun çoğunluğu oluyor. Bobrinsky Protopopov'la gövde gösterisi yaparken, Protopopov bankaları tedarik organizasyonuna çekmeyi düşlüyor ve taşra valilerine yaklaşmayı istiyor!

Şingarev daha sonra gıda tedariki üzerine özel bir konferans gerçekleştirmek için yapılan girişimleri açıklamaya geçti; fakat Stürmer konferansa gölge düşürmüş ve "kendi politikasını" dayatmıştı. Bu sırada, Tarım Bakanlığı yerel grupların da dahil olmasıyla bir gıda tedariki örgütü için plan hazırlamaktaydı. Plan, bir yönetmelik bülteninde ve hükümet emirlerinde zorunlu bir düzenleme biçiminde yayımlandı. Ne var ki, birkaç gün sonra Kont Bobrinskiy, Protopopov'un kırsal ve yerel komitelerin yardımıyla bir devrim örgütleyeceğinden korkarak, şifreli bir telgraf ve gizli bir bildirge ile senato tarafından yeni yayımlanmış olan örgüt kurallarının yürütülmesinin her yerde ilga edilmesini talep etti.

Şingarev'in açıklamasından anlaşıldığı üzere, talebe göre tahıl fazlası 440 milyon pooda 6 tekabül etmekteydi. "Ama", diye sordu, "ya ülke bir mahsul kıtlığının pençelerine düşerse? Ya Bay Başbakan'ın sırtlanmamız çağrısında bulunduğu evvelki karmaşa ve bu evvelki kıymetsiz iş eskisi gibi kalırsa? O zaman ne olacak? Esas pratik işin, iş görmekten aciz bir idareyi ortadan kaldırmak olduğu son derece aşikâr değil midir?"

Böylece Kadetler, hükümetin liberal sanayi burjuvazisi için gerekli ve faydalı bir şekilde çalışmak konusunda "kabiliyetsiz"

6 Bir pood yaklaşık 16 kg. (ç.n.)

olduğunu vurgulayarak, bir kez daha "işten anlayan" idare sorusunu yöneltmiş oldular. Şingarev, savaş meselesine değinerek şunları söyledi: "Bedeli ne olursa olsun sonuna kadar götürülmeli. ... Savaştaki hükümet sizin azminizle güç bela hayatta kalıyor; çoğu zaman çekinik korkaklığınız, hükümet acizliği ve hatta bazı zamanlarda haince düşünceler sebebiyle... Halkın fikirleri ve halkın iradesi için bir odak teşkil eden tam olarak Duma'dır, kıymetsiz bürokratlara rağmen savaşı sürdürmeye ve sonuna dek sürdürmeye devam edecek olan da."

Sivil nüfusun ve ordunun beslenmesi sorunu üzerine de şu açıklamayı yaptı: "Bu kürsüden insanlara şunu söyleme anı gelmiştir. Devlet sizin tahılınızı talep ediyor ancak bu tahılı yok pahasına satacak, tıpkı çocuklarını yok pahasına sattığı gibi". Bu konunun, Kadetlerin düşüncesine göre "ahlaki otorite"ye sahip olması nedeniyle Duma için doğrudan bir zorunluluk olduğu barizdi. Gıda politikası, onlar tarafından sabit fiyatlar ve devlet ticaret tekeli politikası olarak tasarlanmıştı: "Sabit fiyatlar, devlete karşı büyük bir görevin sadece başlangıcından başka bir şey değildir. Fransa ve Almanya örneklerinden sonra bir tarım tekeli getirilmek zorunda kalınabilir. Bildiğimiz bir şey şudur ki, örgütlü bir ülke sarsılmaz ancak örgütsüz bir ülke kendi bürokratları ile dahi hesaplaşamayacak kadar güçsüzdür".

Şingarev Rusya'nın iç ve dış durumunu, Rusya'nın konumu ile Fransa devletinin on sekizinci yüzyıl sonundaki durumuyla tarihsel bir paralellik çizerek tasvir etti: "Bunlar bizim kendi günlerimiz değil mi, bu bizim karmaşamız değil mi, bu bizim çıldırmış kör idaremiz değil mi, bunlar bizim kendi iç sorunlarımız değil mi, bunlar bizim dışarıdaki düşmanla savaşmakta kendi başarısızlıklarımız değil mi, bunlar kendi uğursuzluklarımız, şeytani ihanet dedikoduları değil mi?" Böylece bu Kadet lideri, artık "bu rejimin ortadan kaldırılmasından, bu kalabalığın dağıtılmasından ve bu değersiz hükümetin değiştirilmesinden başka bir yol olmadığını" kaçınılmaz olarak söyleyecekti.

Gıda meselesine ilişkin tartışmalar birkaç gün sürmüş, ancak çeşitli partilerin söz alan bütün temsilcileri yalnızca Şingarev'in temel fikirlerini yinelemişti. Sosyalist konuşmacılar arasından Tulyakov şöyle söylemişti:

> Gıda krizi temelde siyasi bir krizdir ve eldeki faciayı hükümet ve toplumun ortak tavizleriyle hafifletmek önceden mümkün olsa da şimdi ani ve kesin icraat hayatidir. Eski rejim, taviz vermek için çok geç kalmıştır ve artık ekmeğe giden yol eski rejimin boyunu ve onun ete kemiğe büründüğü hükümeti aşar. Gıda krizi, yöneticiler yeteneksiz, tembel ve ahlaksız olduğu için değil, aksine normal zamanlarda refahın kaynağını insan kitlelerinin köleleştirilmesinde gören yönetim gıda krizinin zirvesinde Rusya'yı bir soylular mülküne çevirme hayalleri kuran toprak sahiplerinin ellerine emanet edildiği için çözümsüzdür. Gıda meselelerinin, yerel hükümet organları olarak mevcut haliyle insanlara yabancı ve ters olan yerel yetkililere devredilmesinden işçi sınıfının kazanacağı hiçbir şey yoktur.

Bütün oportünistler ve savunmacılar gibi Çkeydze'nin fraksiyonu da diplomatik olarak gıda krizinin temel sorunu olan savaş meselesinden kaçmıştı. Narodnikler (Sosyalist Devrimciler) adına konuşan Rusanov da aynı şekilde gıda tedarikinin çöküşünün temel sebebine ilişkin tek bir söz bile söylemedi. Hem sosyal demokratlar (Çkeydze'nin fraksiyonu) hem de Narodnikler, gıda meselesinde ilerici bloğun "atlı uşakları" gibi davranıyor, böylece ülkenin devrimci proletaryasının düşüncelerini yansıtmanın yanından dahi geçmiyorlardı. Tartışmalar 5 Aralık'ta sona erdi. Sonuç olarak ilerici bloğun önergesi (114 evet, 17 hayır ve 87 çekimser oyla) kabul edildi. Bu önerge bir dizi siyasi detay barındırıyor, sabit bir fiyat sistemi kurulmasını, gıda ürünlerinin bölüştürülmesine yerel birimlerin dahil edilmesini ve bu idarelerden hükümetin çekilmesini, kitlesel tüketime tabi temel sanayi ürünlerinin fiyatları ve üretimi için sıkı ve sistematik devlet ve kamu düzenlemeleri, 1917 için bir plan taslağı, iş gücüne ilişkin bir sayım ve tasnif yapılması gibi hususlar öngörüyordu. Bu tür tedbirlerin uygulanması, "hükümet ve kamu kuruluşları arasındaki işbirliğine" bağlıydı. Her iki taraf da bu âşıklar anlaşmasının peşindeydi.

İşçi Sınıfı Eylemini Örgütlemek

Örgütlü burjuvazinin çarlık hükümetine karşı yürüttüğü kampanya, işçilerin en geniş ve hatta en geri çevrelerine çarlık

otokrasisini devirmenin "parlamenter" yöntemlerinin amaçlarını asla yerine getiremeyeceğini göstermişti. Çarlığın kalesi, ilerici bloğun, Narodniklerin ve Menşeviklerin temsilcilerinin konuşmaları karşısında hiç sarsılmıyordu. Hükümet, dümeni sağa çevirerek cevap veriyor, Rus liberalizminin gerçek ruhunun tam bilincinde olarak, uzlaşmak için bir yol bulacağı konusunda kendine güveniyordu.

Devlet Duması, Devlet Konseyi ve hatta Birleşik Soyluluk Kongresi tarafından benimsenen bütün bu korkutucu "acil göreve geçiş formüllerine" cevaben Çar, Metropolitan Pitirim, General Voyeykov ve diğerlerini onurlandırıyordu. Camarilla Sarayı, Duma ve kamu örgütleri içerisindeki mücadele ile bağlantılı aristokratik dünyanın saflarına dağılma tohumları ekerek zafer üstüne zafer kazanmaktaydı.

Duma ve Devlet Konseyi'ndeki konuşmalar, öncü liberal figürlerden mektuplar ve her türden kongrenin bildirgelerini barındıran yaygın illegal yayınlar, çarın tahtının temellerini çürüten bir etki yaratıyordu. 1916'nın sonbaharında, çarlık monarşisi basın, polis ve kilise tarafından desteklenen, eskiden nüfusun geri ve batıl bölmelerinde sahip olduğu küçücük güveni dahi yitirmişti. Bütün bu haberler, dedikodular, konuşmalar, seslenmeler ve diğerleri şimdi gri pardösü giydirilen, savaş yorgunu taşra temsilcileri üzerinde etkili oluyordu. Şimdiden Duma vekillerine ait saray ve hükümet içerisindeki hainler ve döneklere dair konuşmaların, asker kitleleri üzerinde büyük bir etki doğurduğuna dair belli belirsiz hikâyeler duymaya başlamıştık. Çarlık hükümetinin yozlaşmışlığı hakkındaki bu konuşmalarda ve onlara eşlik eden sohbetlerde, asker kitleleri ordunun korkunç yenilgilerine dair birtakım açıklamalar bulabilmekteydi. 1916'nın sonunda Petersburg civarında dolanan ısrarcı söylentilere göre, kuzey cephesindeki askerlerin birkaç bölüğü, kendi taarruzlarının ve bütün askeri operasyonun hükümet içindeki hainlerce ihanete uğratılacağı şüphesiyle saldırıya geçmeyi reddetmişlerdi. O zamanlarda söylentileri hemen teyit etmek mümkün olmuyordu, ancak devrim sırasında, bu olaylar komuta üyeleri tarafından kabul edilmişti.

Devrimci ruh halinin nesnel olarak büyümesi, bununla birlikte ülkede çarlık hükümetine karşı bir mücadelenin kristalize olması,

grev hareketinin büyümesi ve devrimci alevlenişler, Rusya'daki sosyal demokrat çalışmanın liderleri olarak (Merkez Komitesi Bürosu ve Petersburg Komitesi) önümüze kitlesel sokak gösterileri meselesini çıkardı. Düzensiz, ayrışık eylemler, bireysel işletmelerdeki ve hatta tekil işçi sınıfı mahallelerindeki grevler, uğruna başlatıldıkları siyasi hedeflere ulaşamıyor ve ne parti içindeki kitleleri ne de partili olmayan daha geniş işçi kitlelerini tatmin edebiliyordu. Yükselen sınıf mücadelesi, artık grevlerden başka ve daha kesin yöntemler gerektiriyordu. O zamanki kanaatimize göre uygun mücadele yöntemi sokaklarda olacaktı. Mücadeleyi işçi sınıfının sınırlarının ötesinde gösteriler biçiminde işyerinin sınırlarından sokaklara taşıma hedefimiz, işçiler arasında çok diri bir cevapla karşılandı. Aynı zamanda, daha geniş asker kitlelerini siyasi mücadeleye çekmenin tek yolu olacak eylemler planlıyorduk. Kasım'dan itibaren, Petersburg Komitesi'nin temsilcileriyle birlikte böyle bir faaliyetin somut biçimlerini tartıştık. Parti çalışanlarının Kasım'da başlayan toplantıları, sokak gösterileri taktiğimiz için geniş çaplı tartışmalara sahne oluyordu.

Savaş sırasında, daha doğrusu 1914'ün Haziran günlerinden beri Petersburg proletaryası gücünü sokak gösterilerinde sınamamıştı. Bunun yanı sıra, Nevskiy Prospekt'e "tören alayıyla giriş" geleneği işçi kitleleri tarafından neredeyse her grevde canlandırılsa da, Parti örgütleri de bu tür eylemler hazırlama alışkanlığını kaybetmişti.

Bu meseleyi değerlendirirken, Merkez Komitesi Bürosu bugün 1914'ün "barışçıl zamanından" farklı olan durumu enine boyuna tartmış ve sokak eylemlerine çağrının benzer şekilde şiddetli ve kanlı çatışmalarla neticeleneceğinin bilincine varmıştı. Petersburg Komitesi, K. İ. Şutko, G. Yevdokimov, V. Şmit, N. Antipov, N. Tolmaçev ve diğerleri gibi parti çalışanları ile birlikte, bu taktiklere kolları sıvamanın gerektirdiği sorumluluğu takdir etti ve sokak gösterileri için tarih olarak geleneksel 9 Ocak kutlamalarını belirleyerek bu yönde hazırlık çalışmalarını üstlenmeye karar verdi. Moskova'ya da sokak gösterileri için hazırlanılması talimatı gönderildi. Moskova sanayi bölgesinde sokak gösterilerine geçilmesinin taktik detaylarını koordine etmem için oraya gitmem önerildi.

"Makinenin" (illegal matbaanın) kaybedilmesi, Petersburg Komitesi'ni son derece zor bir durumda bırakmıştı. Aralık

ayında, 9 Ocak için bildiriler hazırlamak zorundaydık. *Proletarskiy Golos*'un dördüncü sayısının bir nüshası çıkarılmıştı, ancak Petersburg Komitesi'nin bunu basma şansı yoktu. Bu sorunu çözme ve özellikle de *Proletarskiy Golos*'un dördüncü sayısını basma işi, Petersburg Komitesi'nin "makinesini" organize etmekten sorumlu yoldaş Antipov tarafından üstlenildi. Yoldaş Antipov, partideki bazı matbaacılarla anlaştı ve kendi adamlarını Altschuler'in matbaasına, Petersburg Komitesi'nin illegal ihtiyaçları için kullanma maksadıyla yerleştirdi. Proletarskiy Golos'un dördüncü sayısının basımı, Aralık'ta Petersburg Komitesi'nin Ocak gösterilerine hazırlığı için en büyük işlerinden bir tanesiydi.

Yoldaş Antipov'un liderliğinde, matbaacılarımız Altschuler'in matbaasını kullanmak için bir plan geliştirdiler. Matbaada çalışan "adamlarımız" bütün çalıştırma usullerini öğrenecek, cihazların düzenini ve mekânın bütün özelliklerini inceleyecekti. Antipov, farklı zanaatlardan on iki ya da on üç cesur ve adanmış matbaacı seçti ve 17 Aralık akşamı hep birlikte matbaayı silahlı olarak rehin aldılar. Baskının kontrolünü ele geçirmiş olan matbaacı yoldaşlar, orada çalışan gece vardiyasını bir yere kapatıp kendi kaynaklarıyla *Proletarskiy Golos*'un dördüncü sayısının birkaç bin kopyasını bastılar. Operasyonun ilk kısmı parlak bir başarı göstermişti ancak sonu talihsiz oldu. Gazeteleri dışarı taşıyanlar çıkışta tutuklandılar. Ancak olay yerinde tutuklamaların devam etmesine rağmen, bazıları yayınları randevu noktasına getirmeyi başardılar.

En başta bu fiyaskonun, Rasputin'e düzenlenen suikastın ardından bütün bölgede alarm halinde olan polis tarafından rastgele yapılan bir baskın sebebi ile gerçekleştiğini düşünmüştük. Ne var ki, doğan bütün bu kayıplar, Antipov'un ve diğerlerinin önsezileri kadar, bizi de bir ihanet teorisine sürükledi. Bir dizi kanıt da bu şüpheleri doğruluyor ve ilgili kişiyi doğrudan saptama fırsatını da sağlıyordu. Şüphe, Şubat Devrimi'nden sonra ortaya çıkan belgelerce teyit edilmek üzere, matbaacı Mihaylov'un (namı diğer matbaacı Vanya) üzerinde kaldı.

Moskova'ya seyahatimi 16 Aralık tarihine planlamıştım ve güvenliği arttırmak için son günlerimi üzerimdeki yoğun takibin bütün izlerini ortadan kaldırmaya adadım. Bu takipten kurtulmayı başardım ve hiç fark edilmeksizin yasal bir biletle trene bindim.

Ertesi gün Moskova'daydım. Moskova'da Teplıy Pereulok'ta bulunan Obolenskiy'nin evinde çok kullanışlı iki girişi bulunan güvenilir bir sığınağım vardı. Moskova'nın casusları beni tanımıyorlardı; bu sebeple buradaki işler benim için kayda değer bir biçimde daha kolaydı. Parti örgütüyle P. G. Smidoviç, V. P. Nogin, İ. İ. Skvortsev, M. S. Olminskiy ve ismini hatırlayamadığın bazı başka yoldaşlar üzerinden temas kurdum. Zamoskvoreçiye mahallesinde "alt düzey" parti çalışanlarının tamamı ile bir toplantım vardı; sonrasında da Ticaret Okulu'nda bir randevuya gittim. Sokak gösterilerinin yoğunlaştırılması meselelerine ilişkin olarak Moskovalı yoldaşlarla tam bir dayanışma tesis ettim. Moskova parti çalışanları (Merkez Komitesi Moskova Bölge Bürosu) da ilk sokak gösterisi denemelerini, 9 Ocak 1917'de gerçekleştirmeye karar verdiler. Sanayi bölgelerindeki işçiler bu gösteriler için hazırlanıyorlardı. Bir bildiri dağıtılmasına karar verildi.

Moskova işçilerinin ve nüfusun "demokratik" çevrelerinin ruh hali Petersburg'daki ile çok benzerdi. Moskova'ya ziyaretim, Rasputin suikastına denk gelmişti ve bu meselede sansürden muaf oldukları anlaşılan Moskova gazeteleri sarayın bu "gizemi" karşısında oldukça keyiflenmiş görünüyordu. Bu sofu zamparanın öldürülmesini, bir saray darbesinin öncülüne değilse de son derece büyük bir siyasi olaya dönüştürme niyetindelerdi. Burjuva gazetelerinin bu inancı, çarlığın kodamanlarına duyulan güveni sarsmakta ciddi bir fayda sağlıyor ve çar iktidarının "ilahi" kökenine son bir darbe indiriyordu. Rasputin hakkındaki gazete sansasyonlarının yanı sıra, "Madrid sarayının sırlarını" gölgede bırakan büyük bir saray içi yaşam dedikoduları dalgası gazetelerde hızla yayılıyordu.

1916'nın sonunda Moskova'daki parti işi, çok özel bir şekil almaya başlamıştı. Neredeyse bütün işçi sınıfı mahallelerinde sosyal demokrat faaliyetler gerçekleştiriliyordu; ancak Moskovalı yoldaşların çalışmaları bütün şehir ölçeğinde bir araya getirmek yönündeki çabaları, örgüt içinde sağlam bir yuva yapmış olan provokasyon faaliyeti tarafından altüst ediliyordu. Bu provokasyonlar ve jandarmanın yoğun iç ve dış izlemesi yüzünden, o zaman Moskova'da yaşayan, çok uzun süredir önemli katkılar sunan parti çalışanlarından tam verim alamıyorduk. Merkez Komitesi Bürosu,

mali sıkıntılar nedeniyle Moskova parti entelijansiyasının uygun güçlerinden diğer bölgelere destek olmak için faydalanamıyordu. Merkezde ve yerelliklerde parti çalışanlarına çok ihtiyaç olsa da, bir grup yoldaşı ancak zaman zaman kullanabiliyorduk.

Mali kaynaklardaki açık, Merkez Komitesi Bürosu'nun faaliyetlerini büyük ölçüde kısıtlıyordu. Örgütlerden gelen katkılar son derece azdı. Amerika'da sattığım Yahudi kıyımına dair materyallerden elde ettiğim paradan kalan ne varsa çabucak tükenmişti. Mali kaynakları güvence altına alma görevi, bütün geri kalan işlerle birlikte bana kalmıştı. Hayat pahalılığı, işlerimizin üzerine büyük bir ağırlıkla çökmekteydi. Merkez Komitesi Bürosu için "makine" ayarlama ihtiyacı, örgütlerin düzenli bir şekilde ziyaretinin organize edilmesi ve parti örgütünün önerdiğimiz konferansı, kısacası ayrıntılarıyla planladığımız bütün çalışma programı en başta karşımıza önemli mali ihtiyaçlarla dikilmişti. Büronun bütçesi, bu ihtiyaçları karşılayacak durumda değildi. Harcamalarımızı karşılamak için yerel örgütlerdeki katkılar üzerinden yüzde onluk düzenli kesinti almak, mahkûm edilen vekiller için kartpostal ve resimler satmak ve hatta "eski" sosyal demokrat çevrelerden tahsilat yapmak gibi bir grup tedbire yönelmek durumundaydık. Bu konuda, A.M. Gorki ve I.I. Ladiznikov'un çok önemli yardımları oldu. Ne var ki, o zamana kadar kapitalist işletmelerde ve kitle örgütlerinde üst düzeylerde bulunan ya da on binlerce ruble karşılığında öncü firmaların teknisyen ve müdürleri olarak çalışan "eski" sosyal demokratlardan mali destek edinme çabalarımız başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Ben şahsen bu beylerle görüşmek üzere (ki bunlar şu anda yoldaşımız ve Rusya Komünist Partimizin üyeleridir) bazı insanları yollayarak biraz nabız yoklasam da sonuç alamamıştım. Bir keresinde, mali politikamızın meselelerini tartıştığımız sırada, A. M. Gorkiy bu "hükmü kalmamışları" tasvir ederken çok yerinde bir şekilde, "yeraltı işi yerine, Küba'da içkili âleme gitmen için daha kolay para verirler" demişti. Ne kadar da haklıydı. Çok azı çağrılarımıza cevap vermişti ve bunlar da "toplumda" o zaman önemsiz konumlardaki yoldaşlardı. Merkez Komitesi Bürosu, ayrıca Moskovalı yoldaşlara tüm-Rusya çalışmasını güçlendirecek kaynaklar bulma zorunluluğunu dayatmıştı; ancak mali meseleler orada da pek parlak değildi. Bu parasızlık işimizi aşırı ölçüde

engelliyordu. Yurtdışı ile ilişkiler ve yayın sevkiyatlarının gerçekleştirilmesi ciddi kaynaklar gerektiriyordu. Rusya sathında siyasi eylem örgütlemek için de çok paraya ihtiyaç vardı ancak para olmadığı için bölgelerle bütün ilişkiler düzensiz gidiyordu.

Çalışmalarımızı Petersburg, Moskova ve İvanovo-Voznesensk'teki gösterileri örgütlemeye yoğunlaştırırsak, taktiğimizin çeşitli yollarla, Petersburg ve Moskova işçileri ile farklı bölgelerden diğer işçiler arasında doğrudan temasla daha fazla yayılacağını ve bütün diğer sanayi bölgelerindeki gelişkin fabrika proleterleri tarafından da benimseneceğini varsaymıştık.

Yeraltı, Uluslararası ve Çarlık Ohranası

Savaş zamanında siyasi takip ve provokasyon, "barış" zamanında hiç görülmemiş bir raddeye varmıştı. Savaşan ve tarafsız bütün ülkelerin askeri genelkurmayları ve hükümetleri, partilerin ve devrimci işçi hareketinin siyasi faaliyetlerinden savaşan dünya güçlerinin şu ya da bu bloğunun lehine yararlanmak niyetindeydi. Savaşan ülkelerin politikacıları ve stratejistleri, amaçları doğrultusunda rakiplerini zayıflatmak için hiçbir yöntemi uygulamaktan kaçınmıyorlardı. Kalkışma, grev ve hatta devrim ile monarşilerin ve çarlığın yıkılması üzerine yapılan spekülasyonlar, çok sayıda savaşan ülkenin stratejik ve askeri planlarının bir parçasını oluşturuyordu.

Uluslararası asker ve polis gözetimi ve provokasyonu, biz Bolşeviklere yurtdışındayken dahi rahat vermiyordu. Savaş karşıtı sloganlarımız ve çarlık karşıtı devrimci faaliyetimiz, Rusya'yla savaş halinde olan hükümetlerin de İtilaf Devletleri'nin de dikkatini çekmekten kurtulamadı. Alman emperyalizmi, Rusya'daki devrimci savaş karşıtı çalışmamızı kendi çıkarlarına kullanma ihtimalini hesap edenlerin ilki oldu. Böylesi niyetleri önceden sezmiştik. İkinci Enternasyonal'in sosyal demokrat partilerinin çözülüşü ve ihaneti, hükümetler ve onların genelkurmayları için casusluk tertiplerini ve siyasi maceracılığı kolaylaştırmıştı. Ne var ki, Alman ve Avusturya emperyalistlerinin askeri tasarıları bize dert vermiyor, yalnızca bizi yurtdışındayken dahi gizli servislerin kapanına düşmemek konusunda çok daha dikkatli olmaya zorluyordu. Daha savaşın ilk aylarında, Avusturya-Almanya gizli servislerinin

saflarımıza sızma teşebbüsleri söz konusu olmuştu. Ancak emperyalistlerin ilk casusları "sosyal demokratlar"dı. Alman sosyal vatanperver ve iş adamı olan Parvus'un, devrimci çalışmalarımıza "destek olma" niyetine aşinaydık. Fakat böyle şeylerin en küçük bir emaresi dahi, yurtdışındaki yoldaşlarımızın Parvus ya da benzeri bir adamla bağlantısı olan herhangi biriyle yolları ayırması için yeterliydi.

Gizli servisin aramızda hareket etme, bize yardım etme ve bizden "bilgi" alma gibi birtakım teşebbüslerine şahsen de denk gelmiştim. Bu tarzda ilişkiye geçtiğim ilk "üst düzey" casus, Alman sosyal demokrasisinin Merkez Komitesi temsilcisi olarak 1914 Ekim'inde İsveç'e seyahat eden bir Hollandalı sosyalist olan ve İkinci Enternasyonal'in liderlerinden Troelstra'ydı. Petersburg'a henüz gelmişken, Alman sosyal demokrasisi Merkez Komitesi'nin çarlığın tehlikelerine karşı kendi hükümetinin savaşını desteklediğini ve mücadelemizde bize destek olmak için hazır olduğunu ilk defa ondan duymuştum. Troelstra teklifini reddetmem ve mücadelemizin on altı inçlik top mermisi tarafından destekleneceği fikrine yönelik öfkem karşısında afallamıştı (en azından afallamış gibi gözükmüştü). Sonrasında benden Merkez Komitesi'nin teklifi hakkındaki görüşlerimi yazılı olarak iletmemi rica etmişti. Troelstra henüz Stockholm'deyken, teklife karşı cevabımı yazmış ve kendisine teslim etmiştim.

Stockholm'e, önce yoldaş A. M. Kollontay'a ve sonrasında bana uğramak üzere Estonyalı sosyal demokrat Kesküla da gelmişti. Buluştuğumuzda, yoldaş Lenin, Zinovyev ve yurtdışı merkezlerimizin diğer üyeleri ile olan temaslarını ve tanışıklığını kullanmaya çalışmıştı. Kesküla, kendisini siyasetimizin Almanya'yla uyumlu olmasını desteklediğini ilan ederek tuhaf davranıyordu. Nihayetinde bana, eğer çarlığa karşı silah, matbaa ve diğer mücadele araçları konusunda yardımına ihtiyacımız olursa arabuluculuk yapabileceğini teklif etmişti. Bu davranışları bize çok garip geldiğinden hemen Alman Genelkurmayı'nın bir casusu olabileceğini hissetmiş ve sadece teklifini reddetmekle kalmayıp aynı zamanda kendisiyle bütün ilişkimizi de kesmiştik. İsveç'teki bağlantıları gerçekten dikkate değerdi. Finlandiyalı "aktivistlerle" teması, Rus temsilciliğinde ve Rus bankaları ile sigorta çevrelerinde de arkadaşları vardı.

Kesküla ile iş yürütmeyi reddedişimiz, başka kişiler aracılığıyla aramıza sızmak konusunda sonraki girişimlerine engel olmamıştı. 1915'in sonunda, RSDİP (B) Stockholm sekreteri Bogrovskiy ile Kesküla arasında bir bağlantı tespit ettik. Araştırmalarımız sonucunda, Bogrovskiy'nin Kesküla'dan şahsi kullanımına ayırmış olduğu bir miktar para aldığı ortaya çıktı. Kesküla ile ilişki kurmanın kabul edilemezliği kararının ihlali sebebi ile Bogrovskiy partiden atıldı ve bu olay bizleri devrimci çalışmamıza insanların desteğini çekmek konusunda daha ihtiyatlı yaptı.

Bogrovskiy'nin faaliyeti ve Kesküla ile ilişkilerine dair soruşturma, yoldaş N. Buharin ve G. Pyatakov tarafından gerçekleştirilmişti. Kısa sürede Bolşeviklerin Stockholm grubunu kuşatan bir casusluk halkasının taze delillerini tespit ettik. Kesküla'nın Norveç'ten sınır dışı edilmiş olan Danimarkalı sol sosyalist Kruse ile teması olduğuna dair kanıtlar bulmayı başardık.

1915 ya da 1916'da, Kruse ile Petersburg'daki Danimarkalı *Otel Dagmar*'da karşılaşmıştım. Rusya'ya gelişi bana çok şüpheli gelmiş, bulanık açıklamaları yalnızca içime yuvalanan güvensizliği teyit etmeye yaramıştı. 1916'da Moskova'da, N. M. Buharina'nın evindeyken Kruse'nin faaliyetlerinin doğasına ilişkin şüphelerimi meşrulaştıran daha fazla kanıt elime geçti. Görünene göre, herhangi bir şüphe çekmediğini düşünen Kruse de, Kesküla'nın 1914'te Moskova'da bize sunduğu kolaylıkların tamamını teklif etmişti. Aynı zamanda, Moskova'da oturan Kesküla'nın arkadaşları ile temasa geçebilmek için ilişkilerimizden, özellikle de N. Buharin tarafından kendisine verilen N. M. Buharina'nın adresinden faydalanmak niyetindeydi. Şüphelerimi N. M. Buharina ile paylaştım ve sonrasında ondan İngilizce yazılmış tuhaf içerikli bir mektup aldım. İçerisinde gidip bir Estonyalıyla buluşması ve kendisine Kesküla'dan bir mesaj iletmesi yönünde bir rica yer alıyordu. Derhal Kruse'nin mektubunun kopyalarının alınmasını önerdim; böylece "sol" sosyalistin gizli servisle doğrudan bağlantıları olduğu ortaya çıkacaktı.

1915-1916'nın kışında, Rusya'da kalışım sırasında Buharin ve Pyatakov yoldaşlar devrimci karşı istihbarat yeteneklerini o derece geliştirmişlerdi ki bütün casusluk servisi alarm halindeydi. İsveç'teki askeri istihbarat ve polis istihbaratları birbirleriyle

yakından irtibatlıydılar. Alman istihbaratı, İsveç'in en yüksek hükümet çevrelerinden hamiler edinmişti. Fransız ve İngiliz istihbaratı da iş üzerindeydi; kısmen yüksek ticari çevrelerden ve İskandinav ülkelerinin "demokrasilere" duyduğu sempatiden yararlanıyorlardı. Bizim karşı istihbaratımız, İsveç polis gruplarını o denli telaşlandırmıştı ki Stockholm yetkilileri, yoldaş Buharin ve Pyatakov'u aceleyle alıp, onları İsveç topraklarından sınır dışı etmek için anlamsız suçlamalar uydurmuşlardı. Branting ve parti çoğunluğu, bu oyunları açığa çıkarmak için hiçbir adım atmıyordu.

Kesküla ve ajanlarından gelen teklifleri, 1916'da Branting'in dikkatine kişisel olarak sunmuştum; ancak İsveç sosyal demokrasisinin şefleri casusluk ağının çalışmalarını açığa çıkarmak için herhangi bir çabaya girmedi. Savaş karşıtı sosyalist grupların çalışmaları, tarafsız ülkelerde dahi suçtu ve polisin tetikte bekleyen gözlerine takılıyordu. Bunlar bize sık sık çarlığın yöntemlerini hatırlatıyordu. İsveç'te kalırken, siyasi kimliklerimizi ya da İskandinavya'daki sosyalist partilerin sol gruplarıyla ilişkilerimizi gizlemedik. Bu örgütlerin adresleri, hem Rusya ile hem de yurtdışındaki merkezlerimizle iletişimimizi sürdürmemiz için bize yardımcı oluyordu. Yayınları İsveç sosyal demokratlarının adreslerinden teslim alarak, Rusya'ya deniz yoluyla gönderiyorduk. Bu bağlantı İsveç polisi tarafından tespit edildi. Bir keresinde (1916'da) güneyde bir Stockholm işçi sınıfı bölgesinin Folkets Hus (Halk Evi) içerisindeki sol grupların mekânına bir baskın yapmışlar ve burada yayınlarımızın bir kısmına el koymuşlardı. Yoldaşlarımızın aldığı yazışmalar, hafiyeler tarafından açılıyor ve denetleniyordu. Yasadışı çalışma konusunda parti materyalini kendi adresime yollatmama kuralım, oradaki çalışmam boyunca kayıp belgeler ve mektupların birer örneği mevcut olmadığından haberleşmemize engel olsa da beni güvence altında tutmuştu.

Bu en gerici savaş, işçi sınıfı hareketine karşı mücadele için her türlü hilenin benimsenmesini gerektiriyordu. Halkların emperyalist katliamını kutsayan ve işçi sınıfını savaşın "özgürleştirici" misyonu ile aldatan Batı "demokrasileri", çarlığın Ohranası'nın sol sosyal demokrat gruplara ilişkin bütün taktiklerini devralmıştı.

Ohrana'nın işi savaşta hafiflememişti. Savaş koşulları, jandarmaya isyanın kökünü kazımak için sınırsız imkânlar sunmuştu.

Hapis, ağır çalışma ve sürgün gibi barış zamanı "cezalarına", şimdi de yenileri eklenmişti: Ön cephe mevzilerine gönderme. Çok sayıda öncü işçi grevlere katıldığı, sömürüye karşı protestoda bulunduğu ya da siyasi faaliyette bulunduğu için ön cephelere sevk edilmişti.

Büyük sanayi merkezlerindeki yeraltı örgütlerimizin dış takibi, yalnızca yerleştirilen ajanlar ve diğer casusluk belirtileriyle sürdürülmüyordu. Yeraltı örgütleri için en tehlikeli casusluk türü provokasyondu; namı diğer "içerideki ışık". Petersburg, Moskova ve diğer büyük örgütler, iş üstündeki "iç servisin" gölgesini her bir adımda hissedebiliyordu. Petersburg Ohranası'nın matbaayı bulması ve Petersburg Komitesi üyelerini ve diğer yönetici parti çalışanlarını tutuklaması, ancak provokasyon yöntemiyle gerçekleşmiş olabilirdi. Bir parti çalışanının Petersburg'daki yasadışı faaliyetinin ortalama süresi standart üç aydı. Örgütlerimiz kendini bu standarda göre donatmıştı. Bu kuralın elbette birtakım istisnaları olabiliyordu, ancak bu istisnai durumlar yeraltı örgütü tarafından "normun bir istisnası" olarak değerlendirilmekteydi. Böyle bir üç aylık sürenin sonunda, iç istihbaratın çalışması ve gölgeleme biçiminde dışarıdan izlemeler tutuklamalarla neticeleniyordu. Sokak tutuklamalarının çok az örneği vardı. Ohrana, parti çalışanlarının gece sığınaklarını tespit edip tutuklamayı evlerde gerçekleştirmeyi tercih ediyordu. Nitelikli profesyoneller, bu sebeple her şeyden önce mümkünse konaklama yerlerini ve evlerini gizlice ayarlamaya çalışıyordu.

Ekim 1916'da Stockholm'den Petersburg'a son gidişimde, görece çabuk bir şekilde üzerimdeki yoğun dış takibi fark etmiştim. Beni takip eden hafiyeleri atlatmak oldukça kolaydı. Özellikle keskin bir his geliştirmiştim ve gözlerim yanımdan geçenler arasında peşimi bırakmayan bir hafiyeyi çabucak görebiliyordu. Tutuklamadan kaçınmak için, her ikisine de sahip olsam da pasaport veya kalıcı bir daire kullanmadım. Benim için Mavritskiy ismini taşıyan bir pasaport karnesi, "güvenilir kişiler" tarafından ve V. Şurkanov'un (bir provokatör) "özel" yöntemleriyle alınmıştı. Ayrıca Helsinki'den geçerken Finli bir vatandaşın ismini taşıyan bir başka pasaport elime geçmişti. Bunların ikisini yalnızca demiryolu seyahatleri için kullanıyordum, ancak bir tanesini, çoğunlukla da Fin pasaportunu

herhangi bir sokak olayında belge olarak kullanmak üzere yanımda taşıyordum. Bu kimlikleri oturma izni almak üzere hiç kullanmadım; bunun yerine hamillerce elde edilen vizeleri kullandım.

Çalışmam içerisinde kesin "kurallar" geliştirmiştim. Aynı yoldan asla iki kere yürümeyecektim. Bir dairede asla bir kerede bir geceden daha fazla kalmayacaktım. Farklı konaklama yerlerinin mevkileri izimi silikleştirmeme yardımcı oluyordu. Böylece 1916'nın sonuna kadar, Neva Kapısı'nın ötesinde üç, Vyıborg tarafında iki, Lesnıy'da bir, Grajdanka'da bir ve Galernaya Gavan'da bir daire kullanmıştım. Çok yoğun izlenme durumunda, dairelerimin birinde birkaç gün saklanıyordum ki casusların planları boşa düşsün. Gece konakladığım yerlerin konumlarını, bütün yoldaşlarımdan özenle saklıyordum.

İç istihbaratla, diğer bir deyişle provokasyonlarla mücadele etmek son derece zordu. Provokasyonların varlığı örgütün bütün çalışmasında kolayca sezilebiliyordu. Savaş boyunca çok sayıda yoldaş hakkında provokasyon suçlamaları, gizli şüpheler ve ipuçları ortaya konuldu. Bu şüphelerin çoğunun kendisi provokasyon niteliğindeydi. Saflarımızda olabildiğince fazla şüphe ve moral bozukluğu sağlamak Ohrana için çok önemliydi. Bu söylenti ve şüpheleri çok titiz bir şekilde incelemek zorundaydık, ancak bunların teyit edilmesi "somut" verilerin eksikliğinden kaynaklı olarak neredeyse her zaman sallantıda kalıyordu. Şüphelerin dikkate değer bir kısmı, tekil yoldaşların güvensizliği ve şahsi sezgileri üzerine kuruluydu. Güvensizliğin temellerini tespit etmek ve şüpheli üyeyi parti çevresi dışındaki faaliyetleri üzerinden daha yakından incelemek ve kontrol etmek zordu. Bununla birlikte tekil yoldaşların duyarlığı ve düşmanın adeta "kokusunu alma" yeteneği, şahsi deneyimime ve bir grup yeraltı çalışanının tepkisine göre çok nadiren isabetsiz oluyordu. Meşhur Miron Çernomazov'un bir provokatör olduğunu birtakım şahsi kanaatler üzerinden ilan etmiştik.

Yoldaşlar, Çernomazov'un entrikalarından ve kariyerizminden 1914'ten beri şüphe ediyorlardı. 1915'te Çernomazov'un faaliyetleri ile karşılaştığımda, bunların yıkıcı ve parti karşıtı doğasından ciddi anlamda dehşete düşmüştüm. 1915'in sonunda, Çernomazov'un hastane ve sigorta fonlarındaki çalışmasına ilişkin çok sayıda kişisel beyanla muhatap oldum. Çernomazov, Vyıborg tarafının en

büyük işletmesi olan Lessner işletmelerinin, hastane fonlarının sekreterliği pozisyonunda olmasından faydalanarak, kendi şahsı etrafında sigorta işi için bir öncü merkez kurmayı planlamıştı. İnatçı bir şekilde bunun için uğraşmış, Vyıborg bölgesi parti komitesini kullanarak o zamanki Petersburg Komitesi'nin çoğunluğunun desteğini güvence altına alabileceğini göstermişti.

Çok sayıda fabrika, hastane fonunun genç sekreterlerini kendi etrafında toplayarak, yasal dergimiz *Voprosiy Strahovaniya*'ya yeni bir "tarafsız" gazete fikriyle, *Bolniçnaya Kassa* ile muhalefet etti. Aynı anda Sigorta Konseyi İşçiler Grubumuza karşı sinsice yeni bir komplo kampanyası başlatmıştı. Çernomazov ve yanındakiler, çalışmalarını bizim ilkesel farklara sahip sigorta örgütlerimizden saklıyor, Sigorta Konseyi'nin İşçi Grubuna ve *Voprosiy Strahovaniya'nın* yayın kuruluna Petersburg Komitesi'yle uyum içinde çalışmak konusunda isteksizlik suçlamasıyla saldırmayı amaçlıyorlardı. Bu suçlama, Petersburg Komitesi'nde L. Starck ve S. Bagdatyev (namı diğer Narvskiy) tarafından da desteklendi. Meselenin tümüne ilişkin bir soruşturma başlatmak durumunda kaldık ve 1915'in sonbaharında bu "ilkesel" farkların bir değerlendirmesini yaptık.

Komplo şüpheleri, iktidar hırsı, kariyerizm ve hatta Çernomazov ve arkadaşlarının Ohrana ile bağlarına dair iddialar şu yoldaşlar tarafından ifade edilmişti: G. Osipov (Sigorta Konseyi İşçi Grubu sözcü üyesi), Vinokurov, Gladnev, Faberkeviç, Podvoyskiy, Şvedçikov, Olminskiy ve Yeremeyev. Bunların pek çoğu aynı zamanda L. Starck ve S. Bagdatyev hakkında da şüphelerini dile getirmişlerdi. Karşı kanıt olarak yalnızca Çernomazov ve arkadaşlarının yaptıkları "işler" vardı ve ben de bütün ilgimi bunu doğrulamaya adadım.

İşçi Grubu ve derginin yayın kurulu temsilcileri ile Petersburg Komitesi tarafından örgütlenen "genç" sigorta işçilerinin, o zamanın çok ciddi bir sorunu olan işçilerimizin sigorta grubunun ve *Voprosiy Strahovaniya*'nın yayın kurulunun faaliyetleri üzerine ortak toplantı yapmasını ayarlamayı başarabilmiştim. Bu ortak toplantı, *Voprosiy Strahovaniya*'nın yayın kurulunun eski bir üyesi olan mühendis Faberleviç'in evinde gerçekleşti. Toplantıda, oportünizm suçlamalarının ve Petersburg Komitesi ile koordinasyon eksikliği sitemlerinin bütün mesnetsizliğini kanıtlamayı

başardık. Tartışmanın sonunda "genç" sigorta işçileri (Çernomazov ve Starck'ın destekçileri), *Voprosiy Strahovaniya*'nın yayın kurulunun bir "koalisyon" yapısında olmasına dair pratik bir öneri sundular. Buna göre koltukların yarısı Petersburg Komitesi "temsilcileri" olarak kendilerine ayrılacaktı. Öneride açıkça belli edilen şey, Çernomazov'un sigorta çalışmasının tam merkezine, yani kendi erişimine açık olmayan tek yere ve eski yoldaşların hiçbirinin onunla ya da onun adaylarıyla müşterek çalışmak istemediği yere sızma isteğiydi. Yayın kurulunda, *Voprosiy Strahovaniya* ve Sigorta Konseyi İşçi Grubu Tüm Rusya kuruluşu olduğundan, koalisyon yapısının parti tüzüğüne ve partinin merkezi organlarının idaresine ilişkin uygulamalara aykırı olduğu için öneriyi reddettik. Merkez Komitesi adına ben, "koalisyon" önergesinin kabul edilemez olduğunu açıkladım; ancak meselenin öneminden dolayı, işbirliğine yeni güçleri davet ederek "genç" sigorta işçilerinin sigorta işini yürüten tüm Rusya örgütünün yayın kuruluna dahil edilmesi gerektiğini düşündükleri insanların bir listesini Merkez Komitesi Bürosu'na sunmalarını teklif ettim. Önerim bütün yayın kurulu ve sigorta örgütleri temsilcileri tarafından kabul edilmiş, ancak Çernomazovcuların saflarında daha çok kafa karışıklığı yaratmıştı.

Çernomazov, Starck ve arkadaşları, Merkez Komitesi Bürosu'na adaylar sunma teklifiyle amaçlananın aslında kime karşı olduğunu çabucak fark ettiler. Herhangi bir aday çıkarmayıp, bunun yerine bana karşı güçlü bir saldırı başlattılar. Hem beni hem de Merkez Komitesi'ni "yabancılar" ve çalışmadan kopmuş parti şefleri olarak itibarsızlaştırmaya çalışıyorlardı. O zamanki haliyle Petersburg Komitesi, Çernomazov, Starck ve arkadaşlarının elinin altında olduğundan, bu bayların sunduğu *Voprosiy Strahovaniya*'ya karşı olan ve sonra da daha ileri giderek şahsen beni hedef alan önergeyi kabul etti. Petersburg Komitesi'ni bu karardan döndürmeye çalışmak güç oldu Ancak sigorta işçileri, onları hedefe koyan bütün suçlamaları reddeden bir karşı önerge sundular. Daha sonra, Petersburg Komitesi Yürütme Komisyonu'nun Çernomazov ve Starck'ı saflarından def etmesi konusunda uzlaşmayı sağlayabilmiştim. Ancak, bazı Petersburg Komitesi üyelerinin ikiyüzlülüğü sebebiyle, 1916'nın sonbaharında bu bayların komplolarına karşı sağlam bir karar çıkana kadar uzlaşma uygulanmadı.

Çernomazov'un kendisiyle şahsen tanışmamış olsam da, meselenin kendisini gözden geçirince karşımızda zeki bir Ohrana casusu olduğuna gitgide daha fazla ikna olmuştum. Petersburg Komitesi'nin bir ya da iki üyesine ilettiğim şüphelerim, Yürütme Komisyonu'nun (Bagdatyev, Şmit ve Starck) onun bir provokatör olarak çalışma yürüttüğüne dair benden "daha somut" bilgiler istemesine neden oldu. Çernomazov'un tüm bu faaliyetleri, bu yoldaşlar için yeterli kanıt olmamıştı. Benim için bu talebi karşılamak ve Çernomazov'un provokatör olarak işlevi hakkında maddi delil biçiminde somut bilgi sunmak mümkün değildi. Bunun için Ohrana'nın kendisiyle temas kurmuş olmak gerekirdi, fakat benim temasım yoktu. Bu gerekçeye dayanan Petersburg Komitesi çalışanları Çernomazovcularla bağlarını sürdürdüler. Hem Çernomazov'un komplolarına hem de bazı Petersburg Komitesi işçilerinin vurdumduymaz tutumuna Merkez Komitesi Bürosu'nun bir kararnamesi ile ancak 1916'nın sonbaharında son verilebildi. Bütün parti çalışanlarının onunla herhangi bir iş yapması yasaklandı.

1915 kışının başlarında, Petersburg Komitesi randevu noktalarına olağan turlarımdan biri sırasında Vyıborg tarafında bir işçi tanıdıkla, mesleği tornacılık olan ve o sırada Petersburg'da faal olan yeraltı örgütümüzün üyesi Aleksey Gorin'le karşılaştım. Paris'te çalışmış olan eski yoldaşlar olarak sohbete başladık. Petersburg Komitesi'nin randevularının, aslında o sırada gitmekte olduğum V. E. Şurkanov'un dairesinde ayarladığını duyunca, beni o dairede kuracağım temaslarda dikkatli olmam gerektiği konusunda uyardı. "O daire bir Ohrana mevzisi" dedi. Daha sonra, Eiwas'tan tanıdık işçiler bize doğru gelip sohbeti yarıda kestiler. Daha sonra yeniden buluşmak üzere konuşmuştuk, fakat aynı akşam Gorin ve diğerleri tedbirsiz bir şekilde Petersburg tarafında bir restoranda toplandıklarında tutuklandılar. Bu sebeple, eski Üçüncü Duma vekili Şurkanov'un dairesinden bahsettiğimde Gorin'in kimden şüphelendiğini çözemedim. Yine de bu ihtar beni alarma geçirmiş, bundan sonra Şurkanov'u işlerimize sokmamaya doğru yönlendirmişti. Yönlendirici sorular sorarak Vyıborg tarafında dairesi olan şüpheli herhangi başka birinin olup olmadığından emin olmayı tekrar tekrar denesem de sonuç alamadım.

Petersburg Komitesi çalışanları, Şurkanov'un dairesini hem randevular hem de gece kalmaları için kullanıyor, pek çoklarıysa kalıcı bir ikamet yeri olarak görüyordu. Benim de bazı zamanlar Petersburg Komitesi'nin birkaç üyesini buluşmak için oraya çağırdığım olmuştu. O zamana kadar Şurkanov'la tanışıklık geliştirmemiştim ve ilk tanışmamızda bana verdiği izlenim daha çok sönük ve oldukça eğitimsiz bir işçi olduğuydu. Başından beri Petersburg'daki göçebe hayatıma büyük bir ilgi göstermişti ve beni kentin etrafında dönüp dolanan bir köpek gibi yaşamaktan kurtaracak şey olduğunu düşündüğü birtakım tekliflerde bulunmuştu. O zamanlar Şurkanov, Eiwas tesislerinde çalışıyordu. Hakkında oluşturduğum kısa izlenim ve çeşitli Eiwas işçilerinden edindiğim bilgi kırıntıları, ona karşı derin şüphelerim hakkında hiç bilgi vermiyordu. Dairesinde yaşayan illegal parti çalışanları vardı. Yaşamında Petersburg bölgesinin ortalama bir metal işçisininki dışında başka bir şey göze çarpmıyordu. Misafirperverliği için yoldaşlar arasında değer verilen birisiydi ve söylendiğine göre içki konusunda da aptallık eden biri değildi. Polatev, Afanastev, Klimanov, Pavlov ve diğerleri gibi pek çok eski yoldaş bir şeyler içmek ve eski günler hakkında sohbet etmek için onun dairesinde toplanıyordu.

Şurkanov'un parti içindeki çalışması son derece mütevazıydı. Ona örgütle temasını koruma ve kendi evinin kullanılmasına izin vererek örgüte "hizmetlerini" sunma şansını veren yalnızca vekillik geçmişiydi. Parti çalışması üzerinde herhangi bir etkisi yoktu, ancak ilişkileri ve çevresindeki yoldaşları kendi evinde barındırarak en mahrem işlerle haşır neşir durumdaydı. Petersburg Komitesi çalışanlarının Şurkanov'un evinde ayarladığı randevularda, her şey onun yanında doğrudan konuşuluyordu.

Şurkanov bana karşı özel bir kaygı duyuyordu. Özellikle bir evim olmaması onu çok endişelendiriyordu ve bana pek çok kez boş odalarından birini almamı önermişti. Yine de, değerlendirmeme göre bütün bu teklifler uygunsuzdu ve doğrudan yeraltı çalışmasına ilişkin tedbirlerimi ihlal ediyordu. Buna benzer sebepler ve A. Gorin'in de uyarısı nedeniyle, Şurkanov'a karşı halen sürdürdüğüm gizli güvensizliğimden kaynaklı olarak, çok çeşitli nazik bahaneler üretmek suretiyle kendisinin bütün konaklama ve dinlenme yeri tekliflerini reddettim.

Şurkanov, Çernomazov'a karşı mücadelemde, Çernomazov'un faaliyetlerinin provokatif niteliğine ilişkin olarak ifade ettiğim şüphe ve sonuçları bütünüyle teyit ederek, tamamen benim tarafımda yer almıştı.

9 Ocak 1917'den Önce

1916'nın Aralık ayının sonunda Moskovalı partili yoldaşlarımızla yaptığımız konferanslardan sonra, Nijni-Novgorod'a bir seyahat gerçekleştirmeyi başarabildim. Ne var ki Kanavino ve Sormovo'da gerçekleşen tutuklama ve baskınlar yüzünden burada ancak üç gün kalabildim. 1915'teki ilk ziyaretimden beridir Nijegorod örgütü dikkate değer ölçüde güçlenmişti. Çevreler Sormovo tesislerinde faaldi; partinin fabrikadaki işçiler arasında bir etkisi vardı. Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler içerisindeki savunmacı unsurlara karşı bir mücadele sürdürülüyordu. Menşevikler, hastane fonunda destek buluyor ve 1903 tarihli fabrika ve işyeri temsilcileri yasası çerçevesinde çalışmak anlamına gelse de işçi hareketi için "yasal" yollar aramakla uğraşıyorlardı. Bu zamanda hayat pahalılığı ve özellikle toprakla doğrudan bir bağa sahip olmayan proleter kitleler için çok ağır olan gıda kıtlığı, işçiler arasındaki memnuniyetsizliği arttırıyordu.

Yerel parti çalışanları, 9 Ocak'la ilişkili bir hareketlenme ihtimaline dair umut beslemiyorlardı. Yine de, o günlerde sermayenin atacağı keskin bir adıma karşı grevlerin gerçekleşebileceği ihtimalini de bir kenara bırakmamışlardı.

1916'nın sonuna doğru, "sonuna kadar savaş", "nihai zafer" düşüncesi genel olarak gündemden düşmüştü. Savaş karşıtı hissiyat, yalnızca işçi kitlelerini değil, aynı zamanda çok geniş "kentli" çevreleri de etkisi altına alıyordu. Ordunun kendisinde, hem cephede hem de cephe gerisinde, vatanperverlik ateşi çoktan yanarak kendini tüketmişti ve bundan sonra hiçbir suni çaba onu yeniden harlayamazdı. Çaresizlik ve öfke emekçi yığınları sarıyordu ve bu öfkenin protestolar olarak akması için yalnızca küçük bir itici güç yeterliydi.

Hükümet, toprak sahipleri ve burjuvazi, artan memnuniyetsizliği ve savaş karşıtlığını artık kavramış, tekil protesto gösterileriyle sert müdahale yöntemleri uygulayarak savaşma yöntemlerini öne

çıkarmıştı. Hem basın hem de "savunma örgütü" için çalışan çeşitli örgütler aracılığı ile bizimle ilgili yoğun bir karşı propaganda sürdürülüyordu. Tüm olanaklar harekete geçirilmişti: Provokasyonculuk, Alman komploculuğu ve rüşvet suçlamaları. Ancak iftiralar işçi hareketini de durduramayacaktı. Tıpkı burjuvazinin proletaryayı Çanakkale için savaşa kışkırtmak konusunda yeteneksizliğini ispat eden diğer taktikleri gibi...

Çarlık hükümeti, halkın öfkesinin çok keskin bir biçimde kendisine yöneleceğinin farkındaydı ve birden bire çıkacak olan bir halk saldırısını püskürtmek için hazırlanıyordu. Bütün büyük sanayi merkezlerinde, polislere silahlı sokak çatışması için eğitim veriliyordu. Çarın hükümeti, aydan aya büyüyen ve çarlık monarşisinin zeminini tehdit eden devrimci hareketi, iyi hazırlanmış kanlı bir püskürtmeyle karşılamaya karar vermişti. Hükümet, kanlı hazırlıklarını halktan saklamaya da çalışmıyordu. 1917'yi sıcak kurşunlara boğmayı kafaya koymuştu. Fakat bizler de kıyımla geçen bunca yıldan sonra ölümün dehşetine bir parça alışmış, korkularımızı azaltmıştık. Yalnızca cephede değil cephe gerisinde yapılan tehditler herkes için artık apaçıktı.

Fabrikalara, imalathanelere, madenlere dağılmış olan küçük örgütlerimiz mücadeleye hazırlanıyorlardı. O aşamada yararlanabilecekleri ne herhangi bir askeri bilgileri ne de çarın polis müfrezeleri kadar silahları vardı. Ancak bu, mücadele etme ve kazanma ateşi ile donanan savaşçılarımızın moralini hiçbir zaman düşürmedi. İşçilerin hepsi, gri pardösülerinin içindeki askerlerin yüreklerinin kendileriyle birlikte attığına dair gizli bir inanç taşıyorlardı. Proletaryanın 1917'deki görevi, orduyu çara, toprak sahiplerine, burjuvaziye ve savaşa karşı devrimci bir cephenin içine çekmekti.

YAZILAMA

Bu kitap, önde gelen Bolşeviklerden biri olan Şliyapnikov'un anılarını içeriyor. Temmuz 1914 ile 1917'deki Ekim Devrimi'nin hemen öncesi arasındaki dönemi kapsayan bu anılar, Devrim öncesindeki birkaç yıl içinde Bolşeviklerin siyasi çalışmalarını nasıl yürüttüklerine ilişkin önemli bir kesit sunuyor. Birinci Dünya Savaşı'nın Devrim süreci üzerinde nasıl bir etki yarattığı da anılardan açıkça görülebiliyor.

24 TL

